
A Szolnoki Járás Esélyteremtő Programterve

Szerkesztették:
Kocsis Péter Csaba
Deák Sándor
Dr. Nagyné Varga
Ilona

Szolnok, 2015.

Szerzők:

Burai István gyermek- és ifjúságügyi szakértő
Buru Györgyné idősügyi szakértő
Fehérváry Tünde fogyatékosügyi szakértő
Szabó Beáta szociálpedagógus, szakmai vezető
Veresné Péter Judit szociológus
Vincze Lajos romológus

Szerkesztette: Kocsis Péter Csaba – Deák Sándor – Dr. Nagyné Varga Ilona

Borító: Nagy Fruzsina Piroska

A kötet az ÁROP-1.A.3-2014-2014-0053 „együtt-es-ély” – a Szolnoki járás településeinek területi együttműködése az esélyegyenlőség biztosításában című programban készült.

ISBN 978-963-12-4132-7

Kiadja: Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata

Szolnok, 2015.

Tartalom

Köszöntő	5
Bevezetés	7
Szolnoki Járás helyzete és beavatkozási lehetőségei	9
1. Vincze Lajos: A mélyszegénységben élők és a romák helyzete, esélyegyenlősége	9
1.1 Szakpolitikai háttér	9
1.2 Helyzetértékelések megállapításai	11
1.3 A HEP helyzetértékelésében azonosított problémák	12
A Helyi Esélyegyenlőségi Programokban megjelenő problémák településenként – mélyszegénységben élők/romák	13
1.4 Járási helyzetértékelés	15
1.5 Javasolt esélyteremtő programok és források	17
Beavatkozási javaslatok a mélyszegénységben élők/romák célcsoport esetében	18
2. Burai István: A gyermek és ifjúsági célcsoport esélyegyenlősége szemmel	19
2.1 Helyzetkép és kihívások a Szolnoki járásban	19
2.1.1 Gyermek és fiatalok a világban és Magyarországon	19
2.1.2 Fiatalok európai szemmel	21
2.1.3 Gyermek – fiatal – fiatal felnőtt	22
2.2 Helyi Esélyegyenlőségi Programok – jellemzők, problémák, lehetséges kitörési pontok	26
A Helyi Esélyegyenlőségi Programban beazonosított problémák gyermek és ifjúsági területen I-II	27
2.3 Javaslatok a Járási Esélyteremtő Fórum számára	29
A HEP-ekben feltárt problémák alapján javasolt beavatkozási javaslatok a gyermekek/ifjúságügy területén	30
3. Veresné Péter Judit: Helyzetkép és kihívások a női esélyegyenlőség területén a Szolnoki Járásban	38
3.1 Helyzetkép - beazonosított problémák	38
3.1.1 Munkaerő-piaci problémák	39
3.1.2 Szegénység	40
3.1.3 Képzettség hiányosságai	40
3.1.4 Közösségi élet hiányosságai	40
3.1.5 Gyermeknevelés nehézségei	41
3.1.6 Családon belüli erőszak	41
3.1.7 Családtervezési problémák	41
3.1.8 Krízishelyzetek kezelésének hiányosságai	42
3.1.9 Speciális női egészségügyi ellátás hiányosságai	42
A női esélyegyenlőséggel kapcsolatos problémák a települési HEP-ek alapján	43
3.2 Kihívások 1 – nemzetközi környezet	44
3.3 Kihívások 2- fejlesztési lehetőségek a Szolnoki járásban	45
3.4 A helyi esélyegyenlőségi programokban szereplő fejlesztési javaslatok	45
3.4.1 Képzések és tanácsadások rendszerének fejlesztése	46
3.4.2 Munkaerő-piaci segítségnyújtás	47
3.4.3 Családbarát környezet és közösségi élet fejlesztése	47
3.4.4 Szociális szolgáltatások fejlesztése	47
3.4.5 Gyermek napközbeni ellátásának fejlesztése	48
3.4.6 Információgyűjtés, elemzés	48
3.4.7 Egyéb fejlesztési javaslatok	49
3.4.8 Képzések és tanácsadások rendszerének fejlesztése	49
3.4.9 Munkaerő-piaci segítségnyújtás	49
3.4.10 Családbarát és gyermekbarát környezet fejlesztése	50
3.4.11 Férfiak családi szerepvállalásának erősítése	50
3.4.12 Nőbarát közösségi élet fejlesztése	51
3.4.13 Nőbarát döntéshozatal fejlesztése	51
3.4.14 Sztereotípiamentes társadalmi szemléletformálás fejlesztése	51
3.4.15 Erőszak elleni hatékony fellépés erősítése	52
3.4.16 Egészségügyi ellátórendszer nőbarát fejlesztése	52
Beavatkozási javaslatok a nők esélyegyenlőségére vonatkozóan	54
4. Buru Györgyné: Helyzet és kihívások az idősügy területén	55
4.1 Szakpolitikai háttér	55
4.1.1 Idősügyi Nemzeti Stratégia elvei	56
4.1.2 Az idős emberek helyének és szerepének változásai	57
4.1.3 Idősek helyzete	57

4.2 Helyi esélyegyenlőségi programok	59
4.2.1 A járási települések HEP-jeiben szereplő általános, jellemző problémák:	59
A HEP-ekben feltárt problémák az idősügy területén	61
4.2.2 Megoldási javaslatok, fejlesztési feladatok	62
4.2.3 Beavatkozási javaslatok.....	63
Beavatkozási javaslatok az idősügy területén.....	68
5. Fehérváry Tünde: Helyzetkép és kihívások a fogyatékosügy területén	69
5.1 Bevezető	69
5.2 A HEP készítését előíró jogszabályi környezet bemutatása	73
5.3 A HEP helyzetelemzéseinek eredményei	74
A HEP-ekben beazonosított problémák a fogyatékosügy területén	80
5.4 A HEP-ek beavatkozásai	81
Javasolt beavatkozások a fogyatékosügy területén	85
5.5 ÖSSZEGZÉS	86
6. Szabó Beáta: A program során végzett kutatás eredményei.....	89
6.1. A kutatás módszertana.....	89
6.2. Dokumentumok elemzése	89
6.3. Kérdőíves vizsgálat	89
6.3.1. A kérdőíves vizsgálat célja, módszertana	89
6.3.2. A kérdőívek összesítése.....	90
6.4. Interjú	101
6.4.1. Az interjúkészítés módszertana	101
6.4.2. A delegáltakkal készített interjúk összefoglalója.....	101
6.4.3. Szakértői interjúk.....	107
6.4.4. Interjú civil szervezetek képviselőivel.....	108
7. Javaslat a Járási Esélyegyenlőségi Fórum struktúrájára és működésére	112
8. Esélyegyenlőséggel összefüggő fejlesztési lehetőségek a Szolnok járási településeken a 2014-2020-as Európai Uniói fejlesztési ciklusban	116
8.1 Általános áttekintés	116
8.2 EFOP – Emberi Erőforrás Operatív Program	117
8.3 TOP – Terület- és Településfejlesztési Operatív Program	119
8.4 TOP pályázati eljárásrend.....	121
8.5 Összegzés	124
9. Mellékletek.....	125
Vincze Lajos: Települési elhelyezkedés és szegregáció	125
Veresné Péter Judit: A 1004/2010. (I. 21.) Korm. Határozat összefoglalása.....	128
Veresné Péter Judit: Javaslatok a Járási Esélyteremtő Fórum számára	134
Buru Györgyné: Jó gyakorlatok az idősügy területén	138
Fehérváry Tünde: Jó gyakorlatok a fogyatékosügy területén	141
Fehérváry Tünde: Fogyatékosügy a népszámlálási adatok tükrében	144
Fehérváry Tünde: Súlyosan –halmozottan fogyatékos kisgyermek és családjuk helyzete, lehetőségeik a Szolnoki járás településein	145
Fehérváry Tünde: Esettanulmány	146
Információ a projektben elkészült szolgáltatási térképről	153
Felhasznált források	154

Köszöntő

Szolnok Megyei Jogú Város fejlesztéspolitikájában hosszú évek óta azon komplex fejlesztések állnak a középpontban, amelyek elsősorban a munkahelyteremtést, a lakosság megtartását és a szolgáltatások minőségi fejlesztését, valamint az ezekhez való hozzáférés javítását szolgálják. E célok elérésének érdekében végzi a város azon beruházásait, amelyek messze túlmutatnak egy-egy beruházás megvalósításán, hiszen a munkahelyteremtés – bár elsősorban a fejlesztések során – csak akkor lehetnek sikeresek, ha a munkához jutást a munkavállalói oldalról is erősíteni tudjuk, vagyis felkészült munkavállalókra, megfelelő információkra, ezek zökkenőmentes áramlására van szükség ahhoz, hogy a célok hatékonyan valósulhassanak meg. Ennek a munkának egyik jelentős dimenziója az esélyek kiegyenlítése, az egyes ún. esélyegyenlőségi célcsoportok helyzetének javítása. Látnunk kell azonban azt is, hogy ez nem történhet meg széleskörű összefogás, aktív együttműködés nélkül. A Szolnoki járás települései ma már aktív együttműködési gyakorlatot alakítottak ki, mondhatjuk, hogy hagyományai vannak az együttműködéseknek.

Az ÁROP-1.A.3-2014-2014-0053 „együtt-es-ély” – a Szolnoki járás településeinek területi együttműködése az esélyegyenlőség biztosításában címmel indított programunk ezt az együttműködést erősítette, hiszen a települések aktív részesei voltak a megvalósított esélyegyenlőségi kerekasztaloknak, amelyek során az általános, célcsoportot érintő problémák tematikus átgondolása mellett lehetőség nyílt a településeken jelentkező speciális problémák, valamint jó gyakorlatok megvitatására is. Bízom abban, hogy ez a munka a járási esélyteremtő programterv megvalósításával folytatódhat, hiszen az esélyegyenlőség területén felhalmozódott települési tapasztalatok alkalmasak arra, hogy a későbbiekben egymástól tanulva segíthessük egymás munkáját. Ennek adja formális háttérét a Járási Esélyegyenlőségi Fórum, amely megalkotásánál logikus javaslat volt, hogy a meglévő együttműködési gyakorlatra építve alakítsuk azt ki, továbbra is számítva a települések partnerségére.

Az elkészült szakmai anyag túlmutat egy mechanikus feldolgozási sémán, hiszen a benne lévő tanulmányok a szakpolitikai környezet, a települések problémáinak bemutatásán túl beavatkozási javaslatokat is bemutatnak, valamint a mellékletben olyan szakmai anyagok is megjelennek, amelyek a későbbi munka során a szakemberek munkáját segíthetik. A Programterv egyértelmű üzenete is megfogalmazódik: az esélyegyenlőség területén (is) szükséges az összefogás.

Ebben bízva ajánlom szíves figyelmükbe az elkészült programtervet.

Szalay Ferenc
polgármester

Bevezetés

Jelen program előzményeként az Államreform Operatív Program (továbbiakban ÁROP) kiemelt projekt 1. prioritás keretében a Türr István Képző és Kutató Intézet (TKKI) által koordinált ÁROP-2011/1.1.16. „Esélyegyenlőség-elvű fejlesztéspolitika kapacitásának biztosítása” c. kiemelt projekt támogatta a helyi esélyegyenlőségi programok (HEP) elkészítését, melyhez képzést, esélyegyenlőségi mentorhálózati szolgáltatást és szakmai rendezvényeket is biztosított.¹

A kiemelt program folytatásaként kiírásra került a **„Területi együttműködést segítő programok kialakítása az önkormányzatoknál a konvergencia régiókban” c. ÁROP-1.A.3.-2014** kódszámú pályázat.

A pályázat *„olyan modell jellegű együttműködési programokat támogatott, amelyek célja az egy járáshoz tartozó települések, helyi szereplők közötti területi együttműködések kialakítása és megerősítése a társadalmi felzárkózást elősegítő és a helyi esélyegyenlőségi programok végrehajtásához kapcsolódó – a járásszékhely települések által ellátott – koordinációs tevékenység megvalósításával”*. A célok elérése érdekében a konstrukció olyan tevékenységeket támogat (pl.: felzárkózási kerekasztal működtetése, rendezvények, képzés), melyek segítenek kialakítani a helyi esélyegyenlőségi programok végrehajtásához a járási szintű együttműködések – bevonva a releváns civil, egyházi, gazdasági szférát is -, illetve kidolgozni egy egységes, járási szintű esélyteremtő programtervet.²

Az ÁROP-1.A.3-2014-2014-0053 „együtt-es-ély” – a Szolnoki járás településeinek területi együttműködése az esélyegyenlőség biztosításában című program

- főpályázója: Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata
- szerződött támogatás összege: 21.678.285 Ft
- támogatás mértéke: 100%
- célterülete: Szolnoki járásban az együttműködést vállaló települések és Szolnok város
- időtartama: 2015. április 1.-2015. november 30.
- együttműködői: a Szolnoki járásban az együttműködést vállaló települések, az esélyegyenlőségi programok célcsoportjainak - romák, mélyszegénységben élők, nők, idősek, gyerekek és fogyatékkal élők - valamelyikével foglalkozó civil és egyházi szervezetek, roma nemzetiségi önkormányzatok.

A program olyan tevékenységeket vállalt, melyek által biztosítható egy járási szintű, a települések együttműködésével készített, összehangolt, elfogadott Esélyteremtő Programterv elkészítése.

¹ Forrás: Az „Esélyegyenlőség-elvű fejlesztéspolitika kapacitásának biztosítása” c. kiemelt projekt (ÁROP-2011/1.1.16) részletes útmutatója és felhívása

² Forrás: Területi együttműködést segítő programok kialakítása az önkormányzatoknál a konvergencia régiókban c. pályázat részletes felhívása és útmutatója

Az esélyteremtő programterv keretét a **járás településeinek együttműködése** adja az esélyteremtés területén. A főpályázó együttműködési megállapodást kötött a programhoz csatlakozó 15 település önkormányzatával, civil szervezetekkel és egyházakkal.

A helyi együttműködésen alapuló, a feltárt problémákat komplexen kezelni tudó **esélyteremtő programterv elkészítése** az esélyegyenlőségi célcsoportokat képviselő 5 fő szakértő bevonásával készült, akik részt vettek a programterv kidolgozásában, a szakmai anyagok, fejezetek megírásában, a programterv disszeminációjában.

A programterv kidolgozásában kiemelkedő jelentősége volt a **Felzárkózási Kerekasztal működtetésének**, melynek feladata a már elkészült települési HEP-ek áttekintése, összehangolása, az elkészült Esélyteremtő Programterv megvitatása, elfogadása volt. A Kerekasztal tagjai az együttműködő települések delegáltjai (esélyegyenlőségi programért felelős tisztviselő), a területen tevékenykedő civil szervezetek és egyházak delegáltjai, a roma nemzetiségi önkormányzatok képviselői és a szakértők voltak. A Kerekasztal összesen 6 alkalommal ülésezett.

Az Esélyteremtő programterv megalapozása céljából **kutatás zajlott** a program keretében készült kutatási terv alapján: a célcsoportok helyzetére vonatkozó dokumentumok elemzése, a járási lakosság körében végzett kérdőíves vizsgálat, interjú az esélyteremtés területén működő szervezetek, intézmények szakembereivel.

Fontos elem volt a **járásban élők tájékoztatása**, a helyi esélyegyenlőségi programok célcsoportjaival kapcsolatos információkhoz való hozzájutás biztosítása, melynek érdekében szórólap készült.

A program keretében szervezett 20 órás **„Esélyegyenlőségi alapozó ismeretek” képzés** célja az információnyújtás, érzékenyítés, a más területen dolgozó szakemberek szemléletének, ismereteinek megismerése volt, melynek eredményeként az ellátást nyújtók jobban átláthatják a célcsoporthoz tartozók helyzetét, kultúráját, az esélyegyenlőséget akadályozó problémákat, a konfliktus- és problémakezelés lehetséges módszereit. A képzésen 10 fő vett részt civil szervezetektől, Bölcsődei Igazgatóságtól, települési önkormányzattól, roma nemzetiségi önkormányzattól, akik a követelményeket teljesítették és tanúsítványt kaptak.

A projekt keretében számos **rendezvény** volt a folyamatos tájékoztatás, információnyújtás érdekében: nyitókonferencia a program ismertetésére, zárókonferencia az esélyteremtő programterv disszeminációjának biztosítására. A program időtartama alatt ún. HEP-DÉLUTÁNOK zajlottak az együttműködést vállaló településeken a közszolgáltatások biztosításában közreműködő szakemberek és a téma iránt érdeklődő lakosság tájékoztatására, az esélyteremtő programterv megismertetésére (11 rendezvény).

A járási szintű Esélyteremtő Programterv bemutatására **kiadvány** készült, mely a Programterv rövid, összefoglaló kivonata.

Szolnoki Járás helyzete és beavatkozási lehetőségei

1. Vincze Lajos: A mélyszegénységben élők és a romák helyzete, esélyegyenlősége

1.1 Szakpolitikai háttér

Az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebktv.) eredeti, egészen 2006. december 30-ig hatályos 35. §-a értelmében az Országgyűlés által elfogadott, úgynevezett Köztársasági Esélyegyenlőségi Programmal összhangban a települési önkormányzatok helyi esélyegyenlőségi programot fogadhattak el, amelyben elemezték a településen élő hátrányos helyzetű csoportok helyzetének alakulását, és meghatározhatták az e csoportok esélyegyenlőségét elősegítő célokat, megvalósításuk tervezett ütemezését.

2007. január 1-jétől az Ebktv. 63. § (5) bekezdése rendelkezett a helyi esélyegyenlőségi programokról, amely elfogadása továbbra is csak lehetőség és nem kötelezettség volt a helyi önkormányzatok számára. Az új szabályozás szerint a programokban kiemelt figyelmet kellett fordítani a lakhatásra, oktatásra, egészségügyre, foglalkoztatásra, valamint a szociális helyzetre. Továbbá az Ebktv. rendelkezett arról is, hogy az önkormányzatok minden év június 30-ig jelentést fogadjanak el az esélyegyenlőségi programban foglalt ütemterv teljesüléséről.

2010. május 1-jével tette kötelezővé az Ebktv. 63/A szakasza valamennyi helyi önkormányzat, valamint többcélú kistérségi társulás számára öt évre szóló esélyegyenlőségi program elfogadását. Az új szabályozás szerint a helyi esélyegyenlőségi programban a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok oktatási, lakhatási, foglalkoztatási, egészségügyi és szociális helyzetéről szóló helyzetelemzést kell készíteni, és az abban feltárt problémák komplex kezelésére intézkedéseket kell tervezni.

A program időarányos megvalósulását, valamint a feltárt helyzetkép esetleges megváltozását két évente át kellett tekinteni, és szükség szerint felülvizsgálni.

Az Ebktv. 63/§ (6) bekezdése szerint a helyi önkormányzat, valamint a többcélú kistérségi társulás az államháztartás alrendszeréből, az európai uniós forrásokból, illetve a nemzetközi megállapodás alapján finanszírozott egyéb programokból származó, egyedi döntés alapján nyújtott, pályázati úton odaítélt támogatásban csak akkor részesülhet, ha rendelkezik esélyegyenlőségi programmal.

Figyelemmel arra, hogy az esélyegyenlőségi program pályázati feltétel, az Ebktv. az EBH hatáskörébe utalta hatósági bizonyítvány kiállítását arról, hogy az adott önkormányzat vagy társulás rendelkezik esélyegyenlőségi programmal.

Az EBH ezen hatásköre 2012. március 1-jével megszűnt.

A 2011. évi CLXXIV. törvény 2011. december 22-i hatállyal hatályon kívül helyezte az Ebktv. 63/A. §-át, a helyi esélyegyenlőségi programokat szabályozó korábbi passzust. A módosítás nyomán az Ebktv. 31. §-a szól arról, hogy a község, a város és a főváros kerületeinek önkormányzata öt évente öt évre szóló helyi esélyegyenlőségi programot köteles elfogadni. A helyi esélyegyenlőségi programok továbbra is a pályázati támogatások előfeltételei.

A többcélú kistérségi társulások az új szabályozás szerint tehát nem kötelesek esélyegyenlőségi programot készíteni.

A korábbi előírásokhoz képest új elem, hogy a szakmailag is megfelelő esélyegyenlőségi program elkészítéséhez ingyenes segítséget nyújt egy esélyegyenlőségi mentorhálózat felállításával a Türr István Képző és Kutató Intézet.

A helyi esélyegyenlőségi program elkészítésének részletes szabályait a 2/2012. (VI.1.) EMMI rendelet tartalmazza. A hatályos szabályozás szerint a program intézkedési tervében a helyzetelemzés következtetései alapján feltárt problémákhoz kapcsolódóan kell meghatározni a helyi esélyegyenlőségi program céljait, valamint az azok elérését szolgáló intézkedéseket. Az intézkedési tervben gondoskodni kell a települési önkormányzatra vonatkozó további fejlesztési tervek, koncepciók, programok és a helyi esélyegyenlőségi program célkitűzéseinek összhangjáról, különös tekintettel a közoktatási esélyegyenlőségi tervre és az integrált településfejlesztési stratégia anti-szegregációs célkitűzéseire.

Már az Ebktv. eredeti, 2004. január 27-én hatályos szövege is rendelkezett arról, hogy az ötven főnél több munkavállalót foglalkoztató költségvetési szervek és többségi állami tulajdonban álló jogi személyek kötelesek esélyegyenlőségi tervet (ET) elfogadni. Az esélyegyenlőségi tervek elkészítésének határideje esetükben 2004. december 31-e volt. Az esélyegyenlőségi tervek részletes szabályait a Munka törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény (rég. Mt.) 70/A. §-a tartalmazta. A régi Mt. értelmében, az esélyegyenlőségi terv a munkáltatóval munkaviszonyban álló, hátrányos helyzetű munkavállalói csoportok (különösen a nők, a negyven évnél idősebb munkavállalók, a romák, a fogyatékos személyek, valamint a két vagy több, tíz éven aluli gyermeket nevelő munkavállalók vagy tíz éven aluli gyermeket nevelő egyedülálló munkavállalók) foglalkoztatási helyzetének elemzését, valamint a munkáltatónak az esélyegyenlőség biztosítására vonatkozó, az adott évre megfogalmazott céljait és az azok eléréséhez szükséges eszközöket tartalmazza.

A Munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. tv. (új Mt.) már nem rendelkezik az esélyegyenlőségi tervekről, ennek ellenére az esélyegyenlőségi tervek elfogadását előíró, az Ebktv. 63. § (4) bekezdésében foglalt rendelkezés továbbra is hatályos.

Az esélyegyenlőségi tervek elfogadását az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) kérelem alapján jogosult ellenőrizni a Közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.) 169/B.§ (2) bek. b) pontja alapján. Amennyiben az EBH megállapítja, hogy az arra kötelezett munkáltató elmulasztotta az esélyegyenlőségi terv elfogadását, felszólítja a munkáltatót a mulasztás pótlására, továbbá – elrendelheti a jogsértést megállapító jogerős határozatának nyilvános közzétételét, illetve bírságot szabhat ki, valamint egyéb jogkövetkezményeket is alkalmazhat, amennyiben külön jogszabály lehetővé teszi.

1.2 Helyzetértékelések megállapításai

A települési esélyegyenlőségi programok vizsgálata során *A mélyszegénységben élők és a romák helyzete, esélyegyenlősége* című HEP fejezetben jellemzően a hazai tendenciák és szegénységi definíciók rögzítésére került sor. A tárgykör elemzése kapcsán társadalompolitikai és gazdasági vetületű, általános lakossági egzisztenciális gyengülés jellemzi a járásban élők anyagi-, gazdasági helyzetét, melyet a folyamatos és kiterjedt önkormányzati támogatásban részesülők köre igazol.

A fejezet kapcsán jellemző, a szociálisan rászorulóknak körében felülreprezentált cigány/roma nemzetiséghez sorolható lakosság nevesítése, lakossági létszámának vagy arányának megjelölése.

Ezen témakör kimunkálása „aggályokat és félelmeket” tükröz. Az „önvédelmi” reakció egyik jellemző formája a Nemzetiségek jogairól szóló jogszabály, érintettek „önazonosság kinyilvánításához fűződő kizárólagos és elidegeníthetetlen jogának” hangsúlyozása. A másik megoldás a KSH népszámlálási adatainak beemelése.

A látható módszertani és jogalkalmazási hiányosságok okán, a települési HEP-ek egy részének ezen fejezete kidolgozatlan. Kijelenthető, - az okok elemzésének mellőzésével - hogy a KSH önbevalláson alapuló cigány/roma nemzetiséghez tartozás adatai lefelé torzítanak, így a szükséges intézkedések és eszközök sem tervezhetőek. Ezen anomália feloldása érdekében célszerű a járási együttműködés során olyan kutatás módszertani szabályok rögzítése, amely tartalmazza az adatszolgáltatók azon lehetőségét, hogy - az interjúk alanyai- becsült adatokat szolgáltatassanak saját értékítéletük alapján.

A célcsoport kiterjedtségére vonatkozóan szociológiai jellemzők alapján is következtethetünk. Ilyenek az alacsony - legfeljebb 8. általános - iskolai végzettség, a tartós munkanélküliség, települési támogatás rendszeres igénybe vétele, rossz lakáskörülmények, perifériás vagy szegregált letelepedettség, átlagot meghaladó iskolai lemorzsolódás, magas eltartotti arányszám stb.

A nemzetiségi csoport beazonosítása lehetőséget nyújthat, hogy a mélyszegénységgel érintett lakossági csoporton belül lehatárolható legyen a cigány/roma nemzetiséghez sorolhatóak létszámadatai, és a szükséges társadalmi felzárkózási beavatkozások köre, komplex feladat-rendszere.

A megfelelő helyzetelemzés készítésébe szükségszerűen bevonandóak a nemzetiségi önkormányzatok, ezek hiányában - a 16 járási településnél 9 esetében mutatható ki - valamely nemzetiségi érdekképviselő vagy civil szervezet.

1.3 A HEP helyzetértékelésében azonosított problémák

A védett társadalmi csoport hátrányos helyzetét befolyásoló és eredményező körülmények körében a települések az alábbi problémákat azonosították és jelölték meg:

- Hátrányos munkaerő-piaci helyzet, jellemzően közfoglalkoztatás;
- Alacsony iskolai végzettség, szakképzettség hiánya;
- Átlagot meghaladó iskolai lemorzsolódás, alacsony tanulási motiváció;
- Magas eltartotti arány, szegénység átörökítése;
- 35%-ot meghaladó kiskorú arány, magas RGYK és HHH (Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, halmozottan hátrányos helyzetű gyermek);
- Rossz és romló lakáskörülmények;
- Kiterjedt jövedelmi és fogyasztási szegénység, jelzálog-teher;
- Önkormányzat, mint elsődleges közfoglalkoztató;
- Nemzetiségi érdekképviseltek működési sajátosságai, szerep-válsága.

A Helyi Esélyegyenlőségi Programokban megjelenő problémák településenként – mélyszegénységben élők/romák

Település/ problémák	Hátrányos munkaerő- piaci helyzet	Alacsony iskolai végzettség, Szakképzett- ség hiánya	Szegregátum	Átlagot meghaladó iskolai lemorzsoló- dás	Magas eltartotti arány/korai gyermek- vállalás	Rossz és romló lakáskörül- mények	Kiterjedt jövedelmi szegénység	Önkormány- zat, mint elsődleges foglalkoztató	Nemzetiségi érdekképv- seletek hiánya
Besenyszög	*	*			*			*	
Csataszög	*	*					*	*	
Hunyadfalva	*	*		*	*		*		*
Kőtelek	*	*		*	*	*	*	*	
Martfű	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Nagykörű	*	*		*	*	*	*		
Rákóczi falva	*	*			*		*	*	*
Rákócziújfalú	*	*		*	*	*	*	*	*
Szajol	*	*		*	*		*	*	*
Szászberek		*						*	*
Szolnok	*	*	*	*	*	*	*	*	
Tiszavárkony	*	*					*	*	*
Tószeg	*	*		*	*		*	*	*
Újszász	*	*	*	*	*	*	*	*	
Vezseny	*	*				*	*		
Zagyvarékas	*	*		*	*		*	*	

A felsorolt jellemzők a szociálisan rászorulók és mélyszegénységgel sújtott társadalmi réteghelyzetben lévők körében jelentősen felülreprezentált cigány/roma nemzetiséghez sorolható lakosság ismérve. A helyzetértékelések – hibásan – nélkülözik az elégséges elemzést, mivel a hangsúly nem a végeredményen van, hanem a folyamaton.

Ennek tükrében, az alacsony iskolai végzettség és szakképzettség hiányából fakadó tartós munkanélküliséget a korai iskolaelhagyás, az alacsony tanulási eredményesség okozza főként, melyhez jellemzően szubkulturális és életstílusbeli terhek – korai gyermekvállalás, magas reprodukció, stb. - is párosulnak.

A probléma kiterjedtségére válaszolva, a települések a „szociális” közfoglalkoztatás szervezését alkalmazzák, amely megterheli az önkormányzati gazdálkodást. Miután az aktív korú lakosság körében a többségi társadalomhoz tartozók is jelen vannak, a helyzetfeltárás jellemzően ezen álláskeresők gyengeségeit tárja fel, - nincs munka-tapasztalatuk, „nem akarnak dolgozni”, családi minta, stb. – ellenben nem keresi a pozitívumokat, amely lokális társadalmi-, gazdasági versenyre utal és gyengíti a HEP hatékony végrehajtását.

A folyamat megértéséhez fontos a hazai cigányság történeti fejlődésének ismerete. Ezen keresztül juthatunk el az egyes nyelvi beszélő csoportok közötti kulturális és szocializációs különbségek megértéséhez, és az egyes szubkulturális változatok felismeréséhez.

A települési helyzetértékelések leggyakoribb hibája, hogy egységes és homogén népcsoportként tekint a cigány/roma nemzetiségre, holott a cigányság egy heterogén kulturális és szokásrendszerrel körülírható társadalmi csoport, amely az egymáshoz viszonyított eltéréseiben határozható meg legjobban.

A cigányság társadalmi integritása területenként jelentősen eltérő. A társadalmi leszakadással sújtott mélyszegények felzárkózását leginkább a szegénység átörökítésének folyamatai gátolják. A magas HHH gyermekek arányának elemzése azt mutatja, hogy az alacsony iskolai végzettségű szülők szülei is alacsony iskolai végzettséggel rendelkeztek. Saját iskolai kudarcukat és tanulási sikertelenségeiket generációkon át örökítik utódaikra, amely gátolja az elsődleges munkaerő-piacra jutásukat.

A támogató családi és közösségi környezet mellett hiányzik a szükséges kompenzáló iskolai segítő környezet is. A szociális hátrányok szocializációs hiányosságként való értelmezése gátolja az iskolai haladásukat, és erősíti a diszfunkcionális családi működést.

A cigány kulturális szokások egyes autentikus közösségekben még élénken élnek, amely a többségitől jelentősen eltérő életkori és nemi szerepeket eredményez. Ezen szokások nincsenek szinkronban az iskolák szabályaival. Ennek leginkább a továbbtanulás-, és pályaorientáció előtti 12-13 éves korban van jelentősége, amikor a fiatal felnőttek számító cigánygyerekek közösségi státusza jelentősen eltér a társadalmilag elvárt szereptől.

A korai iskolaelhagyás visszaszorítását nem támogatja a tankötelezettségi korhatár csökkentése. A 16 életévet betöltötték aktívkorú munkaerő-piaci megjelenése azt mutatja, hogy a magasabb iskolai végzettség vagy szakképesítés megszerzését gyengíti a korai jövedelemszerzés esélye. A munkanélküliség kezelésének elsődleges eszközévé vált közfoglalkoztatás, korai jövedelmet biztosít a marginális társadalmi réteghelyzetben élő családok kiskorú számára. A folyamatot erősíti, hogy az érintettek számára kormányzati támogatással felzárkóztató képzések rendszeresen elérhetőek, melyek keretében megélhetési támogatáshoz lehet jutni.

Összességében a folyamat, a társadalmi hátránykompenzáló támogatásokkal együtt kontra-produktivitást mutat, amely a települések esélyteremtő beavatkozásainak hatékonyságát csökkenthetik.

1.4 Járási helyzetértékelés

A 2011. évi Népszámlálás alapján Jász-Nagykun-Szolnok Megye népessége 386 600 fő, a Szolnoki Járás népessége 121 622 fő, melyből Szolnok Megyei Jogú Város 74 341 fő, amely 7,1 %-kal alacsonyabb a 2001. évi adatoknál.

2011. évi Népszámlálás – 4 kérdést tartalmazott a nemzetiség és anyanyelv vonatkozásában:

Nemzetiséghez tartozás (romanii, beás): 18935 fő

(Ezen adatokban nem jelenik meg a magyar anyanyelvű cigány/roma nemzetiséghez tartozás, amely jogalkalmazási paradoxon, a nemzetiségek jogairól szóló anyanyelvi elismert jog ellenére.)

Ezen kívüli nemzetiséghez tartozás: -

Anyanyelve: 1407 fő

Családi, baráti körben nyelv-használat: 1565 fő

Statisztikai halmozódásra figyelemmel önazonosságot vállalók száma: 19089 fő (a megyei lakosság 4,9%-a)

2001. évi adatokhoz képest ez 155,1%-kal magasabb, amely az önazonosság-vállalás erősödését jelzi, amely biztató az egyenlő bánásmód teljesülésének társadalmi szükségszerűségére figyelemmel.

Megyék közötti összehasonlításban ez az 5. legmagasabb.

Ugyanakkor a települési helyzetelemzésekben megjelenő alacsony foglalkoztatottságot eredményező iskolai eredményesség egyértelműen visszatükröződik a statisztikai felmérésben.

A 15 évnél idősebbek 70 %-a fejezi be a 8. általánost, amely sikertelen teljesítmény-mutatók és lemorzsolódási arányszámok növekedést mutatnak az eltelt 10 évben. Ez az arány a 60 évnél idősebbeknél 4 % (a többségi 24 %), amely a magas mortalitási mutatókra vezethető vissza, amely egyben a nyugellátásban részesülők esetlegességét is jelzi.

A cigányság közoktatási sikertelenségét 3 akadályozó tényező okozza.

Mindhárom problémakör háttérben részben,

- a cigányság asszimilálódástól,
- a hagyományos közösség és kultúra felbomlásától való félelme,
- továbbá az oktatás későbbi életben való fontosságának, a tanulás szerepének fel nem ismerése áll.

Ez utóbbi megállapítást a Babusik Ferenc (Delphoi Consulting 1999) által vezetett „kutatás az ózdi régió cigány népességében” tanulmány eredményei pontosítják: az iskolai képzésben való részvétel elsősorban befektetés, azaz nem egyszerűen arról van szó, hogy a romák nem ismerik fel az iskolázottság értékét, hanem inkább arról, hogy a cigány családok akkor fogják iskoláztatni gyermekeiket, ha ez általuk belátható távlatban munkaerő-piaci szempontból rentábilis beruházás lesz.

Az ellentéteket továbbá azzal is magyarázhatjuk, hogy mivel már a szülők is rosszul teljesítettek az iskolában, egyrészt továbbörökítik ezt a kudarcélményt gyermekeiknek. Másrészt nem múlt el a korábbi rossz kapcsolat és sikertelenség emléke, felnőttként is „ellenségnek” látják az iskolát, s képtelenek az azzal való kommunikációra.

Azt a tényt, hogy a cigányok oktatásügyi helyzete az utóbbi két évtizedben az általános iskola befejezése terén javult, nem szabad sikerként elkönyvelnünk. A cigányok helyzete az iskolarendszer többi – közép- és felsőfokú – kategóriájában romlott. Amennyire a cigányság iskolai pozíciója javult, azt a gazdasági fejlődés szabadabb kibontakozása el is vette, épp a szóban forgó iskolai végzettséget értékelte le a legerőteljesebben.

A cigányság lemaradása a többségi társadalommal szemben nőtt, mert az érettségit adó középfokú - és újabban a felsőfokú – oktatás expanziója elkerülte a népcsoportot. Szemben a nem cigány tanulók 76,5 százalékával, a cigány diákok csupán 5,9 százaléka szerzett az általános iskolainál magasabb végzettséget. A középiskola befejezését tekintve az esélyegyenlőtlenség mértéke több mint ötvenszeres

Érettségi nélküli szakmai oklevele: 1650 fő

Érettségi (magasabb nélkül): 480 fő

Felsőfokú oklevél: 91 fő

Figyelembe véve, hogy a középiskolából felsőfokú intézménybe való továbbtanulás pontján nincs esélykülönbség cigány és nem cigány tanulók között, ez azt jelenti, hogy egy cigány tanulónak ötvenszer kisebb az esélye arra, hogy diplomát szerezzen, mint nem cigány társainak.

Ennek a hatalmas esélykülönbségnek a legnagyobb része az érettségit adó középfokú oktatásba való belépés pontján keletkezik.

A középfokú intézményekbe való továbbjutás feltétele ma még a nyolc sikeresen befejezett általános iskolai osztály. Fontos kiemelni, hogy nem elég pusztán elvégezni az általános iskolát: a továbbtanulás feltétele, hogy a tanulók jó eredményekkel zárják az alafokú képzést, illetve, hogy ők és családjuk hasznosnak, „jó befektetésnek” ítélik meg a későbbi iskoláztatást.

1.5 Javasolt esélyteremtő programok és források

- Arany János és mentor-tanár Programok,
- Útravaló Program
- Eötvös József Program (TÁMOP-3.3.13)
- Integrált Pedagógiai Rendszer (IPR)
- Határtalanul program
- Iskola Háló program
- Iskola-rendszeren kívüli hátránykompenzáló Tanodák
- Második Esély program
- Referencia Intézményi Hálózat,
- Bázis-intézményi, módszertani hálózatban való részvétel
- Alternatív, reformpedagógiai programok
- TOP-6.7.1-15 Megyei Jogú városok leromlott városi területeinek rehabilitációja (térségi együttműködés)
- TOP-6.9.1-15 A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok (civil együttműködés)

Beavatkozási javaslatok a mélyszegénységben élők/romák célcsoport esetében

Település/ javasolt beavatkozások-, fejlesztések	Munka- intenzív és civil foglalkoztatói szektor erősítése, szociális kert-, és földprogramok kimunkálása	Felzárkóztató- , betanító-, OKJ szakmai képzések szervezése	Anti-szegregációs beavatkozások tervezése, komplex telep- programok kidolgozása	Iskolai lemorzsolódás csökkentése, Tanoda programok kialakítása	Korai beavatkozást támogató programok (BK Gyerekház) indítása, nők tanulását támogató projektek kimunkálása	Szociális rehabilitációs beavatkozások tervezése	Aktív szociálpolitikai modellek fejlesztése, öngondoskodás támogatása	Foglalkoztatásba ágyazott képzések szervezése, munkaerő-piaci szolgáltatások szervezése, (munkaerő- közvetítés)	Roma mentorhálózat fejlesztése
Besenyszög	*	*			*			*	
Csataszög	*	*					*	*	
Hunyadfalva	*	*		*	*		*		*
Kőtelek	*	*		*	*	*	*	*	
Martfű	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Nagykörű	*	*		*	*	*	*		
Rákóczifalva	*	*			*		*	*	*
Rákócziújfalva	*	*		*	*	*	*	*	*
Szajol	*	*		*	*		*	*	*
Szászberek		*						*	*
Szolnok	*	*	*	*	*	*	*	*	
Tiszavárkony	*	*					*	*	*
Tószeg	*	*		*	*		*	*	*
Újszász	*	*	*	*	*	*	*	*	
Vezseny	*	*				*	*		
Zagyvarékas	*	*		*	*		*	*	

2. Burai István: A gyermek és ifjúsági célcsoport esélyegyenlőségi szemmel.

2.1 Helyzetkép és kihívások a Szolnoki járásban

A gyermekek és fiatalok helyzetével foglalkozó tanulmányunk alapja a 2015. október 22-én a Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzatának „Együtt-es-ély” – a Szolnoki Járás településeinek területi együttműködése az esélyegyenlőség biztosításában című ÁROP-1.A.3-2014-2014-0053 számú projekt keretében megvalósuló Felzárkózási Kerekasztal alkalmával elhangzott előadás.

A járás településeinek esélyegyenlőségi terveiben megfogalmazott problémák és feladatok összegzése, szintetizálása és közös cselekvési lehetőségek feltárása mellett célul tűztük ki, hogy nagyobb távlatból közelítsünk a témánkhöz. Szűkebb hazánkon kívül is kitekintést tegyünk, valamint megvizsgáljuk, hogy milyen szempontok alapján kerülnek a gyermekek és fiatalok az esélyegyenlőségi célcsoportok közé? Ki is tekinthető gyermeknek és ki fiatalnak? Az életkort véve alapul meddig tart az esélyegyenlőségi tervek határa? Milyen szempontoknak kell érvényesülni az esélyegyenlőségi programokban, azokat lehet-e, kell-e esetlegesen újabb szempontokkal bővíteni? Ragaszkodnunk kell-e szorosan az Ebktv³ szigorúan vett meghatározásához vagy érdemes az esélyegyenlőség és célcsoportunk összefüggéseit tágabban értelmezni? Egyáltalán milyen szempontokat, célokat és hosszabb távú stratégiákat kell figyelembe vennünk, ha a gyermekekről és fiatalokról gondolkodunk? Milyen jövőkép mentén tegyük ezt?

2.1.1 Gyermekek és fiatalok a világban és Magyarországon

A globalizáció akár szeretjük, akár nem megkerülhetetlenül jelen van világunkban és ezt nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Ebből a tézistől kiindulva elengedhetetlen, hogy nemzetközi, európai, sőt világméretű kitekintést tegyünk témakörünkben. Az Európai Bizottság közleménye „Az EU gyermekjogi stratégia felé” többek között megfogalmazza, hogy az EU belső és külső politikájában érvényesíti a gyermekek jogait⁴, amely uniós tanállamként Magyarország tekintetében is releváns. A dokumentum gyermeknek tekint mindenkit, aki 18 évnél fiatalabb személy. A stratégia általános és uniós szinten az alábbi helyzetképet mutatja be.

A gyermekek helyzete általánosságban:

- A világon élő gyermekek száma: 2,2 milliárd.
- A fejlődő országokban élő gyermekek száma: az összes gyermek számának 86%-a. A fejlődő országokban él azon gyermekek 95%-a, akik ötéves koruk előtt meghalnak, nem jutnak alapfokú képzéshez, kényszermunkát végeznek vagy szexuális kizsákmányolástól szenvednek.
- Életük első öt évében a gyermekek egyharmadának nem jut megfelelő élelem. Az összes gyermek egy hatoda (elsősorban lányok) nem jár alapfokú képzést nyújtó iskolába.
- Több mint tíz millió öt éven aluli gyermek hal meg évente könnyen megelőzhető vagy kezelhető betegségben.

³ Az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény

⁴ Brüsszel, 4.7.2006 COM(2006) 367 végleges Az EU gyermekjogi stratégiája felé COM(2006) 367 végleges <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:52006DC0367>

- Egy milliárd gyermek visszamaradott a fizikai, szellemi és/vagy pszichológiai fejlődésben.
- Világszerte mintegy 218 millió gyermek végez kényszermunkát.
- 1,2 millió gyermek esik az emberkereskedelem áldozatául.
- 300 000 gyermek harcol katonaként a fegyveres konfliktusokban.
- Több mint 200 millió gyermek él súlyos fogyatékkal.
- 140 millió gyermek árva.

A gyermekek helyzete az Európai Unióban:

- Az EU-ban a relatív szegénység jobban veszélyezteti a gyermekeket, mint a lakosság egészét.
- Különösen ki vannak téve a szegénységnek, a kirekesztésnek és a diszkriminációnak azok a gyermekek, akiknek szülei szegények, vagy akik nem élhetnek szüleikkel, valamint akik bizonyos etnikai közösségekből származnak, mint például a romák.
- A kisebbségekből származó gyermekek könnyen a rasszizmus célpontjaivá válnak. A többségi lakosságból származó gyermekek viszont könnyen a szélsőséges politikusok és pártok által javasolt, végtelenségig leegyszerűsített megoldások befolyása alá kerülnek.
- A gyermekekkel szembeni erőszak az utóbbi években egyre nagyobb gondot jelent az EU-ban.

Napjaink konfliktusokkal és háborúkkal terhelt világa a gyermekeket ugyancsak jelentős mértékben érinti. melynek közvetett és közvetlen hatásai 2014-ben és 2015-ben is érintették hazánkat. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) jelentése szerint a világon 2014-ben közel 60 millió ember menekült háborús konfliktusok elől, ebből 20 millió saját hazáján kívül. Csak Szíriából közel 4 millió ember menekült külföldre. A menekültek fele gyermek.⁵ (A HEP összeállítása során a nem magyar állampolgárságú gyermekek számát is vizsgálni javasolt.)

A Gyermekjogi egyezmény⁶ 2014-ben volt 25 éves. Az évforduló alkalmából az Unicef tanulmányt jelentetett meg Gyermekek helyzete a világban 2014 címmel. Az Unicef Magyar Bizottság összefoglalót jelentetett meg a tanulmányból, melyben röviden kitér Magyarországi helyzetére is. Az összefoglaló kiemeli, hogy bár számos területen pozitív mutatókkal rendelkezünk, addig több tekintetben, mint például a gyermekszegénység, vagy a jövedelmek eloszlásának aránya nem állunk jó helyen a nemzetközi összehasonlításban, míg számos összevetést a hiányzó adatok miatt nem lehet elvégezni. Ilyen például többek között az alultápláltság, szoptatási szokások, fejlődési rendellenességek, családon belüli erőszak valamint a gyermekmunkára vonatkozó statisztikák.

Az alapvető gazdasági adatok tekintetében az alábbiakat emeli ki az összefoglaló:

„Vannak adatok, melyek még mielőtt bármit is vizsgálni kezdünk, alapvető képet festenek egy ország helyzetéről. Magyarországon a lakosság 70 százaléka városokban él, teljes a csatornázás és ivóvízellátás, senki nem él a globális szegénységi küszöb alatt (napi 1,25 5 dollár), és a születéskor várható élettartam 74 év. Csak hogy fel tudjuk mérni ennek jelentőségét: a Kongói Demokratikus Köztársaságban a lakosság közel 90 százaléka él napi kevesebb, mint 1,25 dollárból, 35 százalék él városokban, a születéskor várható élettartam 50

⁵ A The UN Refugee Agency adatai alapján <http://www.unhcr-centraleurope.org/hu/hirek/2015/soha-nem-latott-szintre-nott-a-haboruk-es-uldostetes-elol-menekulok-szama-a-vilagon.html>

⁶ Magyarországon a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről című 1991. évi LXIV. törvény tartalmazza

év, megfelelő csatornázás és ivóvízellátás pedig a lakosság csupán 30 százalékának áll rendelkezésre.

Ha azonban azt gondoljuk, hogy semmiben sem hasonlít a két ország helyzete, tévedünk. Kongóban a háztartások összjövedelmének 51 százaléka a “felső” 20 százalékhoz jut, a társadalom legszegényebb 40 százaléka pedig az összjövedelemnek csupán 14 százalékában részesül. Hazánkban a leggazdagabbaknak jut az összjövedelem 40 százaléka, és csupán 21 százalék jut a társadalom “alsó” 40 százalékának.”⁷

2.1.2 Fiatalok európai szemmel

A gyermekek mellett tegyünk rövid kitekintést európai uniós szinten a fiatalok irányába. A fiatalokat részben hasonló, alapvető életminőséget befolyásoló, részben különböző, a társadalmi beilleszkedést meghatározó problémák érintik. Az európai bizottság 2001-ben tette közzé az Új lendület Európa fiataljai számára című fehér könyvét⁸, amelyben az európai fiatalokat érintő kihívásokat és lehetséges válaszokat foglalták össze.

A Fehér Könyv kiemelten foglalkozik az európai fiatalok szervezettségével és részvételükkel a döntéshozatali folyamatokban. Külön hangsúlyt kap a Bizottság további célkitűzéseinél az ifjúság minél szélesebb rétegeinek bevonása az európai és országos politikába. A Fehér Könyv felhívja még a figyelmet a fiatalok élete szempontjából fontos olyan információszolgáltatási hálózatok kialakítására, amelyek például a pályaválasztásban és pályakezdésben vagy a különféle ösztöndíjakkal kapcsolatosan nyújthatnak gyakorlati segítséget. A Bizottság azt is javasolja a tagországoknak, hogy az ifjúságpolitikát ne csak központi, állami szinten valósítsák meg, hanem a régiók és települések helyben alakítsák ki ezzel kapcsolatos saját stratégiájukat. Ezeknek alapvetően a fiatalok helyben maradását és helyi lehetőségeik bővítését kellene támogatniuk.

Többek között a Fehér Könyvben megfogalmazott célok mentén indultak el olyan EU szintű ifjúsági programok, mint a Yout 2000-2006, 2007-2013 között az Youth in Action majd 2014-től az Erasmus+. A programok a nem formális, élethosszig tartó tanulás szellemiségében támogatják a fiatalok munkaerő piaci integrációját, az egyenlő hozzáférést, társadalmi integrációt előítéletek és szegregáció háttérbeszorítását, valamint a fiatalok döntési helyzetekre való felkészítést és döntési szituációk megismerést, kipróbálását biztonságos környezetben. Összességében segítik a fiatal nemzedékek társadalmi részvételének fejlesztését.

Nemzetközi és hazai szinten számos olyan egyezmény, ajánlás, szerződés, jogszabály vagy stratégia felsorakoztatható, amely szabályozza, érinti a célcsoport életét vagy igyekszik javítani és jobbá tenni a gyermekek és fiatalok életkörülményeit. Mindegyikükre jelen tanulmányban részletesen kitérni nem tudunk, de figyelmen kívül nem hagyhatjuk őket és időnként hivatkozunk rájuk. A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány felsorolásképpen.

- Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata
- Egyezmény a gyermekek jogairól
- Magyarország Alaptörvénye
- „Legyen jobb a gyermekeknek” – nemzeti stratégia

⁷ A teljes szöveg itt olvasható <http://nemzetisegek.hu/wp-content/uploads/UNICEF-%C3%A9ves-jelent%C3%A9s-a-gyermekek-helyzet%C3%A9r%C5%91l-a-vil%C3%A1gban.pdf>

⁸ AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG FEHÉR KÖNYVE ÚJ LENDÜLET EURÓPA FIATALJAI SZÁMÁRA Brüsszel, 2001. 11. 21. COM(2001) 681 végleges

- Nemzeti Ifjúsági Stratégia (NIS)
- 1997. évi XXXI. Törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- 2011. évi CXCV. Törvény a nemzeti köznevelésről
- Az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény

2.1.3 Gyermek – fiatal – fiatal felnőtt

Kit is tekintünk gyermeknek és ki a fiatal? Bár a kérdés egyszerűen megválaszolhatóan tűnik, azonban rövid vizsgálódás után megállapíthatjuk, hogy számos szempont kínálkozik, amelynek eredményeképpen más- más választ kaphatunk. Ha biológia, pszichológiai, fejlődés lélektani oldalról közelítünk, mást láthatunk mintha jog, oktatási, vagy társadalmi érettség szempontjából vizsgálódunk.

Gyermekkor

Mint már láttuk az UNICEF vagy az Európa tanács dokumentumaiban is alapvetően – polgárjogilag is – minden 18. életévét be nem töltött személy gyermek, azaz a kiskorú, eltekintve attól, ha 16 és 18 éves kora között házasságot kötött. 14 éves koráig cselekvésképtelen, 14 és 18 év között korlátozottan cselekvőképes, majd ezt követően cselekvőképes. Büntetőjogi értelemben gyermekkorú az, aki még nincs 14 éves, fiatalkorú az, aki már a 14. életévét betöltötte, de a 18-at még nem. Kivételesen súlyos bűncselekmények esetében azonban 12. életévét betöltött gyermek is felelősségre vonható⁹, alapesetben azonban gyermekkorú nem büntethető.

A három éves gyermek már óvoda látogatására kötelezett, az iskolakötelezettség felső határa jelenleg Magyarországon 16 éves kor¹⁰. Legkorábban segédmotoros kerékpárra jogosítványt 14 évesen, személyautóra 17 évesen, tehergépjárműre 21 évesen, autóbuszra 24 évesen lehet megszerezni.

Ha életkori és fejlődési sajátosságokat vesszük figyelembe újszülött (0-3 hónap), csecsemő (1 éves korig, kisgyermek (1-3 éves), gyermek (3-6 év, óvodás; 6-9 év kiskorú) majd kiskamasz (9-12 év), kamasz (12-18 év). Ezt követően a fiatalok, fiatal felnőttek következnek a sorban körülbelül 28-35 éves korig.

Más oldalról is közelíthetünk a gyermekkor és fiatalkor meghatározásához, hogy tovább árnyaljuk a kevésbé egyszerűnek tűnő képet.

Fiatalkor

A hagyományosnak mondható életút alapú megközelítés szerint az iskola világát (alap-, közép- és felsőfok) a munkavállalás majd az önálló élet és családalapítás követte lineáris sorrendben. Ez azonban az átalakuló világ, a hosszú távú tervezhetőség hiányának, a munkaerő-piaci változások és az élethosszig tartó tanulás szükséges gyakorlatának köszönhetően jelentősen megváltozott. A fiatalok nehezen válnak le a szülői házról, gazdaságilag a saját család alapítását követően sem teljes mértékben önállóak.

Az érettséget vizsgálva számolnunk kell a biológiai érettséget meghatározó szexuális érettséggel, amely koránt sem jár együtt a pszichés vagy társadalmi érettséggel. Az érett fiatal

⁹ Ilyen kivételes eset a gyermek által elkövetett emberölés, halált okozó testi sértés, rablás és kifosztás

¹⁰ Az iskolakötelezettség korhatárának leszállítása számos vitát váltott ki és érinti a gyermekek oktatáshoz való jogát is, így nem kerülhető meg, mint esélyegyenlőségi kérdés sem.

élete fontos kérdéseiben önállóan dönt, konkrét tervei vannak a jövőre nézve, mindig számol a döntései lehetséges következményeivel, és felnőttnek érzi magát.

A társadalmi érettség tekintetében a fentiekén túl vizsgálandó hogy: a családi állapot számít (független-e vagy együtt él házastársával/élettársával), a saját gyermek (nincsen, avagy van) és önálló háztartásban él-e (együtt él szüleivel/nevelőszüleivel/nagyszüleivel, vagy önálló háztartásban él)

Hasznos megközelítésnek kínálkozik a rangúsági elv felhasználása¹¹, amely négy szintet határoz meg az egyén és közösség összefüggésében. Ezek alapján csecsemő-rangú, gyermek-rangú, kamasz-rangú és felnőtt-rangú fejlődési szintről beszélhetünk, amelyekben jó eséllyel minden érett felnőtt személyiség végigmegy. A rangúsági elv használata lehetővé teszi, hogy különböző helyzetekben, viszonyrendszerekben és különböző szituációkban más-más rangúként tekintsünk ugyanazon személyre.

- Csecsemő-rangú: fő igénye, hogy a testi, biológiai igényei kielégítésre kerüljenek, illetve ezeket biztonságban tudja.
- Gyermek-rangú: a személyének, a személyiségének biztonsága kerül előtérbe: az, hogy érezze, törődnek vele, így biztonságban van.
- Kamasz-rangú: fő igénye önmaga megvalósítása önmaga és a külvilág felé, célja, hogy megmutathassa önmagát.
- Felnőtt-rangú: képes az adott viszonyrendszerben ellátni magát és saját, felelős döntéseket hozni.

A fiatal kor vége hasonlóan szélesen értelmezhető. Az Európai Unió Erasmus + programjának ifjúsági szegmenségi fiatalként kapcsolódhatnak be a harmincadik életévüket be nem töltött személyek.

Mint fentebb látható, minden látszat ellenére egészen komplikált behatárolni, hogy kit tekintünk gyermeknek és kit tekintünk fiatalnak, vagy felnőttnek. Ezt azt jelenti, hogy a célcsoport egyenlő esélyeinek biztosítása hasonlóan komplikált lehet.

Egyenlő hozzáférés – szükségletek – Miért fontos a hozzáférés?

Esélyegyenlőségi szemüvegünkön át nézve a kérdéskört, meg kell említenünk Maslow szükségleti piramisát¹². Maslow elméletében hiány alapú szükségleteket és növekedés alapú szükségleteket azonosít be. Míg a hiányszükségletek feszültségcsökkentést eredményeznek, addig a második csoportba tartozók az egyénben rejlő lehetőségek kiaknázását eredményezik.

Ha motiválás elméletén túl úgy tekintünk a maslow-i modellre, hogy egy egészséges érett személyiség kialakulásához milyen szükségletek kielégítését kell lehetővé tenni, akkor világossá válik számunkra, hogy az alapvető hiányszükségletek kielégítése nem lehet önmagában elegendő cél. Sarkosan fogalmazva az alapvető szükségletek kielégítése előfeltétel a

Maslow-piramis - a szükségletek hierarchiája

¹¹ dr. Majár János: *A közösségfejlesztés módszertana*, Csillagpor Alapítvány, Szolnok, 2010.

¹² Abraham Maslow: *Motivation and personality*, Harper and Row, New York 1970.

magasabb szintűek megjelenésének. Léopold Senghor¹³ így fogalmaz: „Az emberi jogok a reggelivel kezdődnek.” Az alapvető szükségletek (fiziológia, biztonsági, szeretet, elismerés) mint éhség, szomjúság, fizikai védetség, valahova tartozás, mások általi elismerés kielégítése jelenik meg jellemzően az esélyegyenlőségi programokban, míg a magasabb hierarchiájú szükségletek kisebb hangsúlyt kap. A szükségletek második szintje természetesen kevésbé materiális jellegű (persze az alacsonyabb szintűek sem kifejezetten azok), biztosításuk is kevésbé kézzelfogható.

Állításunk szerint az egyenlő hozzáférés nem csak a diszkrimináció tilalmát jelenti, hanem azt is hogy a gyermekek és a fiatalok szükségleteiket kortársaikhoz és más társadalmi csoportokhoz viszonyítva is hasonló szinten tudják kielégíteni. Az életkori és társadalmi változások következtében a szükségletek is változnak célcsoportunk tekintetében. A gyermekek és fiatalok esetében jellemzők az életkor és érettség függvényében változó szükségletek, amelyek azonban minden esetben lineárisan egymásra épülnek. Azaz az egyes fokok kimaradása nehezen pótolható.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, valamint a Gyermekjogi Egyezmény határozott utat mutat egyenlő hozzáférés tekintetében.

Szocializációs szintekre és intézményi szintre fordíthatjuk a fentieket:

- Család és családtámogatási rendszerek: szerető, biztonságos környezet, megfelelő ellátás, lakókörnyezet, táplálkozás
- Egészségügyi ellátás: gyermekorvos, védőnői hálózat
- Oktatás, kultúra, műveltség, önbecsülés, tudás, önmegvalósítás: oktatási-, nevelési intézmények, közösségi szintek,
- Civil/társadalmi részvétel: közösségek, társas csoportok, kortárs csoportok

Az általunk javasolt kiterjesztett értelmezésben az esélyegyenlőség nem csak olyan pozitív intézkedéseket jelent, amelyek lehetővé teszik, hogy a hátrányos helyzetben lévők hátrányait csökkenteni vagy megszüntetni lehessen.

Az esélyegyenlőségi szemlélet komplex cselekvés és szemlélet is az alapvető szükségletek kielégítésén túl, amelyre jellemező:

- az egyenlő hozzáférést a társadalmi, kulturális javakhoz (színház, mozi, könyv, oktatás, nyelvtudás, stb.)
- tolerancia
- elfogadás
- megértés
- empátia
- szolidaritás
- közösséghez tartozás
- kölcsönös kommunikáció

Miért tartoznak a gyermekek és fiatalok az esélyegyenlőségi csoportok közé?

Mi az oka annak, hogy a gyermekek (és fiatalok) kiemelt célcsoportjai a helyi esélyegyenlőségi programoknak? Bár az életkor és érettség előrehaladtával számos kérdésben

¹³ Léopold Sédar Senghor (1906-2001) Szenegáli költő, politikus és kultúrteoretikus, Szenegál elnöke, két cikluson keresztül 1960 és 1980 között töltötte be ezt a posztot.

önállóan is képesek lennének állást foglalni, véleményt alkotni, mégis számos olyan körülménnyel kell számolni, amelyek nehezítik érdekeik érvényesülést.

- Alapvető szükségletek kielégítése nem az ő felelősségük és feladatuk, ezért kiszolgáltatottak. A gyermekszegénység magas arányban érinti a magyar gyermekeket is bár magyar gyermek az UNICEF már hivatkozott 2014. évi felmérése szerint nem él a globális szegénységi küszöb alatt.
- Érdekérvényesítő képességük alacsony életkorukból, társadalmi helyzetükből adódóan is.
- Kiszolgáltatottak életkoruk, tájékozottságuk, tapasztalataik, kapcsolatrendszerük hiánya miatt, könnyen befolyásolhatóak.
- Az információhoz való hozzájutás korlátozott. Itt fontos megemlíteni, hogy bár általánosságban úgy látjuk, hogy az információs korszak gyermekei, de jelentős többségüknek nincsen gyakorlatban használható tudása. Az infokommunikációs eszközök használata nem az információszerzésre irányulnak.¹⁴⁾
- Társadalmi tőkájük alacsony, önrendelkezésük korlátozott. Ebből kiindulva adódó kettős megközelítés: Védendő és gyámolítandó csoport, vagy lehetőség erőforrás, amely legjobb kiaknázása érdekében képessé kell tenni őket önálló cselekvésre: „Alattvalók vagy Polgárok lesznek?”
- Társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése figyelhető meg. A család, anyagi, szociális helyzete, a szülők végzettsége generációról generációra átöröklődik. A társadalmi mobilitás nehezen érhető el az alacsonyabb végzettségűek körében.
- A családok és a fiatalok közösségei egyaránt diszfunkciókat mutatnak. A közösség tagjaként nem működnek, intolerancia, megértés és elfogadás hiánya, megismerés hiánya, kommunikáció hiánya, konfliktuskezelés képességének hiánya nagy számban jellemzi őket.
- Családi diszfunkciók ugyancsak generációkon át öröklődhetnek.
- Értékrend válság, életmód válság, státusszimbólumok felértékelődése jellemző a fiatalok körében.
- Nagy a látencia a problémák felismerését, azonosítását és megoldását tekintve. Az oktatási nevelési intézmények kevésbé képesek a gyermekek és fiatalok problémáinak beazonosítására és megoldására.
- Felnőttek által felnőttekre szabott környezethez kell alkalmazkodniuk, akár az iskola világában, akár a ifjúsági közösségként a civil szervezeti világban. Korlátoztak a lehetőségeik saját környezetük saját igényükhöz történő alakítására.

Napjainkban vesztett jelentőségéből a közösségek szerepe, miközben a család, mint legkisebb és legszorosabb közösségi is működési zavarokat mutat értékválsággal párosulva. A család erősítése mellett ugyanakkora hangsúlyt kell fektetni a közösségek, társadalmi kapcsolatok erősítésére is. A család szerepe nem helyettesíthető és nem is pótolható, de önmagában számos esetben nem tud megküzdeni a gyermekeket és fiatalokat érintő kihívásokkal.

A gyerekek 3-4 éves koruktól fokozatosan az idejük kevesebb, mint felét töltik a családban, ezért elengedhetetlen a család, oktatási nevelési intézmények, szakmai intézmények és a harmadlagos szocializációs terep szereplőinek együttműködése, annak érdekében, hogy a gyermekek és fiatalok egyenlő hozzáférést biztosítani tudják az alapvető és a magasabb rendű szükségletek eléréséhez.

¹⁴ A 2012 évi PISA felmérés eredményeként Európában a magyar diákok az utolsó, világviszonylatban a 30. helyen végeztek a 34-ből.

2.2 Helyi Esélyegyenlőségi Programok – jellemzők, problémák, lehetséges kitérési pontok

A szolnoki járáshoz 19 település tartozik, központja az öt közül a legnagyobb város és egyben megyeszékhely Szolnok. A járás lakossága 121.622 fő, melyből 61 % azaz 74.341 fő a megyeszékhelyen él. Az összes lakosságból a 0-30 év közöttiek, azaz a fiatalok aránya 33 %, közel 40.000 fő.

Valamennyi településen a védőnői ellátás megoldott, a gyermekek orvosi ellátása vagy házi gyermekorvos vagy házi orvosi praxisban történik. Valamennyi településen megoldott a gyermekjóléti és családsegítő szolgáltatás.

A járás települési közül mindegyikben elérhető az óvodai és az általános iskolai ellátás (a települések 88,9%-a rendelkezik saját általános iskolával, három településen működik középiskola).

A HEP-ekben beazonosított problémák tekintetében az látható, hogy a járás településeiben öt esetben **probléma a gyermekszegénység növekedése**, ami 26 %-os arányt jelent. Ezt követően szintén öt említéssel szerepel a család diszfunkciója, anyagi és szociális helyzetének romlása. A két problémakört együttesen vizsgálva megállapítható, hogy a rossz anyagi és szociális helyzet összesen nyolc településen, **azaz a települések 42%-ánál jelentkezik problémaként**. A hátrányos és halmozottan hátrányos (2H és 3H-s) gyermekekhez kapcsolódó problémák, úgymint magas részarány, magas szám, beóvodáztatási nehézségek, motiválatlanság a fejlesztő és szabadidős programokban, iskolai hiányzások, tanulmányi eredmény összesen nyolc településen, szintén 42%-ban fordul elő.

A problémák meghatározásánál több településen is megjelent a szakemberek túlterheltsége, az egy főre jutó magas esetszám, a speciális fejlesztések hiánya, az üres védőnői státuszok. Ugyancsak több említést kapott a közösségi színterek, szabadidős lehetőségek hiánya, melynek elsődleges oka jellemzően anyagi természetű az indoklások szerint.

A helyi programok vizsgálata kapcsán megállapítható, hogy azok jellemzően inkább csak az általános iskoláskorú gyermekekig látják a fiatalokat, elsősorban az intézményrendszeren keresztül. Az iskola vagy a gyermekjóléti intézmények hatókörén kívül eső gyerekek és fiatalok esetében fent áll a „láthatatlanság” veszélye, azaz csak akkor kerülnek látótérbe ismét, ha valamilyen konkrét és súlyosabb problémával jelennek meg az ellátó rendszerben.

A szabadidős tevékenységek a települések többségében az iskolához vagy a gyermekjóléti szolgálathoz kötődnek, nagyobb települések esetében meghatározóbb a sportegyesületek tevékenysége. A szabadidős tevékenységek jellemzően a sportoláshoz köthetők, az egyéb közösségi, kulturális fejlődési lehetőségek nem jelennek meg. Több esetben hiányzik a művelődési házak, közösségi színterek folyamatos, szakemberek közreműködésével biztosított működése is.

A programok elsősorban a vitathatatlanul fontos alapvető szükségletek mentén fogalmazzák meg a problémákat, a jellemzően közösségi és önmegvalósítás irányába ható, magasabb szintű szükségletek kielégítését célzó feladatokat nem.

A Helyi Esélyegyenlőségi Programban beazonosított problémák gyermek és ifjúsági területen I.

beazonosított problémák	HH, HHH és SNI gyermekek száma magas, arányuk nagy az óvodában és az iskolában	Motiválatlanság a gyermekek és fiatalok körében (pályaválasztás, aktivitás) Kevesen kapcsolódnak be a hátrányos helyzetűek közül az iskolán kívüli programba Alacsony részvétel a szabadidős programokban.	A védőnői szolgálat helyettesítéssel működik / Magas az egy főre eső ellátottak száma	Nincs a településen óvoda és iskola	Szabadidős és sportolási lehetőségek hiánya A művelődési ház télen nem használható / Nincsen közösségi tér	Korai gyermekvállalásból adódó hátrányok	Csecsemőkorú gyermekek napközbeni ellátásának hiánya	Iskola akadálymentesítése nem megfelelő szintű	Integrált nevelés hiánya az oktatási-nevelési intézményekben	A pedagógusok jelentős része nem vagy csak részben ismeri a célcsoport problémáit és azok megoldási lehetőségeit / A szakemberek túlterheltek
Besenyszög		1			1		1	1		
Csataszög				1						
Hunyadfalva				1		1				
Kőtelek	1									
Martfű										
Nagykőrű		1				1				
Rákóczi falva		1								
Rákócziújfalva										
Szajol		1								
Szászberek			1							
Szolnok									1	1
Tiszavárkony			1		1					
Tószeg	1									
Újszász										
Vezseny			1							
Zagyvarékas	1									
JÁRÁS ÖSSZESEN	3	4	3	2	2	2	1	1	1	1

A Helyi Esélyegyenlőségi Programban beazonosított problémák gyermek és ifjúsági területen II.

beazonosított problémák	Hátrányos helyzetű gyermekek adatbázisa nem napra kész.	Hátrányos helyzetű gyermekek beóvodáztatása nem teljes körű	Gyenge tanulmányi eredmények a hátrányos helyzetű tanulók körében	A speciális igényű gyermekek fejlesztési lehetőségek nem megfelelőek	Egységes fogalomrendszer hiánya a gyermekvédelem és egészségügy terén	Az iskola fenntartója nem az önkormányzat. Korai fejlesztés lehetősége nem helyi hatókör	Relatív kevesen veszik igénybe a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt	Igazolatlan iskolai hiányzások	Egyenlőtlen anyagi helyzet tükröződése a gyermekeken	Érzelmi és testi bántalmazás	Gyermek-szegénység
Besenyszög											
Csataszög											
Hunyadfalva											
Kőtelek											
Martfű					1						1
Nagykörű											
Rákóczi falva	1	1	1								
Rákócziújfalú					1	1	1				
Szajol				1							1
Szászberek											
Szolnok											
Tiszavárkony								1			1
Tószeg		1							1	1	
Újszász											1
Vezseny											1
Zagyvarékas											
JÁRÁS ÖSSZESEN	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	5

2.3 Javaslatok a Járási Esélyteremtő Fórum számára

A Fórum a munkájának következő állomásaként Járási Gyermek és Ifjúsági Kerekasztalt létrehozása javasolt. A hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok jellemző problémáit alapul véve javasolt újragondolni a gyermek és ifjúsági célcsoportot érintő vizsgálati és cselekvési lehetőségeket többek között az alábbi területeken:

- Együttműködés fejlesztése szakmai/civil szervezetekkel
- Szakemberek, pedagógusok fejlesztése, problémaorientált tudás átadása
- Közösségi együttműködések generálása
- Kapcsolati tőke fejlesztése közösségek, települések, országok közötti programok megvalósításával
- Európai szintű együttműködések, nemzetközi kapcsolatok kezdeményezés, fejlesztése
- Alapvető képességek és kompetenciák fejlesztése: kommunikációs és szociális kompetenciák

A települések sok esetben hasonló problémákkal szembesülnek, amelyekre közös megoldási javaslatokat kidolgozva közösen érhetnek el forrásokat.

A járási gyermekek és fiatalok életkörülményeinek, problémáinak mélyebb feltárás érdekében tematikus kutatások végzése javasolt, amely arra is módot ad, hogy a tanulmányban említett adathiányt is enyhítse.

A hátrányos helyzetű gyermekeket és fiatalokat érintően mindenképpen javasolt a biztos kezdet és tanoda típusú tevékenységek megvalósítása közös összefogásban is.

A települések szabadidős és kulturális lehetőségeinek fejlesztésére mobil szolgáltatások, utaztatható programok, fejlesztések kialakítása javasolt.

A fiatalokat érintő problémák feltárására és megoldási javaslatok kidolgozására járási ifjúsági fórum létrehozása javasolt, amely szakképzett szakemberek közreműködésével az érintettek véleményét megismerve és közösen cselekedve működtethető.

Járási szinten erősíteni kell a nem formális tanulási formákat és lehetőségeket, nemzetközi kapcsolatok és jó példák, tanulási alkalmak során növelni a motivációt, más típusú tanulási módokat is megismertetni a célcsoporttal.

A HEP-ekben feltárt problémák alapján javasolt beavatkozási javaslatok a gyermekek/ifjúságügy területén

beazonosított problémák	HH, HHH és SNI gyermekek száma magas, arányuk nagy az óvodában és az iskolában	Motivátlanság a gyermekek és fiatalok körében (pályaválasztás, aktivitás) Kevés en kapcsolódnak be a hátrányos helyzetűek közül az iskolán kívüli programba Alacsony részvétel a szabadidős programokban.	A védőnői szolgálat helyettesítéssel működik / Magas az egy főre eső ellátottak száma	Nincs a településen óvoda és iskola	Szabadidős és sportolási lehetőségek hiánya A művelődési ház télen nem használható / Nincsen közösségi tér	Korai gyermekvállalásból adódó hátrányok	Csecsemőkorú gyermekek napközbeni ellátásának hiánya	Iskola akadálymentesítése nem megfelelő szintű	Integrált nevelés hiánya az oktatási-nevelési intézményekben	A pedagógusok jelentős része nem vagy csak részben ismeri a célcsoport problémáit és azok megoldási lehetőségeit / A szakemberek túlterheltek
Besenyszög		Szabadidős programok szervezése, szakemberek releváns tudásának fejlesztése a motiváció növelésének érdekében.			Játszóter kialakítása az iskola udvaron. Teljes felújítás, és új tornaterem építése. Sportpálya felújítása, fejlesztése, tanuszoda, strand építése.		Intézményhálózat fejlesztése, óvodai mini csoport kialakítása	Teljes akadálymentesítés		
Csataszög				1						
Hunyadfalva				Lakónépesség növekedése		Felvilágosító programok				
Kőtelek	Óvodai kapacitásbővítés, humán erőforrás mennyiségi és minőségi fejlesztés az oktatási intézményekben Hátrányos					Egészségvédelem egészségtudatos életmód fejlesztése				Pedagógusok továbbképzése, tudásuk fejlesztése

beazonosított problémák	HH, HHH és SNI gyermekek száma magas, arányuk nagy az óvodában és az iskolában	Motiválatlanság a gyermekek és fiatalok körében (pályaválasztás, aktivitás) Kevés en kapcsolódnak be a hátrányos helyzetűek közül az iskolán kívüli programba Alacsony részvétel a szabadidős programokban.	A védőnői szolgálat helyettesítéssel működik / Magas az egy főre eső ellátottak száma	Nincs a településen óvoda és iskola	Szabadidős és sportolási lehetőségek hiánya A művelődési ház télen nem használható / Nincsen közösségi tér	Korai gyermekvállalásból adódó hátrányok	Csecsemőkorú gyermekek napközbeni ellátásának hiánya	Iskola akadálymentesítése nem megfelelő szintű	Integrált nevelés hiánya az oktatási-nevelési intézményekben	A pedagógusok jelentős része nem vagy csak részben ismeri a célcsoport problémáit és azok megoldási lehetőségeit / A szakemberek túlterheltek
	helyzetű és SNI-s tanulók kiemelt fejlesztése, eredmények nyomon követése									
Martfű										
Nagykörű		Pályaválasztási tanácsadás, mentálhigiénés foglalkozások szervezése, motivációhiány okainak feltárása. Szakemberek számának bővítése és továbbképzése. Szabadidős programok szervezése, biztonságos szintek működtetése				Fiatal nők lányok számára klubok, szakemberekkel, motiváció a továbbtanulásra, életvezetési tanácsok, tapasztalatok megosztása				
Rákóczi falva		Kapcsolattartás a szülőkkel, felvilágosítás, vonzó programok								

beazonosított problémák	HH, HHH és SNI gyermekek száma magas, arányuk nagy az óvodában és az iskolában	Motiválatlanság a gyermekek és fiatalok körében (pályaválasztás, aktivitás) Kevés en kapcsolódnak be a hátrányos helyzetűek közül az iskolán kívüli programba Alacsony részvétel a szabadidős programokban.	A védőnői szolgálat helyettesítéssel működik / Magas az egy főre eső ellátottak száma	Nincs a településen óvoda és iskola	Szabadidős és sportolási lehetőségek hiánya A művelődési ház télen nem használható / Nincsen közösségi tér	Korai gyermekvállalásból adódó hátrányok	Csecsemőkorú gyermekek napközbeni ellátásának hiánya	Iskola akadálymentesítése nem megfelelő szintű	Integrált nevelés hiánya az oktatási-nevelési intézményekben	A pedagógusok jelentős része nem vagy csak részben ismeri a célcsoport problémáit és azok megoldási lehetőségeit / A szakemberek túlterheltek
		szervezése								
Rákócziújfalu		Szabadidős programok, szakemberek releváns tudásának fejlesztése a motiváció növelésének érdekében								
Szajol		1								A gyermekszegénység felszámolása, Együttműködések, pályázatok benyújtása, közösségi fórumok, megmozdulások szervezése, okok feltárása elemzése

beazonosított problémák	HH, HHH és SNI gyermekek száma magas, arányuk nagy az óvodában és az iskolában	Motivátlanság a gyermekek és fiatalok körében (pályaválasztás, aktivitás) Kevés en kapcsolódnak be a hátrányos helyzetűek közül az iskolán kívüli programba Alacsony részvétel a szabadidős programokban.	A védőnői szolgálat helyettesítéssel működik / Magas az egy főre eső ellátottak száma	Nincs a településen óvoda és iskola	Szabadidős és sportolási lehetőségek hiánya A művelődési ház télen nem használható / Nincsen közösségi tér	Korai gyermekvállalásból adódó hátrányok	Csecsemőkorú gyermekek napközbeni ellátásának hiánya	Iskola akadálymentesítése nem megfelelő szintű	Integrált nevelés hiánya az oktatási-nevelési intézményekben	A pedagógusok jelentős része nem vagy csak részben ismeri a célcsoport problémáit és azok megoldási lehetőségeit / A szakemberek túlterheltek
Szászberek			1							
Tiszavárkony										
Tószeg	Ellátás felülvizsgálata, fejlesztése									
Újszász										
Vezseny			A védőnő óraszámának növelése a településen							
Zagyvarékas	Okok feltárása és informálás a családok körében, újabb módszerek, programok	Szülők fejlesztése, informálása, tudatosítása								
Szolnok									Biztosítani kell az integrált nevelés feltételeit	Érzékenyítő tréningek szakmai képzéseken való részvétel a pedagógusoknak. Pedagógusok továbbképzése a cigány

beazonosított problémák	HH, HHH és SNI gyermekek száma magas, arányuk nagy az óvodában és az iskolában	Motivátlanság a gyermekek és fiatalok körében (pályaválasztás, aktivitás) Kevés en kapcsolódnak be a hátrányos helyzetűek közül az iskolán kívüli programba Alacsony részvétel a szabadidős programokban.	A védőnői szolgálat helyettesítéssel működik / Magas az egy főre eső ellátottak száma	Nincs a településen óvoda és iskola	Szabadidős és sportolási lehetőségek hiánya A művelődési ház télen nem használható / Nincsen közösségi tér	Korai gyermekvállalásból adódó hátrányok	Csecsemőkorú gyermekek napközbeni ellátásának hiánya	Iskola akadálymentesítése nem megfelelő szintű	Integrált nevelés hiánya az oktatási-nevelési intézményekben	A pedagógusok jelentős része nem vagy csak részben ismeri a célcsoport problémáit és azok megoldási lehetőségeit / A szakemberek túlterheltek
										kisebbséghez tartozó és fogyatékos gyermekeket oktató intézményekben.

beazonosított problémák	Hátrányos helyzetű gyermekek adatbázisa nem napra kész.	Hátrányos helyzetű gyermekek beóvodáztatása nem teljes körű	Gyenge tanulmányi eredmények a hátrányos helyzetű tanulók körében	A speciális igényű gyermekek fejlesztési lehetőségei nem megfelelőek	Egységes fogalomrendszer hiánya a gyermekvédelem és egészségügy terén	Az iskola fenntartója nem az önkormányzat. Korai fejlesztés lehetősége nem helyi hatókörű	Relative kevesen veszik igénybe a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt	Igazolatlan iskolai hiányzások	Egyenlőtlen anyagi helyzet tükröződése a gyermekeken	Érzelmi és testi bántalmazás	Gyermekszegénység. Nőtt a mélyszegénységben élő hátrányos helyzetű gyermekes családok száma
Besenyszög											
Csataszög											
Hunyadfalva											
Kőtelek	A hátrányos helyzetű gyermekek pontos számának meghatározása										
Martfű					Jogszályhoz illeszkedő nyilvántartás kidolgozása						Pénzbeli és természetbeni szociális ellátások biztosítása
Nagykörű											
Rákóczi falva	Adatbázis frissítése	Teljes körű beóvodázás.	Sikeresség és motiváció növelése								

beazonosított problémák	Hátrányos helyzetű gyermekek adatbázisa nem napra kész.	Hátrányos helyzetű gyermekek beóvodáztatása nem teljes körű	Gyenge tanulmányi eredmények a hátrányos helyzetű tanulók körében	A speciális igényű gyermekek fejlesztési lehetőségei nem megfelelőek	Egységes fogalomrendszer hiánya a gyermekvédelem és egészségügy terén	Az iskola fenntartója nem az önkormányzat. Korai fejlesztés lehetősége nem helyi hatókörű	Relative kevesen veszik igénybe a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt	Igazolatlan iskolai hiányzások	Egyenlőtlen anyagi helyzet tükröződése a gyermekeken	Érzelmi és testi bántalmazás	Gyermekszegénység. Nőtt a mélyszegénységben élő hátrányos helyzetű gyermekes családok száma
Rákócziújfalú					Rendszeres szakmai találkozók	Az önkormányzatnak végig kell tekinteni: Új ellátási formák kialakítása a szakemberek megtartásával	Tájékoztatás				
Szajol				1							
Szászberek											
Szolnok											
Tiszavárkony								Gondozásba vétel, szülőkkel kapcsolattartás	Szociális támogatások, munkahelyteremtés		Szociális támogatások, munkahelyteremtés
Tószeg		Kapcsolatteremtés a szülővel és informálás							Tolerancia növelése a gyerekekben, megértés, megismerés	Jelzőrendszer, kiemelten az iskola működtetése	
Újszász											Étkezési támogatások, étkezési programok, oktatási képzési

beazonosított problémák	Hátrányos helyzetű gyermekek adatbázisa nem napra kész.	Hátrányos helyzetű gyermekek beóvodáztatása nem teljes körű	Gyenge tanulmányi eredmények a hátrányos helyzetű tanulók körében	A speciális igényű gyermekek fejlesztési lehetőségei nem megfelelőek	Egységes fogalomrendszer hiánya a gyermekvédelem és egészségügy terén	Az iskola fenntartója nem az önkormányzat. Korai fejlesztés lehetősége nem helyi hatókörű	Relatív kevesen veszik igénybe a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt	Igazolatlan iskolai hiányzások	Egyenlőtlen anyagi helyzet tükröződése a gyermekeken	Érzelmi és testi bántalmazás	Gyermekszegénység. Nőtt a mélyszegénységben élő hátrányos helyzetű gyermekes családok száma
											támogatások, felzárkóztató képzések, szülők átképzése munkaerő-piaci hatékonyság érdekében.
Vezseny											Szociális nyári gyermekétkeztetés biztosítása. Védőháló és mindenki ebédel program
Zagyvarékas											
Szolnok											

3. Veresné Péter Judit: Helyzetkép és kihívások a női esélyegyenlőség területén a Szolnoki Járásban

Jelen tanulmány a Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzatának „együtt-es-ély” – a Szolnoki Járás településeinek területi együttműködése az esélyegyenlőség biztosításában című ÁROP-1.A.3-2014-2014-0053 számú projekt keretében megvalósuló Felzárkózási Kerekasztal női esélyegyenlőséggel foglalkozó ülésén elhangzott előadás bővített változata, melyben szerepelnek a kerekasztal beszélgetés során felmerült további fejlesztési javaslatok is.

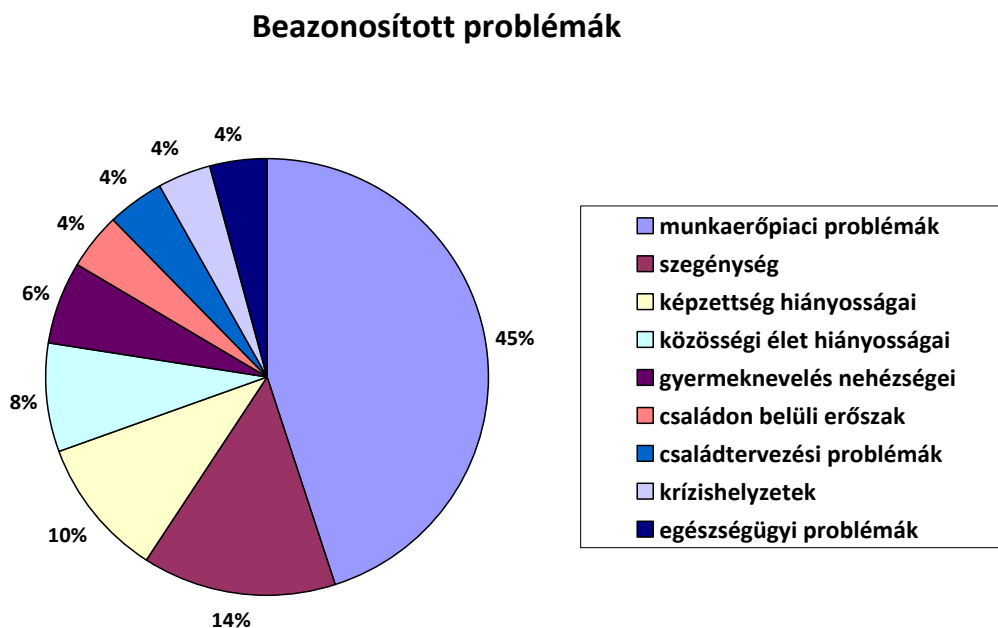
A Felzárkózási Kerekasztalok feladata a már elkészült települési esélyegyenlőségi programok áttekintése, összehangolása, a program keretében egységes, járási szintű esélyteremtő programterv megvitatása, elfogadása volt.

Az előadást megelőzően elvégeztem a programban résztvevő 16 település Helyi Esélyegyenlőségi Programjában (HEP) szereplő, a női esélyegyenlőségre vonatkozó beazonosított problémák és fejlesztési lehetőségek tartalomelemzését. Tiszajenő és Tizzaszűly kivételével a járás 16 települése vesz részt a programban: Besenyszög, Csataszög, Hunyadfalva, Kőtelek, Martfű, Nagykőrű, Rákóczi falva, Rákócziújfalú, Szajol, Szászberek, Szolnok, Tiszavárkony, Tószeg, Újszász, Vezseny, Zagyvarékas.

A tartalomelemzés során a HEP-ek helyzetelemzésének a nők helyzetével és esélyegyenlőségével foglalkozó fejezetekből a következtetéseket elemeztem, azon belül külön a problémák beazonosítását és a fejlesztési lehetőségek meghatározását.

3.1 Helyzetkép - beazonosított problémák

A beazonosított problémák típusainak százalékos megoszlását a járásban az alábbi ábra szemlélteti:

3.1.1 Munkaerő-piaci problémák

Mint látható a beazonosított problémák közül a munkaerő-piaci problémák a legjelentősebbek, ez az említett problémák 45%-a. Az érintett települések száma, ahol ez a probléma felmerült: 15 település, melyek a következők: Besenyszög, Csataszög, Hunyadfalva, Kőtelek, Martfű, Rákóczi falva, Rákócziújfalú, Szajol, Szászberek, Szolnok, Tiszavárkony, Tószeg, Újszász, Vezseny, Zagyvarékas.

A Szolnoki Járásban a KSH 2011. évi népszámlálási adatai szerint a foglalkoztatottak száma 48.040 fő (a lakónépesség 40,6%-a), a munkanélküliek száma 6.575 fő (a lakónépesség 5,6%-a), az inaktív keresők száma 35.574 fő, (a lakónépesség 30,1%-a), az eltartottak száma 28.052 fő (a lakónépesség 23,7%-a).

A munkaerő-piaci problémák több aspektusból merültek fel. Elsősorban a **családbarát munkahelyek hiányát** említik a HEP-ek, ez a problémák 16%-a, az érintett települések száma 6 (Besenyszög, Hunyadfalva, Kőtelek, Rákócziújfalú, Szolnok, Zagyvarékas).

Az alábbi gondokat említik ebben a témakörben a HEP-ek készítői:

- Munkahely és családi élet összeegyeztetésének nehézségei.
- A gyermeket nevelő nők aránya a foglalkoztatásban alacsony.
- Nehéz a visszatérés a munkaerőpiacra (a munkába állás) a GYÁS, GYED, GYES-et követően a gyermeket vállaló nők (ANYÁK) esetében.
- A gyermeküket egyedül nevelő nők álláskereső tevékenységének, munkába lépésének nehézségei, gazdasági kiszolgáltatottságuk.

A következő nagyobb csoport a kifejezetten a nőket érintő „**női**” **munkanélküliség**. Ez a problémák 14%-át teszi ki, az érintett települések száma 7 (Besenyszög, Martfű, Rákócziújfalú, Szajol, Szászberek, Újszász, Vezseny). Az alábbi megfogalmazások szerepeltek ebben a tárgykörben a HEP-ekben:

- Munkanélküli nők száma és aránya magasabb, mint a férfiaké.
- A tartós munkanélküliség aránya a nők esetében magasabb.
- Munkanélküli és tartós munkanélküli nők száma növekszik.

A következő problémakör a **munkanélküliség** – mint általános jelenség – nagy aránya. A problémák 6%-a tartozik ide, az érintett települések száma 3 (Csataszög, Tószeg, Zagyvarékas). Szövegszerűen a következőket említik a HEP-ek:

- Alacsony foglalkoztatottsági ráta.
- Munkahelyek hiánya.

Ezt követi a **bérkülönbségeket**, a férfi-nő tekintetben egyenlőtlen bérezést említő problémacsoport. Ez a problémák 4%-a, az érintett települések száma 2 (Kőtelek, Rákóczi falva).

Végül az **50 év feletti nők munkaerő-piaci helyzetének nehézségei** kerülnek még említésre a HEP-ekben. Ez a problémák 4%-a, az érintett települések száma 2 (Rákócziújfalu, Tiszavárkony).

3.1.2 Szegénység

A munkaerő-piaci problémák után a másik nagy problémakör a szegénységgel kapcsolatos gondok. Ezek a problémák 14%-át teszik ki, az érintett települések száma 6 (Besenyszög, Hunyadfalva, Kőtelek, Rákócziújfalu, Szászberek, Szolnok). A szegénységgel kapcsolatos problémák a HEP-ek által tárgyalt többi célcsoport (romák és mélyszegénységben élők, fogyatékkal élők, gyermekek és fiatalok, idősek) vonatkozásában is felmerülnek. Ez egy olyan általános társadalmi jelenség, amely nagyobb arányban sújtja azokat, akik valamilyen egyéb – sok esetben többféle – hátránnyal küzdenek, mivel az ő esetükben a problémák egymást erősítve összeadódnak. A szegénység leküzdésére tett intézkedések kapcsán a felállítandó Járási Esélyteremtő Fórum feladata lehet, hogy megvizsgálja a célcsoport-specifikus beavatkozási lehetőségeket. A HEP-ek az alábbi szegénységgel kapcsolatos problémákat emelik ki a női esélyegyenlőség témakörén belül:

- A gyermeküket egyedül nevelő álláskereső nők gazdasági kiszolgáltatottsága.
- A család, mint a szociális ellátás alapvető színtere, lehetőségei csökkentek.
- A szegénység kialakulásának kockázatát a GYÁS, GYED, GYES-ről a munkaerőpiacra való visszatérés mérsékelné, de ez nehézségekbe ütközik.
- A gyermekét, gyermekeit egyedül nevelő szülő, vagy a több gyermeket nevelő család esetében a szegénység kockázata magas.

3.1.3 Képzettség hiányosságai

A HEP-ekben megjelenő következő problémakör a képzettség hiányosságaival összefüggésben merült fel. Ez a problémák 10%-a, az érintett települések száma 5 (Csataszög, Nagykörű, Tiszavárkony, Tószeg, Zagyvarékas). Itt érdemes megemlíteni azt, hogy míg a problémamegfogalmazásokban kevésbé árnyaltan jelennek meg ezek a gondok, a fejlesztési lehetőségek vonatkozásában annál inkább előtérbe kerül ez a téma. Ennek magyarázata az, hogy a képzésekkel orvosolható gondok nem minden esetben képzettségi problémaként jelennek meg, hanem az egyéb módokon megjelenő hiányosságokra tűnik jó megoldásnak a képzések rendszerének kiterjesztése. A HEP-ek a képzettség hiányosságai témakörben az alábbi szövegszerű megfogalmazásokat tartalmazzák:

- Alacsony iskolai végzettség, alacsony iskolázottság.
- Szakképesítés hiánya.

3.1.4 Közösségi élet hiányosságai

A közösségi élet hiányosságainak említése a problémák 8%-át teszi ki, az érintett települések száma 4 (Besenyszög, Kőtelek, Martfű, Rákócziújfalu). Ez az első olyan problémacsoport, melynek kezelése, javítása az előzőekhez képest alacsonyabb „rezsivel” megoldható. Ebben a

témakörben kaphat nagyobb hangsúlyt az önkéntes munkavégzés lehetősége, valamint az elérhető eredmények, sikerek is hamarabb és érzékelhetőbben jelentkezhetnek, mint az előző témakörökben. A közösségi életet fejlesztő, a járásban meglévő intézményrendszer és a jelenleg e témakörben rendelkezésre álló járási humánerőforrás tekintetében kezdetben elegendő lenne a hangsúlyok máshová helyezése, és a szemléletformálás. A HEP-ek az alábbi problémákat említik a közösségi élet hiányosságaiával kapcsolatban:

- A magányérzet kialakulásával nem csak az anya mentális állapota lehet rosszabb, családi konfliktusokhoz is vezethet.
- A nők lehetőségei a közösségi életben nem elég széles körűek.
- Nők közéleti szerepvállalásának hiányosságai.

3.1.5 Gyermeknevelés nehézségei

A gyermeknevelés nehézségeinek említése a problémák 6%-át teszi ki, az érintett települések száma 3 (Rákóczi falva, Szolnok, Tiszavárkony). A gyermeknevelés – leegyszerűsítve – kétféle módon okozhat gondot a szülők számára: amikor a szülő a gyermekével tölti az idejét, és amikor a szülő nem a gyermekével tölti az idejét. Mindkettő a gyermekekről való gondoskodás témakörét érinti. Hogyan gondoskodom a gyermekemről, amikor velem vagyok, és hogyan gondoskodom róla, amikor nem vagyok vele? Az egyik felveti a szülői kompetenciák hiányosságait, a másik a gyermekek napközbeni ellátásának hiányosságait. A HEP-ek az alábbiakat tartalmazzák ebben a témakörben:

- A család, mint a gyermeknevelés alapvető színtere lehetőségei csökkentek.
- Kisgyermek napközbeni elhelyezésének nehézségei a családban.

3.1.6 Családon belüli erőszak

A családon belüli erőszakot említő HEP-ek üzenete ellentmondásos, ami jelzi az e területen meglévő magas látenciát. A problémák 4%-át jelenti ez a terület, az érintett települések száma 2 (Martfű, Szolnok). A HEP-ekben megjelenő megfogalmazások a következők:

- A nőket érő családon belüli erőszakról nincs információ.
- Magas azon nők száma, akik a családon belüli erőszak áldozataivá válnak.

Tehát egyfelől nincsen elegendő információ a probléma súlyának felméréséhez, másfelől mégis az látszik, hogy sok nő (és gyermek) esik áldozatul a családon belüli erőszaknak. Összességében elmondható, hogy a feltárt esetekhez képest minden bizonnyal nagyobb arányban fordul elő ez a probléma.

3.1.7 Családtervezési problémák

A családtervezéssel kapcsolatos problémák az összes probléma 4%-át teszik ki, az érintett települések száma 2 (Nagykörű, Szajol). A korai gyermekvállalás témaköre nem elválasztható a HEP-ek által vizsgálat másik célcsoport, a fiatalok témakörétől. A beavatkozási lehetőségek

szempontjából is szükséges a problémával érintett nőkre úgy is tekinteni, mint fiatalokra, sok esetben gyermekekre. A HEP-ek az alábbi problémafelvetéseket tartalmazzák a családtervezéssel kapcsolatban:

- Családtervezés nem kellő megalapozottsága.
- Korai gyermekvállalás.

3.1.8 Krízishelyzetek kezelésének hiányosságai

A krízishelyzetek kezelésének hiányosságait az összes probléma 4%-ában említik a HEP-ek, az érintett települések száma 2 (Besenyszög, Szajol). Ebben a témakörben a települések többsége a Szolnokon elérhető krízisintézményekre támaszkodik, csak két településen merül fel a megoldási lehetőségek szűk köre. A HEP-ek az alábbi szövegszerű felvetéseket tartalmazzák:

- Krízishelyzetbe került családok elhelyezése nem megoldott települési szinten.
- Krízishelyzetben alkalmazható megoldások köre szűk.

Fontos hangsúlyozni, hogy a nők (főként a gyermekes nők) esélyegyenlőségének javítása a gyermekek helyzetét is komolyan javíthatja, főként krízis esetében, ezért a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének témakörében megkerülhetetlen a család és a gyerekek helyzetének érintése is. A család és a házasságok válságát alátámasztja a KSH 2014-es adata, mely szerint az ezer lakosra jutó házasságkötések száma: 3,9, az ezer lakosra jutó válások száma 2,0, tehát minden második házasság válással végződik ma Magyarországon. Ennek folyományaként a Szolnoki Járásban a KSH 2011-es népszámlálási adatai szerint a gyermekét/gyermekait egyedül nevelő anyák száma 5856 fő, a gyermekét/gyermekait egyedül nevelő apák száma 883 fő, összesen a gyermekét/gyermekait egyedül nevelő szülők száma 6739 fő.

3.1.9 Speciális női egészségügyi ellátás hiányosságai

A nők egészségi állapotának javításában szerepet játszó ellátások hiányosságai a problémák 4%-át teszik ki, az érintett települések száma 2 (Martfű, Vezseny). A fejlesztési javaslatok összeállításánál során nem csak a HEP-ekben szereplő javaslatokra támaszkodtam, hanem javaslatot kértem egy, a megyeszékhelyen működő „asszonykörtől”, akiknek a javaslatai között nagy arányban szerepelnek a nők egészségének védelmével kapcsolatos ötletek. A Járási Esélyteremtő Fórum feladata lehet annak feltárása, hogy egyfelől a probléma megfogalmazásokban miért kap kevésbé hangsúlyos szerepet az egészség témaköre, másfelől, hogy a HEP-ekben nem, de jelen tanulmány fejlesztési javaslatai között szereplő az egészségügyi intézményrendszerrel érintő javaslatok mennyiben fejeznek ki valós járási szintű igényeket, és mennyiben csak a megyeszékhelyre jellemzőek? A speciális női egészségügyi ellátás hiányosságai a következő szövegszerű formában jelennek meg a HEP-ekben:

- Szűrővizsgálatra csak a nők nagyon kevés százaléka megy el.
- Egy védőnői állás betöltetlen.

Az alábbi táblázatban összefoglaltam a HEP-ekben feltárt női esélyegyenlőséggel kapcsolatos beazonosított probléma csoportokat és azok települési megjelenéseit.

A női esélyegyenlőséggel kapcsolatos problémák a települési HEP-ek alapján

<i>Település</i>	Munka-erő-piaci problémák összesen	család-barát munkahelyek hiánya	női munkanélküliség	munkanélküliség aránya	bérekülönbségek, egyenlőtlen bérezés férfi-nő tekintetben	50 év feletti nők munkaerő-piaci helyzete nehezebb	Szegénység	Képzettség hiányosságai	Közöségi élet hiányosságai	Gyermeknevelés nehézségei	Családon belüli erőszak	Családtervezési problémák	Krízishelyzetek kezelésének hiányosságai	Speciális női egészségügyi ellátás hiányosságai
Besenyszög	1	1	1				1		1				1	
Csataszög	1			1				1						
Hunyadfalva	1	1					1							
Kőtelek	1	1			1		1		1					
Martfű	1		1						1		1			1
Nagykörű								1				1		
Rákóczifalva	1				1	1				1				
Rákócziújfalu	1	1	1				1		1					
Szajol	1		1									1	1	
Szászberek	1		1				1							
Szolnok	1	1					1			1	1			
Tiszavárkony	1					1		1		1				
Tószeg	1			1				1						
Újszász	1		1											
Vezseny	1		1											1
Zagyvarékas	1	1		1				1						
JÁRÁS ÖSSZESEN	15	6	7	3	2	2	6	5	4	3	2	2	2	2

3.2 Kihívások 1 – nemzetközi környezet¹⁵

1995-ben a Nők Negyedik Világkonferenciáján (kormányzati konferencia + civil fórum) elfogadásra került a **Pekingi Nyilatkozat és Cselekvési Terv**. Ennek előzménye volt az 1993-as bécsi Emberi Jogi Világkonferencia, ahol kimondták: „**a nők jogai emberi jogok.**”

A cselekvési program **12 kritikus terület** fejlesztését tűzte ki célul:

- egyenlőtlen hozzáférés az oktatáshoz-képzéshez,
- egyenlőtlen hozzáférés az egészségügyi ellátáshoz,
- egyenlőtlen hozzáférés a gazdasági javakhoz és a produktív tevékenységekhez,
- a nők elleni erőszak,
- a fegyveres összetűzések és egyéb konfliktusok hatása a nőkre (pl. háborús nemi erőszak),
- az idegen megszállás alatt élő nők helyzete,
- a nők és férfiak közti egyenlőtlenségek a hatalommegosztásban és a politikai döntéshozatali folyamatok minden szintjén,
- a nők előmenetelének kedvezőtlen feltételei,
- a nők emberi jogai védelmének nem kielégítő tiszteletben tartása,
- a női részvétel egyenlőtlensége és a nőkkel szemben érvényesülő sztereotípiák minden kommunikációs rendszerben, különösen a médiában,
- a természeti erőforrások védelmében és a környezetvédelmi menedzsmentben való egyenlőtlen részvétel,
- a lánygyerekek diszkriminálása és jogaik elleni erőszak.

A pekingi Cselekvési Programban megfogalmazott elvek megvalósulását elemző konferenciákon **már nem kérdés a nők pozitív diszkriminálásának szükségessége** (pl. kvóta intézkedések).

Pekingben fogalmazták meg először **a nemek esélyegyenlőségére vonatkozó átfogó politika követelményét (gender mainstreaming)**, amely azt az igényt fogalmazza meg, hogy **az esélyegyenlőséget – köztük a nemek esélyegyenlőségét – a politikai döntéshozatali szervek minden politikai döntésük, akciójuk szerves részévé tegyék**. A célkitűzés olyan szemléleti alapállást tükröz, amelyben kifejezésre jut, hogy minden politikai döntésnek van nemi (gender – társadalmi nem) vetülete, ezért egyetlen politikai döntés sem hozható anélkül, hogy annak hatását a nemi esélyegyenlőségre meg ne vizsgálnák.

Az ENSZ-en belül a Nők felemelkedésével Foglalkozó Osztály feladata, hogy ösztönözze az ENSZ valamennyi (tehát nem csak kimondottan női) szervezetét a nőkérdés integrálására saját programjaikba.

¹⁵ Antoni Rita: Az ENSZ a nők helyzetének javításáért (2013): <http://nokert.hu/index.php/jogok-eselyek/jogok-eselyek/1257-az-ensz-a-nk-helyzetenek-javitasaert>

3.3 Kihívások 2- fejlesztési lehetőségek a Szolnoki járásban

Ez a fejezet egyrészt tárgyalja a HEP-ek helyzetelemzésének a nők helyzetével és esélyegyenlőségével foglalkozó fejezetekből a következtetések, fejlesztési lehetőségek meghatározásának tartalomelemzését.

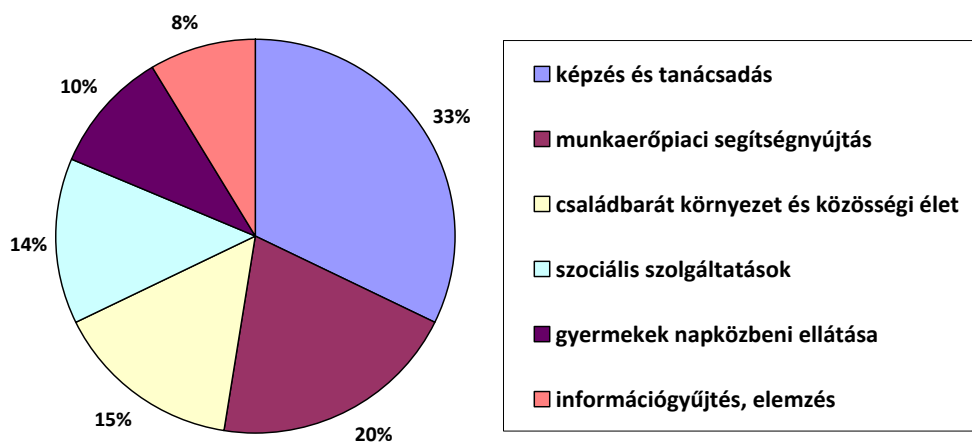
Másrészt tartalmazza azokat a fejlesztési javaslatokat, amelyek nem, vagy nem kellő hangsúllyal szerepelnek a HEP-ekben. Ezen javaslatok forrásdokumentumai a következők:

- 1004/2010. (I. 21.) Korm. Határozat, A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia - Irányok és Célok 2010-2021, célkitűzések prioritásonként.
- A TiszaKÖTŐK Szolnoki Babahordozó Klub a babák és mamák érdekeit szolgáló fejlesztési javaslatai Jász-Nagykun-Szolnok megyében.
- A JÓL-LÉT Alapítvány - PROAKTÍVAN A NŐK GAZDASÁGI FÜGGETLENSÉGÉÉRT, KITELJESEDÉSÉÉRT ÉS MUNKAHELYI ESÉLYEGYENLŐSÉGÉÉRT – elért eredményei: <http://jol-let.com/>.
- A HOLDAM Egyesület javaslatai Miskolc Megyei Jogú Város Helyi Esélyegyenlőségi Programjában: <http://www.holdam.hu/holdam-egyesulet/noi-eselyegyenloseg/>.
- 1210/2015. (IV.10.) Korm. Határozat 1. melléklete: az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 2015. évre szóló éves fejlesztési kerete.

3.4 A helyi esélyegyenlőségi programokban szereplő fejlesztési javaslatok

Az ebben a fejezetben szereplő fejlesztési javaslatok rendszerezett összegzése abban segítheti a járás döntéshozóit és érintett szakembereit, hogy megismerjék a többi járási település elgondolásait, ezzel segíthetünk megtalálni a közös kapcsolódási pontokat, járási szintre emelhető beavatkozási lehetőségeket. A HEP-ekben szereplő fejlesztési lehetőségek típusainak százalékos megoszlását a járásban az alábbi ábra szemlélteti:

Fejlesztési lehetőségek

3.4.1 Képzések és tanácsadások rendszerének fejlesztése

A képzések és tanácsadások rendszerének fejlesztése a javaslatok 33%-át teszik ki, az érintett települések száma 13 (Besenyszög, Csataszög, Kőtelek, Nagykőrű, Rákócziújfalú, Szajol, Szászberek, Szolnok, Tiszavárkony, Tószeg, Újszász, Vezensy, Zagyvarékas).

Mint azt a problémák leírásánál megfogalmaztam, a képzési-tanácsadási rendszerek fejlesztése szinte az összes többi problématerület megoldásában szerepet játszik. A HEP-ekben szereplő javaslatokat két nagy csoportra (képzés és tanácsadás) bontva mutatom be:

A javasolt **képzések** heterogén tartalmi és módszertani összetételű ismertszerzési és kompetencianövelő folyamatokat takarnak, pl. átképzések, továbbképzések, tanfolyamok, felzárkóztató képzések, kiscsoportos foglalkozások, tréningek. Mindezek a javaslatok 20%-át teszik ki, az érintett települések száma 10 (Csataszög, Besenyszög, Nagykőrű, Rákócziújfalú, Szászberek, Tiszavárkony, Tószeg, Újszász, Vezensy, Zagyvarékas).

A HEP-ekben a következő képzési javaslatok kerültek említésre:

- Foglalkoztatási esélyek növelését célzó képzések.
- Az elsődleges munkaerőpiacon való elhelyezkedést segítő képzések.
- Együttműködések kialakítása a képzések fejlesztése érdekében (munkaügyi központ, iskolák, képzőintézmények, Család, Esélyteremtési és Önkéntes Ház).
- Kedvezményesen igénybe vehető képzések körének bővítése.
- Korszerű ismeretek megszerzését célzó speciális képzési programok körének bővítése.
- A gyermekvállalás miatt a munkaerőpiacról hosszabb időre távol maradó aktív korú családtagok számára szervezett képzések körének bővítése.
- Életvezetési képzések, kiscsoportos foglalkozások szervezése (pl. anya-lánya klub, háztartástan, önismereti tréning).
- Alacsony iskolai végzettségűek számára tájékoztatás nyújtása a megyében elérhető felzárkóztató képzésekről.
- Valódi alternatívát nyújtó, piacképes átképzési programok kidolgozása.
- Helyi szinten megvalósítható átképzési program kidolgozása.
- Folyamatos tájékoztatás nyújtása a képzési lehetőségekről.

A **tanácsadási tevékenységek** szintén heterogén tartalmi összetételű javaslatokként jelennek meg a HEP-ekben, ez a témacsoport a javaslatok 12%-a, az érintett települések száma 6 (Kőtelek, Nagykőrű, Szajol, Szolnok, Tószeg, Zagyvarékas).

Az alábbi tanácsadással kapcsolatos javaslatokat tartalmazzák a HEP-ek:

- Foglalkoztatási, munkaerő-piaci tanácsadás fejlesztése.
- Nők számára szervezett komplex segítő programok körének bővítése.
- Nők folyamatos tájékoztatása a képzési és munkaerő-piaci lehetőségekről (pl. a megyében elérhető felzárkóztató képzésekről).
- A jövőbeni gyermekvállalás várható követelményeivel kapcsolatos tanácsadás, felvilágosítás erősítése a nehéz gazdasági, társadalmi helyzetben lévő szülők és potenciális szülők körében.
- Áldozatvédelemmel kapcsolatos felvilágosító tevékenység erősítése az áldozattá válás esélyeinek csökkentése érdekében.
- Gazdaságilag kiszolgáltatott nők számára komplex segítségnyújtást biztosító programok bővítése (pl. gyermeküket egyedül nevelő álláskereső nők).

3.4.2 Munkaerő-piaci segítségnyújtás

A munkaerő-piaci segítségnyújtásra vonatkozó lehetőségek a javaslatok 20%-át teszik ki, az érintett települések száma 10 (Besenyszög, Csataszög, Hunyadfalva, Kőtelek, Rákóczifalva, Szajol, Szolnok, Tiszavárkony, Tószeg, Újszász). A HEP-ek a problémafelvetésekben megfogalmazottakra az alábbi fejlesztési lehetőségeket sorolják fel:

- A családi kötelezettségek ellátásának érdekében a **rugalmas, részmunkaidős foglalkoztatási formák támogatására** tett javaslatok az összes felmerült javaslat 5%-át teszik ki, az érintett települések száma 3 (Besenyszög, Kőtelek, Szajol).
- A **családbarát munkahelyek** – az apákat és anyákat családi szerepeikben támogató vállalkozások, szervezetek, intézmények – erkölcsi és pénzbeli **támogatását**, elismerését, díjazását szorgalmazó javaslatok az összes javaslat 5%-át teszik ki, az érintett települések száma 3 (Hunyadfalva, Kőtelek, Szolnok).
- A **foglalkoztatási kedvezmények és programok körének bővítését** célzó javaslatok az összes javaslat 5%-át jelentik, az érintett települések száma 3 (Csataszög, Rákóczifalva, Tiszavárkony).
- A **közfoglalkoztatásba** vonás lehetőségének bővítése, különös tekintettel a nők fokozott bevonására a javaslatok 5%-át teszik ki, az érintett települések száma 3 (Szajol, Tószeg, Újszász).

3.4.3 Családbarát környezet és közösségi élet fejlesztése

A családbarát környezet és közösségi élet fejlesztését célzó javaslatok az összes javaslat 15%-át teszik ki, az érintett települések száma 6 (Besenyszög, Kőtelek, Martfű, Rákócziújfalva, Szolnok, Zagyvarékas). Az alább megfogalmazott fejlesztési javaslatok a fenti problémaleírásokban szereplő a közösségi élet hiányosságait jelző gondokra adott válaszként is értelmezhetők, melyek a következők:

- A nők családon belüli helyzetének javítása érdekében projektek kidolgozása és megvalósítása.
- Szabadidős programok szervezése, bővítése (igényfelmérés).
- Fiatal anyák közösségi életben való aktív részvételének segítése.
- Lányok közéleti szerepvállalásának segítése, bevonásuk a települési és iskolai kulturális rendezvények programjaiba.
- Zöldterületek, közparkok, játszóterek, közösségi terek családbarát kialakítása, felújítása, szociális épületek kialakítása.
- Önkéntes munka fejlesztése.

3.4.4 Szociális szolgáltatások fejlesztése

A szociális szolgáltatások fejlesztésére vonatkozó elképzelések a javaslatok 14%-át teszik ki, az érintett települések száma 7 (Besenyszög, Martfű, Rákócziújfalva, Szajol, Szászberek, Szolnok, Vezseny). Ezek a javaslatok a fent megfogalmazott problémák közül a szegénységgel és a krízishelyzetek kezelésével kapcsolatos problémákra adnak válaszokat, de ide soroltuk az egészségügyi vonatkozású és az áldozatvédelemmel kapcsolatos fejlesztési javaslatokat is, komplexen értelmezve a jóléti megoldásokat. A HEP-ekben megfogalmazott javaslatok a következők:

- Krízisház (bérlok háza, szociális bérlakások) építése, kialakítása.
- Együttműködések fejlesztése a szociális szolgáltatások terén (karitatív szervezetek, egyházi szervezetek).
- Szociális ellátások szolgáltatási körének bővítése, célzott támogatások körének kialakítása.
- Gyermekjóléti ellátások szolgáltatási körének bővítése, célzott támogatások körének kialakítása.
- Adósságkezelési szolgáltatás kialakítása.
- Áldozatvédelmi ellátások erősítése az áldozattá válás esélyeinek csökkentése érdekében.
- Szűrővizsgálatok szervezése a településeken.
- A védőnői preventív munka erősítése.

3.4.5 Gyermek napközbeni ellátásának fejlesztése

A gyermekek napközbeni ellátásának fejlesztésére tett javaslatok az összes javaslat 10%-át teszik ki, az érintett települések száma 5 (Martfű, Rákóczi falva, Rákócziújfalú, Tiszavárkony, Zagyvarékas). A problémafelvetésekben megjelenő ezirányú gondok orvoslásaként értelmezhetők az alábbi javaslatok:

- Költségek önkormányzati átvállalása (az önkormányzat gazdasági helyzetének figyelembevételével).
- Térítésmentes bölcsődei ellátás biztosítása.
- Bölcsődei férőhelyek bővítése.

3.4.6 Információgyűjtés, elemzés

Az információgyűjtés és elemzés több problématerületet is érintő horizontális témakör, amely az egyes beavatkozási területek közötti együttműködést feltételezi. Az ezirányú javaslatok az összes javaslat 8%-át teszik ki, az érintett települések száma 4 (Kötelek, Martfű, Rákóczi falva, Zagyvarékas). A HEP-ek az alábbi fejlesztési lehetőségeket tartalmazzák:

- Helyi munkaerő-piaci adatbázis készítése a helyi munkaerő-piaci keresletről és kínálatról.
- Gazdaságilag kiszolgáltatott helyzetben lévő nők számára információgyűjtés az elérhető segítség, lehetőségek köréről (pl. gyermeküket egyedül nevelő álláskereső nők).
- Az egyenlő bérezés elérése érdekében az önkormányzatnál és intézményeinél dolgozók bérének, keresetének felmérése nem, korcsoport, beosztás, szakma, végzettség szerint, majd ennek alapján munkakör – munkabér – elemzés, kimutatások készítése.
- Pszichológus szakember alkalmazása az óvodákban, a családsegítő szolgáltatásoknál a nők családon belüli hátrányos helyzetének feltárása érdekében.

3.4.7 Egyéb fejlesztési javaslatok

A fent elemzett HEP-ekben szereplő fejlesztési javaslatok mellett – azokat kiegészítve – a fejezet elején említett dokumentumok¹⁶ segítségével összeállítottam egy javaslatsort, amely a női esélyegyenlőség előmozdítása kapcsán a gyakorlati tennivalók meghatározásához adhat ötleteket a járás döntéshozói és érintett szakemberei számára. Az alábbi fejlesztési javaslatok típusai sok helyen egyeznek a HEP-ekben szereplő témacsoportokkal, így ezekben az esetekben az alább felsorolt ötletek a HEP-ek javaslatait bővítik, árnyalják.

3.4.8 Képzések és tanácsadások rendszerének fejlesztése

- A tudatos családtervezés támogatása járási szinten.
- Az alacsony iskolai végzettségű, szakképzetlen munkanélküli nők és férfiak bekapcsolása az élethosszig tartó tanulásba oly módon, hogy fokozatosan támogatni kell az általános iskolai végzettség, majd szakképzettség megszerzését és az erre épülő továbbképzéseket, az EU által elvárt szinten.
- Nők felkészítése a magasabb vezetői posztok betöltésére¹⁷.
- A felnőttképzés és az élethosszig tartó tanulás szférájának bővítése, második esélyteremtő képzés megvalósítása az oktatási rendszerbe illesztve (pl. női akadémia létrehozásával).

3.4.9 Munkaerő-piaci segítségnyújtás

- Anyabarát munkaközvetítés fejlesztése.
- Visszafogadó munkahely díj alapítása.
- Női online álláskeresési tananyag kidolgozása.
- Kisgyermekes anyáknak szóló álláskeresési kézikönyv készítése.
- A munkakörmegosztás gyakorlatának megismertetése a járási munkaerőpiac szereplőivel.
- Családbarát munkahely díj járási és települési alapítása, megújítása, monitorozása, nyilvánosságának megteremtése.
- Családbarát munkahelyek megteremtése a közigazgatásban, részmunkaidős 4-6 órás munkavállalással.

¹⁶ 1004/2010. (I. 21.) Korm. Határozat, A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia - Irányok és Célok 2010-2021, célkitűzések prioritásonként.

A TiszaKÖTŐK Szolnoki Babahordozó Klub a babák és mamák érdekeit szolgáló fejlesztési javaslatai Jász-Nagykun-Szolnok Megyében.

A JÓL-LÉT Alapítvány - PROAKTÍVAN A NŐK GAZDASÁGI FÜGGETLENSÉGÉÉRT, KITELJESEDÉSÉÉRT ÉS MUNKAHELYI ESÉLYEGYENLŐSÉGÉÉRT – elért eredményei: <http://jol-let.com/>.

A HOLDAM Egyesület javaslatai Miskolc Megyei Jogú Város Helyi Esélyegyenlőségi Programjában: <http://www.holdam.hu/holdam-egyesulet/noi-eselyegyenloseg/>.

1210/2015. (IV.10.) Korm. Határozat 1. melléklete: az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 2015. évre szóló éves fejlesztési kerete.

¹⁷ John Naisbitt és Patricia Aburdene amerikai társadalomkutatók 1990-ben a kibontakozó globális megatrendek közé sorolják a nők vezetővé válását. A nők új vezetési stílust honosítanak meg, amely az elkötelezettség elnyerésén alapul a hatalom érvényesítése helyett.

- Nemi fókuszú foglalkoztatási gyakorlat bevezetése az önkormányzatoknál és intézményeiknél.
- Nők felvilágítása (munka)jogi ügyekről.
- A nők önfoglalkoztatóvá és vállalkozóvá válásának elősegítése, tudásbéli és kulturális kockázataik csökkentése.
- A gyermeküket egyedül nevelő szülők munkaerő-piaci pozíciójának megerősítése.
- A munka és a magánélet összehangolását elősegítő munkavégzési formák elterjesztése mindkét nem számára - részmunkaidő, távmunka, tandem-állás, rugalmas munkaidő, munkaidőbank.

3.4.10 Családbarát és gyermekbarát környezet fejlesztése

- Kisgyermekes bérlet bevezetése járási szinten a helyközi közlekedés vonatkozásában is.
- Nagy segítséget jelentene a kismama bérlet ügyintézésének online-ná tétele, ezáltal időtakarékosabb és gördülékenyebb lehetne a folyamat.
- Gyermekbarát intézmények, üzletek, munkahelyek megteremtésének ösztönzése.
- „Kismamasor” kialakítása, mind a boltokban, mind a mindennapos ügyintézés során.
- Játzóterek mellett az ivóvíz és illemhely biztosítása, közösségi terek kialakítása.
- Közösségi terekben szoptató szoba kialakítása.
- Családbarát közintézmények működtetése.
- A gyermekek életkorukból adódó igényei láthatók legyenek a köztereken, ezért meg kell könnyíteni a gyermekek számára a közterek használatát - gyermekbarát közterek, építmények, városok, intézmények és szolgáltatóipar -, hogy ne csak az anya magánügye legyen a kicsikkel való törődés, hanem az egész társadalomé.
- A gyermekbarát megoldások elterjesztése építészeti és belsőépítészeti megoldásokkal, - rámpa, pelenkázó mindkét nem mosdójában, vagy a közös előtérben, szoptatóhelyiség, gyereksarok, etetőszék, játszósarok, mosdóhoz gyermekfellépő stb. - gyermekbarát szolgáltatások alkalmazása közintézményekben, ajánlások üzletek, hotelek, könyvtárak, tömegközlekedési vállalatok, benzinkutak, étterem stb. számára¹⁸.
- A Családbarát Munkahely Díj mintájára megpályázható járási, települési díj bevezetése gyermekbarát intézmények, üzletek számára.

3.4.11 Férfiak családi szerepvállalásának erősítése¹⁹

- A várandós állapot idejében legalább trimeszterenként egyszer a védőnői konzultáción az együtt élő apa is vegyen részt annak érdekében, hogy az apa is

¹⁸ Pl. a Tiszaligeti strandon nem megoldott az öltözők használata, ha az anyák a kisfiukat illetve az apák a kislányukat viszik úszni.

¹⁹ John Naisbitt és Patricia Aburdene amerikai társadalomkutatók 1990-ben a kibontakozó globális megatrendek leírásakor rámutatnak, hogy az élet legfontosabb tényezőinek, a hivatásnak és a családnak (meg az egyéb személyes érdekeknek) az összeegyeztetésére való törekvés – amit gyakran tekintenek a nők sajátjának – nemzedéki jellegű, nem pedig nemhez kötött vonás.

felkészüljön arra, hogyan lehet részt venni a csecsemőgondozásban, hogyan változik meg a munkamegosztás a gyermek megérkezésekor stb.

- Apák napja – járási szintű esemény szervezése évente.
- A férfiak egyoldalú teljesítmény-, illetve munka-központú szemléletének megváltoztatása, a férfiak részvételének ösztönzése a gyermekgondozásban.

3.4.12 Nőbarát közösségi élet fejlesztése

- Kisgyermekes nők aktívan maradásának támogatása a gyermekkel otthon töltött időszakban is.
- A nők szerepének növelése a helyi közéletben.
- Cselekvő közösségek támogatása, aktív közösségi szerepvállalás ösztönzése.

3.4.13 Nőbarát döntéshozatal fejlesztése

- A nemek szempontjaira érzékeny költségvetési szemlélet érvényesítése az önkormányzatoknál.
- Az ismert társadalmi és demográfiai okok következtében a nőkre háruló kettős elvárás a jövőben sem fog csökkenni. Az öregedő európai társadalmakban, így nálunk is, az eltartó-eltartott arány csak a nők jelenleginél nagyobb arányú gazdasági aktivitásával lesz javítható, ugyanakkor a nyugdíjrendszerek finanszírozása hosszú távon csak a születésszám emelkedésével javítható. Tehát a nőknek a jelenleginél több gyermeket kellene vállalniuk, és a jelenleginél nagyobb arányban kellene kereső tevékenységet is folytatniuk. E folyamatok támogatása elképzelhetetlen a költségvetés szempontjainak átgondolása nélkül.
- Ösztönözní, hogy a „nőkérdés” az általános- és a nemek közötti egyenlőségről szóló közbeszéd részévé váljon, és így megkerülhetetlen eleme legyen a majdani választási témáknak is.
- Megvizsgálni annak a lehetőségét, hogy a nők politikai döntéshozatalban történő arányosabb képviselete milyen módon biztosítható.
- Figyeljünk a polgármesternőkre, és politikai hovatartozástól függetlenül tekintsük szövetségesnek az egyenlőségért dolgozókat.

3.4.14 Sztereotípiamentes társadalmi szemléletformálás fejlesztése

- Az oktatásban nagy hangsúlyt kell helyezni a nemi sztereotípiamentes nevelésre, különösen a gondozási és háztartási feladatokat illetően. A csecsemőgondozás, gyermeknevelés, idősgondozás, betegápolás, háztartási ismeretek, főzés, varrás, háztartási szerelés, barkácsolás stb. oktatásának fokozatos bevezetése nemtől függetlenül mindenkinek - játékos formában már óvodás korban. Ehhez megfelelő tananyag-csomag kidolgozása.
- Az államigazgatás belső hierarchiájára, hatásköreire, felelősségi viszonyaira maximálisan figyelő, modulokból álló, a változásokra rugalmasan reagáló tananyag elkészítése. Női tematikájú képzések, tréningek indítása a közigazgatásban.

- A megszerzett ismereteket és kompetenciákat az államigazgatás különböző szintjein a változások követésére és beemelésére alkalmas távoktatás/képzés kondicionálja, amely megteremti a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve vizuális megerősítésének lehetőségét, és javítja annak átélhetőségét – külföldi példa olyan piktoqramokat említ, ahol apák ülnek gyerekekkel az autóbuszok gyerekesek számára fenntartott helyein, az épületek menekülési útvonalait pedig nők és nem férfiak jelzik.
- Sztereotípiamentes társadalmi célú hirdetések támogatása.
- Nemi szempontú esélyegyenlőségi érzékenyítés, ismeretterjesztés.
- A közpolitikai, sport, tudományos, gazdasági médiaműsorokban és témákban való női részvétel támogatása.
- Olyan műsorsorozatok megjelenésének ösztönzése, amelyek a nők és férfiak társadalmi egyenlőségére vonatkozó általános ismeretek elterjesztését elősegítik.

3.4.15 Erőszak elleni hatékony fellépés erősítése

- Az egészségügyi, oktatási és szociális intézmények bevonása a nők elleni erőszak feltárásába, kezelésébe és megelőzésébe.
- A nők elleni erőszakra és az emberi jogokra vonatkozó speciális tudásanyagot átadó képzések bevezetése az iskolai oktatásban, a közép- és felsőoktatási intézményekben.
- A bántalmazó magatartás, bántalmazó viselkedésszempontok felismerésére kidolgozott képzések beépítése az iskolai képzésbe és a szakemberek oktatásába, mint a családon belüli erőszak elleni speciális megelőző intézkedés.
- A tömegtájékoztatás eszközeinek bevonása a párkapcsolati erőszakkal kapcsolatos sztereotípiáknak, a párkapcsolati erőszak romantikus beállításának felszámolásához, felvilágosító és köztudatformáló kampányok meghirdetése, oktatási anyagok terjesztése, pályázatok kiírása.
- Az alap- és középfokú oktatási intézmények tanulóit érintő, a szexuális kultúrával és magatartással kapcsolatos széles körű, objektív ismeretek átadását, a felnőtt életre és a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítést célzó fejlesztések támogatása. A szexuális önrendelkezés jogának érvényesülését szolgáló szexuális és mentálhigiénés felvilágosító programok megvalósításának ösztönzése.
- Tekintettel arra, hogy a pornográfia elfogadtatására és népszerűsítésére - szalonképesé tételére - hatalmas anyagi lehetőségek állnak rendelkezésére a pornográfiaiban érdekelt üzleti köröknek, az abban szereplő lányok és nők tömegeinek rendkívüli mértékű anyagi kizsákmányolása révén, elsősorban a felvilágosítás, a köztudatformálás, a pornográfia szokásos és valótlan „romantikus” ábrázolását ellensúlyozó tájékoztatás megkezdése és fenntartása szükséges.

3.4.16 Egészségügyi ellátórendszer nőbarát fejlesztése

- Kismamák számára létrehozott – és folyamatosan frissített – adatbázis közzététele, amiben a szülészorvosokról lényegi információt lehet szerezni az orvosválasztás céljából, mint például: Levezetett szülések száma; Természetes szülések –

Császármetszések aránya; Farfekvéses szülések száma; VBAC szülések száma (VBAC: császármetszés utáni természetes szülés).

- Csecsemős nővérek és védőnők korszerű továbbképzése: Igény szerinti szoptatás; Szoptatással kapcsolatos tévhitek szétoszlatása; A háborítatlan szülés és hosszú távú szoptatás előnyeinek ismertetése a kismamák körében; Otthonszülés előnyeivel kapcsolatos ismeretek bővítése: A 35/2011-es kormányrendelet részletesen szabályozza az intézeten kívüli szülés feltételeit. A Magyar Közlöny 29. számában, ami 2011. március 21-én jelent meg, a szabályozás részletesen megtalálható.
- Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Hetényi Géza Kórház szülészeti osztályának szemléletbeli változása, nyitottabbá tétele: háborítatlan szülés; lehetőség dülák jelenlétére; evidencia alapú gondozás; ne korlátozzák a vajúdot nő mozgásában, a szülés helyszínének kiválasztásában; szülőpókok szabad megválasztása.
- Komplex népegészségügyi szűrések fejlesztése.
- Testmozgást javító infrastrukturális fejlesztések.
- A rendszeres testmozgás, mint preventív, illetve fizikai és mentális értelemben egyaránt egészségmegőrző tevékenység széles körű népszerűsítése, illetve ösztönzése.
- Az egészségtudatos magatartás fejlesztése már gyermekkortól.

Beavatkozási javaslatok a nők esélyegyenlőségére vonatkozóan

Szolnok járás HEP-ek, női esélyegyenlőség, fejlesztési lehetőségek	Képzések és tanácsadások fejlesztése összesen	Képzések	Tanácsadások	Munkaerő-piaci segítségnyújtás összesen	Rugalmas foglalkoztatási formák	Családbarát munkahelyek	Foglalkoztatási kedvezmények	Közfoglalkoztatás bővítése	Családbarát környezet és közösségi élet	Szociális szolgáltatások	Gyermekek napközbeni ellátása	Információgyűjtés
Besenyszög	1	1		1	1				1	1		
Csataszög	1	1		1			1					
Hunyadfalva				1		1						
Kőtelek	1		1	1	1	1			1			1
Martfű									1	1	1	1
Nagykörű	1	1	1									
Rákóczi falva				1			1				1	1
Rákócziújfalu	1	1							1	1	1	
Szajol	1		1	1	1			1		1		
Szászberek	1	1								1		
Szolnok	1		1	1		1			1	1		
Tiszavárkony	1	1		1			1				1	
Tószeg	1	1	1	1				1				
Újszász	1	1		1				1				
Vezseny	1	1								1		
Zagyvarékas	1	1	1						1		1	1
JÁRÁS ÖSSZESEN	13	10	6	10	3	3	3	3	6	7	5	4

4. Buru Györgyné: Helyzet és kihívások az idősügy területén

4.1 Szakpolitikai háttér

Az **esélyegyenlőség** elsősorban az egyenlő hozzáférés azonos módon való biztosítását (más szóval az egyenlő bánásmódot) jelenti.

Az **egyenlő esélyek** biztosítása ezen túlmutat, azt mondja ki, hogy a valódi esélyegyenlőség létrejöttéhez szükséges olyan feltételek megteremtése, melyek nemcsak látszatra, hanem eszközökkel támogatottan teremtik meg a hozzáférést. Amikor az esélyegyenlőség téma szóba kerül, a legtöbben nem gondolnak az idősekre, mint hátrányos megkülönböztetést elszenvedő egyik célcsoportra. Leggyakrabban a fogyatékkal élőkre, a kisebbségekre és a nemek közötti egyenlőtlenségre gondolnak. Az esélyegyenlőségi szempontok érvényesítését az európai közösségi politikában elsődlegesen gazdasági és foglalkoztatáspolitikai érdekek vezérelték, ám fokozatosan teret nyert az a felismerés is, amely szerint az esélyegyenlőség elvének pusztán hivatkozása önmagában nem képes a már meglévő egyéb társadalmi egyenlőtlenségeket felszámolni.

Az emberi jogi normák térnyerésével párhuzamosan az esélyegyenlőségi szempontok fokozatosan kerültek középpontba, velük együtt az életkor alapú diszkrimináció is.

2060-ra az EU-27-ben a fiatalok száma 9 %-kal, a munkaképes korúak (15–64 évesek) száma pedig 15 %-kal csökken. Az idősek száma ugyanakkor várhatóan elképesztő mértékben – 79 %-kal – növekszik. E demográfiai változások hátterében több különböző jelenség áll, például az alacsonyabb szintű termékenység, a várható élettartam növekedése, az összes nettó migráció, illetve a II. világháború utáni „baby boom-nemzedék” idősödése. Magától értetődik, hogy nemzeti és regionális/helyi szinten ezek a demográfiai tendenciák meghatározó gazdasági, társadalmi és költségvetési hatással járnak majd. Csökkeni fog a munkaerő-kínálat és a foglalkoztatás, ami megnehezíti a gazdasági növekedést, ugyanakkor az idősödő népesség részéről növekedni fog a szolgáltatások iránti kereslet. Ezen túlmenően várhatóan növekedni fognak a közkiadások, hogy színvonalas szolgáltatást lehessen biztosítani az idősödő népességnek, miközben az egyre több idős ember egészségügyi ellátását és nyugdíját is finanszírozni kell. A helyi és regionális önkormányzatok mindazonáltal drasztikus költségvetési megszorításokkal szembesülnek, amelyek már most rendkívül megnehezítik számukra a megfelelő színvonalú, dinamikus és korszerű szociális szolgáltatások biztosítását.

Az európai jogalkotásban az idősebb személyek csak 1987-ben, illetve 1989-ben szerepeltek először úgy, mint a közösségi cselekvés célcsoportja.

Az idős csoportokra vonatkozóan külön törvényi szabályozás nincs. Az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló **2003. évi CXXV. Törvény** azonban nevesíti és tiltja az életkor alapú diszkriminációt.

A diszkrimináció tilalmát a magyar jogban a **Magyarország Alaptörvényéről Szabadság és Felelősség** fejezete is meghatározza.

Magyarország 2009-ben kidolgozta **Idősügyi Stratégiáját**, és különféle pályázati lehetőségek segítségével szándékozik előmozdítani a nemzedékek közötti párbeszédet is pl.: kifejezetten az időseknek szóló számítógépes tanfolyamok támogatásával. Az Idősügyi Nemzeti Stratégiában megfogalmazott prioritás: esélyegyenlőség, pozitív reakciók az idősödés és az átlagéletkor növekedésének társadalompolitikai kihívásaira.

2012 a tevékeny idős kor és a nemzedékek közötti szolidaritás európai éve volt. A kezdeményezés célja, hogy rámutasson, milyen értékes hozzájárulást nyújtanak az idősebbek a társadalomhoz. Arra sarkallja a döntéshozókat és a különböző szinteken fellépő érintetteket, hogy teremtsenek jobb lehetőségeket a tevékeny idős kor számára, és erősítsék meg a nemzedékek közötti szolidaritást.

Az életkori csoportok pontos meghatározása nem egyszerű kérdés. Az idősebb korosztály alsó határa nem esik egybe a nyugdíjba vonulási korhatárral (a nők nyugdíjkorhatára alacsonyabb).

Az öregkor jogi meghatározása arra az életkorra vonatkozik, amikor az emberek visszavonulnak a munkától, és olyan sajátos jóléti szolgáltatásokra tarthatnak igényt, mint a nyugdíj.

Az elmúlt 15 évben lassú, de egyenletes növekedés figyelhető meg az idős korosztályban. A nemek közötti arány, minél idősebb korosztályt vizsgálunk, annál nagyobb a nők aránya.

Az idős kor fogalma a WHO szerint

- 60–74 év közöttiek az idősödők,
- 75–89 évesek az idősek,
- 90 év fölötti személyek a nagyon idősek – „aggok”.
- A hazai munkaerő-piaci sajátosságok okán már a 45 éven felüliek is szeniorokként kezelendők.

Az, hogy ki milyen idős, kifejezhető az évek számával (kronológiai életkor), de a biológiai életkor például ettől eltérő lehet, hiszen ez az egészségi állapot függvénye. Beszélhetünk pszichológiai életkorról, arról, hogy ki milyen idősnek érzi saját magát, vagy szociológiai életkorról, amelyen azt értjük, hogy a társadalom milyen idősnek tart valakit.

4.1.1 Idősügyi Nemzeti Stratégia elvei

Hamburgi Nyilatkozat

„Korunkban több idős ember él a Földön, mint bármikor ezelőtt, és arányuk a lakosság egészéhez viszonyítva tovább növekszik. Ezek az idős felnőttek nagymértékben hozzá tudnak járulni a társadalom fejlődéséhez.” – fogalmazódott meg az UNESCO 1997-es, Hamburgi Nyilatkozatában.

A Stratégia hosszú távú keresztmetszetű, a jelenre és a jövőre is fókuszál, mint jövőtervezési technika, tervezési spirált fogalmaz meg.

Fejlesztendő területek:

- Hátránykompenzáló program kidolgozása, amely mérsékli a nők munkavállalási, a jövedelmi és a nyugdíjlehetőségek férfiakkhoz viszonyított negatív eltéréseit, és a nagyobb terhek elviselése miatt kialakult problémákat.
- Az idős emberek között jelentős számban élnek speciális szükségletű, fogyatékos személyek, akiknek a hátrányai halmozódva jelennek meg, ezért szükség van a fogyatékosügyei politikák és az idősügyi politikák közötti összhang megteremtésére, illetve a halmozódó hátrányok okozta élethelyzetek feltárására és megismerésére.

- A hátrányos megkülönböztetéssel szembeni fellépés érdekében olyan programok kidolgozása, melyek sajátos megközelítésben és horizontálisan érvényesítik azt a szemléletet, amelyben egyértelműen érvényesíthetők az antidiszkriminációs törekvések, különös tekintettel az életkorra.

Megfelelő képviseleti és jogvédő intézmények erősítése.

A Stratégia legfőbb céljainak meghatározása hosszú távon, 2034-ig:

- születéskor várható élettartam közelítése az európai uniós átlaghoz,
- az egészségben eltöltött évek számának növelése,
- az aktív élet fenntartásának növelése,
- az időskori jövedelembiztonság megteremtése,
- a társadalmi integrációerősítés,
- a különböző szolgáltatások (egészségügyi, szociális, oktatási, kulturális stb.) összehangolása az idősödők és idősek szükségleteinek és érdekeinek figyelembevételével,
- az idősek élethosszig való tanulásának támogatása, a digitális tananyagok hozzáférhetőségének biztosításával,
- az „aktív idősödés” feltételeinek erősítése, mely nem csupán a fizikai aktivitást, a munkaerőpiacon maradást jelenti, hanem a társadalmi, kulturális, civil életben való *aktív részvételt* is,
- az idősödési folyamat „menedzsmen tjének” elterjesztése már a fiatalkorban,
- *a társadalmi szemléletváltás* mind a gazdasági, mind az idősödés társadalmi megítélését és megélését illetően.

4.1.2 Az idős emberek helyének és szerepének változásai

Az idős emberek társadalmi, közösségi, családi szerepvállalásai átalakultak. A premodern társadalmakban az idősek tanácsaira, bölcsességére még nagy szükség volt a mindennapi élethez. A modern, magántulajdonra épített társadalmakban a fiatal és az idős generációk között tartós és kölcsönös érdekkapcsolat jött létre. Az idősek életük végéig kezükben tartották vagyonukat, ezzel tudták ellensúlyozni, csökkent testi erejüket és hasznosságukat.

A modern társadalomban, már kevésbé hasznosítja a fiatal generáció, az idősek évek során felhalmozott tudását hiszen, az információhordozók jelentős tudást tárolnak.

Az utóbbi évtizedekben a magyar társadalom számára új problémaként jelentkezett a magukra maradt idősek gondja. A magántulajdonra alapított társadalmakban az idős korosztályok többségének tulajdona biztosította az ifjabb korosztályoknak tiszteletét és gondoskodását. Ezáltal a közvetlen utódok mentesítették a társadalmat az intézményes gondoskodás felelősségétől. Az idősek többségéről a család és a környező közösség gondoskodott.

4.1.3 Idősek helyzete

A nyugdíjasság olyan élethelyzet, mely társadalmi megegyezéssel, mesterségesen kialakított élethelyzet, és kevésbé az ún. idősödés valódi mutatója, ezért sajátos élethelyzetként, kihívásokat, sajátos feladatokat jelent mind az egyén, mind a közösség számára. Tény, hogy az életút második felét vezeti be és többnyire egybeesik a biológiai, pszichológiai és szociológiai öregedés áthajlási szakaszaival.

Az emberi különbözőségek többszintű oka miatt az idősök sokkal inkább különböznek egymástól, mint a fiatalabbak, különösen élettörténetük eltérősége miatt. Ugyanakkor számos hasonló jellegzetesség alapján, bizonyos öregtípusok ismerhetők fel mindennapi életünkben. Ismerünk koravéneket és fiatalos öregeket, sikeresen és sikertelenül öregedőket, boldog és boldogtalan idősöket. Van daliás, roskatag, örökmozgó, passzívan szemlélődő, van sokbeszédű és szükszavúan hallgató, van szelíd és agresszív, egyszóval megjelenítik az ifjúság sokszínűségét és jellemzőit, plusz az öregségüket. Érthetően a mindennapok embere, szuverén és biztonságos öregséget, minél több egészségben eltöltött évet, és fájdalommentes elmúlást szeretne megélni.

Mivel a világ népessége rohamosan gyarapodik és ez óriási földrész-különbségekkel történik, a világ nem harmonikusan "öregszik". Jellemző, hogy a fejlettebb országok népességnövekedése lelassul, bár öregkorukban várható élettartamuk évszáma nő. Európában a népességnövekedés megállt és nagyot változott a legöregebbek, valamint az inaktív aránya. A demográfiai robbanásokkal, a születések mesterséges szabályozásával, de a politikai ideológiák manipulációi miatt is, a "népességi korfák" megváltoztak, deformálódtak, lombjuk aránytalanságát az öregek számának növekedése, még inkább a legöregebbek, azaz 80 éven felüliek arányának növekedése fokozta.

A mozgásbeszűkülés korlátozhatja az idős ember életét, ez pedig lélektani zavarokhoz vezethet, ha nincs megfelelő támogató-segítő környezete, gondoskodója, családja, rokonsága, baráti köre, szomszédsága. A beleérző képesség, a segítő szeretet és a közösségi befogadás adja egy társadalom idős tagjainak problémamegoldásához az alapokat.

Az idősügy társadalmi szintű képviselete elengedhetetlen a szemléletformáláshoz, az idősebbekhez való pozitív egyéni és társadalmi attitűd kialakításához. Ehhez fontos, hogy az idősebb korosztály tagjai, az információs társadalom aktív részeseivé váljanak.

Biztosítani kell, hogy az idősök megfelelően legyenek képviselve a társadalmi élet mind szélesebb területén.

Az esélyegyenlőség szempontjából jelentős szerepe van az idősödő és idős emberek valamint a fiatalok között meglévő szakadékok csökkentésének, a generációk közötti kapcsolat és együttműködés erősítésének.

Az idősök hátrányos megkülönböztetése többféle formában nyilvánulhat meg, ilyen a nyelvi, a lakóhelyi, a családon belüli, a mediális és a gazdasági.

- A **nyelvi diszkriminációba** sorolhatók mindazok a szavak és kifejezések, melyeket a fiatalabb korosztály idegen nyelvekből vett át (pl. story, chat, online, e-mail stb.), vagy a korosztályi rétegnyelvekhez tartozik (pl. flash, zse, zsír stb.), de az idősebb korosztály mindezeket nem ismeri, nem használja, ezáltal nem is érti. A nyelvi diszkrimináció része az is, hogy az idősebb korosztály romló hallásának következtében lassul beszédtempója és beszédértése is, melyre általában sem a fiatal korosztály, sem a média nincs tekintettel.
- A **lakóhelyi diszkrimináció** abban nyilvánul meg, hogy megszűnnek/megszűntek, azok a közösségi terek, parkok, ahol az idősebb korosztály is jól érezhetné magát, kikapcsolódhatna.

- A **családon belüli diszkrimináció** leggyakoribb esete, hogy idős rokonukat elhanyagolják a családtagok, nem veszik meg gyógyszereiket, bántalmazzák őket, elveszik nyugdíjukat, megtakarított pénzüket. A családon belüli erőszak csak ritkán kerül a hatóságok elé, mert az idősekben nem tudatosul, hogy rosszul bánnak velük, illetve félnek a bántalmazóktól.
- A **mediális diszkrimináció** a tömegkommunikáció minden szegmensében jelen van. A reklámokban pl. az idősek nem nagyon szerepelnek, ha mégis, akkor rendkívül lealacsonyító, diszkriminatív helyzetben, pl. műfogsor használat, feledékenység. Kevés olyan műsor van, amely kifejezetten az idős korosztályhoz szólna. A napilapok, magazinok között is kevés hozzájuk szólót találunk. Ide tartozik az informatikai jártasság hiánya is. Az idősebb korosztály nagy része nem ismeri, nem tudja használni a számítógépet.
- A **gazdasági diszkriminációhoz** soroljuk az idősebbek jóindulatát, hiszékenységét kihasználó, pl. házaló kereskedőket, csalókat, akik könnyen megtévesztik, becsapják őket.
- A **munkahelyi diszkrimináció** elsősorban az ún. „fiatal időseket” érinti. Jellemzően az idősebb munkavállalót érintheti elsőként a leépítés.

Az idősekről való közösségi gondoskodás, a házi segítségnyújtás gyökerei az 1960- as évekig nyúlnak vissza. A szegényházak szociális otthonná alakítása 1945 után kezdődött meg hazánkban.

4.2 Helyi esélyegyenlőségi programok

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 31§(1) bekezdése értelmében minden települési önkormányzat öt évente öt évre szóló esélyegyenlőségi programot fogad el, melyet két évente felül kell vizsgálnia. A megvalósított tevékenységeket lenti táblázat tartalmazza.

Az esélyegyenlőségi program a településen feltárt esélyegyenlőségi problémákra reagál és beavatkozásokat tartalmaz azok kezelésére, az Európai Unió, valamint a hazai elvárások alapján.

4.2.1 A járási települések HEP-jeiben szereplő általános, jellemző problémák:

- Magas az egyedül élők aránya, növekszik az egyszemélyes háztartást vezető idősek száma.
- A család, mint a szociális ellátás, nevelés és az esélyegyenlőség megteremtésének alapvető színtere lehetőségei csökkentek.
- A célcsoporthoz tartozók egészségi állapota rosszabb, mint a társadalom egyéb csoportjainak.
- Az idősek könnyen válnak áldozattá.
- Nemzedékek közötti kapcsolat nehézsége.
- Idős korrallal összefüggő társadalmi sztereotípiák.
- Érdektelenség érzése.
- Kapcsolatok beszűkülése, elmagányosodás.

- Akadálymentesítés hiánya.
- Időskori foglalkoztatottság alacsony - nyugdíj előtt állók elhelyezkedési lehetősége csak a közfoglalkoztatás.
- Kevés a szakképzett szociális segítő.
- Informatikai alulképzettség.
- Nincs pontos kimutatás az időskorúak ellátottságáról.
- Egészségügyi szűrővizsgálatokon alacsony a részvételi arány.
- Élethosszig tartó tanulás lehetőségeinek hiánya.
- Jelzőrendszeres segítségnyújtás alacsony igénybevétele.
- Besurranó tolvajok.
- Hétvégi ellátások hiánya.
- Az idősek a szociális szolgáltatások lehetőségét nem teljes körűen ismerik.

A HEP-ekben feltárt problémák az idősügy területén

	Szociális alapszolgáltatás	Többgenerációs programok	Informatikai képzés/hozzáférés	Önszerveződő csop. pl., nyugdíjas klub	Önkéntes tevékenységek	Ismeretterjesztő, felvilágosító programok	Kulturális csoportok (dalkör, kézimunka stb.)
Szolnok	x	x	x	x	x	x	x
Besenyszög	x	x	x	x		x	x
Csataszög	x	x		x			
Hunyadfalva	x		x	x			
Kőtelek	x						x
Martfű	x	x	x				x
Nagykörű	x	x	x	x			x
Rákóczifalva	x			x		x	
Rákócziújfalva	x						
Szajol	x		x	x			
Szászberek	x	x					x
Tiszavárkony	x						
Tószeg	x			x			
Újszász	x		x	x			x
Vezseny	x		x				
Zagyvarékas	x			x			x
Összesen	16	6	8	10	1	3	8

4.2.2 Megoldási javaslatok, fejlesztési feladatok

- Szemléletváltás az időskort illetően: az időskor értékes, aktív életszakasz.
- Az egészségügyi ellátórendszer idősbaráttá tétele.
- Az idősek bevonása a helyi közösségek életébe, az egészségfejlesztés különböző formáinak megteremtése (programok, tanulási lehetőségek).
- Fontos, hogy az időskorú állampolgárok számára – településtípustól függetlenül – ugyanazok az ellátások, egyénre szabottan és adekvát módon, a számukra elvárt színvonalon és tartalommal legyenek elérhetőek.
- Az elérhető szolgáltatásokat és a szükségleteket összhangba kell állítani, azaz az idős emberek számára oly módon kell biztosítani a szolgáltatásokhoz való hozzáférést, hogy azok leginkább igazodjanak a saját szükségleteikhez.
- Pontos információkkal kell segíteni az időseket, hogy tudatosan választhassanak a különböző igényeket kielégítő lakhatási, ellátási formák között, beleértve a piaci alapon nyújtott szolgáltatásokat is. Számukra minőségi szempontok alapján ismereteket kell nyújtani a szolgáltatások biztonságáról, megbízhatóságáról, valamint hozzáférhetőségéről.
- Az időskorúak mentális és fizikai egészségének megőrzését, valamint a gyógyítást is az egyéni szükségletekhez kell igazítani.
- Szükséges a geriátriai ellátórendszer és a demens betegek ellátásának fejlesztése.
- Az élethosszig tartó tanulás elvét követve és szem előtt tartva életkor-specifikus, oktatási és továbbképző programok szervezése.
- A magyarországi időspolitika egyik legfontosabb megoldandó kérdése az időskorúak diszkriminációjának megszüntetése és esélyegyenlőségének megteremtése. Tehát, fel kell lépni az idősebb munkavállalókat érintő életkori diszkrimináció ellen.
- Fokozni kell az idősek családban végzett munkájának, valamint önkéntes munkájának társadalmi elismerését. Támogatni kell az aktív közösségi életet, a bekapcsolódást a közösségi részvételbe, az aktív állampolgári létet.

4.2.3 Beavatkozási javaslatok

A Helyi Esélyegyenlőségi Programok alapján, néhány beavatkozási területet szükséges kiemelni, melyek átfogó keretet biztosítanak az idősök esélyegyenlőségének megteremtéséhez. Ezek a következők:

Az idősök a társadalom megbecsült tagjai legyenek

A közösségek megerősítése, az összetartozást, egyéni és közösségi önbecsülést teremtő, megújító és megtartó erő, amely az együttesen értelmezett tapasztalatokban és a közös élményekben fejtheti ki hatását.

A családon és a rokonságon túl a többség számára talán ma is a lakóhelyi közösségek a legmeghatározóbbak, ezért fontos, hogy az idős ember:

- Legyen a közösség megbecsült, aktív tagja, az is, aki csak hagyományos tudással rendelkezik.
- A felnőttképzés legyen mindenki, a kistelepüléseken élők, a szegényebb és bármilyen szempontból hátrányos helyzetű csoportok számára egyaránt elérhető. Nyújtson hasznosítható tudást és fejlessze mindazon készségeket, amelyeket a családi és a fiatalkori iskolai szocializáció során nem sikerült elsajátítani.
- Minél többen vegyenek részt szűkebb-tágabb közösségük életének alakításában. Aki pl. kertészkedni tud, tegyen a környezeti kultúráért, aki ért a számítógépekhez, a helyi információáramlást segítse elő, aki szervezni tud, ezt a képességét kamatoztassa a közösség érdekében. A fiatal segítse a idősebbeket, az idősebb tanítsa pl. a kézművesség iránt érdeklődő fiatalabbakat. A párbeszéd, a közös cselekvés, erősíti a közösségeket. Ha az egyének érzik, hogy fontosak, hogy hasznosak, hogy szükség van rájuk, akkor nő önbecsülésük, javul a testi és lelki egészségük, egész életminőségük.
- Az idős emberek kulturális és közösségi aktivitása, kapcsolatai csökkennek a munkaerőpiacról való visszavonulásukkal, ezért rendkívül fontos olyan utak kiépítése, amelyek visszavezetnek a közösségbe. Az önkéntes munka, az önképzés, a tanulás, vagy az amatőr, szocio-kulturális tevékenységek végzése hozzájárul lelki, szellemi és fizikai egészségük megőrzéséhez és gazdasági aktivitásuk meghosszabbításához. Az „alkonygazdaság” (az idősök tanulási, utazási, rekreációs igényeit kielégítő tevékenységek) hozzáférhető kínálatának bővítése biztosíthatja a kulturális életbe való bekapcsolódásukat is.

Az idősök egészségi állapotának megtartása

„Ma az egészség fogalma alatt a test, a lélek és a szociális jóllét hármas egységét értjük, és nem pusztán a betegség és rokkantság hiányát. A WHO szerint az egészségünk feletti kontroll feltétele, hogy bizonyos szintű egészségműveltséggel rendelkezünk. Az egészségműveltség fogalma magában foglalja az egészségfejlesztéssel kapcsolatos tudást, valamint azokat a társadalmi szociális és megismerő készségeket, amelyek a motiváció és képességek által lehetővé teszik az információkhoz való hozzáférést az egészségi állapot fejlesztése érdekében” (WHO, 1998).

Az idősödés velejárójaként az egészségi állapot romlásával kell szembenézni, így az idő előrehaladtával, egyre többet kellene foglalkozni, az egészség védelemmel. A mindennapi problémákkal való megküzdést, a dolgok feletti kontroll fennmaradását, többek között az egészséggel, a helyes életmóddal kapcsolatos tanfolyamok, előadások is segítik.

Időskorban a nyugdíjazással előfordulhat az identitás megváltozása, ami új tanulási igények megjelenéséhez vezethet. Ilyen lehet a kapcsolatok megváltozására, az öregedés testi és lelki hatásaira irányuló megismerés igénye.

A munka világából kikerült idősök képzésbe való belépése komfortérzetük fenntartására és biztosítására irányul. Az ezt segítő képzések egy része az életmód- és életvitelbeli feltételek megismerését és elsajátítását támogathatja. Az egészségműveltség fejlesztése szempontjából kiemelt célcsoportként kezelhetők az idős korosztályba tartozó személyek. A munka világából kikerülő idős személyek, kapcsolatai beszűkülnek, a munkából való szerepvesztés, és a betegségek között, összefüggéseket lehet felfedezni. Mivel az interperszonális kapcsolatok jelentik azt a közeget, amelyben az egészségünket meg tudjuk őrizni, így, ha csökken az emberi kapcsolatok mennyisége, és romlik a minőségük, megnő a betegségek kockázata. Éppen ezért lenne fontos az idősebb korosztályt minél több társas támogatást biztosító „tanulóközösségbe” (pl. civil szervezeti tevékenység keretében) bevonni. Egyfelől, mint tanuló személyek, másfelől, mint tapasztalattal rendelkező, mások tanulását segítő egyének.

Elsődleges megelőzés:

- Rendszeres orvosi ellenőrzés.
- Védőoltások.
- Speciális tanácsadás: pl. táplálkozási (folyadékbevitel, mennyiségi- és minőségi változtatások).
- Fizikai-, és szellemi aktivitás tudatos megőrzése, örömforrások.

Másodlagos megelőzés

- Rendszeres háziorvosi vizsgálat (vércukor, vérnyomás, koleszterin ellenőrzés)
- Szűrővizsgálatok.

Harmadlagos megelőzés

- Gyógyítás, a további állapotromlás megelőzése.
- Gyógyászati segédeszközökkel való ellátás.
- Rendszeres gondozás, szükség esetén intenzív rehabilitáció.

Az időskori egészségmegőrzés négy kulcsfontosságú eleme:

- Szellemi aktivitás megőrzése.
- Fizikai aktivitás megőrzése.
- Egészséges táplálkozás.
- Rendszeres orvosi ellenőrzés.

Sajnálatos módon napjainkig nagyon megemelkedett a szellemi hanyatlásban (demencia) szenvedő idősök száma. Figyelemre méltó az is, hogy egyre fiatalabb embereknél jelenik meg ez a kórkép, és ez az állapot, egyre nagyobb súlyként nehezedik a családokra, közösségekre.

Magyarországon a több mint 160 ezer demens kétharmada egyedül él.

A demencia a gondolkodás, az érzelmek és a társas képességek hanyatlását jelenti. Jellemzően időskori betegség. Társadalmunk előregszik, mind több az idős ember, ugyanakkor a várható életkor is kitolódott. A demencia azonban nem természetes velejárója az öregedésnek. Tünetcsoportról van szó, amelynek háttérben többféle betegség található. Ezek közül a legismertebb az Alzheimer-kór.

Az Alzheimer-kór okát és kialakulási mechanizmusát az orvostudomány még nem tárta fel. Nem áll rendelkezésre olyan gyógyszer, ami megszüntetné a betegséget.

Tünetek, melyekre érdemes odafigyelni:

- Feledékenység: a betegnek nem jutnak eszébe személyek, dolgok, tárgyak nevei.
- Fogalmazási nehézségek, szórakozottság.
- Az idős, nem találja a megfelelő szavakat, és gyakran olyan töltelékszavakat helyettesít mondanivalójába, mint például a „dolog” kifejezés.
- Tájékozódási zavarok: nem ismeri ki magát a megszokott környezetben, eltéved a saját lakásában.
- Hangulatingadozás: haragot érez ok nélkül, vagy depresszív hangulat jellemzi.
- Szokatlan viselkedés: például az órát a hűtőszekrénybe teszi, vagy pizsamában megy ki a házból.
- Motivátlanság.

A demenciával kapcsolatban kevés ismeret és sok tévhit él a köztudatban. A hiányos ismeretekkel részben összefügg, hogy gyakori a betegséggel kapcsolatos megbélyegzés, kirekesztés, ami jelentősen késlelteti a segítségkérés időpontját. Pedig a diagnózis korai felállítása nemcsak a beteg, a család, a közösség számára lenne fontos, hanem az ellátórendszer számára is. Ezért nagyon fontos, hogy minél többen megismerjék a demencia fogalmát, lefolyását, és tisztába legyenek azzal, honnan kérhetnek segítséget (pl. hozzátartozói fórum).

Az idős ember ne legyen magányos

Napjaink egyik legfontosabb társadalmi problémája a lakosság előregedése, s vele egy időben az idős emberek elmagányosodása, a különböző közösségektől való elszigetelődése. Az elmagányosodás egyik okaként megemlíthetjük azt a tényt, hogy az idős emberek hozzátartozói, gyerekei, a fiatalabb generáció az idős személy lakóhelyétől távol vállalnak munkát, sok esetben külföldön, a jobb megélhetés reményében.

A társas kapcsolatok fontos fogódzót, támpontot jelentenek, mert képesek kikökönteni, átlendíteni az egyént személyes aggodalmain, gátlásain.

Kifejezett hangsúlyt érdemelnek a támogató kortárs és sorstárs csoportok, ahol az egyén hasonló nehézséget, veszteséget átélt személyekkel találkozhat, ezen keresztül segítve a feldolgozást. A csoport, támogató ereje abban van, hogy egy közösségben sokkal inkább felerősödnek azok a tulajdonságok, amiket önmagunkban és másokban szeretünk, lehetővé téve azt, hogy a pozitív tulajdonságok megélése által önmagunkra és másokra is reményteljesen tudjunk tekinteni.

Ahhoz, hogy az idős ember jól érezze magát a társadalomban, megfelelő segítő környezet szükséges. Boldogtalanság, a veszteség élmények elégtelen feldolgozása esetén kialakuló ördögi kör, melynek következménye szorongás, depresszió, testi-, majd további lelki hanyatlás.

Leggyakoribb okok, melyek elmagányosodáshoz vezethetnek:

- Nyugdíjba vonulás.
- Presztízsveszteség.
- Anyagi nehézségek.
- Testi, szellemi hanyatlás megélése.
- Szomatikus betegségek.
- Gyász (házastárs, testvér, barátok elvesztése).
- Szociális izoláció.
- Intézményi elhelyezés vagy elhelyezkedés.

Lehetőségek, melyek segíthetnek ennek az állapotnak a kivédésére:

- Nagyszülő szerep.
- Kapcsolattartás a korábbi munkahellyel.
- Egyéb társas kapcsolatok.
- Társadalmi szerepvállalás.

Biztonságban és védettségben tudjanak élni

Ki ne szeretné idős korát nyugalomban, biztonságban tölteni, kiélvezni mindent, amit mindennapjai kínálnak? Az élet harmadik harmada még szebbé tehető, ha jó előre, még aktívabb időszakban tudatosan felkészülnek a vele járó nehézségekre, olyan körülményeket kialakítva, amely a lehető legnagyobb függetlenséget és biztonságot biztosítja az idős korban is. Ehhez az érzéshez elengedhetetlen, hogy a lakóhelyükön, éjjel és nappal is odafigyeljenek rá és segítsék, amennyiben erre szükség van.

Tájékoztatás folyamatossága elengedhetetlen. Helyben, a rendőrség, a polgárőrség bevonása nagyon fontos, jelenlétük csak növeli az időskori biztonságot.

A biztonságot biztosítják a szociális szolgáltatások is. A személyes gondoskodás területén, az alapszolgáltatások (étkeztetés, házi segítségnyújtás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, falutanyagondnoki ellátás, támogató szolgálat), és szakosított ellátások (idősek klubja, idősek bentlakásos otthona)

Minden idős látható legyen egy-egy településen

Az idős lakosság felmérése talán egyrészt a szociális ellátó rendszeren keresztül mérhető, ill. az önkéntes segítők által. Fontos lehet a tanyákon élők feltérképezése pl. falu-tanya gondnok ellátáson keresztül.

Nem önkormányzati intézmények/szervezetek részvétele az esélyegyenlőség támogatásában

Az idősebb korosztály egyrészt nagy szakmai tapasztalatokkal rendelkezik, másrészt sokan keresik az aktív elfoglaltság és szabadidő-eltöltés lehetőségeit, így az **önkéntességben** fontos szerepet játszhatnak. A kulturális intézmények és a nagyközönség számára elérhető épített örökség szakmai irányítással történő bemutatása és fenntartása vagy kulturális rendezvények megvalósítása potenciális lehetőségeket rejt az idősebb korosztályok bekapcsolására az önkéntesség jegyében. Önkéntes tevékenység keretében az idősek tudásuk és tapasztalataik révén nagy segítséget nyújthatnak a civil szervezetek működéséhez is.

Az önkéntes tevékenység további fejlesztésével elő kell mozdítani a lakóközösségi alapú önkéntes mozgalmakat, a fiatal és idősebb korú személyek együttműködését egymás segítésében. Az önkéntesség erősíti a generációk közötti kapcsolatokat, a tudások és tapasztalatok átadását, az értékek és az alkotó problémamegoldó készségek továbbörökítését.

Hagyományörző programok, melyeknek célja az idősek által a hagyományörzésben megszerzett tapasztalatoknak az átadása a fiatal generációnak, ezáltal erősítve a nemzedékek közötti kapcsolatot.

Az idősügyi szervezetekkel történő minél hatékonyabb együttműködés, az Idősek Világnapja megünneplése, az Idősbarát Önkormányzat Díj még ismertebbé tétele érdekében is aktív, és kölcsönös érdekeken alapuló együttműködést kell kialakítani azokkal a helyi idősügyi tanácsokkal, akik ebben partnerek kívánnak lenni.

Összegzés

Az idősödő és az idős emberek Európában és hazánkban is nehezebben élték meg a gyors változásokat, ezen belül a munka jellegének, valamint a társadalomban betöltött szerepüknek a változásait is.

Településtípustól függően is változó a különféle szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélye – általánosságban, a városokban egyszerűbb szolgáltatást igénybe venni, mint a kis lélekszámú településeken, tanyákon élők esetében –, külön szolgáltatásokkal kell célba venni az olyan vidéki és távoli területeket, amelyeken az időskorúak számára nem áll rendelkezésre elérhető szociális és egyéb típusú infrastruktúra.

Nagyon fontos az akadálymentes települési környezeti feltételek javítása, ezek hozzáigazítása az idős emberek szükségleteihez, ideértve a közterületek, illetve településen belüli és a települések közötti közlekedési rendszereket is. Parkok, szabadban lévő közösségi terek, idősek mozgását, erőlétét fejlesztő eszközök nyilvános hozzáféréseinek biztosítása.

A tanulás és a számítógép-használat hiánya különösen nagy problémát jelent a munkapiacról kiszoruló 45 év felettek és a 65 év felettek körében. Az előbbieknél a foglalkoztatás akadálya az informatikai tudatlanság, az utóbbi korcsoportnál meg az „e-kommunikáció” használatából való kirekesztődést jelenti.

Beavatkozási javaslatok az idősügy területén

	Szociális alapszolgáltatás	Többgenerációs programok	Informatikai képzés/hozzáférés	Önszerveződő csop. pl., nyugdíjas klub	Önkéntes tevékenységek	Ismeretterjesztő, felvilágosító programok	Kulturális csoportok (dalkör, kézimunka, stb.)
Szolnok							
Besenyszög					x		
Csataszög			x		x	x	x
Hunyadfalva		x			x	x	x
Kőtelek		x	x	x	x	x	
Martfű				x	x	x	
Nagykörű					x	x	
Rákóczi falva		x	x		x		x
Rákócziújfalú		x	x	x	x	x	x
Szajol		x			x	x	x
Szászberek			x	x	x	x	
Tiszavárkony		x	x	x	x	x	x
Tószeg		x	x		x	x	x
Újszász		x			x	x	
Vezseny		x		x	x	x	x
Zagyvarékas		x	x		x	x	
Összesen		10	8	6	15	13	8

5. Fehérvári Tünde: Helyzetkép és kihívások a fogyatékosügy területén

5.1 Bevezető

A hátrányos helyzetű csoportok egymáshoz való viszonya, kapcsolódási pontjaik a fogyatékos személyek esetében talán még kézzelfoghatóbbak.

A fogyatékoság valamennyi hátrányos helyzetű társadalmi csoport helyzetét még hatványozottabban nehezíti.

Fogyatékos személy, ha **gyermek**, ha (fogyatékos) **nő és anya**, ha (fogyatékos) **idős** és mint nagyszülő is érintetté válik **származástól** stb. függetlenül. **Fogyatékos** ember esetében nem lehet csak magát a személyt vizsgálni, ezek a csoportok egymással szoros kölcsönhatásban, kapcsolatban állnak. Egy családban ahol fogyatékos személy él közvetlenül és közvetve mintegy 10-20 személy vonódik be, ebbe a speciális élethelyzetbe.

A fogyatékos személyek olyan sok szegmensből álló társadalmi csoportot alkotnak, hogy problémáikat, gondjaikat, szükségleteiket egységesen megfogalmazni és ezekre megoldásokat keresni, oly módon, hogy többségük számára kedvező legyen, nem egyszerű feladat.

A vizsgált célcsoport helyzetét még az is nagymértékben nehezíti, hogy nincsenek pontos adataink (sem országos, sem megyei és főleg nem települési szinten) számukról, ellátásukról, szükségleteikről.

Az elmúlt évtizedekben a fogyatékosággal, a fogyatékos személy pontos definíciójában is magával a fogalom meghatározásában is eltérő és változó kifejezéseket használtak maguk az érintettek, az orvosi, a szociális az államigazgatás stb. területen dolgozók egyaránt. Gondoljunk a „nyomorék, béna, rokkant, sérült, tolokocsis, mozgássérült, csökkent munkaképességű, megváltozott munkaképességű, mozgáskorlátozott, mozgásfogyatékos” kifejezésekre. Ezért tartom fontosnak, hogy az anyag elején pontosításra kerüljenek a fogyatékosággal kapcsolatos ma használt kifejezések.

A 2011-es népszámlálás során 490 578 személy²⁰, a teljes népesség 4,9 százaléka azonosította magát fogyatékosággal élőként. Tartósan betegnek ennél jóval többen tartják magukat: összesen 1 648 413 fő válaszolt igennel erre a kérdésre. A leggyakoribb fogyatékoság a mozgássérültség, ezzel jellemezhető a fogyatékosággal élők csaknem fele. A második népesebb csoportot az időskorban gyakoribb fogyatékoságok: a gyengénlátás, az aliglátás és a nagyothallás alkotja. Előfordulásuk gyakorisága is indokolja a mentálisan sérült- és a súlyos belszervi fogyatékos személyek beemelését illetve önálló fogyatékoságként feltüntetését. (Természetesen ilyen életminőséget, alapvető emberi jogokat érintő kérdésben, mint a fogyatékoság nem a számosság az egyetlen tényező.)

2001. évi KSH népszámlálás során az alábbi fogyatékosági típusok kerültek be a népszámlálási kérdőívbe:

1. Mozgássérült
2. Alsó, felső végtag hiánya
3. Egyéb testi fogyatékos
4. Gyengénlátó
5. Egyik szemére nem lát
6. Vak
7. Értelmi fogyatékos
8. Nagyothalló

²⁰ KSH kiadvány: 17. A fogyatékosággal élők helyzete és szociális ellátásuk
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_11_2011.pdf

9. Siket, siketnéma, néma
10. Beszédhibás
11. Egyéb

2011. KSH népszámlálás során az alábbi fogyatékosági típusok kerültek be a népszámlálási kérdőívbe:

1. Mozgássérült
2. Gyengénlátó, aliglátó
3. Vak
4. Értelmi fogyatékos
5. Autista
6. Mentálisan sérült (pszichés sérült)
7. Nagyothalló
8. Siket
9. Siketvak (látás- és hallássérült)
10. Beszédhibás
11. Beszéd fogyatékos
12. Súlyos belszervi fogyatékos
13. Egyéb
14. Ismeretlen

A 2011. évi népszámlálás során alkalmazott meghatározások fogyatékosági típusonként²¹:

Mozgássérült az a személy, akinél a mozgásos tapasztalatszerzés, szocializáció jelentős és maradandó akadályozottsága áll fenn. Ennek oka a tartó és/vagy a mozgató szervrendszer sérülése, károsodása, funkciózavara.

Autista az a személy, akinek társas viselkedési készségek területén hiányosságai vannak.

Értelmi fogyatékos az a személy, akinek általános értelmi képessége az átlagostól számottevően elmarad, önálló életvezetése jelentősen akadályozott.

Mentálisan sérült (pszichés sérült) az a személy, aki elmeorvosi, pszichiátriai (nem pszichológiai!) kezelés alatt áll, vagy állt korábban. A pszichés sérülés tehát nincs összefüggésben az értelmi képességekkel, nem azonos az értelmi fogyatékosággal! Korábban az ilyen személyt nevezték pszichiátriai betegnek.

Beszédhibás a személy, ha a beszédképző szervei anatómiai sérülésének, fejletlenségének vagy működési zavarának következtében beszéd közben kiejtési hibákat vét (pl. pöszeség, selypítés, raccsolás, dadogás, orrhangzós beszéd).

Beszéd fogyatékos az a személy, akinek a beszéd- és nyelvi fejlődése különböző okok következményeként nem indult meg, lassan indult meg, kórosan késik, vagy a már kialakult beszéd szenved különféle szintű sérülést. Beszéd fogyatékoság például az artikuláció

²¹ Forrás: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_fogyatekossag

jellegetes zavara, a kifejező beszéd zavara, a beszédmegértés zavara, a szerzett aphasia epilepsziával. A beszéd és a nyelv fejlődésének zavarait gyakran követi társuló probléma, pl. olvasási, helyesírási nehézség, személyközi kapcsolatok zavara.

Gyengénlátó, aliglátó az a személy, akinek súlyos látásgyengülése van, látása szemüveggel, kontaktlencsével, gyógyszerrel vagy műtéttel nem javítható, de a tárgyak meglétét, helyét érzékeli.

Vak az a személy, aki egyik szemére sem vagy csak egyik szemére lát fényt, illetve fényérzése van ugyan, de éleslátása nem alkalmas tárgyak felismerésére.

A **nagyothalló** hallókészüléket használva vagy orvosi rehabilitációval és fejlesztéssel, jelnyelv használata nélkül képes a másokkal történő beszédbe (hangos) kommunikációra.

A **siket** hallása hallókészülékkel, orvosi rehabilitációval és fejlesztéssel nem javítható, általában jelnyelv használatával érintkezik más személlyel.

Siketvak az a személy, akinél a látás- és hallássérülés egyidejűleg fennáll. Vele kapcsolatot felvenni, kommunikációt kialakítani, fenntartani csak speciális módszerekkel lehet.

(2007. évi XCII. törvény a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről.)

A két vizsgált időszak között 10 év telt el, de a fogyatékossgai típusok között számukban, meghatározásukban és tartalmában is sok eltérés látható és ez napjainkban is folyamatosan változik.

Főbb fogyatékossgai típusok napjainkban²²:

- Mozgás fogyatékossg
- Látás fogyatékossg: Gyengénlátás, Vakság
- Hallás fogyatékossg: Nagyothallás, Siketség
- Értelmi fogyatékossg
- Autizmus: Asperger-szindróma (autizmus spektrum zavarok közé tartozó pszichiátriai kórkép)

Fogyatékossgai csoportok közé az alábbi típusok kerültek be (ezek a csoportok bizonyos területeken jelennek meg önállóan)

- Beszédfogyatékossg: Dadogás, Dizartria, Afázia, Némaság
- Siketvakság
- Súlyosan-halmozottan fogyatékossg

Léteznek többszörös fogyatékossgok is. Ekkor egy embernél több fogyatékossgai típus is előfordul. Ilyen például a siketvakság. Mivel ezek az egyszeres típusoktól nagymértékben különböző helyzetet idéznek elő, ezért ezeket külön típusokként kezelik a gyakorlatban.

A fogyatékossg meghatározása: A fogyatékossg fogalmára a mai napig sincs átfogó, a világ minden országában elfogadott definíció, meghatározásukat és a társadalomban betöltött

²² Forrás: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Fogyat%C3%A9koss%C3%A1g#T.C3.ADpusai>

szerepüket a nemzetközi jogszabályok és ajánlások, valamint az adott ország jogszabályai együttesen alkotják és alakítják.

A fogyatékoság fogalma napjainkban²³

A fogyatékoság hosszan tartó fizikai, értelmi, pszichoszociális vagy érzékszervi károsodás, amely számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatja egy adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását. A fogyatékoság egy változó fogalom, bárki bármikor fogyatékosá válhat. A fogyatékoság nem betegség, hanem egy állapot, ami a fogyatékosággal élő személyek és az attitűdbeli, illetve a környezeti akadályok kölcsönhatásának következményéből adódik. Ezen akadályok gátolják a fogyatékos személyt a társadalomban való teljes és hatékony, másokkal azonos eséllyel történő részvételben.

A fogyatékos személy fogalma

„Az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja.”²⁴

A történelem során a fogyatékosággal élők társadalmi megítélésének 3 fő modellje alakult ki az 1950-60-as évektől²⁵:

1. a medikális modell,
2. a szociális modell és
3. az emberi jogokon alapuló modell (Johnstone, 2004).

Medikai modell

A fogyatékoság társadalmi megítélésében körülbelül a reneszánsztól kezdve hosszú időn át az úgynevezett „**medikai modell**” játszott szerepet. Ez az elmélet a fogyatékoságot az egyén hibájaként tünteti fel, a fogyatékos személyt a fizikai, érzékszervi, értelmi vagy pszichoszociális képesség hiánya alapján definiálja. A diskurzus középpontjában a fogyatékos emberek meggyógyítása, megjavítása áll. A modell sajnálatos módon azt eredményezte, hogy a fogyatékosokról sokan úgy gondolkodnak, mint sajnálatra és irgalmas támogatásra szoruló szerencsétlenekről. A fogyatékos emberek elzárásának egyik következménye, hogy az átlagemberek viszonylag keveset találkoznak fogyatékosokkal, így rengeteg előítélet él a fejekben, sokan irtóznak tőlük, illetve kigúnyolják vagy kerülnek őket. Azokat a fogyatékos személyeket, akik nem kerülnek intézetbe, a közösség sokszor gyerekként, döntéshozatalra alkalmatlan felnőttként tartja számon.

²³ Forrás:lásd bővebben a Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény szövegében.
<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16485>

²⁴ Forrás: (2013. évi LXII. törvény)

²⁵ Forrás: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Fogyat%C3%A9kos%C3%A1g>

Watson, N. (2004) 'The Dialectics of Disability: A Social Model for the 21st Century', in Barnes, C. & Mercer, G. (ed.), *Implementing the Social Model of Disability: Theory and Research*, pp. 101-117."

Az 1970-es évektől, az Egyesült Királyságban a fogyatékos emberek mozgalmá megalapította az úgynevezett „szociális modellt”, és ezáltal elindulhatott a fogyatékosok megítélésében egy fontos paradigma váltás. A szociális modell azt vallja, hogy a fogyatékoság nem a fizikai vagy értelmi képességek hiányából adódik, hanem azoknak a környezeti és szociális akadályoknak a következménye, amik megakadályozzák a fogyatékosok társadalmi részvételét. A cél tehát nem a fogyatékos emberek meggyógyítása, hanem a társadalomban lévő akadályok elbontása, a tradicionálisan kirekesztő struktúrák megváltoztatása. Ezért bír különös jelentőséggel az akadálymentesítés, ami nem szűkítendő le az épületek fizikai akadálymentesítésére (például rámpák), hanem az egész környezetre vonatkoznak, beleértve a közhivatali ügyintézkést (Braille nyomtatványok, könnyen érthető kiadványok), a technológiai fejlesztéseket (képalírás a médiában, hangosan beszélő bank automaták).

A szociális modell óriási hatást gyakorolt a fogyatékosokról való gondolkozásra és idővel hozzájárult ahhoz, hogy a fogyatékoságot emberi jogi kérdésként tartsuk számon. Ez azt jelenti, hogy a társadalom elismeri, hogy a fogyatékos emberek egyenlők bárki mással, ugyanazok a jogok és köteleességek kell, hogy vonatkozzanak rájuk, mint a társadalom többi tagjára. Az ENSZ Közgyűlése 2006. december 13-án elfogadta a Fogyatékosággal élő személyek Jogairól Szóló Egyezményt és annak Fakultatív Jegyzőkönyvét, amit Magyarország aláírt és 2007. március 30-án ratifikálta is.

A fogyatékoság emberi jogokon alapuló megközelítése az emberi jogoknak, mint mozgalomnak, amely az 1950-es évek végén és az 1960-as évek elején indult útjára az Egyesült Államokban és Nyugat-Európában, egy viszonylag új kiterjesztése a fogyatékkal élők, mint kirekesztett, de jogait érvényesíteni akaró társadalmi csoportra.

Az emberi jogokon alapuló modell az alábbi általános megfontolásokon alapszik²⁶:

- Minden embernek joga van az önmeghatározásra (self-determination);
- A pszichoszociális és szociális körülmények tekintetében néhányan szerencsésebbek, előnyösebb helyzetben vannak, hogy meghatározzák saját jövőjüket;
- Azok, akiknek kevesebb lehetőségük van az önmeghatározásra, olyan szociális okokból vannak ebben a hátrányos helyzetben, amire önerejükkel nem képesek hatást gyakorolni;

A fentiekből következik, hogy kollektív felelősség és kötelesség segíteni a hátrányos helyzetű csoportoknak abban, hogy meghatározhassák saját jövőjüket.

5.2 A HEP készítését előíró jogszabályi környezet bemutatása

Magyarország Alaptörvénye SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG

Magyarország Alaptörvénye XV. cikk

(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.

(3) A nők és a férfiak egyenjogúak.

²⁶ Forrás: Lisznyai Sándor Mi az intervenciókn alapja? A fogyatékoság modelljei

(4) Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.

(5) Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

A helyi esélyegyenlőségi programok az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (továbbiakban: Ebktv.) előírásai alapján készültek el. A program elkészítésére vonatkozó részletszabályokat a törvény végrehajtási rendeletei tartalmazzák:

- a helyi esélyegyenlőségi programok elkészítésének szabályairól és az esélyegyenlőségi mentorokról” szóló 321/2011. (XII.27.) Korm. rendelet,
- a helyi esélyegyenlőségi program elkészítésének részletes szabályairól szóló 2/2012 (VI.5.) EMMI rendelet alapján került alkalmazásra;
- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és egyes szociális ellátásokról (továbbiakban: Szt.)
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (továbbiakban: Gyvt.)
- 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről
- 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról, az esélyegyenlőség előmozdításáról 4. §.

Az egyenlő bánásmód követelményét figyelembe véve;

a) a magyar állam,

b) a helyi és kisebbségi önkormányzatok, ezek szervei,...jogviszonyaik létesítése során, jogviszonyaikban, eljárásaik és intézkedéseik során kötelesek megtartani.”

- 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól szóló (továbbiakban: nemzetiségi törvény)

- 1997. évi CLIV. törvény (továbbiakban: Eütv.)

- 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól (továbbiakban: Mötvt.)

- 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről (továbbiakban: Nkntvt.)

- 362/2004. (XII. 26.) Kormányrendelet az Egyenlő Bánásmód Hatóságról és eljárásának részletes szabályairól

A tanulmány elkészítéséhez tartalomelemzést végeztem a programban résztvevő 16 település Helyi Esélyegyenlőségi Programjában (HEP) szereplő, a fogyatékos személyek esélyegyenlőségre vonatkozó beazonosított problémák és fejlesztési lehetőségek fejezetei alapján. A járás alábbi 16 települése vesz részt a programban: Besenyszög, Csataszög, Hunyadfalva, Kőtelek, Martfű, Nagykőrű, Rákóczi falva, Rákócziújfalu, Szajol, Szászberek, Szolnok, Tiszavárkony, Tószeg, Újszász, Vezseny, Zagyvarékas.

5.3 A HEP helyzetelemzéseinek eredményei

A járás településeinek Helyi Esélyegyenlőségi Programjai az Egyenlő Bánásmódról és az Esélyegyenlőség Előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény, a helyi esélyegyenlőségi programok elkészítésének szabályairól és az esélyegyenlőségi mentorokról szóló 321/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet és a helyi esélyegyenlőségi program elkészítésének részletes

szabályairól szóló 2/2012. (VI. 5.) EMMI rendelet rendelkezéseivel összhangban készültek és a települések önkormányzatai Esélyegyenlőségi Programban rögzítik az esélyegyenlőség érdekében szükséges feladatokat, intézkedési terveket.

Az elemzés a járási települések HEP-jei alapján készült. Azok azonosságait, különbözőségeit, egyedi sajátosságait tartalmazza.

A helyzetelemzés során a **problémák meghatározása** az alábbi területekre vonatkoznak.

1. nincs adata a településnek (sem a fogyatékosok számát, típusát, helyzetét sem pedig az akadálymentesítést illetően)
2. elszigeteltség
3. akadálymentesség hiánya (út, épület)
4. hiányzik a teljes körű akadálymentesítés
5. szolgáltatásokhoz történő hozzáférés hiánya
6. orvosi, egészségügyi szűrővizsgálatokhoz történő hozzáférés hiánya
7. tömegközlekedéssel kapcsolatos problémák
8. foglalkoztatási lehetőségek hiánya
9. alacsony iskolai végzettség/elavult szakmák
10. helyi érdekképviselő hiánya
11. nincs átmeneti és nappali szociális ellátás
12. védett termékek piaci szerepe nem ismert

1. Nincs adat a célcsoportról járási, települési szinten:

A fogyatékkal élők helyzetének elemzése településenként sok hasonlóságot és ezzel együtt rendkívül általános tevékenységi területeket mutat. Egy kivétellel a települések nem rendelkeznek adatokkal a fogyatékos személyekről. Az elemzések 50%-a tartalmazza a fogyatékkal élők kettő típusában (egészségkárosodott és megváltozott munkaképességű személyek) szociális ellátásában részesülő személyek számát. De egyéb szignifikáns adattal nem rendelkeznek (fogyatékosok száma, milyen fogyatékosági típusok vannak, milyen ellátásban részesülnek stb.) A KSH Szolnoki osztálya vezetőjével történt szóbeli megbeszélésünkkel elmondta, „hogyan a népszámlálás során begyűjtött adatokról település szinten nem történik meg nyilvános adatközlés (azoknak a jól behatárolható sajátos helyzetben lévő személyekről pl. 4 fő mozgásfogyatékos személy, 2 fő siket ...nevű település), mert könnyen beazonosíthatóak lennének ezek a személyek, és ezzel sérülnének a személyhez fűződő jogaik.”²⁷

Mivel nem találtam a HEP-ben adatokat a településeken élő fogyatékos személyekről, így a Szolnoki Járási Hivatalban csak a fogyatékosági támogatásban részesülők számáról tudtam meg adatokat. 2015. 1. félévében a támogatások megoszlása:

- Értelmi 149 fő
- Hallási 85
- Halmazott 44
- Látási 379
- Mozgási 1.436
- Autizmus 6

²⁷ Forrás: Kólyáné Sziráki Ágnes

JNSZ Megyében emelt összegű családi pótlékban 2015. 1. félévében havi átlagban 4700 fő részesült.²⁸

Fontos az érintettek felmérése, hogy a szükségletekre alapozva készüljenek el az intézkedési, beavatkozási tervek.

2. Elszigeteltség: ez a probléma a települések HEP-jében a probléma meghatározásán túl a szöveges anyagokban is többször megjelent sok esetben összekapcsolva a hiányzó „nincs adat” kifejezéssel.

3. Akadálymentesítéssel kapcsolatos problémák az alábbi két területre koncentráltak: egyrészt az akadálymentesség hiánya közterületeken (járdák, közút, parkok), és középületekre vonatkozóan; másrészt több település jelezte, hogy hiányzik a

4. Teljes körű akadálymentesítés.

Az akadálymentesítés formái: Komplex akadálymentesítés (teljes körű vagy komplex akadálymentesítésről kétféle szempontból beszélhetünk. Az akadálymentesség "komplexitását", teljes körűségét egyrészt értelmezhetjük valamennyi használói (azaz fogyatékosági) csoport kontextusában, másrészt az adott épületben (épített környezetben) található valamennyi funkció, szolgáltatás tekintetében.²⁹

A települési HEP-ekben valamilyen formában megemlítik, felsorolják azokat az épületeket, intézményeket ahol már megoldott vagy még hiányzik az akadálymentesítés. A HEP „küldetés, célok” fejezete kifejti, hogy valamennyi hátrányos helyzetű csoport számára biztosítani kívánja, az esélyegyenlőség komplexitását, mely összhangban van a jogszabályi előírásokkal és azok meghatározó eleme;

Az „akadálymentesség” fogalma többféle összefüggésben jelenik meg; mint például az egyenlő esélyű hozzáférést gátló tényezők: az épített környezet nem akadálymentes, kommunikációs problémák, szociális helyzetből adódó problémák, aluliskolázottság, elszigeteltség stb. Az akadálymentesség és az ezzel kapcsolatos egyenlő esélyű hozzáférés fogalma szoros és elválaszthatatlan egységet alkotnak, egymással ok-okozati összefüggésben állnak, mely a vizsgált anyagokban sok esetben átfedésben vannak. Jelen anyag fontos célja bővebben rávilágítani arra a tényre, miszerint **a fogyatékos ember nem beteg ember** (természetesen lehet beteg pl. náthás, szívbeteg stb.) a fogyatékoság egy állapot, mely nem gyógyul meg, mert nem betegség. Az alábbi pontban a fogyatékos személyekkel kapcsolatos olyan fogalmak kerülnek részletesen kifejtésre, melyeket a hazai és nemzetközi jogszabályokban fogalmaztak meg.

5. Egyenlő esélyű hozzáférés - 6. orvosi, egészségügyi szűrővizsgálatokhoz történő hozzáférés hiánya

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény alapján. „A közszolgáltatás egyenlő eséllyel hozzáférhető akkor, ha igénybevétele - az igénybe vevő állapotának megfelelő önállósággal - mindenki, különösen a mozgási, látási, hallási, mentális és kommunikációs funkciókban sérült emberek számára akadálymentes, kiszámítható, értelmezhető és érzékelhető; továbbá az az épület, amelyben a közszolgáltatást nyújtják, mindenki számára megközelíthető, a nyilvánosság számára nyitva

²⁸ Forrás: JNSZM Kormányhivatal személyes megkeresésre adta ki a fenti két adatot.

²⁹ Forrás: <http://www.akadalymentesitesizakerto.hu/index.php/akadalymentesites-rehabilitacio>

álló része bejárható, vészhelyzetben biztonsággal elhagyható. Valamint az épületben a tárgyak, berendezések mindenki számára rendeltetésszerűen használhatók és a szolgáltatások egyformán igénybe vehetők.”

Jellemző a fogyatékos személy és az akadálymentesítés fogalmainak összekapcsolása. Sok településen épp ezért, ennek a problémának a hangsúlyozásával, megemlítésével el is intézik a fogyatékos személyekkel kapcsolatos problémák helyzetelemzését.

Ezen elv gyakorlati megvalósítását szolgálja az; - **Egyetemes tervezés:** Az egyetemes tervezés (gyakran: befogadó tervezés) több dolgot jelent: hozzáférhető épületek, termékek és környezet tervezése idős, fogyatékos és ép embereknek. Az fogalmat Ronald L. Mace építész alkotta meg. A tervezés során a tervező esztétikus termékeket és szolgáltatásokat tervez a lehető legtöbb embernek korra, képességekre és életállapotra való tekintet nélkül. A fogyatékos emberek hozzáféréseinek igazi úttörője Selwyn Goldsmith volt, a *Designing for the Disabled* (1963) című írás szerzője. A legnagyobb találmánya a lejtős járdaszél volt, ami ma már szimbólummá vált.

Az egyetemes tervezés az a tervezési stratégia, amely már a folyamat kezdetén figyelembe veszi a használók képességeinek különbözőségét, gyakorlásával olyan termékek vagy szolgáltatások jönnek létre, melyek különleges megoldások és adaptáció nélkül biztosítják a lehető legtöbb ember számára a legteljesebb és legönállóbb használhatóságot. Célja, hogy a tervezők ne stigmatizálják az átlagostól eltérő igényű felhasználókat azzal, hogy speciális eszközök használatára kényszerítik őket, hanem olyan megoldásokat hozzanak létre, melyek egyaránt megfelelnek az ép és a speciális felhasználók igényeinek. Az egyetemes tervezés eszméje és az ehhez kapcsolódó „ésszerű alkalmazkodás” alapelve törvényi szinten Magyarországon már 2007-ben megjelent a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ egyezmény ratifikálásával (2007. évi XCII. Törvény), ám azok a mai napig nem kerültek átültetésre más jogszabályokba, illetve a fogyatékos személyekkel kapcsolatos politikai döntésekben és a mindennapi gyakorlatban szinte egyáltalán nem érvényesülnek.

Tehát hazánkban általában még mindig az akadálymentesítés valósul meg, vagyis utólagosan, szinte minden esetben komoly kompromisszumok megkötésével és nem ritkán valamely igény nem teljes körű kielégítésével történik a fogyatékos emberek egyenlő esélyű hozzáféréseinek biztosítása, legyen szó egy iskoláról, egy egészségügyi intézményről, vagy bármely más közszolgáltatásról.

A fogyatékos emberek döntő többsége önállóan, vagy minél kevesebb külső segítséggel igyekszik mindennapi életét élni, így hivatalos ügyeik intézése során is fontos, hogy a lehető legteljesebb önállósággal és emberi méltóságuk tiszteletben tartása mellett járhassanak el.

7. Tömegközlekedéssel kapcsolatos problémák

Autóbusz: A szükségletek azt jelzik, hogy még több autóbuszjáratra és alacsonypadlós busz üzembe helyezésére lenne szükség a településeken. Nagyon fontos a mértékadó forgalom útvonalán a helyi és helyközi alacsonypadlós/akadálymentesített buszjáratok beindítása a megyeközpontból járási székhelyekre, járási településekre oda és vissza. A járatok indítását naponta rendszeresen legalább az iskola és munkaidő kezdetére és végére kell időzíteni és e járművek menetrendjének kiszámíthatónak kell lennie, hogy az utasoknak ne kelljen órákat várni a következő alacsonypadlós járatra. Alacsonypadlós/akadálymentesített járat útvonalának és menetrendjének egyeztetése és pontos meghatározása az üzemeltetővel elvárt igény. A vidéki járatok közül több alacsonypadlós, de sok járműből nem lehet ki és beszállni,

mert nem rendelkeznek kihajtható rámpával, mellyel a járdára akadály nélkül kerekesszéssel ki lehet jutni. A buszmegállóknak többsége nem alkalmas kerekesszékes személyek akadálymentes ki- és beszállására valamint a járdára történő eljutásra.

A Szolnoki Autóbusz állomás fizikai akadálymentesítése megoldott. Az épületben található valamennyi szolgáltató hozzáférhető és mozgássérült szempontból akadálymentesen használható. Az autóbusz pályaudvar buszállásainál vezetősávok kialakítása szükséges. Követendő jó gyakorlat a Vásárcsarnok előtti 24-es busz megállója.

Vasútállomás könnyen megközelíthető gépkocsival és alacsonypadlós autóbuszal. Az épület akadálymentes használhatósága a bejutás már problémákat okoz, (ajtók, közlekedő felületek, stb. elavultak nehezen használhatók). Peronok közül csak az első közelíthető meg akadálymentesen a többi peronra kerekesszéssel nehezen lehet kijutni. Nincs akadálymentes mellékhelyiség. A vasúti közlekedés még napjainkban is tortúra és nem kiszámítható fogyatékos személyek vonatkozásában.

A vasútállomás épületében a jegypénztár látássérültek számára önállóan megközelíthetetlen. Az aluljáróban és a peronokon vezetősávok kialakítása szükséges. Követendő jó gyakorlat mezőtúri vasútállomás.

8. Foglalkoztatási lehetőségek hiánya

A vizsgált települések között többen – egyetlen – komoly gondként határozták meg a foglalkoztatási problémákat. Jász-Nagykun-Szolnok Megye az ország első öt megyéje között van, a legnagyobb létszámú megváltozott munkaképességű személyeket foglalkoztatók sorában. Akkreditált foglalkoztatást végző civil, egyházi illetve nonprofit és forprofit gazdálkodást folytató cégek vállalkozások számát tekintve az országban harmadik helyen állunk. A Teljes Életért Nonprofit Kft. a megye több településén és Szolnokon kb. 1000 főt (fogyatékos és megváltozott munkaképességű) foglalkoztat. Betanított és segédmunkát végeznek legtöbben, ebből következik, hogy a vizsgált csoport munkaerő-piaci helyzete a végzett munka státuszában rosszabb, mint más hátrányos helyzetű csoporté.

9. Alacsony iskolai végzettség/elavult szakmák

A fogyatékos személyek alacsony iskolai végzettsége és az elavult szakmai tudása, valamint a máig élő előítéletek miatt csak kevesen képesek elhelyezkedni a nyílt munkaerő piacon. A megyében és a Szolnoki kistérség településein több civil szervezetnél dolgoznak fogyatékos személyek. Az alacsony iskolai végzettség a foglalkoztatás hiánya a fizikai, az érzékszervi és mentális tényezők, az egészségi állapot, a szociális háttér a fogyatékos személyek többségénél megélhetési gondokat is eredményez. A súlyosan fogyatékos személyek nappali és bentlakásos intézményein belül is történik foglalkoztatás, melynek elsősorban, az ellátottak és lakók mentális és bizonyos szempontból fizikai állapotuk szinten tartása a cél. (pl. Liget Otthon)

10. Helyi érdekképviselet hiánya

A települések többsége felsorolta vagy megemlítette, hogy a civil szervezetek, milyen területeken tevékenykednek és sok esetben számítanak a munkájukra, egy település konkrétan jelezte, hogy szükség lenne helyi fogyatékosok érdekvédelmi szervezetére.

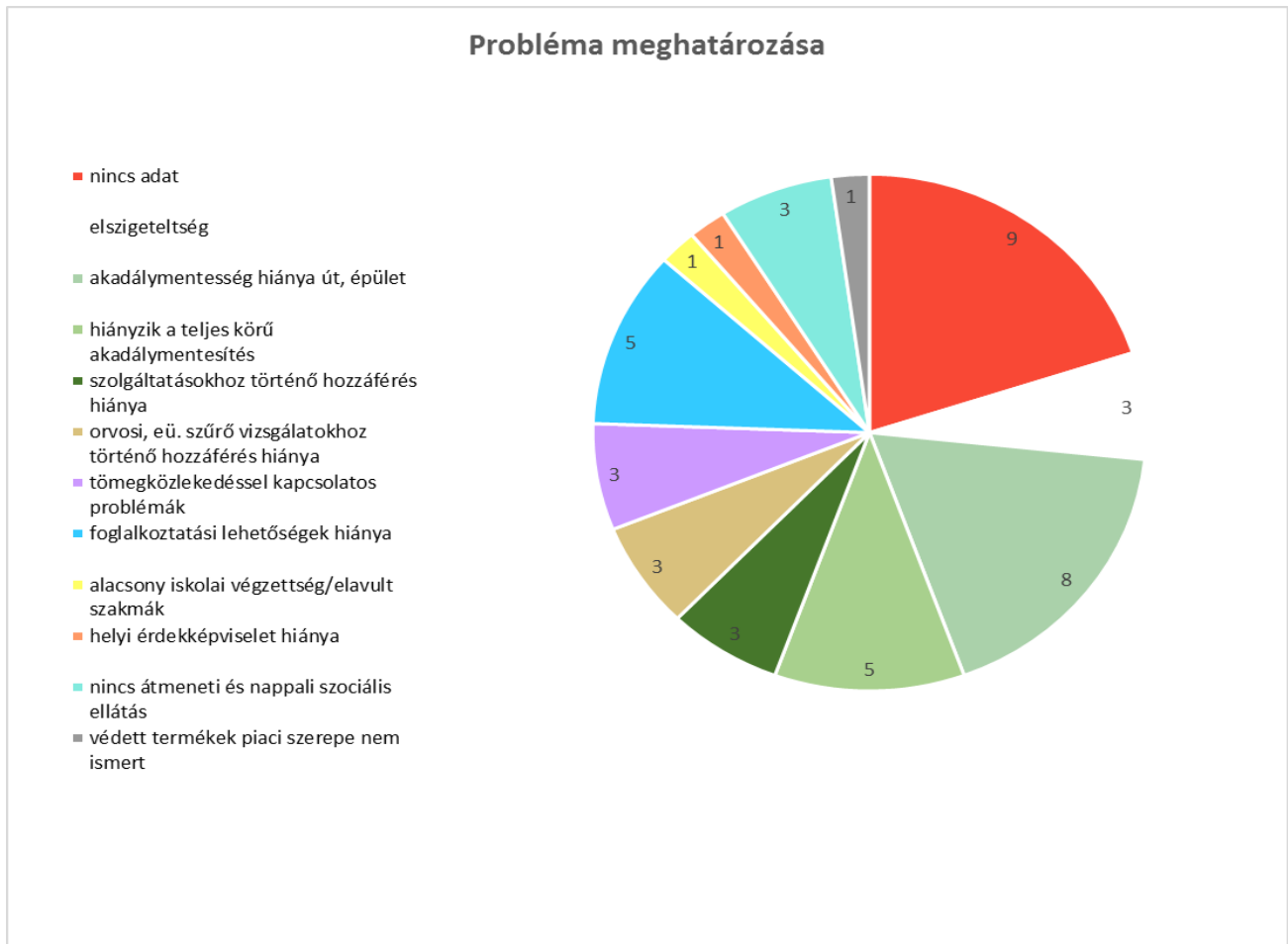
11. Nincs átmeneti és nappali szociális ellátás fogyatékos személyek számára.

Ez a probléma sok szempontból is komoly gondot jelent az önkormányzatok számára. A

célcsoport számára egy olyan biztonságos és könnyen hozzáférhető szolgáltatási forma kialakítását jelentene megoldást, melyet a speciális szükségletek alapján pl. krízishelyzetben lévő családok, személyek vehetnének igénybe (fogyatékos hozzátartozóját egyedül ápoló személy megbetegszik, vagy el kell utaznia stb.)

12. Védett termékek piaci szerepe nem ismert

A járás több településén foglalkoztatnak fogyatékos személyeket gazdasági társaságok is. Az általuk előállított termékek piaci forgalmazására bizonyos kedvezményeket lehet érvényesíteni. Ezen a területen még komoly elmaradás mutatkozik az EU országaihoz képest nemcsak a megyénkben, de országosan is.

A HEP-ekben beazonosított problémák a fogyasztósságügy területén

beazonosított problémák	nincs adat	elszigetelt-ség	akadálymen- tesség hiánya út, épület	hiányzik a teljes körű akadálymen- tesítés	szolgáltatá- sokhoz történo hozzáférés hiánya	orvosi, eu. szűrő vizsgálatok- hoz történő hozzáférés hiánya	tömegközle- kedéssel kapcsolatos problémák	foglalkozt- atási lehetőségek hiánya	alacsony iskolai végzettség/ elavult szakmák	helyi érdekkép- viselet hiánya	nincs átmeneti és nappali szociális ellátás	védett termékek piaci szerepe nem ismert
település												
Besenyszög		1	1									
Csataszög	1											
Hunyadfalva				1								
Kőtelek			1	1			1	1				
Martfű			1			1		1				
Nagykörű	1											
Rákóczifalva			1		1		1					
Rákócziújfalv	1	1	1		1	1						
Szajol	1		1					1				
Szászberek	1			1	1					1		
Szolnok	1		1	1		1	1		1		1	1
Tiszavárkony	1										1	
Tószeg								1			1	
Újszász	1			1				1				
Vezseny		1	1									
Zagyvarékas	1											
összesen	9	3	8	5	3	3	3	5	1	1	3	1

5.4 A HEP-ek beavatkozásai

A helyzetelemzés során a **beavatkozási tervek** az alábbi területekre vonatkoznak.

1. adatgyűjtés fontossága, célcsoportról/akadálymentesítésről
2. kommunikációs szinterek bővítése, pl. honlap
3. fizikai akadálymentesítési feladatok folyamatos ellátása
4. közúthálózat fejlesztése/önkormányzati épületek akadálymentesítése
5. teljes körű akadálymentesítés
6. tömegközlekedéssel kapcsolatos együttműködések
7. önkormányzati intézményekben megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatása
8. foglalkoztatási lehetőségek felkutatása/helyi foglalkoztatók ösztönzése
9. tájékoztatás
10. helyi érdekképviselői kezdeményezés támogatása
11. speciális átmeneti és nappali szociális ellátás biztosítása
12. források feltárása, biztosítása

1. Adatgyűjtés fontossága, célcsoportról/akadálymentesítésről

A célcsoporttal kapcsolatos adatokat az országos népszámlálás során kaphatunk, járási települések szintjén nincsenek adatok a helyzetelemzésben ismertetett okok miatt. A települések túlnyomó többségénél a HEP-ba sok esetben a „n.a.” és a „nem releváns” jelzés került a fogyatékkal élők helyzete és esélyegyenlősége fejezet szöveges és táblázatos anyagaiba. A települések túlnyomó többségénél szükségesnek érzik az adatgyűjtést a célcsoporttal kapcsolatban. Beavatkozási tervet és ezt követően a konkrét cselekvési tervet a problémák kezelésére csak akkor lehet készíteni, ha az ismerjük érintettek számát, szükségleteiket, helyzetüket ezért kiemelt szerepet kell kapni az adatgyűjtésnek az adott településen.

2. Kommunikációs szinterek bővítése - honlap

A települések többsége fontosnak tartja a kommunikációt, a hírek az információk terjesztését a lakosság felé és vissza is. Ennek többféle megvalósítási lehetőségét láttuk a HEP-ekben. Vannak olyan települések, ahol a helyi honlap fejlesztése és akadálymentes használata a fontos, van olyan település, ahol a lakosság egy közösségi színterének szánják az „internetes kávézót”. Egy település fontosnak tartja, az önkormányzati intézményekben dolgozó ügyintézők és az ügyfelek közötti kommunikáció javítását az eredményesebb feladat ellátás érdekében. Figyelemre méltó, hogy ez az épek részéről problémaként merült fel. A honlap előnye, hogy folyamatosan frissül, olcsóbb, mint a hagyományos nyomtatott formájú hírmondók stb. Minél több információhoz jutnak az érintettek annál több ismerettel rendelkeznek, ez megkönnyítheti mind a célcsoport helyzetét, mind azokét, akik kapcsolatban állnak velük.

3. Fizikai akadálymentesítési feladatok folyamatos ellátása

4. Közúthálózat fejlesztése/önkormányzati épületek akadálymentesítése

5. Teljes körű akadálymentesítés

A fenti három pont az akadálymentesítéssel kapcsolatos területeket öleli fel. Ezek a pontok

szorosan összefüggenek, egymásra épülnek, és bár nem szerepel külön pontként a beavatkozási tervekben az egyenlő esélyű hozzáférés, de az akadálymentesítéssel gyakorlatilag a hozzáférés problémája is a legtöbb területen megoldódna. Külön felhívjuk a figyelmet arra, hogy a programok szöveges részeiben a szűrővizsgálatok fontossága több helyen visszatér azzal a kiegészítéssel, hogy a célcsoportot segíteni kell a szűrővizsgálatokhoz való hozzáférésben. A beavatkozási terv táblázatában 15 település számára a legégetőbb problémát az akadálymentesítés, az egyenlő esélyű hozzáférés hiánya jelenti.

Magát a feladatot a települések eltérő módon és területeken kívánják megoldani. Több település első körben szeretné felmérni a jelenlegi állapotot és a szükségleteket ezen a területen. A közterületek rossz állapota sok településnek okoz gondot. Általában prioritást élvez az önkormányzati és egyéb közszolgáltatást biztosító épületek akadálymentesítése, de egyre több helyen gondolkodnak a komplex akadálymentesítésben.

6. Tömegközlekedéssel kapcsolatos együttműködések

Sok településnek okoz gondot a helyi tömegközlekedés hiánya és a nem megfelelő sűrűséggel közlekedő helyközi járatok száma. Ez a probléma a teljes lakosságot érinti, de számukra a ritkán járó buszok is megoldást jelentenek, míg azok számára, akik egyáltalán nem képesek feljutni a buszokra, mert nem akadálymentesek, azok számára elszigeteltséget, bezártságot jelenti, ezen felül az oktatáshoz, foglalkoztatáshoz, szabadidős tevékenységekhez, egészségügyi ellátásokhoz, stb. való hozzáférést teszi lehetetlenné.

Több település szándékában áll a tömegközlekedést üzemeltető céggel tárgyalásokat kezdeni a probléma orvoslására.

Javaslat: A járatokat indítását naponta rendszeresen leginkább az iskola és munkaidő kezdetére és végére időzítsék, a járművek menetrendjének kiszámíthatónak kell lennie, hogy az utasoknak ne kelljen órákat várni a következő alacsonypadlós járatra. Alacsonypadlós/akadálymentesített útvonalának és menetrendjének egyeztetése és pontos meghatározása az üzemeltetővel. A vidéki járatok közül vannak ugyan (nagyon kevés) alacsonypadlósak, de sok járműből nem lehet ki és beszállni, mert nem rendelkeznek kihajtható rámpával, mellyel a járdára akadály nélkül kerekesszéssel ki lehet jutni. Aktuálisnak tartjuk az „érzékenyítő” beszélgetéseket az utazó közönséggel kapcsolatba kerülő dolgozókkal. Fokozott figyelmet kell fordítani az útvonalra eső buszöblök akadálymentes használhatóságára (rámpa kihajtására van-e elegendő hely, ráfordulás helyigénye stb.).

Látássérült szempontból fontos a megfelelő utas tájékoztatás a helyi és távolsági buszokon egyaránt. Szükséges egy olyan utas tájékoztató rendszer kialakítása, ami nem zavar más utasokat, ám a látássérülteket - esetleg a vidékről érkezett utasokat - segíti. Nem szükséges, hogy nagyon hangos legyen, lehessen - a járaton lévő tömeg/hangzavartól függően - hangosítani, halkítani. Utastársak megkérdezése ugyan bármikor lehetséges, de tapasztalat, hogy legtöbbször nem tudnak helyes információt adni egy megálló nevééről, csak egy ott található üzletet, nevezetességet, amiről egy vak ember nem fogja tudni eldönteni, hol is jár, mert azt sem tudja, hogy az a valami ott van.

7. Önkormányzati intézményekben megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatása

8. Foglalkoztatási lehetőségek felkutatása/helyi foglalkoztatók ösztönzése

A 7.-8. pont a foglalkoztatással kapcsolatos beavatkozási területeket emeli ki.

„A fogyatékossgal élők csupán 14 százaléka volt foglalkoztatott 2011-ben, míg a teljes népességben a foglalkoztatottak aránya 46 százalékot tett ki. A korstruktúra eltérése is magyarázza, hogy miért magas a fogyatékossgal élők körében az öregségi nyugdíjasok, járadékosok és alacsony a nappali tagozatos tanulók aránya. Ha nincs lehetőség munkát találni, akkor a megélhetés csak valamilyen rokkantsági ellátásból biztosítható a fogyatékossgal élők számára.”³⁰

Súlyos gondot okoz országosan is a foglalkoztatás hiánya. A fenti adatok alapján látszik, hogy a fogyatékos személyek töredéke dolgozik. A fogyatékos személyek alacsony iskolai végzettsége és az elavult szakmai tudása, valamint a máig élő előítéletek miatt csak kevesen képesek elhelyezkedni a nyílt munkaerőpiacon. A megyében és a Szolnoki járás településein több civil szervezetnél dolgoznak fogyatékos személyek. Az alacsony iskolai végzettség a foglalkoztatás hiánya a fizikai, az érzékszervi és mentális tényezők, az egészségi állapot, a szociális háttér a fogyatékos személyek többségénél megélhetési gondokat is eredményez. A súlyosan fogyatékos személyek ellátását a legtöbb esetben a család egy-két tagja végzi napi 24 órában élethosszig tartóan. Ennek a természetes következménye, hogy a családból - ha teljes családról beszélünk - kiesik az egyik kereső, ill. csonka család esetében - 60-70% - ez a helyzet már súlyos megélhetési gondokat okoz. (Sok esetben a „vegetáció” biztosításáról beszélhetünk csak, a fogyatékos személy ellátásaiból tarják fenn magukat.). Örvedetes azonban, hogy a súlyosan fogyatékos személyek nappali és bentlakásos intézményein belül is történik foglalkoztatás.

A fogyatékos emberek hátrányban vannak a munkaerőpiacon, de ha a fogyatékos személy ráadásul nő, jó eséllyel alacsonyabb az iskolai végzettsége is, akkor hátrányai fokozottak.

A lakóhely a népesség egészében és a fogyatékos személyek körében is befolyásolja a foglalkoztatási esélyeket: a fővárostól a községek felé haladva a települési lejtőn mindkét csoportban csökken a munkaerőpiacra bekapcsolódás valószínűsége és nő az inaktív keresők aránya.”³¹

9. Tájékoztatás

A tájékoztatás és a kommunikációs színterek bővítése két külön álló beavatkozási pontként szerepel a települési HEP-ekben, de ezt a két területet érdemes együtt vizsgálni. A kommunikáció fejlesztése (honlap, internetes portálok működtetése), bővítése tulajdonképpen a tájékoztatás egyik meghatározó formája napjainkban. Ennek fontosságát is érzékeltetni lehet az anyagokból. Javaslatom, hogy a települések vegyék fel a kapcsolatot olyan szervezetekkel és tapasztalati szakértőkkel (az érintettség még nem biztosítja a fogyatékossgal kapcsolatos területek objektív, szakszerű és sokrétű ismeretéről) akikkel egyeztetni tudnak, ismereteket szerezhetnek a célcsoporttal kapcsolatosan. Ebből a témakör átvezet a

10. Helyi érdekképviseleti kezdeményezések támogatása

című beavatkozás tervek pontba. Egy település kivételével (ahol nincs, de fontosnak tartanák és támogatnák a megalakulását) mindenhol nagy szerepe van a helyi civil szervezetek munkájának. Az önkormányzatok a legtöbb esetben partnerként kezelik és komoly szerepet szánnak a HEP-ek fogyatékos ügygel kapcsolatos intézkedési terveinek megvalósításában az érdekképviseleti szervezeteknek.

³⁰ Forrás: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_fogyatekossag

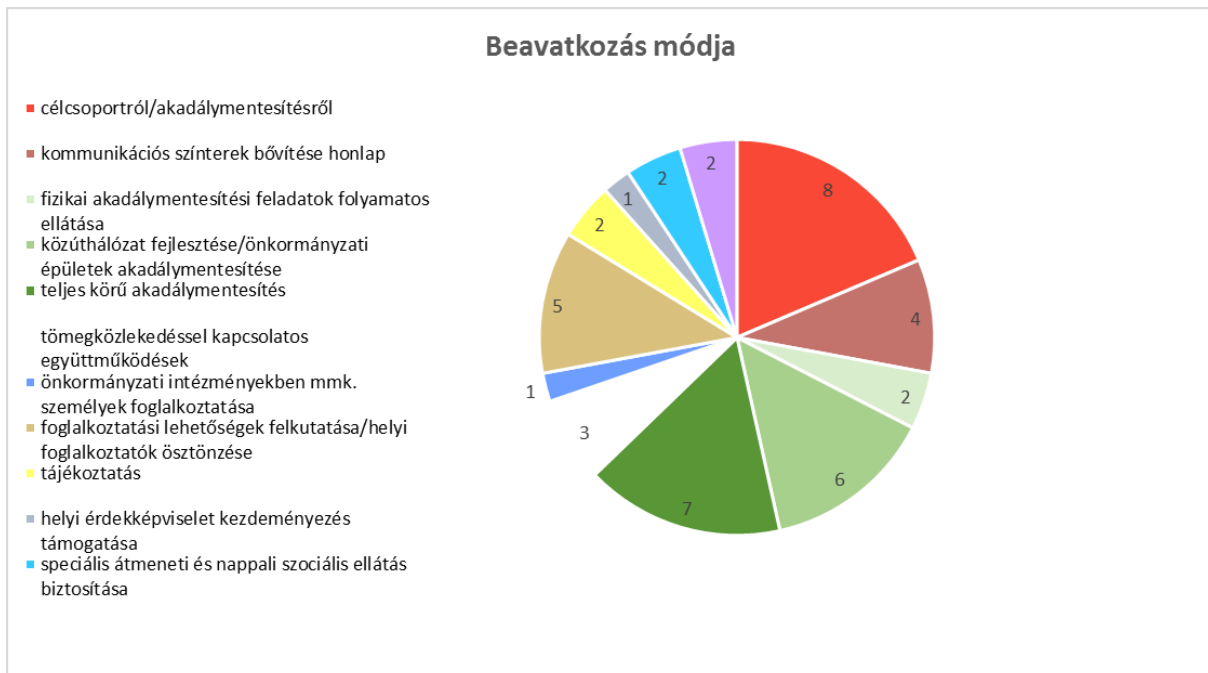
³¹ Forrás: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_fogyatekossag

11. Speciális átmeneti és nappali szociális ellátás biztosítása

A települések közül több helyen is van fogyatékosok nappali intézménye (általában értelmi fogyatékos személyeknek) melyeket civil illetve egyházi szervezetek tartanak fenn. Nincs a járásban olyan típusú ellátás, melyet az önkormányzatok működtetnek, és átmeneti ellátást biztosítana. Nagy szükség lenne rá, hiszen a fogyatékos személy életében vagy az őt gondozó családtagok közül bárki kerülhet olyan átmeneti krízis helyzetbe, hogy nem megoldható a fogyatékos személy ellátása, elhelyezése átmenetileg. Több évtizedes tapasztalatom alapján szinte megoldhatatlan helyzetbe kerülnek emberek (pl. nem tud elmenni, mert nem tudja kire bízni a gyereket, vagy felnőtt hozzátartozóját nőgyógyászati szűrővizsgálatra, kisebb egészségügyi műtéti beavatkozásokra időben, ezért sok esetben már csak akkor kerülnek orvoshoz ezek a szülők, amikor már nem lehet mit tenni). Maguknak az érintettek is nagy szüksége lenne arra (ha már nincs munkalehetőség, vagy nem képesek munkát vállalni), hogy a „négy fal közül ki tudjanak mozdulni”, társaságban legyenek, legyen miért felkelni, és hogy a fizikai, valamint a mentális állapotukat szinten tarthassák. Ezzel az intézményi formával, ha a járásban legalább 2-3 ilyen működne, egy olyan szolgáltatást lehetne biztosítani, mely valós szükségleteken alapul, s egy máig megoldatlan problémát kezelne.

12. Források feltárása, biztosítása

A források keresése, mint beavatkozási pont arra enged következtetni, hogy tenni is akár néhány település, nem csak várja, hogy az állam biztosítsa a forrásokat, hanem tudatosan célirányosan keresi azokat az anyagi forrásokat, melyek az intézkedési tervek megvalósítását eredményezik.

Javasolt beavatkozások a fogyatékosügy területén

beavatkozást igénylő területek	adatgyűjtés fontossága célcsoportról/akadálymentesítésről	kommunikációs színterek bővítése honlap	fizikai akadálymentesítési feladatok folyamatos ellátása	közúthálózat fejlesztése/önkormányzati épületek akadálymentesítése	teljes körű akadálymentesítés	tömegközlekedéssel kapcsolatos együttműködések	önkormányzati intézményekben mmk. személyek foglalkoztatása	foglalkoztatási lehetőségek felkutatása/helyi foglalkoztatók ösztönzése	tájékoztatás	helyi érdekképviselői kezdeményezések támogatása	speciális átmeneti és nappali szociális ellátás biztosítása	források feltárása, biztosítása
település												
Besenyszög		1	1									
Csataszög	1											
Hunyadfalva	1			1								
Kőtelek		1			1	1	1	1				
Martfű				1				1				1
Nagykörű	1											
Rákóczi falva	1			1		1			1			
Rákócziújfalú		1	1		1				1			1
Szajol	1							1				
Szászberek	1			1	1					1		
Szolnok				1	1	1					1	
Tiszavárkony								1			1	
Tószeg	1											
Újszász	1				1			1				
Vezseny					1							
Zagyvarékas		1		1	1							
összesen	8	4	2	6	7	3	1	5	2	1	2	2

5.5 ÖSSZEGZÉS

A helyzetelemzésre építve a beavatkozási tervekben olyan tényeket tártunk fel, amelyek konkrét elmozdulásokat eredményezhetnek a fogyatékos célcsoportokhoz tartozók helyzetének javítása szempontjából. További cél meghatározni a beavatkozásokhoz kapcsolódó kommunikációt és annak az együttműködési rendszernek a felállítását, amely a programalkotás és végrehajtás során biztosítja majd a megvalósítás, nyomon követés, ellenőrzés-értékelés, kiigazítás támogató strukturális rendszerét, vagyis a HEP Fórumot és a hozzá kapcsolódó tematikus munkacsoportok működését segítik. Helyi partnerség esetében több település kiemelte a civil – egyházi szervezetek fontosságát. Kockázatot jelent a HEP valamennyi területén, a célcsoport és az ép közösség részéről: érdektelenség, a problémák felvállalásának hiánya, az ismeretek hiánya esetleg téves értelmezések.

HEP Fórum tagjai: Minden olyan személy, aki az fogyatékos személyek ellátásban érintett (önkormányzati, civil). Fogyatékos személyek érdekvédelmi szervezetek képviselői, egészségügyi, oktatási, foglalkoztatási, családsegítő szolgálat és védőnői hálózat stb. tagjai. Fontos, hogy a tagok rendelkezzenek olyan eszközökkel, tudással, tapasztalattal, mely építő jellegű, esetlegesen döntési jogkörrel felruházott személyek.

Ülésének rendje: Legalább évente egyszer.

Valamennyi településen konkrét beavatkozási terv készült, mely a célcsoport érdekében gyakorlati megvalósításokra vonatkozik. Szükségesnek ítélik, de a forráshiány a települések többségénél korlátozza ennek megvalósítását a közeljövőben. Vannak olyan tevékenységek, melyek nemcsak gazdasági helyzet függőek, hanem emberséget, odafigyelést igényelnek és anyagi források nélkül is megoldást jelentenek.

Hiányzik a HEP-ekből három fontos terület:

1. Az **önkéntesek** (léte, szerepe) mint potenciális csoport, akik a településeken hatékony segítséget jelenthetnének.
2. A **súlyosan–halmozottan fogyatékos kisgyermek és családjuk helyzetének bemutatása**, lehetőségek támogatásukra, stb.
3. A **társadalmi szemléletformáló tevékenységek** (esély órák, érzékenyítés, szakmai tapasztalatcserék, fórumok, települési rendezvényeken bemutatkozások, pályázatokba civil partnerek bevonása stb.) iránti szükségletek

Tapasztalataim alapján elmondhatom, hogy fontos szerepe van az önkénteseknek a civil és egyházi szervezetek életében. Szükséges lenne erre a területre is külön odafigyelni és fejleszteni, bővíteni, értékelni az önkéntes tevékenységgel kapcsolatos lehetőségeket, mert munkájuk igen nagy segítség, és erőforrást jelentenek.

A Súlyosan–halmozottan fogyatékos kisgyermek és családjuk helyzetének bemutatásához a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Hetényi Géza Kórház-Rendelőintézetre vonatkozó adatokat - kérésemre – a Hetényi Géza Kórház-Rendelőintézet mb. Főigazgatója, Dr. Tölgyes Anna bocsátotta rendelkezésemre.

Vizsgált területek	2013. év (fő)	2014. év (fő)	2015. I. félév (fő)
Intézetben történt születek száma összesen	1 463	1 594	739
Közvetlenül a születést követően diagnosztizált fogyatékos	17	29	18
Koraszülöttek száma	168	178	100
Fogyatékos koraszülöttek száma	6	6	7

Úgy gondolom, hogy az adatok magukért beszélnek, ennek a területnek a helyzetfeltáró anyaga a mellékletben olvasható.

A társadalmi szemléletformáló tevékenységek több megyei településen sikeresen kerülnek megrendezésre, már évek óta. (pl. esély órák, érzékenyítő programok, stb.) Szerencsés lenne, ha a települési esélyegyenlőségi fórumokon lehetőséget kapnának bemutatkozásra azok a szervezetek, akik ezen a területen eredményesek.

Civil partnereink javaslatai, melyek segítik a HEP-ek sikeres megvalósítását:

- Adatokat, információkat kell gyűjteni és közvetíteni a célcsoporttal kapcsolatos speciális szükségletekről.
- Olyan területen és módszerrel végeztük a munkát, mely valós problémák megoldására keresi a megoldásokat érintett tapasztalati szakértők segítségével.
- Egyre többen ismerik meg az érdekvédelmi szervezeteket, ezáltal a fogyatékos embereket, a munkánkat, a céljainkat. Ma már sokkal többen értik a problémáinkat!
- Szolnok Megyei Jogú Önkormányzata, a Kormányhivatal valamint a városban működő állami intézmények részéről maximális együttműködés és szakmai elismerés.

Munkánk során akadályozó tényezők:

- A tevékenységeinkben dolgozó fogyatékos személyek és önkéntesek fizikai akadályoztatása – gyerek elhelyezés, betegség, időjárás, közlekedés, helyszínre jutás.
- A projektbe bevont intézmények részéről bizalmatlanságot, félelmet, kompetencia bizonytalanságot tapasztalunk (pl. engedélyeztetések, időpontok tologatása).

Eredményeink:

- Média – a helyi közösség megismeri a problémáinkat segítő szándékunkat.
- Társadalom szemléletformálása attitűd pozitív változása
- A célcsoport számára információkat juttatunk el, közösséghez tartozás érzése erősödik.
- A hozzáférésünk szinterei bővülnek, önállóbban tudunk élni,
- Kiszolgáltatottság csökkenése.

- Társadalmi elfogadás és befogadás erősödése.
- Kirajzolódott az igény a felnőtt lakosság részéről az „Érzékenyítés”-re.

6. Szabó Beáta: A program során végzett kutatás eredményei

6.1. A kutatás módszertana

Az „együtt-es-ély” – a Szolnoki járás településeinek területi együttműködése az esélyegyenlőség biztosításában ÁROP-1.A.3-2014-2014-0053 program keretében kutatás készült, melynek célja a programban résztvevő települések tekintetében pontos, reális kép feltárása az érintett célcsoportokra és a célcsoportokkal foglalkozó szolgáltatásokra, intézményekre vonatkozóan, illetve a járási szintű Esélyteremtő Programterv megalapozása. A kutatás a program keretében elkészített Kutatási Terv alapján történt. A Kutatási Terv tartalmazza a kutatás szükségességének indoklását, a kutatási probléma megfogalmazását, a kutatás tárgyának megjelölését, a hipotéziseket, a fogalmak definícióját, az adatgyűjtés lehetséges módszereit, illetve a kutatás menetét, lépéseit, melyek a következők:

1. Dokumentumelemzés – a célcsoportok helyzetére vonatkozó dokumentumok, módszertani segédanyagok áttekintése
2. A lakosság körében végzett kérdőíves vizsgálat
3. Interjúk.

A kutatás tapasztalatainak bemutatására tanulmány készült³², melynek főbb eredményeit közöljük.

6.2. Dokumentumok elemzése

A kutatás első fázisában áttekintettük a célcsoportok helyzetére vonatkozó programterveket, beszámolókat, hiszen ezekben az esélyegyenlőségről, annak biztosításáról, az esélyegyenlőséggel érintett célcsoportok helyzetéről, a lokális programokról számos információ áll rendelkezésre. Ezek egy része a célcsoportok helyzetére vonatkozó információt tartalmazó dokumentumok, mint a helyi esélyegyenlőségi programok, szociális ellátásokról szóló beszámolók, a városok által elkészített Integrált Városfejlesztési Stratégiák Antiszegregációs Terve, integrációs programok, illetve az ország egészére vonatkozó Szociális Jelentés. Áttekintettük továbbá a forrásszervezés szempontjából fontos regionális és ágazati operatív programokat a 2007-2013-as időszakra és a 2014-2020-as tervezési időszakra vonatkozóan is. A dokumentumok másik része főképp módszertani szempontból fontos ismereteket nyújt, ezek az esélyegyenlőségi programok elkészítésének módszertani, képzési segédletei.

6.3. Kérdőíves vizsgálat

6.3.1. A kérdőíves vizsgálat célja, módszertana

A kutatás során fontosnak tartottuk, hogy **a Szolnoki járásban élők véleményét is megkérdezzük arról, mit gondolnak a saját lakóhelyükön az esélyegyenlőség biztosításáról, az esélyegyenlőséggel érintett célcsoportok helyzetéről,** szükségleteiről, az őket ellátó intézmények, szervezetek működéséről, elérhetőségéről. A szakértőkkel, civil szervezetek képviselőivel, önkormányzati delegáltakal készített interjúk mellett (ld. következő fejezet) ez is egyfajta képet ad arról, hogy milyen a járásban élő idősök, gyerekek, fogyatékosokkal élők, mélyszegénységben élők, romák és nők helyzete, mire van szükségük, milyen programok valósuljanak meg a jövőben az életkörülményeik javítására. A lakosság

³² A kutatási tanulmány elkészítésében közreműködött: Táncos Zsuzsanna, a Jász-Nagykun-Szolnok Megye Esély Szociális Közalapítványa munkatársa

megkérdezésének módszerül a kérdőíves vizsgálatot választottuk. A megkérdezettek száma 559 fő volt a Szolnoki járás területén.³³ (a kutatás nem felel meg a reprezentativitás kritériumainak)

A kérdőíves felmérés a legelterjedtebb módszer a vélemények felmérésére, társadalmi jelenségek feltérképezésére. Az általunk összeállított kérdőív többszörös választást lehetővé tevő és értékskálás kérdéseket tartalmazott. A kérdések zárt kérdések voltak (a lehetséges válaszokat előre rögzítettük a kérdőívben), a válaszokat x-szel kellett jelölni. A kérdőív kitöltése önkéntes és anonim volt, csak olyan személyes adatot kértünk, melyek alapján a kitöltő nem beazonosítható.

A kérdések (15 kérdés) az alábbi főbb témakörök köré csoportosultak:

- kérdőívet kitöltő adatai (neme, életkora, legmagasabb iskolai végzettsége, lakhelye településének neve, családi állapota)
- vélemény a célcsoportokhoz tartozó emberek életminőségére vonatkozóan (anyagi helyzet, egészségi állapot, foglalkoztatottsági helyzet)
- a különböző ellátást nyújtó szervezetek, intézmények működésére vonatkozó kérdések (pl.: szociális ellátások megfelelő segítséget nyújtanak-e, érdekképviselő minősége, akadálymentesítettség, elérhetőség, milyen szervezetekre számíthatnak a rászoruló emberek)
- milyen szolgáltatások fontosak az egyes célcsoportokhoz tartozó emberek esélyeinek javításában
- a célcsoportokhoz tartozó emberekhez való személyes viszony felmérése (pl.: elfogadás mértéke, segítségük fontossága, hogyan viszonyulna, ha a szomszédságában élne fogyatékos, mélyszegénységben élő vagy roma ember, célcsoportonként a célcsoportok tagjainak legfontosabb problémáinak megjelölése).

6.3.2. A kérdőívek összesítése

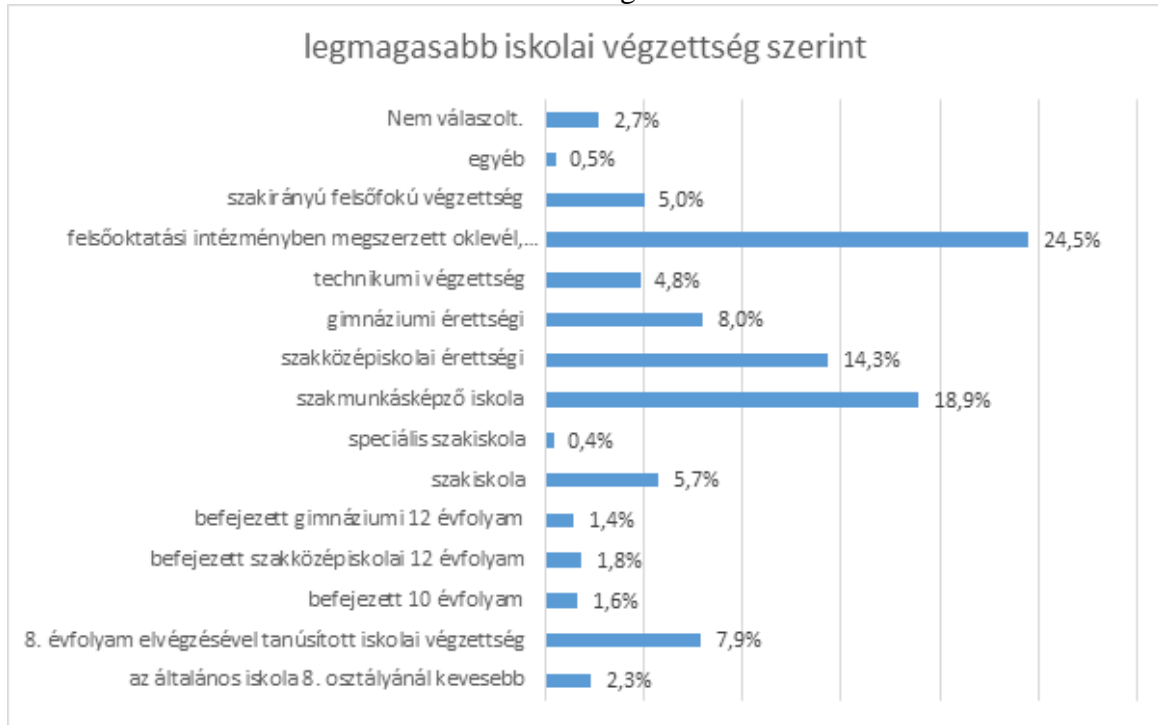
A kérdőívet kitöltők adatai

Összesen 559 kitöltött kérdőív érkezett be. A válaszadók 64%- nő, 35%-a férfi, 1% nem adott meg adatot a **nemére vonatkozóan**. Életkorukat tekintve a 36-55 év közöttiek voltak a legtöbben – 170 fő -, őket követte közel azonos számban a 18-35 év közöttiek – 141 fő – és az 55 év felettiak – 135 fő -, a legkevesebben a 18 év alattiak voltak – 7 fő -, 7 fő pedig nem válaszolt.

A válaszadók **végzettségüket tekintve** az alábbiak szerint oszlottak meg: 24,5 % felsőoktatási intézményben megszerzett oklevéllel/diplomával rendelkezik, szakmunkásképzőt végzett 18,9%, 14,3% szakközépiskolai érettségivel rendelkező, a gimnáziumi érettségizettek, valamint a 8. évfolyamot végzettek köre 8 %. 5,7% szakiskolai végzettségű, 5% szakirányú felsőfokú végzettséggel rendelkezik, 4,8 % technikumi végzettségű, általános iskola 8. osztályánál kevesebbet végzettek 2,3%, befejezett szakközépiskolai 12 évfolyamot végzettek 1,8%, befejezett 10 évfolyamot végzettek 1,6%, befejezett gimnáziumi 12 évfolyamot végzettek 1,4%, egyéb végzettséggel rendelkezők 0,5%, speciális szakiskolát 0,4% végzett. Iskolai végzettségére vonatkozóan 2,9 % nem adott választ (1. diagram).

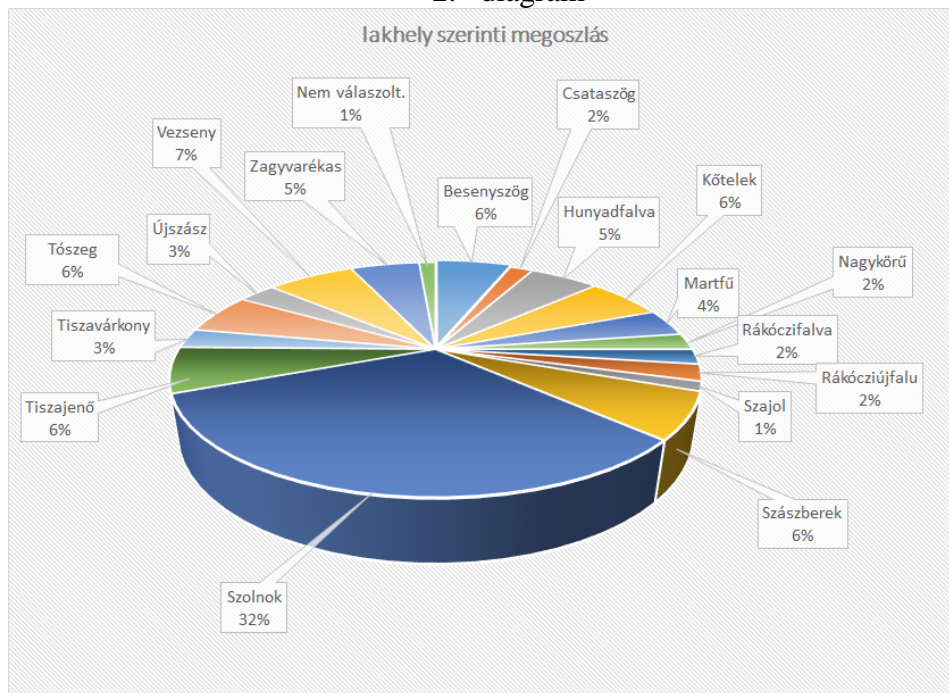
³³ A projektben a Szolnoki járás 18 településéből 16 település működött együtt, Tizsasüly és Tiszajenő nem csatlakozott. Az együttműködő települések: Besenyszög, Csataszög, Hunyadfalva, Kőtelek, Martfű, Nagykőrű, Rákóczi falva, Rákócziújfalva, Szászberek, Szajol, Szolnok, Tiszavárkony, Tószeg, Újszász, Vezseny, Zagyvarékas. Az adatokat az együttműködő 16 településen és Tiszajenőn gyűjtöttük.

1. diagram

A kérdőívet **lakhely szerint** a következő megoszlásban töltötték ki a válaszolók: 32,1% Szolnok, 6,8% Vezensy, 6,3% Szászberek és Tiszajenő, 5,9 % Besenyszög és Kőtelek, 5,7 % Tószeg, 5,4 % Zagyvarékas és Hunyadfalva, 3,8% Martfű, 2,9% Újszász, 2,7% Tiszavárkony, 2,3% Nagykőrű és Rákócziújfalva, 2,1% Rákóczifalva, 1,8% Csataszög, 1,3% Szajol. 1,3 % nem adott választ (2. diagram).

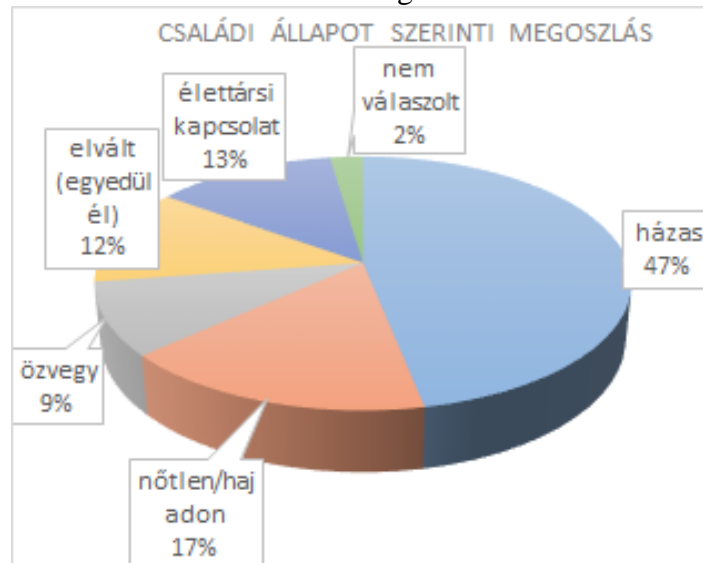
2. diagram

A megkérdezettek közül a legtöbben házasságban élők – 262 fő -, őket követik a nőtlenek/hajadonok 92 fővel, 71-en élettársi kapcsolatban élnek, 69 fő egyedül élő elvált, a

legalacsonyabb számban – 52 fő - az özvegyek voltak. 14-en nem nyilatkoztak **családi állapotukról** (3. diagram).

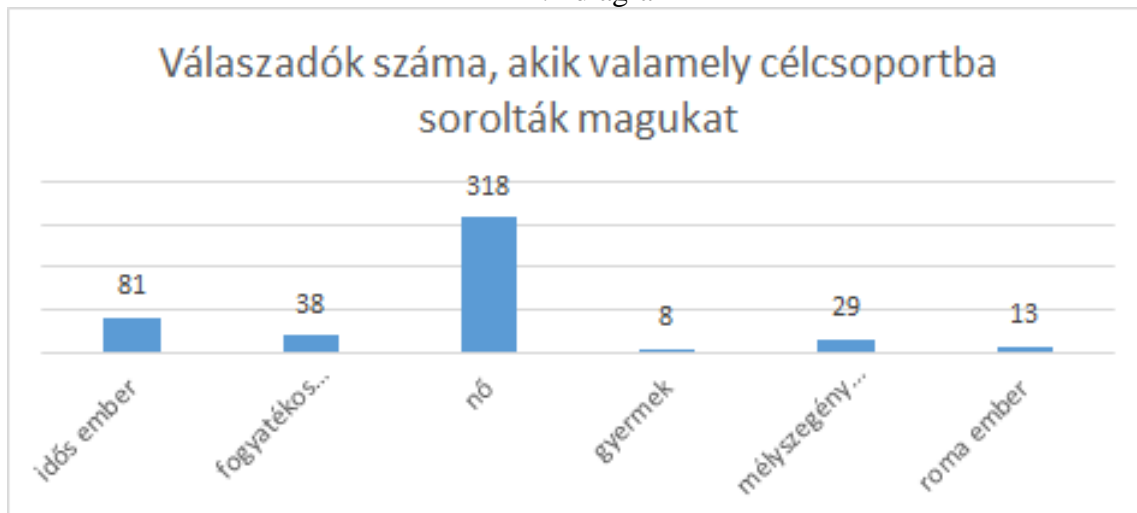
3. diagram

A megkérdezettek legtöbbje **munkája során** nőikkel - 70,7 % -, és idős emberekkel - 68,4 % - áll kapcsolatban. 48% találkozik romákkal és közel azonos arányban fogyatékos emberekkel (45,5 %), gyermekekkel (43,9 %) és mélyszegénységben élőkkel (42,7 %). A kérdésre a kitöltők 89 %-a jelölt meg választ.

A kérdőívet kitöltők 74%-a **sorolta be magát valamely célcsoportba**, köztük a legtöbben – 56,8%- a nők csoportjába tartoznak. Idősnek 14,5%, fogyatékossgal élőknek 6,8%, mélyszegénységben élőknek 5,2 %, romának 2,3% gyermeknek 1,4 % jelölte meg magát (4. diagram).

4. diagram

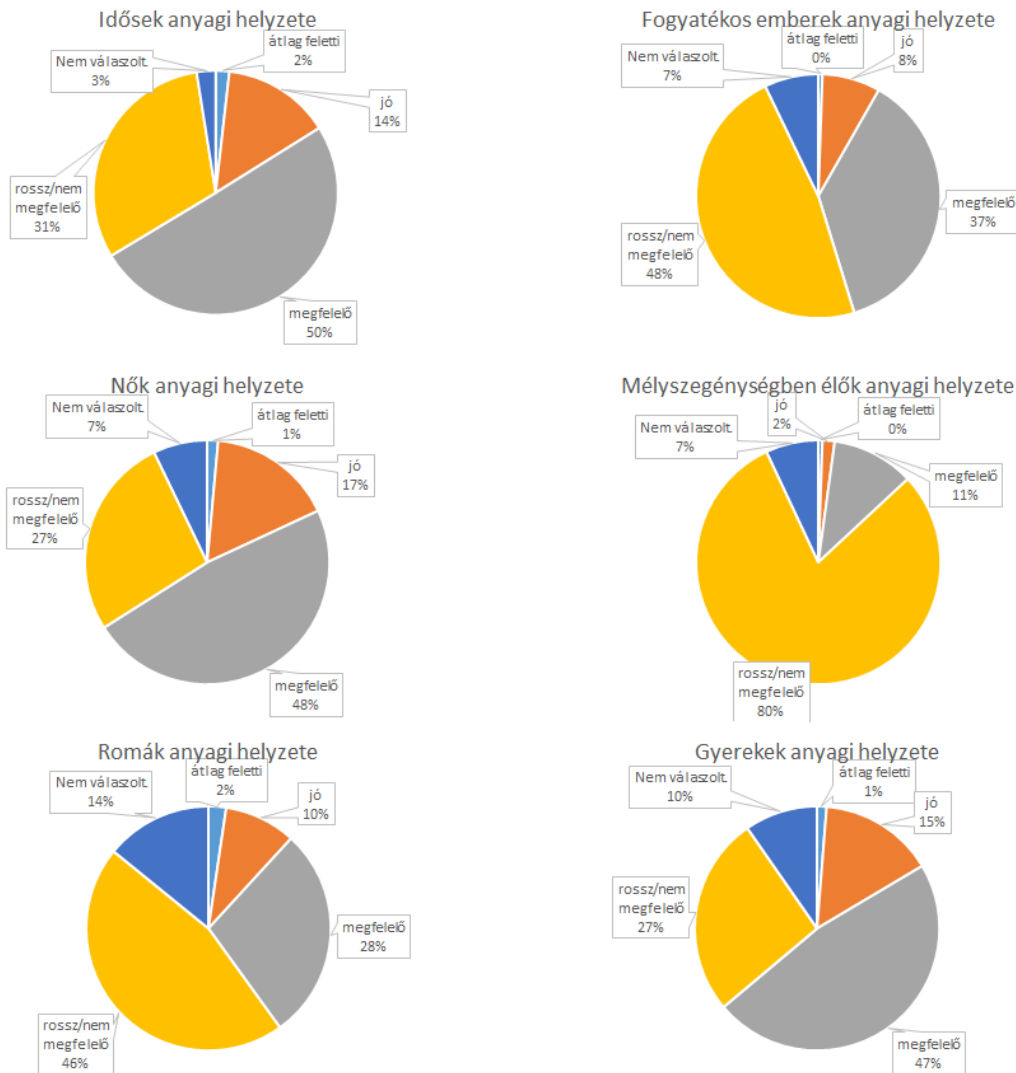

Arra a kérdésre, hogy **ismernek-e a településükön a megjelölt célcsoportokba tartozó embert**, a következő megoszlás szerint adtak választ: idős embert a megkérdezettek 97,1%-a ismer, fogyatékos vagy halmozottan fogyatékos embert 73,8%, romát 67,3%, mélyszegénységben élő embert 63%, hátrányos helyzetű, segítségre szoruló gyermeket pedig 60,9%. A válaszadók 1,6 %-a nem jelölt meg egy célcsoportot sem.

Vélemény a célcsoportokhoz tartozó emberek életminőségére vonatkozóan

A válaszadók többsége megfelelőnek tartja a helyi átlaghoz képest az idősek (50,2%), a nők (47,9%) és a gyerekek (47,3%) **anyagi helyzetét**. Rossznak/nem megfelelőnek leginkább a mélyszegénységben élők (79,8%), a fogyatékosokkal élők (47,5%) és a romák (45,7%) anyagi helyzetét tartja. Jónak a megkérdezettek 14,3%-a ítélte az idősek anyagi helyzetét, 16,6% a nőket és 15,2% a gyerekeket. A válaszadók átlag felettinek leginkább a romák anyagi helyzetét tartja - 2,3% -, ezt követi az időseké - 1,8% -, a nőké – 1,4% - és a gyerekeké – 1,3 % (5. diagram).

5. diagram

A **helyi átlaghoz képest** a válaszadók többsége megfelelőnek tartja a nők (55,5%), az idősek (52,1%), a gyerekek (47,7%) és a romák (44,8%) **egészségi állapotát**. Rossznak/nem megfelelőnek legtöbbször a mélyszegénységben élők (55,2%) és a fogyatékos emberek (44,5%) egészségét ítélik. 33% a gyerek, 27,7% a nő és 13,8 % a romák egészségi állapotát jónak ítélte. A kérdezettek átlag felettinek a gyerekek (2,9 %) és a romák (2,1%) egészségét gondolja.

A kérdőívet kitöltők – a nők csoportjának kivételével - minden célcsoportnál a legmagasabb arányban gondolják azt, hogy a **helyi átlaghoz képest a foglalkoztatottságuk helyzete** rossz/nem megfelelő. Legmagasabb érték – 67,5% - a mélyszegénységben élők esetén

mutatható ki, ezt követi a fogyatékos embereknél látható adat – 63,2% -, a romáknál 49,1%, az időseknél 41,4 %. A nők esetében a legtöbben úgy ítélik, hogy foglalkoztatottságuk helyzete megfelelő (47%). Megfelelőnek tartja 34,1% az idősek, 28% a romák, 23,6% a fogyatékosok, 20,2% a mélyszegénységben élők helyzetét ebből a szempontból. Jónak leginkább a nők helyzetét gondolják a válaszadók (18,9 %).

A különböző ellátást nyújtó szervezetek, szolgáltatások, intézmények működésére vonatkozó vélemények

A **településén elérhető szociális ellátások** a válaszadók véleménye szerint - a mélyszegénységben élők csoportjának kivételével - minden célcsoport esetében kisebb hiányosságokkal nyújtanak segítséget – időseknél 44,6%, fogyatékos embereknél 37,3%, nőknél 43,6%, romáknál, 32,5%, gyerekeknél 42,9%. A mélyszegénységben élők számára a válaszadók többsége (34,6%) úgy látja, hogy csak néhány területen nyújtanak segítséget a szociális ellátások. A fogyatékos embereknél 32,3%, a romáknál 24,6% és a nőknél 21,3% gondolja így.

A megkérdezettek szerint a szociális ellátások teljes mértékben megfelelő segítséget leginkább az időseknek (27,3%), a gyerekeknek (25,4%) és a nőknek (22,1%) biztosítanak. A válaszadók legtöbbször a mélyszegénységben élők (17,5%) esetén gondolja úgy, hogy egyáltalán nem nyújtanak számukra segítséget a szociális ellátások.

A **településén élő emberek érdekérvényesítéshez szükséges képviselőket** a legjobbnak a gyerekek (16,8%) és az idősek (15,2%) csoportjánál értékelték a válaszadók. Legrosszabbnak a mélyszegénységben élők (18,4%) és a romák (9,1%) esetében ítélték a képviselőket.

A gyerekek csoportjának kivételével a legtöbb válaszadó az érdekképviselőket közepesnek ítélte (24,3%-38,4%). A gyerekeknél a legtöbb válaszadó (29,3%) jónak minősítette az érdekérvényesítéshez szükséges képviselőket.

A településeken az **egyes intézmények és szolgáltatások akadálymentesítettségét** a megkérdezettek a legnagyobb arányban jónak/elfogadhatónak ítélték. Az akadálymentesítettség szempontjából a legtöbben jó minősítést adtak az óvodának (39,5%), az egészségügyi ellátásoknak (37,3%), az önkormányzatnak (35,2%) és a szociális intézményeknek (38%). Ebből a szempontból elfogadhatónak legtöbben az iskolát (26,8%), a tömegközlekedést (41,8%) és az egyéb szolgáltatásokat (34,5%) ítélték. Nagyon jónak ítélte 20,4 % az egészségügyi ellátások, 18,8% az önkormányzat, 18,4% óvoda, 17,1 % a szociális intézmények akadálymentesítését. A legrosszabb minősítést a tömegközlekedés (30,9%), az iskola és az egyéb szolgáltatások (17,1%) kapták.

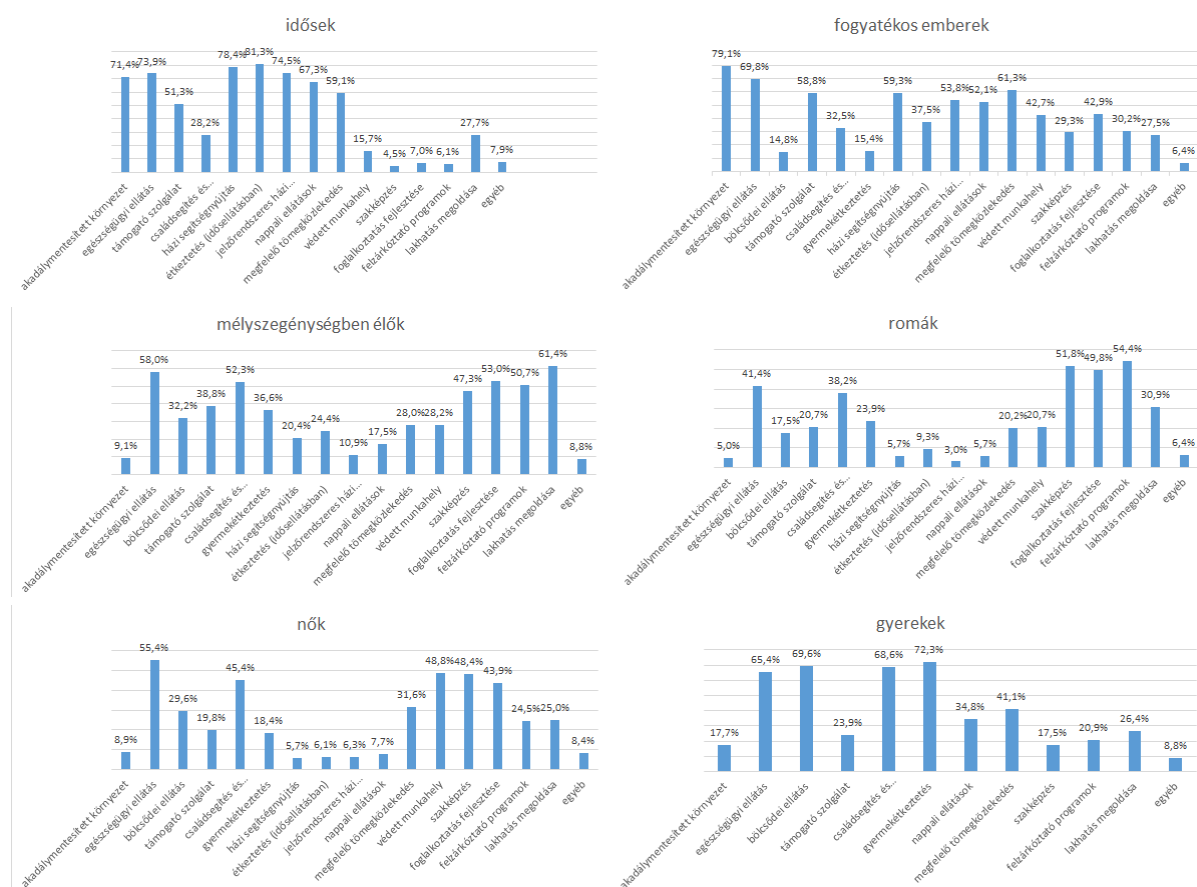
A kérdőívet kitöltők a következők szerint rangsorolták az **ellátásokat, támogatásokat és szolgáltatásokat az egyes célcsoportokhoz tartozó emberek esélyeinek javításának érdekében:**

- az idősek csoportjánál legtöbben az étkeztetést (81,3%), a házi segítségnyújtást (78,4%) és a jelzőrendszeres házi segítségnyújtást (74,5%), az egészségügyi ellátást (73,9%), valamint az akadálymentesített környezetet (71,4%) tartják a legfontosabbnak. Emellett a nappali ellátásokat és a megfelelő tömegközlekedést emelték ki többen;

- a fogyatékos emberek esetében magas arányt ért el az akadálymentesített környezet (79,1%), az egészségügyi ellátás (69,8%), a megfelelő tömegközlekedés (61,3%), a házi segítségnyújtás (59,3%), a támogató szolgálat (58,8%), a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás (53,8%) és a nappali ellátások (52,1%) biztosítása;

- a mélyszegénységben élőknel kiemelkedően fontosnak tartják a lakhatás megoldását (61,4%), az egészségügyi ellátás biztosítását (58%), a családsegítés és gyermekjóléti szolgáltatást (52,3%), a felzárkóztató programokat (50,7%) és a szakképzést (47,3%);
- a romák szempontjából legtöbbször a felzárkóztató programokat (54,5%), a szakképzést (51,8%), a foglalkoztatás fejlesztését (49,8%), az egészségügyi ellátást (41,4%) és a családsegítés és gyermekjóléti szolgáltatás biztosítását (38,2%) jelölték meg;
- a nők csoportjánál a legfontosabbnak az egészségügyi ellátást (55,4%), a védett munkahelyet (48,8%), a szakképzést (48,4%), a családsegítés és gyermekjóléti szolgáltatást (45,4%) és a foglalkoztatás fejlesztését (43,9%) ítélték;
- a gyerekek szempontjából a gyermekétkeztetést (72,3%), a bölcsődei ellátást (69,6%), a családsegítés és gyermekjóléti szolgáltatást (68,6%) és az egészségügyi ellátást (65,4%) jelölték meg legtöbbször (6. diagram).

6. diagram

A településen elérhető szolgáltatások vonatkozásában a megkérdezettek az alábbiak szerint adtak választ:

- akadálymentesített környezet leginkább az idősök (62,9%) és a fogyatékos emberek (62,1%) csoportja számára elérhető
- az egészségügyi ellátást minden csoport tekintetében elérhetőnek ítélték, legmagasabb arányban az idősök (80,7%), a fogyatékos emberek (69,3%), a gyerekek (68,9%) és a nők (66,6%) esetében
- bölcsődei ellátás a gyerekek célcsoportja számára 48,6% szerint elérhető, közel azonos arányban látják biztosítva a nők (17,3%), a romák (13,9%) és a mélyszegénységben élők (13,2%) számára.
- a támogató szolgáltatásokat 37,7% értékelte a fogyatékos emberek által elérhetőnek

- a családsegítés és gyermekjóléti szolgáltatás leginkább a gyerekek (68,2%), a mélyszegénységben élők (52%), a nők (46,8%) és a romák (45%) csoportja számára biztosított
- a gyermekétkeztetés legfőképpen a gyerekek számára (68,8%) szerint biztosított, a többi célcsoport esetében 7,7% és 22,3% között alakul a válaszadók által megadott érték
- házi segítségnyújtás az idősek számára 78,8%, a fogyatékos emberek 42,9% szerint elérhető
- az idősellátásban biztosított étkeztetés 80,7% szerint biztosított
- a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás az érintett célcsoportok vonatkozásában az idősek számára 61,4%, a fogyatékosok esetében 29,6% szerint elérhető
- a nappali ellátások jelentősebb mértékben az idősek (55%), a fogyatékos emberek (31,6%) és a gyerekek (29,1%) számára elérhető
- a megfelelő tömegközlekedés biztosítása minden célcsoportnál megjelenik, legmagasabb arányban az időseknél (40,4%), legalacsonyabb értékben (21,3%) a romák csoportjánál
- védett munkahely a fogyatékos emberek számára 12% szerint elérhető
- a szakképzések biztosítása az érintett célcsoportok vonatkozásában leginkább a romák (20,4%) és a nők (20,2%) számára elérhető
- a foglalkoztatás fejlesztése a romák esetében 24,1%, a mélyszegénységben élőkénél 17,1%, a nőknél 15,5%, a fogyatékos embereknél 11,4% szerint biztosított
- felzárkóztató programok a romáknál (32,9%), és a mélyszegénységben élőkénél (20,5%) mutatja a legmagasabb értéket
- a lakhatás megoldása minden célcsoportnál megjelent, közel azonos értékben, 9,6%-19,6% közötti értéket mutatva, legmagasabb arányban a mélyszegénységben élőkénél, legalacsonyabb arányban a gyerekekénél
- egyéb szolgáltatásoknál elérésénél közel azonos értéket mutatnak a válaszok (2,5%-4,3%)

Az egyes célcsoportokhoz tartozó emberekhez való személyes viszony

A megkérdezettek a gyerekek (75,2%), a nők (67%) és az idősek (64,5%) célcsoportjánál véleményezték úgy, hogy a **település lakossága** teljes mértékben **elfogadja** őket. Ezeknél a csoportoknál további kiemelkedő értéket mutat azok véleménye, akik szerint részben elfogadják őket (gyerekek - 11,8%, nők - 22,1% és idősek - 26,6%).

A fogyatékos embereknél (46,8%) és a mélyszegénységben élőkénél (43,9%) a legtöbben úgy gondolják, hogy a lakosság részben fogadja el csoportjukat, további magas arányt mutat azok véleménye, akik úgy vélik, hogy teljes mértékben elfogadják őket (30,7% a fogyatékos embereknél, 19,6% a mélyszegénységben élőkénél). Ezt követi azok véleménye, akik szerint nem igazán fogadják el ezeket az embereket (fogyatékos embereknél 13,9%, mélyszegénységben élőkénél 25%).

A romák esetében a válaszadók legnagyobb része (37,7%) úgy véli, hogy nem igazán fogadják el a csoportjukat, őket követik azok, akik szerint részben elfogadják őket (26,6%) és 14,6% gondolja úgy, hogy a településen élők teljes mértékben elutasítják őket.

A kérdőívet kitöltők a romák csoportjának kivételével, minden **célcsoport** esetében úgy gondolja, hogy **segítésük** nagyon fontos – legmagasabb százalékban a gyerekek esetében (77,7%), ezt követi az idősek csoportja (69,5%), majd a fogyatékos embereké (68%), a mélyszegénységben élőké (58,4%), és végül a nőké (44,6%).

A nők esetében 36,6% szerint fontos a segítségük, az időseknél ez a szempont 23%-ot ért el, a mélyszegénységen élőkénél 27,1%, a fogyatékosokkal élőkénél 22,9%, a gyerekekénél pedig 12,7% gondolja így.

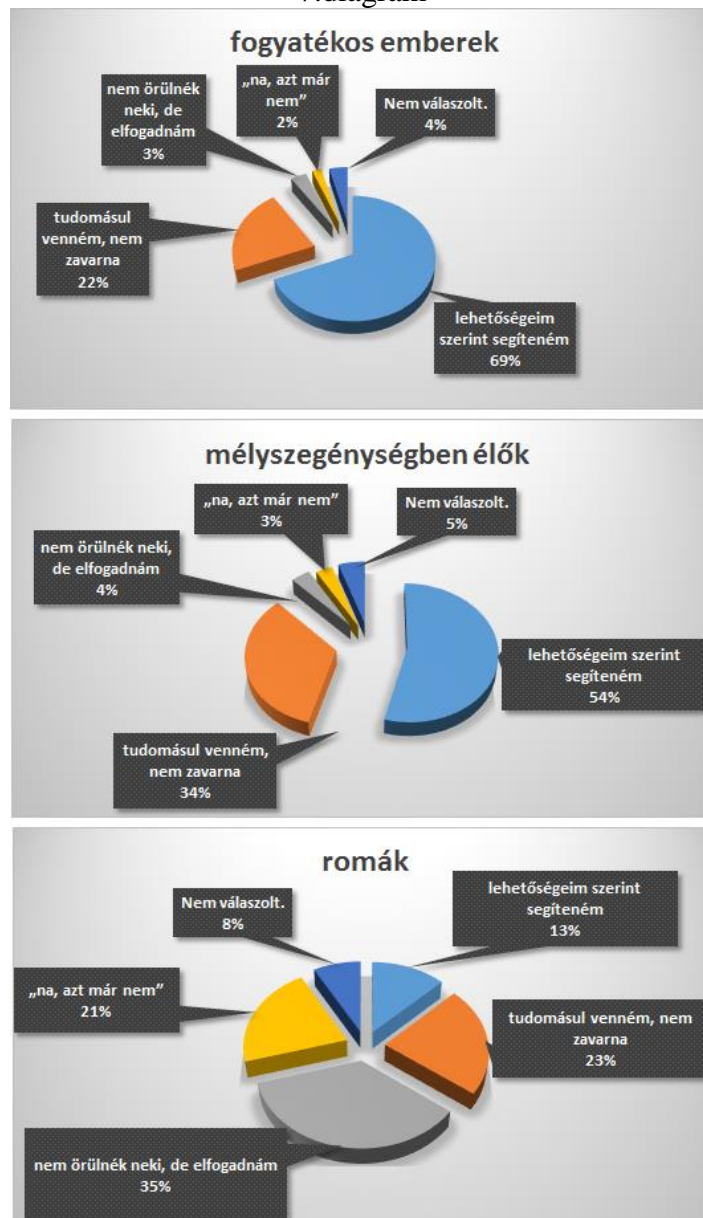
A romákat tekintve a válaszadók leginkább azt gondolják, hogy segítségük fontos (29,1%), 26,1% csak az egyéb feladatok mellett tartja fontosnak, 24,6% véli úgy, hogy nagyon fontos, és 7,1% véleménye szerint egyáltalán nem fontos.

Arra a kérdésre, hogy **hogyan viszonyulnának ahhoz, ha a szomszédságukban fogyatékos emberek élnének**, a megkérdezettek legnagyobb része – 68,6 % - felelte azt, hogy lehetőségei szerint segítené. 22% válaszolt úgy, hogy tudomásul venné, nem zavarná, 3,4% nem örülne neki, de elfogadná, és 2% utasította el ennek lehetőségét.

A mélyszegénységben élők esetében a rangsor megegyezik az előző csoportnál adott válaszokkal - 49,5 % lehetőségeik szerint segítené, 30,7% tudomásul venné, nem zavarná; 12% nem örülne neki, de elfogadná; 3% nem fogadná el.

A romák esetében a legtöbben (22,5%) úgy nyilatkoztak, hogy tudomásul vennék és nem zavarná őket, ezt követte azok véleménye, akik nem örülnének neki, de elfogadnák (35,4%), 21,3% elutasítaná, és legkevesebben (12,7%) válaszolták azt, hogy lehetőségeik segítenék őket. Összesítve elmondható, hogy a fogyatékos emberek esetében gondolták azt a legmagasabb százalékban, hogy segítenék őket, a mélyszegénységben élőknel felelték azt legtöbben, hogy tudomásul vennék, nem zavarná őket, a romák esetében felelt a válaszadók legnagyobb része úgy, hogy nem örülne neki, de elfogadná és szintén ennél a csoportnál voltak a legtöbben elutasítóak ezt a kérdést illetően (7. diagram).

7. diagram

A célcsoportokhoz tartozók véleményének elfogadása, támogató kapcsolatrendszere, problémái

Az idősek célcsoportját vizsgálva a válaszadók legmagasabb arányban (45,7%) úgy vélik, hogy **véleményüket, megfogalmazott szükségleteiket a település vezetése a fejlesztések tekintetében részben fogadja el**, ezt követi azok véleménye, akik szerint teljes mértékben kikéri (26,4%), 11,6% szerint nem igazán fogadja el és 9,1% véli úgy, hogy nem foglalkozik vele.

Ez a rangsorolás mutatkozik meg a fogyatékos emberek (44,5% részben, 19,3% teljes mértékben, 15,5% nem igazán, 9,3% nem fogadja el) és a nők (46,1% - 21,4% - 11,1% - 9,6%) esetében is.

A mélyszegénységben élőknel és a romáknál szintén a legtöbb válaszadó gondolja azt, hogy részben fogadja el a település vezetése a véleményüket (40,9% és 34,3%), őket követi azok véleménye, akik szerint nem igazán fogadja el (20% és 18,4%), majd azoké, akik azt mondják teljes mértékben elfogadja (14,1% és 15,9%), és a legkevesebben vélik úgy, hogy nem foglalkozik vele (12,9% és 13,6%).

A gyerekek esetében is a legtöbben (38,4%) úgy vélik, hogy részben elfogadja véleményüket, szükségleteiket a vezetés, 38,4% szerint csak részben fogadja el, 13,2% szerint nem foglalkozik vele és 9,6% válaszolta azt, hogy nem igazán fogadja el.

Összegezve megállapítható, hogy a megkérdezettek szerint teljes mértékben leginkább az idősek (26,4%) és a gyerekek (24,5%) véleményét, megfogalmazott szükségleteit kéri ki a települések vezetői (26,4%), legkevesébé pedig a mélyszegénységben élőkét (20%) és a romák csoportját (18,4%) fogadja el.

A kérdőívet kitöltők úgy gondolják, hogy az idősek (83,6%), a fogyatékos emberek (70,9%), a nők (63,4%) és a gyerekek (70,2%) csoportja leginkább a család és a szűkebb rokonság **segítségére számíthat**. A mélyszegénységben élők 55,5%-a, a romák 51,4%-a polgármesteri hivatalhoz fordulhatnak legfőképp a problémáikkal.

A szomszédoktól az idősek várhatnak leginkább segítséget (65,2%). A barátoktól a válaszadók 23-48%-a gondolja azt, hogy az érintett célcsoportok segítséget várhatnak, itt a legmagasabb arányt a nők érték el. A munkatársaktól legkevesébé a romák (8,2%), leginkább pedig a nők (35,4%) várhat támogatást. Az egyházakhoz az idősek (51,8%), a gyerekek (41,1%) és a mélyszegénységben élők (40,4%) fordulhatnak leginkább. A polgármesteri hivatal, a polgármester, a jegyző és az önkormányzati képviselő tekintetében a válaszadók szerint az idősek várhatnak leginkább segítséget (61,1%; 49,6%; 36,8%; 38,6%). A kérdőívet kitöltők szerint az alábbiak szerint számíthatnak az egyes csoportok segítségre, támogatásra: polgármesteri hivatal 40,4-61,1%, polgármester 31,8-49,6%, jegyző 29,6-36,8%, az önkormányzati képviselők 27,5-38,6%.

Legtöbben úgy vélik, hogy a gyerekek (49,5%), az idősek (42%) és a fogyatékos emberek (38,9%) fordulhatnak problémáik megoldásával a civil szervezetekhez.

A szociális szakemberek és az egészségügyi dolgozók az időseknek (66,1% és 63,8%) és a fogyatékos embereknek (61,3% és 54,5%) nyújtják a legtöbb segítséget. A szociális szakemberek támogatására a romák (42%), az egészségügyi dolgozókéra pedig a gyerekek (24,1%) számíthatnak legkevesébé.

Az érdekvédelmi szervezetekhez a megkérdezettek 11,8-27,7%-a szerint fordulhatnak az célcsoportok támogatásért, legfőképp a fogyatékos emberek, legkevesébé a gyerekek. A nemzetiség önkormányzatra kiemelkedően a gyerekek (57,1%) és a romák (39,3%) számíthatnak segítségre.

Az oktatási nevelési-intézmények a válaszadók szerint a mélyszegénységben élőknek, a romáknak, a nőknek és a fogyatékos embereknek hasonló arányban nyújt segítséget (18%-17,9%-15,5%-14,3%), a gyerekeknek 6,6% szerint segít.

Egyéb szervezetek, személyek által biztosított támogatásra a kérdőívet kitöltők 2,7-13,8%-a szerint számíthatnak a célcsoportok, leginkább a gyerekek, legkevésbé a fogyatékos emberek.

A **3 legfontosabb probléma megjelölésénél** a válaszadók az idősek célcsoportjának vonatkozásában legfőképp az elmagányosodást (66,3%), az alacsony jövedelmet (55,5%), valamint hasonló értékben a közszolgáltatások elérésének nehézkességét (23,8%), az egészségügyi ellátások hiányát (21,4%) és az alacsony támogatást (20,5%) emelték ki.

A fogyatékos emberek esetében a megfelelő munkahely hiánya (43,9%), az alacsony jövedelem (42,7%) és az előítélet (27,9%) szerepelt a rangsorolás elején. A speciális szociális támogatás hiányát 24,6% jelölte meg.

A mélyszegénységben élők csoportját tekintve kimagaslóan első helyre került az alacsony jövedelem okozta probléma (68,8%), ezt követi a megfelelő munkahely hiánya (50%) és az alacsony iskolázottság (41,3%).

Az alacsony iskolázottságból (53%), előítéletből (41,1%) és a szakképzettség hiányából (40,2%) eredő problémákat jelölték meg legfontosabbnak a romák csoportjánál, továbbá közel azonos értékben jelölték meg a megfelelő munkahely hiányát (32%), a szegregációt (30,9%) és az alacsony jövedelmet (29,6%).

A nőket tekintve az alacsony jövedelem (54,8%) és a megfelelő munkahely hiánya (53,2%) közel azonos arányban jelentik a legfontosabb problémát, a harmadik helyre az érdekvédelmi szervezetek hiánya került (22,9%), melyet nem sokkal lemaradva követ a szakképzettség hiánya (18,4%).

A megkérdezettek véleménye a gyerekeket tekintve azt mutatja, hogy az alacsony támogatás (21,1%) és az érdekvédelmi szervezetek hiánya (20,5%) jelentik a legsúlyosabb problémát, illetve a speciális szociális támogatás hiánya (19,6%) és az alacsony jövedelem (18,2%) is megközelítőleg hasonló értékeket ért el.

A megjelölt problémák az alábbi célcsoportoknál jelentik a legnagyobb gondot a kérdőívet kitöltők szerint:

- érdekvédelmi szervezetek hiánya: nők, gyerekek és fogyatékos emberek esetében
 - alacsony jövedelem: mélyszegénységben élők, idősek és nők esetében
 - alacsony iskolázottság és szakképzettség hiánya: romák és mélyszegénységben élők esetében
 - megfelelő munkahely hiánya: nők, mélyszegénységben élők és fogyatékos emberek esetében
 - speciális támogatás hiánya: fogyatékosokkal élők és gyerekek esetében
 - előítélet és szegregáció/kirekesztés: romák, fogyatékosokkal élők és mélyszegénységben élők esetében
 - elmagányosodás: idősek esetében
 - alacsony támogatás: fogyatékos emberek, gyerekek, idősek és mélyszegénységben élők esetében
 - közszolgáltatások elérésének nehézkessége és egészségügyi ellátások hiánya: idősek és fogyatékos emberek esetében
 - egyéb problémák: gyerekek
- (8. diagram és 1. táblázat).

8. diagram

1. táblázat

célcsoport	1. probléma	2. probléma	3. probléma
idős	elmagányosodás (66,3%)	alacsony jövedelem (55,5%)	közszolgáltatások elérésének nehézsége (23,8%)
fogyatékos emberek	megfelelő munkahely hiánya (43,9%)	alacsony jövedelem (42,7%)	speciális szociális támogatás hiánya (24,6%)
mélyszegénységben élők	alacsony jövedelem (68,8%)	megfelelő munkahely hiánya (50%)	alacsony iskolázottság (41,3%)
romák	alacsony iskolázottság (53%)	előítélet (41,1%)	szakképzettség hiánya (40,2%)
nők	alacsony jövedelem (54,8%)	megfelelő munkahely hiánya (53,2%)	érdekvédelmi szervezetek hiánya (22,9%)
gyerekek	alacsony támogatás (21,1%)	érdekvédelmi szervezetek hiánya (20,5%)	speciális szociális támogatás hiánya (19,6%)

6.4. Interjú

6.4.1. Az interjúkészítés módszertana

Az interjúkat olyan szakemberekkel készítettük, akik a legtöbb és legadekvátabb információkat tudják adni az esélyegyenlőség helyi megvalósulásáról, akik közvetlenül is kapcsolatba kerülnek az esélyegyenlőségi célcsoportokkal, akik kulcsszerepet vállaltak a helyi esélyegyenlőségi programok (továbbiakban HEP) kidolgozásában.

A szakértői interjú olyan „adatgyűjtési módszer, ahol a kutatás céljaira tekintettel a válaszadók köre valamely téma szakértőire szűkül le”.³⁴

A 30 szakértői interjú megoszlása:

- a 15 település delegáltja, akik részt vesznek a helyi esélyegyenlőségi program elkészítésében, felülvizsgálatában
- a projekt keretében bevont szakértők, akik az esélyegyenlőségi célcsoportok szakértői (5 fő)
- a projekt keretében alkalmazott esélyegyenlőségi koordinátor (1 fő)
- az esélyegyenlőségi célcsoportok valamelyikével foglalkozó civil szervezetek vezetői, képviselői vagy munkatársai (9 fő).

Az interjú készítésénél különböző kérdéssort használtunk:

- mást a delegáltak esetében, akik helyben, az adott település önkormányzatánál dolgozva, a helyi esélyegyenlőségi programtervek (továbbiakban HEP) készítésénél és/vagy felülvizsgálatánál közvetlenül részt vettek/vesznek
- mást a járási szintű Esélyteremtő Programterv írásában résztvevő szakértőkkel, esélyegyenlőségi koordinátorral
- és mást a civil szervezetek szakembereinél, akik egyrészt érintettek, másrészt folyamatos és intenzív kapcsolatban vannak az esélyegyenlőséggel érintett célcsoportokkal.

A delegáltakkal készült interjúk témakörei: a HEP-ek elkészítése, a helyben elérhető szolgáltatások, a civil és az egyházi szervezetek közreműködése, illetve a települési együttműködések gyakorlata. A szakértőkkel készült interjú a következőkre fókuszált: a járási szintű esélyteremtő programterv struktúrája, javaslatok megfogalmazása a programterv elkészítésére, illetve a járási esélyegyenlőségi fórum működtetésének lehetséges keretei. A civil szervezetek képviselőivel felvett interjúban információszerű és vélemény típusú kérdéseket fogalmaztunk meg, melyek arra vonatkoztak, hogy milyen a képviseletük a járásban, milyen területeken látnak hiányokat az esélyegyenlőség biztosításában és milyen javaslataik vannak ezek csökkentésére.

6.4.2. A delegáltakkal készített interjúk összefoglalója

A projekt keretében a főpályázó Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata Felzárkózási Kerekasztalt működtetett, melynek tagjai a csatlakozó települések delegáltjai is³⁵, akik települési önkormányzatában az esélyegyenlőségi programért felelős tisztviselők is egyben. A Felzárkózási Kerekasztal feladata a már elkészült települési helyi esélyegyenlőségi programok áttekintése és a projekt keretében készülő egységes, járási szintű Esélyteremtő Programterv megvitatása, elfogadása. A főpályázó és a csatlakozó 15 település 2015. július 2-án együttműködési megállapodást kötött, melyben vállalták, hogy „egy-egy képviselőt delegálnak a Felzárkózási Kerekasztal fórumba”. Az együttműködési megállapodás rögzíti az

³⁴ Forrás: <http://fact.hu/fogalomtar/szakertoi-megkerdezes-interju>

³⁵ A Felzárkózási Kerekasztal további tagjai: az esélyegyenlőségi csoportok valamelyikével foglalkozó civil szervezetek, illetve egyházak delegáltjai, roma nemzetiségi önkormányzatok képviselői és a program keretében felkért szakértők.

önkormányzatok vállalását, mely szerint részt vesznek az Esélyteremtő Programterv elkészítését megalapozó kutatásban; az Esélyteremtő Programtervben megfogalmazásra kerülő célok és programok megvalósításában; továbbá közreműködnek a programok megvalósításához szükséges adatgyűjtésekben.

Interjú 14 delegálttal készítettünk, az interjúk száma 15, mivel Nagykőrű és Hunyadfalva közös hivatalából ugyanaz a szociális ügyintéző látta el a delegáltságot, így vele két interjú készült külön Nagykőrű és külön Hunyadfalva vonatkozásában.

A delegáltakkal készült interjúk kérdései az alábbi fő témák köré csoportosultak:

- bevezető információk (HEP kidolgozásában betöltött szerep, a kidolgozás, elkészítés alapinformációi: kidolgozás során ki segített és milyen formában, kik voltak motiváltak a HEP elkészítésében és kiket/mely szervezeteket nem sikerült bevonni)
- a célcsoportok ellátásához kapcsolódó helyi/mikrotérségi/járási szintű szolgáltatások feltérképezése
- már működő települési, intézményközi, szervezetközi együttműködések, ezek intenzitása, tartalma, formája
- külső kapcsolatok, erőforrások jelentősége a HEP intézkedések megvalósításához
- a települési és az intézményközi együttműködések akadályozó és segítő tényezők
- helyi civil és egyházi szervezetek szerepe az esélyegyenlőségi célcsoportok ellátásában/támogatásában/segítésében.

HEP elkészítéséért felelős munkatársak

A delegáltak mindegyike a meglévő munkakörei, kötelezettségei mellett kapta feladatul a HEP elkészítését 2013-ban és/vagy annak 2015. évi felülvizsgálatát. A betöltött munkakörök:

- szociális ügyintéző	1 fő
- szociális és gyámügyi ügyintéző	1 fő
- főtanácsos	1 fő
- előadó	2 fő
- vezető tanácsos	1 fő
- szociálpolitikai ügyintéző	1 fő
- szociális főmunkatárs	1 fő
- jegyző	1 fő
- igazgatási főmunkatárs	1 fő
- igazgatási és munkaügyi főelőadó	1 fő
- aljegyző	1 fő
- pályázati referens	1 fő
- munkaügyi ügyintéző	1 fő.

A delegáltak egy munkakörön belül számos kapcsolt feladatot ellátnak pl.: anyakönyvvezetés, különböző szociális ügyek intézése, betegség vagy betöltetlen munkakör miatti helyettesítés, pályázatírás, ügyfélfogadás. 7 településen a delegált feladata volt a 2013-as HEP elkészítése és a 2015. évi felülvizsgálat is, 6 településen a delegált a HEP felülvizsgálatát végzi, a korábbi elkészítésében nem vett részt. 2 településen a delegált készítette a HEP-et 2013-ban, de az egyik településen (Szászberek) a felülvizsgálathoz még nem kezdtek hozzá az interjú készítésének időpontjában, míg a másik esetben nem lesz felülvizsgálat, mivel a delegált elmondása szerint változás nem történt a 2013-as készítés óta, így a képviselő testület a felülvizsgálatot elhalasztotta (Szajol). Több esetben (5 település) jelezték az interjúalanyok, hogy új HEP-et készítenek, mivel az előző hiányos volt pl.: hiányzott az intézkedési terv, felületesen készült el, nem ítélték megfelelőnek vagy aktualizálni kellett az adatokat.

A HEP-ek kidolgozásában résztvevők

Megkérdeztük, hogy a HEP-ek kidolgozásánál és a felülvizsgálatánál kik közreműködtek. A válaszokból kiderült, hogy az adott település valamennyi intézménye (szociális, egészségügyi, kulturális, nevelési-oktatási, rendőrség, körzeti megbízott), civil szervezete, a polgármesteri hivatal munkatársai, a polgármester, a jegyző is segítséget nyújtottak. Voltak, akik a környékbeli települések elkészítésért felelős kollégájával is egyeztettek. A szervezetek, szakemberek elsősorban adatokat szolgáltatottak, beszámolóikat küldték meg, illetve ötleteket adtak az intézkedési terv elkészítéséhez. Egy esetben jelezte a delegált (Marfű), hogy települési HEP fórumot terveznek összehívni, hogy a fórum tagjai véleményezzék a felülvizsgálat során elkészült anyagot. Volt, ahol a célcsoporttagokat az ügyfélfogadás során a delegált megkérdezte, hogy ők „miket szeretnének” (Rákóczi falva). Két település említette, hogy a helyi roma nemzetiségi önkormányzattól nem kaptak információkat, nem sikerült a bevonásuk (Csataszög, Zagyvarékas).

Az információgyűjtés formája telefonos és e-mailes volt. A delegáltak külön kiemelték a TKKI által nyújtott támogatást: HEP sablon, képzés, TKKI esélyegyenlőségi mentor segítségnyújtása, motiválás, helyszíni látogatás.

Az interjúalanyok elmondták, hogy a HEP-ek elkészítése, felülvizsgálata mindenhol plusz „terhet” jelent(ett) és bár mindenki fontosnak, lényegesnek tartotta az elkészítést, nehézséget jelentett számukra, hogy a saját munkaköri feladatok mellett kellett időt fordítani erre. Egyöntetű volt a vélemény, hogy kevés az idő az elkészítésre/felülvizsgálatra úgy, hogy a felelős személynek a saját munkaköreit is el kell látnia. Bár segítséget kaptak (pl.: adatok, ötletelés), de a „tollat egy személy fogta”, ahogyan ezt a válaszok is jelzik. A következőkben az interjúkból idézünk: „igazából nagyrészt rám maradt a dolog”, „Hogy mi volt a szerepem? Hát nekem kellett elkészítenem. Tehát gyakorlatilag nem nagy segítséget kaptam.”, „Megmondom őszintén, hogy sok időm nem volt rá, úgyhogy nagyon nem mélyedtem bele”, „...így magamra vagyok maradva ezekkel...”, „De úgy konkrétan, hogy leüljön ide velem valaki és akkor együtt bogarászunk, olyan nincs.”, „elmondhatom, hogy mindenki sötétben tapogatózott”, „a napi munka mellett ez egy olyan plusz volt, amire nyilván nem lehetett olyan figyelmet, hangsúlyt fordítani, mint amennyit megérdemelt volna”.

Helyi, mikrotérségi, járási szintű ellátások feltérképezése

Rákérdeztünk arra, hogy a delegáltak milyen, a célcsoportok ellátásához kapcsolódó szolgáltatásokat ismernek. A szolgáltatásokról a járási Esélyteremtő Programtervhez aktuális szolgáltatási térképet készítettünk. A szolgáltatási térkép információihoz több forrásból gyűjtöttünk adatokat: a delegáltak megkérdezése mellett a települési és intézményi/szervezeti honlapokról, illetve megyei adatbázisokból.

Együttműködések, kapcsolatok, külső erőforrások bevonása

Kérdésünk volt, hogy a települési önkormányzatoknak és a településen működő intézményeknek/szervezeteknek a járáson belül milyen együttműködések vannak, milyen intenzitással, tartalommal.

A humán szolgáltatások biztosításában az együttműködés a települések között a szociális területen működik a Szolnoki Kistérség Többcélú Társulása intézményein keresztül³⁶:

- Egyesített Szociális Intézmény-Szolnok (idősellátás, falu- és tanyagondnoki szolgáltatás)
- Gyermekjóléti és Szociális Szolgáltató Központ-Rákóczi falva (gyermekjóléti szolgáltatást, családsegítést nyújt, támogató szolgálat, idősellátás: tanyagondnokság)

³⁶ További forrás: www.szolnokikisterseg.hu és a Beszámoló a Szolnoki Kistérség Többcélú Társulása Tanácsának 2015. május 29-ei ülésére a Szolnoki Kistérség Többcélú Társulása szociális intézményeinek feladatellátásáról

- Humán Szolgáltató Központ-Szolnok (hajléktalanellátás, pszichiátriai- és szenvedélybetegek ellátása, családsegítés, RSZS-ek együttműködése, adósságkezelés, drogprevenció, szociális foglalkoztatás, utcai szociális munka)
- Szociális Szolgáltató Besenyszögi Központja-Besenyszög (idősellátás, tanyagondnokság, családsegítés és gyermekjóléti feladatok, szenvedélybetegek közösségi ellátása)
- Zagyva Menti Integrált Központ-Újszász (gyermekjólét, családsegítés, idősellátás, közösségi ellátás).

Együttműködések a következő területeken jelentkeznek még, amely területeken tapasztalatokat szereznek a települések: hulladékgazdálkodás, csatorna-beruházás, ivóvízminőség javítása, szennyvíz hálózat felújítása, gáz bekötése. További területek: a közoktatás (másik településsel közös fenntartásban működő iskola, óvoda) és az egészségügy (közös orvosi ellátás). Ezek mellett előfordulnak még közös szervezésű szabadidős programok (pl.: falunap) és közös munkaerő-piaci programok (képzés).

Intézményközi együttműködésre példaként egy település (Martfű) említette a kulturális közfoglalkoztatást és a Nemzeti Művelődési Intézettel közös programokat.

Az együttműködéseknek tehát van hagyománya és gyakorlata a járásban, mely különösen szoros a szomszédos települések között. Az együttműködések segítik: a települések földrajzi közelsége és a motiváció egy-egy feladat ellátására (pl.: infrastrukturális fejlesztések). Az intézményközi együttműködések a társulásban való működtetés támogatja, a hatékony erőforrás-gazdálkodás generálja. Az interjúalanyok válaszaik nyomán megállapíthatjuk, hogy azokon a településeken, ahol kevesebb probléma van - kedvező a földrajzi fekvés, közel van a megyeszékhely és a nagyobb városok, az esélyegyenlőséggel érintett célcsoportok (elsősorban a mélyszegénységben élők, romák, munkanélküliek) száma alacsonyabb - és nem tartják a települést hátrányos helyzetűnek, ott bár van nyitottság, de kisebb a hajlandóság az együttműködésekre (elsősorban anyagi megfontolásból és időráfordítás miatt).

Megkérdeztük azt is, hogy mely tényezők akadályozzák és segítik a hatékony együttműködést. A delegáltak szerint a legfőbb akadályozó tényező a forráshiány (4 válaszadó), a megfelelő kommunikáció hiánya (3 fő). További hátráltató tényezők: a kapacitáshiány, mely vonatkozik egyrészt az együttműködők egyéb munkaterheinek nagyságára, másrészt a megvalósító személyek hiányára (humán erőforrás hiánya) és az időhiányra, de jelentős akadállyal tekintették a jogszabályi ütközéseket, az alacsony motiváltságot, a rivalizálást, a gyenge érdekképviselést, illetve az együttműködések hagyományának hiányát. A hatékony, eredményes együttműködés feltételei között a legfontosabbnak a megfelelő humán erőforrás rendelkezésre állását tartják a delegáltak (6 fő), továbbá a rendszeres és megfelelő kommunikációt (4 fő), az anyagi források rendelkezésre állását (4 fő), a motiváltság meglétét (4 fő) és a megfelelő információáramlást (3 fő). A következő szempontokat tartották még lényegesnek: segítségnyújtás/segítőkézség, az együttműködések betartásának kontrollja, közös együttgondolkodás, folyamatos kapcsolattartás, elegendő idő, a felek egyenrangúsága, nyitottság. Ezek a tényezők az együttműködési kompetenciák, melyek fejlesztése a delegáltak szerint sürgető feladat.

A delegáltakat kérdeztük arról is, hogy szerintük a helyi esélyegyenlőség biztosításában mely területeken lenne fontos a települések közötti kooperáció. A válaszok megoszlása a következő:

2. táblázat

programok a célcsoportba tartozóknak, lakosságnak (pl.: szűrővizsgálatok nőknek, programok egyedülálló anyáknak)	5 fő
pályázatok írása, közös forrásszervezés	4 fő
képzések, továbbképzések	3 fő
munkahelyteremtés	3 fő
szociális ellátás	3 fő
közös szakemberek alkalmazása (pl.: rendezvényszervező, szociális gondozó, ügyintéző)	1 fő
szociális szövetkezet létrehozása	1 fő

Megkérdeztük azt is, hogy a HEP-ekben hozott intézkedések megvalósításában mely területeken különösen fontos/elengedhetetlen a külső erőforrások és a külső kapcsolatok bevonása. A delegáltak válaszaik hasonlóak voltak, de ebben a vonatkozásban is a legtöbben a közösségi programok szervezését jelezték:

3. táblázat

közösségi programok	4 fő
képzések	3 fő
akadálymentesítés	3 fő
munkahelyteremtés	3 fő
pályázatiírás, forrásteremtés	3 fő
szociális ellátások	2 fő
adat- és információgyűjtés a célcsoportokról	2 fő
bűnmegelőzés	1 fő
belvíz elvezetése a szegregált lakókörnyezetben	1 fő

Javaslatok járási esélyegyenlőségi fórum működtetéséhez

Feltérképeztük a delegáltak véleményét, javaslatait a járási esélyegyenlőségi fórum céljára és működés módjára vonatkozóan.

12 delegált tett javaslatot arra, hogy milyen időközönként látják célravezetőnek a fórum összehívását: 33% negyedévente (4 fő), 33% havonta (4 fő), 16% félévente (2 fő). 1-1 fő szerint évente vagy szükség szerint kellene összehívni a fórumtagokat. 10 fő adott javaslatot a fórum helyszínére: a többség (8 fő) Szolnokot jelölte meg a könnyű megközelíthetőség miatt, 2 fő szerint érdemes lenne a járás más-más településére összehívni a fórumot.

A fórum összetételére vonatkozóan a véleményük az, hogy nem elegendő, ha csak ők, mint kijelölt delegáltak vesznek részt a járási fórumokon, hiszen a meglévő feladataik mellett nincs elegendő idejük, szaktudásuk, illetve felhatalmazásuk, vagyis elegendő kompetenciájuk. Ezért többen is javasolták (5 fő), hogy a fórumra a célcsoportokkal közvetlenül foglalkozó helyi szervezetek, intézmények szakembereit is hívják meg.

A delegáltak szerint akkor lenne hasznos számukra egy ilyen fórum, ha ott információátadásra és tapasztalatcserére (6 fő), illetve jó gyakorlatok megosztására (5 fő) kerülne sor. Voltak konkrét ügyek, melyeket javasoltak: káros szenvedélyek kialakulásának megelőzése, kezelése, áldozattá válás problémaköre, közlekedés veszélyforrásainak felszámolása, gyerekek/fiatalok és szegénységben élők problémái, szűrővizsgálatok közös megszervezésének lehetősége, segítségnyújtás a HEP-ek felülvizsgálatában, hírlevél készítése. Kiemelték, hogy a fórumnak már ne az elsődleges célja, hogy újabb tervek készüljenek, hanem az intézkedések megvalósítása, közös akciók megszervezése. Fontos lenne, hogy olyan témák kerüljenek napirendre, melyeket járási szinten optimális megoldani, mert nincs helyben erre anyagi- és humán erőforrás, amely így költséghatékony és a szolgáltatások színvonalát javítja.

Ketten javasolták, hogy a fórumok előtt kérdőívyszerűen témajavaslatokat lehetne megküldeni a résztvevőknek, ahol megjelölhetnék, hogy milyen aktualitások érdeklik őket, mikről legyen szó.

Egy fő ajánlotta a járási szintű HEP 2 évenkénti felülvizsgálatát és egy olyan kommunikációs csatorna létrehozását, ahol a települési HEP-et „kezelő” önkormányzati munkatársak egymással kapcsolatot tarthatnak.

Az alábbiakban néhány véleményt közlünk a járási esélyegyenlőségi fórum megalakításáról, működéséről:

„Szerintem akkor lenne jó, ha ki tudnánk emelni olyan témákat, melyek kifejezetten járási szinten jobban megoldhatóak, mert helyben nincsenek meg az eszközök, források.”

„...a településünkön az éppen akkor aktuális dolgokhoz kapcsolódó témákat járási szinten is továbbgondolni”.

„Az ilyen szakmai eszmecserékben, ahol együtt leülünk, ott az ér a legtöbbet, hogy elmondjuk egymásnak te ezt hogy csináltad, mi ezt hogy csináltuk, nem pedig az, hogy meghallgatjuk hogyan is kéne csinálni”.

„Hasznos lenne, mert egyre kevesebb szakmai nap van...”

„Ami esetleg nekem érdekes lehet, az a jó gyakorlat. ... mégis hogy tudják megoldani úgy, hogy sikerüljön és jól működjön”

„Csak azért, hogy egy újabb szervezet felálljon, egy újabb gyűlés, összejövetel legyen alkalmanként, meg szaporítsuk a papírt, azt annyira nem tartom indokoltnak.”

„Mondjuk az érdekes, ha mindig más településen szervezed meg, és akkor valamilyen szinten bemutatkozik az a település, hogy ott mik vannak, mert abból nagyon sok ötletet is lehet ellopni. A könnyebb elérhetőség miatt meg Szolnok.”

„...megjelölve, hogy ebben a negyedévben mire fókuszál, a következőben mi lesz terítéken...”

„Én úgy gondolom, hogy ha mindig én vagyok csak ott, akkor az kevés. ...én nekem ez csak egy ilyen plusz, nem tudok belemélyedni...”

„Nekem biztos, hogy most személy szerint nem férne bele az időmbe. Minél kisebb egy település, minél kevesebben vannak, ez gondot okoz.”

„A fórumon a települések részéről olyan szakemberek vegyenek részt, akik közvetlenül az adott célcsoportokkal foglalkoznak.”

„Minden célcsoport megfelelő képviselője legyen benne.”

Civil és egyházi szervezetek az esélyegyenlőség területén

A delegáltakat kérdeztük arról is, milyen civil és egyházi szervezeteket ismernek helyben, amelyek az esélyegyenlőségi célcsoportok valamelyikével foglalkoznak. A válaszok nagyon szórtaak voltak, kistelepülésen kevesebb ilyen szervezet van, a nagyobb településeken több egyesület, helyi csoport működik. A felsorolt szervezetek egy része köthető közvetlenül az esélyegyenlőséggel érintett célcsoportokhoz (pl.: mozgássérültek helyi csoportjai, gyermekek, családok támogatására létrejött szervezetek, iskolai alapítványok, nőegylet). Emellett több olyan egyesület is működik, melyek szabadidős tevékenységeket szerveznek (horgász egyesületek, sport egyesületek, kertbarát kör), időseknek szólnak (pl: nyugdíjas klubok), bűnmegelőzéshez köthetőek (pl.: Polgárőrség), az adott település fejlesztéséért jöttek létre, továbbá a Vöröskereszt és a Máltai Szeretetszolgálat helyi csoportjai. Néhány önkormányzat anyagi forrással támogatja a civil szervezeteket pl.: Zagyvarékas, Szajol.

A különböző felekezetekhez tartozó egyházak az alábbi feladatokat látják el a településeken: rendezvényeken ünnepi mise tartása, adománygyűjtés és –osztás, idősek otthonában istentisztelet, bibliaórák/hittanórák tartása.

Alacsony vagy hiányzik a civil képviselet: Csataszög, Hunyadfalva, Tiszavárkony.

6.4.3.Szakértői interjúk

A kutatás során megkérdeztük a programban közreműködő szakértőket és esélyegyenlőségi koordinátort a járási szintű esélyteremtő programterv készítéséről, járási esélyegyenlőségi fórum működtetéséről.

A kérdések az alábbi témaköröket érintették:

- mik legyenek a járási szintű esélyteremtő programterv főbb részei, fejezetei
- melyek az esélyegyenlőséget érintő és a programtervben megjelenítendő főbb problémák
- javaslatok a járási esélyegyenlőségi fórum működtetésére.

A szakértők javaslatokat tettek arra, hogy melyek lehetnek a járási szintű esélyteremtő programterv (továbbiakban JEPT) főbb fejezetei.

Általános bevezetés

A JEPT elején szükséges bemutatni azt a projektet, melynek keretében a dokumentum készül: célok, projektadatok, tevékenységek.

Helyzetelemzés, beavatkozások célcsoportonként

A helyzetelemzés rész alapoz a járásban elkészült települési helyi esélyegyenlőségi programokban foglaltakra, az ott leírtakra: célcsoportok jellemzői, adatai, szükségletei, főbb problémák. Fontos az egyes célcsoportokhoz tartozó definíciók meghatározása, szakpolitikai intézkedések leírása. A helyzetelemzés kiemelt része a problémák összegyűjtése és megoldási javaslatok kidolgozása, melyek egy része a helyi HEP-ekben nevesített nehézségek összegzéséből, másik része a szakértők általi javaslatokból áll össze. A javaslatoknak összhangban kell lenniük a nemzeti stratégiákkal, jövőbeni pályázati kiírásokkal is, emellett tartalmazniuk kell mások által is adaptálható jó gyakorlatokat. A szakértők javasoltak néhány olyan problémakört, melyek a legtöbb településen megoldásra várnak: adatgyűjtések és közösségi felmérések módszerei, szemléletformálás. Ez utóbbinál figyelni kell arra, hogy az többirányú legyen: az adott célcsoportokhoz tartozók szemléletformálása, az adott célcsoporttal foglalkozók szemléletformálása, az egyes célcsoportokhoz tartozók környezetének, családjának szemléletformálása. Minden célcsoportra vonatkozóan településenként problématáblázat is készüljön, melyek bemutatják, hogy a településeken melyek a legfontosabb megoldásra váró problémák. A szakértők szerint lényeges, hogy ne csak azok a problémák jelenjenek meg, melyeket a HEP-ek jeleznek, hanem esetleg újak is, melyeket 1-1 település még nem ismert fel és egyfajta „aha” élményként jelentkezhettek majd a tervezés következő szakaszában.

Kutatás által feltárt tapasztalatok, eredmények

A projektben végzett kutatás (módszertan, eredmények, javaslatok) eredményeinek összefoglalása.

Szolgáltatási térkép

A járásban - helyi, mikrotérségi, járási együttműködésben - működtetett szolgáltatások bemutatása (intézmény megnevezés, elérhetőség térképen).

Civil és egyházi szervezetek adatbázisa

Az esélyegyenlőség megteremtésében és az esélyegyenlőségi célcsoportok támogatásában résztvevő civil és egyházi szervezetek összegyűjtése, adatbázisának összeállítása.

Javaslatok a járási esélyegyenlőségi fórum működtetésére

A delegáltak és a szakértők javaslatainak összegzése alapján a fórum tervezetének összeállítása: a fórum célja, tagjai, delegáltak köre, ülésezés rendje. A szakértők javasolták, hogy a fórum mellett egy-egy témához, esélyegyenlőséggel érintett célcsoportokhoz kapcsolódóan (de maximum 5 +1 szinergiát biztosító) munkacsoportok működjenek, melyekhez lehet feladatokat delegálni pl.: egy munkacsoport foglalkozhatna azzal, hogy hogyan kell adatokat gyűjteni, elemezni, egy másik munkacsoport működtethetné a fórumhoz kapcsolódó honlapot/facebook oldalt stb. A működtetésnél fontos, hogy legyen „gazdája” a fórumnak: a szakértők véleménye szerint ezt évente más-más járási településnek célszerű felvállalnia.

Az esélyegyenlőséget szolgáló pályázati források

A 2014-2020-as tervezési időszakban a már ismert rendelkezésre álló pályázati források közlése.

6.4.4. Interjú civil szervezetek képviselőivel

Az egyes esélyegyenlőségi célcsoportok érdekében tevékenykedő civil szervezetek véleményének, javaslatainak beépítése elengedhetetlen követelmény, hiszen a célcsoporttagokkal közvetlenül tartják a kapcsolatot, problémáikat, igényeiket ők ismerik a legjobban. A megkérdezett civil szervezetek:

- Én is vagyok! Mozgássérült Generációk Érdekvédelmi Egyesülete
- Impulzus Pályakezdők Munkaszocializációjával Foglalkozó Szakemberek Egyesülete
- Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szervezet (SINOSZ)
- Vakok és Gyengénlátók Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Egyesülete
- Sclerosis Multiplexes Betegek Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Egyesülete (SM Egyesület)
- Szolnok Városi Klubok és Nyugdíjasok Érdekvédelmi és Kulturális Egyesülete.

A civil szervezeteken kívül megkérdeztük a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Esély Szociális Közalapítványa által működtetett Család- Esélyteremtési és Önkéntes Ház (CsEÖH) munkatársát is, mivel komplex feladatokat látnak el az esélyteremtésben Szolnokon és az egész megyében.

Összesen 9 főt kérdeztünk meg az alábbi témakörökben:

- milyen feladatokat látnak el az általuk képviselt célcsoportok esélyegyenlőségének biztosításában
- milyen a szervezet képviselete a járásban, vannak-e kapcsolataik, együttműködések
- milyen területeken látják a legnagyobb hiányokat az esélyegyenlőség biztosításában és milyen javaslataik vannak ezek mérséklésére.

A megkérdezett szervezetek mindegyike jelentős szerepet vállal az egész járás területén az adott célcsoport érdekvédelmében, részükre nyújtott szolgáltatások biztosításában.

Ellátott feladatok a célcsoportok esélyegyenlőségének biztosításában³⁷

Az Én is vagyok! Mozgássérült Generációk Érdekvédelmi Egyesülete 2012-ben alakult, céljuk a Jász-Nagykun-Szolnok megyében élő mozgásfogyatékos emberek segítése, érdekvédelme, egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása. Számos programot valósítanak meg ezek elérése érdekében, pl.: tolerancia napok, érzékenyítő előadások, akadálymentesítéshez

³⁷ A leírt információk forrásai az interjúk kívül az egyes szervezetek honlapjai: www.enisvagyok.hu, www.impulzus.kibernet.hu, www.sinosz.hu, www.jnszmvakok.hu, www.smszolnok.hu, www.nyosz.hu, www.eselyfk.hu

szaktanácsadás nyújtása, fogyatékossgal élő emberek részére tanácsadás, közösségi és szabadidős programok, táborok szervezése.

Az Impulzus Pályakezdők Munkaszocializációjával Foglalkozó Szakemberek Egyesülete 1996-ban alakult. Foglalkoztatási célú civil szervezet, ehhez kapcsolódó projekteket valósít meg. Főbb tevékenységeik: munkaerő közvetítés cégeknek, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő-piaci esélyeinek javítása pályázati programokon keresztül, illetve támogató szolgálat működtetése.

A Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szervezet (SINOSZ) az országos ernyőszervezet megyei szervezeteként tevékenykedik az országos szervezet céljaival összhangban. Céljuk a siketek és nagyothallók társadalmi integrációjának elősegítése, akadálymentesítés ösztönzése, szabadidős tevékenységek szervezése, szolgáltatások biztosítása pl.: jelnyelvi tolmácsszolgálat, jogsegélyszolgálat, munkaerő-piaci tanácsadás.

A Vakok és Gyengénlátók Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Egyesülete 2004-ben alakult. Az Egyesület a tagjaik számára tanácsadásokat (életvezetés, jogi, munkaügyi, szociális) és adminisztrációs segítséget (űrlapok kitöltése, fénymásolás, nagyítás stb.) nyújt, munkaközvetítést vállal, kulturális és szabadidős programokat és információs napokat szervez, valamint képzéseket biztosít. Intézmények, cégek részére akadálymentesítési szaktanácsadást és szemléletformáló programokat tart.

A Sclerosis Multiplexes Betegek Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Egyesülete (SM Egyesület) 1991-ben alakult klub formában, ma már közhasznú egyesületként működnek. Céljuk a betegek segítése, képviselete, részükre tanácsadás nyújtása, összejövetelek, szabadidős programok, tapasztalatcserék szervezése, a lakosság számára információnyújtás az SM betegségről.

A Szolnok Városi Klubok és Nyugdíjasok Érdekvédelmi és Kulturális Egyesülete a Nyugdíjasok Országos Szövetsége tagszervezete. Az Egyesület 2000-ben alakult, munkájukat éves program szerint végzik. Az Egyesület tagjai számára számos kulturális, egészségügyi és szabadidős programot valósít meg, pl.: egészségügyi kisakadémia, szűrések, kirándulások, koszorúzási ünnepség szervezése, adománygyűjtés, Idősek Világnapja szervezése, önkéntes munka végzése, városi rendezvényeken való képviselet.³⁸

A Jász-Nagykun-Szolnok Megye Esély Szociális Közalapítványa által működtetett Család-Esélyteremtési és Önkéntes Ház (CsEÖH) az Emberi Erőforrások Minisztériuma jogelődje által létrehozott Országos Esélyegyenlőségi Hálózat tagja, mely az esélyteremtéssel kapcsolatos feladatok koordinálását látja el Jász-Nagykun-Szolnok megyében. A hátrányos helyzetű, diszkriminációval érintett célcsoportok érdekében ellátott feladatai: társadalmi szemléletformáló programok szervezése, szakmai munkacsoportok működtetése, az esélyegyenlőséghez kapcsolódóan információszolgáltatás, ügyfélfogadás.

A szervezetek képviselete, kapcsolatai, együttműködései a járásban

A szervezetek többsége tagjaikon keresztül van „jelen” a járásban (Én is vagyok Egyesület, SINOSZ, Vakok és Gyengénlátók Egyesülete, SM Egyesület, Nyugdíjasok Egyesülete), náluk általános probléma, hogy a tagok toborzása nehézkes, kevés új tag jelentkezik, így a tagság

³⁸ Forrás: Deák Jánosné elnök előadása, mely elhangzott az „együtt-es-ély” a Szolnoki járás településeinek területi együttműködése az esélyegyenlőség biztosításában ÁROP 1.A.3.-2014-2014-0053 program keretében működtetett Felzárkózási Kerekasztal 2015. augusztus 27–ei ülésén

előregszik. Különösen nagy gondot jelent a fiatalok bevonása, mivel nem akarnak egy „fogyatékos szervezet” tagjai lenni. Az egyesületek éppen ezért sokat tesznek azért, hogy minél több ember tudjon a szervezetekről, mivel így nagyon sokan „rejtetten” élnek, nem tudnak róluk, így szükség esetén nem tudnak nekik segíteni.

Más szervezetek számos pályázatot, programot valósítanak meg (Impulzus Egyesület, CsEÖH) a járásban, így együttműködnek a járás településeivel. A CsEÖH által működtetett és a járási települések oktatási intézményeiben az „Esély órák” bemutatkozást biztosítanak az adott célcsoportok megismerésére, az egyesületek (SINOSZ, Vakok Egyesület, Én is vagyok Egyesület) a diákoknak tartanak rendhagyó osztályfőnöki órákat. A speciális órák több éve szerepelnek a CsEÖH programkínálatában és az évek során népszerű és hatékony szemléletformáló programmá váltak. Céljuk, hogy a résztvevő, különböző korosztályú gyermekek (7-14 év) és fiatalok (14-18 év) megismerjék a fogyatékossgal élő emberek speciális élethelyzetét, illetve hiteles személyektől tájékozódjanak a romák integrációjáról és befogadásáról, továbbá a generációk közötti együttműködésről, s mindezek révén empatikus, a másságot elfogadó fiatalokká váljanak. Az órák interaktív jellege biztosítja a közvetlen kommunikációt, a személyes tapasztalatcserét; a gyerekek felmerülő kérdéseikre választ kapnak hiteles szereplőktől, megismerkedhetnek pl. a kerekesszék használatával, a vakvezető-kutya feladataival és az alternatív kommunikációs eszközökkel (a siketek jelyelvével és a Braille-írással), valamint a más fogyatékossgal élő emberek életét segítő eszközökkel, illetve saját élményt szerezhetnek a társadalmi integráció témájában is, tréningkeretek között. Az óráknak fontos részét képezi a meglévő saját élmények, sztereotípiák előhívása, ezekre megfelelő válaszok adása, az órát vezető szakember személyes történeteinek, eddigi életében elért (szakmai) sikereinek bemutatása, továbbá hogyan teremtsünk és tartsunk kapcsolatot fogyatékossgal élő embertársainkkal, ill. hogyan segítsünk?

A CsEÖH évente közel 800-900 fiatal ér el e szemléletformáló programok révén a megye iskoláiban. A program megvalósításában együttműködő partnerei a fogyatékossgal élők szakmai/érdekvédelmi szervezetei, érintett szakemberek, valamint hátrányos helyzetű személyekkel végzett közösségi munkában gyakorlattal rendelkező pszichológus és roma származású fiatal is.

Hiányok az esélyegyenlőség biztosításában, javaslatok ezek csökkentésére

A szervezetek az alábbi területeken látják a legnagyobb hiányokat és az alábbi javaslataik vannak ezek megoldására:

1) akadálymentesítés

Fontos lenne, hogy minden közintézmény megfelelően, szakszerűen legyen akadálymentesítve. Nagy hiányok tapasztalhatóak a különböző szolgáltatásokat nyújtó cégeknél, szolgáltatóknál pl.: a fodrászatokban rögzített székek, optikákban rögzített vizsgáló eszközök, melyekbe a kerekesszékek közlekedők nem tudnak átúlni, lépcsők az üzleteken belül. Külön problémát jelent, amikor a mozgássérülteknek készített mosdókba nem tudnak bejutni, mivel zárva vannak, a kulcsot külön kell elkérni, több embert kell megkérdezni, ez az emberi méltóságot is sérti. Előfordul, hogy a mozgássérült mosdót azért nem lehet használni, mert raktárként funkcionál.

Hiányok tapasztalhatóak utca nevek, közlekedési eszközökön megállók feliratozásában, ami nehézségeket okoz a hallássérülteknek az önálló tájékozódásban.

2) utógondozás hiánya

A maradandó fogyatékossgal járó sérülések után a kórházi kezelést követően hiányos a tájékoztatás, az információnyújtás azon szervezetekről, melyek segíteni tudják a beteget abban, hogy továbbra is minél aktívabb maradjon. A segítő szervezetek, civilek, sorstárssegítők támogatni tudják a fogyatékos embert az új életvitel kialakításában, elfogadásában, érdekvédelmének biztosításában.

3) szemléletformálás

Már gyermekkorban fontos megakadályozni, hogy a fogyatékos emberek felé irányuló negatív, diszkriminatív gondolkodás ne rögzüljön. Ehhez minél több program, felvilágosítás, információnyújtás szükséges. Ugyanakkor a fogyatékos emberek egy részének is szüksége van arra, hogy pozitív irányba változzon a gondolkodása a saját fogyatékoságával kapcsolatban, mert csak ezután lehet őket képessé tenni a cselekvésre, az aktivitásra.

4) foglalkoztatás, munkavállalás

Fontos a tartós munkanélküliek, hátrányos helyzetű emberek munkavállalásának ösztönzése. Ehhez elengedhetetlen a megfelelő képzettség elérése, sok esetben a nyolc általános iskolai évfolyam elvégzése, tovább tréningek, tanácsadások biztosítása a motiváció kialakítására, fenntartására, önértékelés javítására, munkavállalói kompetenciák fejlesztésére. Szükségesek az olyan szervezetek, melyek segítik a munkanélküliek munkavállalását, felkészítését.

5) helyi közösségek szervezése

Hiányoznak a szakemberek a helyi közösségépítéshez, a helyi közösségek szerveződésének segítéséhez.

6) tagtoborzás a fogyatékos embereket képviselő szervezeteknél

Fontos lenne megtalálni a megfelelő módszert, eszközt, hogy hogyan lehet eljutni a lehetséges tagokhoz, mivel érdemes a fogyatékosággal élő fiatalok számára is vonzóvá tenni ezeket a szervezeteket. Ehhez szükséges a különböző fogyatékos csoportokat képviselő szervezetek közös akciója, összefogása, médiakampánya.

7) programok járási szinten

Az egyes szervezetek programjai csak egy-egy települést (jellemzően Szolnokot) érintik. Ugyanakkor a tagtoborzás, a szervezetek megismertetése érdekében fontosak lennének az egész járás területére kiterjesztett programok és a rendszeres részvétel a települési közösségi programokon.

8) korai fejlesztés

A fogyatékosággal születendő gyermekek esetében kiemelkedő jelentőségű a korai fejlesztés és szűrés, hiszen ez az alapja felnőttkorra minél önállóbb életvitel kialakításának. Ennek megvalósítása intézményi és szervezetenkénti együttműködést igényel, melynek a civil szervezetek generálói lehetnek.

7. Javaslat a Járási Esélyegyenlőségi Fórum struktúrájára és működésére

Járási Esélyegyenlőségi Fórum (JEF)

A Szolnoki járás esélyegyenlőségi programtervéhez kapcsolódóan célszerű a Helyi Esélyegyenlőségi Programokban alkalmazott fórumok struktúráját alkalmazni járási szinten is.

A Járási Esélyegyenlőségi Programterv részeként felállított Járási Esélyegyenlőségi Fórum így több funkciónak is meg tud felelni, ezek:

- szakmai egyeztetések a HEP-ekben található adatszerzésre, feldolgozására, elemzésre vonatkozóan;
- módszertani segítségnyújtás a települések részére;
- a felmerülő problémák mentén járási szintű akciók, beavatkozások tervezése és végrehajtása;
- folyamatos tapasztalatcsere a HEP-ek megvalósításával kapcsolatban, jó gyakorlatok adaptálásának és elterjesztésének lehetősége;
- a munkacsoportokba vonható, az esélyegyenlőségi célok megvalósítását segítő partnerek felkutatása, bevonása a program megvalósításába;
- állami, önkormányzati, civil, egyházi vagy egyéb fenntartású partnerek bevonása a JEF és a munkacsoportok munkájába;

Felállítandó munkacsoportok:

1. Romák/ mély-szegénységben élők esélyegyenlőségével foglalkozó munkacsoport
2. Idősek esélyegyenlőségével foglalkozó munkacsoport
3. Gyerekek esélyegyenlőségével foglalkozó munkacsoport
4. Nők esélyegyenlőségével foglalkozó munkacsoport
5. Fogyatékkal élők esélyegyenlőségével foglalkozó munkacsoport
6. Szinergia és módszertani munkacsoport

A JEF működtetésének előnyei, hatása a HEP-ekre

- A járás településein élő szakemberek állandó kapcsolatban állhatnak egymással, ezzel erősítve a települések közötti együttműködést, a szakmai megoldások gyors és hatékony elterjesztését.
- A következő európai uniós pályázati időszak pályázatainál a települési információk munkacsoportokban és a JEF-ben való megjelenítése erősítheti a települések közötti együttműködést, egyes szolgáltatások azokon a településeken is megjelenhetnek, amelyek önállóan nem tudnának pályázni, így erősítve a hatékony forrásfelhasználás szinergikus hatását.

- A lokális problémák járási szintű megbeszélése a települések számára erősítheti a beavatkozások helyességét, relevanciáját.
- Aktív szakemberekből álló csoport jöhet létre, amely egy-egy program megvalósításánál a településeken jelentkező humán-infrastruktúra hiányában adhat segítséget.
- A programok megvalósítása során – igény esetén – külső szakmai kontrollként működhet a munkacsoport és a JEF, amely így a kívánt fejlesztések szakmai céljainak megvalósulását támogathatja.
- Logikus és hatékony mikrotérségi együttműködések alakulhatnak ki.
- A munkacsoportok eredményei erősítik a járási szintű feladatellátás hatékony tervezését.

A JEF javasolt struktúrája:

Az Esélyegyenlőségi Fórum és az abban lévő munkacsoportok lehetséges feladatai:

- munkacsoportok munkájának koordinálása;
- képzési és tanácsadási tevékenységek járási szintű összehangolása;
- módszertani segítségnyújtás:
 - célcsoport elérésének módszertani megalapozása;
 - képzési igényfelmérés a célcsoport körében;
 - forrásszerzés összehangolása;
 - képzési specifikumok területi kialakítása, átfedések minimalizálása;
- a célcsoportok társadalmi környezetése vonatkozó akciók megszervezése, társadalmi érzékenyítés a célcsoportok problémáival kapcsolatban;
- felmérések szakmai segítése és koordinálása, eredmények települési szintű visszacsatolásának biztosítása a munkacsoportok aktív részvételével;
- partnerség kialakítása a célcsoportok érdekeit képviselő, számukra szolgáltatást nyújtó állami, önkormányzati, civil, egyházi vagy egyéb szervezetekkel;
- társadalmi üzenetek tervezése és megjelenésének koordinációja a médiában.

Munkacsoportok felállításának javasolt elvei és működési rendje:

- a munkacsoportba a járási együttműködésben résztvevő települések mindegyike delegál egy-egy tagot, olyan szakembert, aki az adott tématerületen jártas és releváns információkkal rendelkezik a településre vonatkozóan;
- a munkacsoport vezetőjét egy adott időszakra választja meg a munkacsoport, javasolt az adott területen olyan települést kiválasztani a vezetői tisztség betöltésére, ahol az adott célcsoport problémái leginkább jelentkeznek;
- a munkacsoport vezetője legfeljebb egy évig látja el vezetői tisztségét, utána a munkacsoport új vezetőt választ, ennek során javasolt a vezetőt más településről választani;
- a munkacsoport vezetője irányítja a munkacsoport munkáját, a tagok előre egyeztetett módon, előzetes ütemezés alapján végzik munkájukat;
- a munkacsoport működéséhez javasolt a legalább negyedévenkénti ülésezés, valamely tag kezdeményezésére azonban ettől gyakoribb ülésezés is lehetséges;
- a munkacsoport munkáját javasolt olyan elektronikus felülettel (korlátozott hozzáférésű honlap, levelezőrendszer stb.) támogatni, amely lehetővé teszi az online kommunikációt, a hatékony munkavégzést;
- a munkacsoport eredményeit (jó gyakorlatok, nyilvános beszámolók) a JEF által kezelt online felületen javasolt közzétenni;
- a munkacsoport a JEF számára javaslatokat fogalmaz meg, ezek közül is kiemelhető azon tevékenységek köre, amelyek – egyéb forrás rendelkezésre állásának hiányában – csekély anyagi ráfordítással segítik a társadalmi szemléletformálást;
- a munkacsoport első ülésén meghatározza és elfogadja az éves munkatervét, kialakítja a működésére vonatkozó belső szabályokat.

A Járási Esélyegyenlőségi Fórum (JEF) működése és feladatai:

- A JEF legalább évente, de szükség esetén ennél gyakrabban ülésezik.
- A JEF működését megfelelően dokumentálja, üléseiről jegyzőkönyv készül.
- A JEF jóváhagyja a munkacsoportok éves munkatervét, valamint a megválasztott munkacsoport vezető személyét.
- A JEF az egyes munkacsoportok részére megküldi a hozzá érkező, a tematikus munkacsoportok számára releváns információkat.
- A JEF nyilvánosan elérhető honlapot (aloldalt) üzemeltet.
- Évente megtartott ülésein az egyes munkacsoportok beszámolnak az eddigi tevékenységükről, elért eredményeikről.
- A JEF aktívan támogatja és részt vesz a munkacsoportok által meghatározott társadalmi érzékenyítést elősegítő tartalmak kidolgozását és nyilvánossághoz való eljuttatását.
- A JEF egyéb források rendelkezésre állásának esetén szakértőket vonhat be a munkacsoportok támogatására.
- A JEF vezetőjét a JEF első ülésén választja meg.

8. Esélyegyenlőséggel összefüggő fejlesztési lehetőségek a Szolnok járási településeken a 2014-2020-as Európai Unió fejlesztési ciklusban³⁹

8.1 Általános áttekintés

A 2014 és 2020 közötti operatív programok és pályázati felhívások tervezeteinek ismeretében elmondható, hogy az esélyegyenlőség továbbra is hangsúlyosan megjelenik mindezekben a dokumentumokban mind konkrét, mind pedig horizontális célként. Az elmúlt időszakhoz képest változást jelent, hogy az unió ún. **tematikus célokat** határozott meg, amelyekhez minden tagállam hozzájárulást vállalt. Minden egyes fejlesztési projektnek valamely tematikus célhoz kell illeszkednie.

A 11 tematikus cél legtöbbje gazdaságfejlesztési fókuszú, mindössze három kapcsolható az esélyteremtés témaköréhez, melyek a következők:

- (8) *A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése;*
- (9) *A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem;*
- (10) *Az oktatásba, a készségekre és az egész életen át tartó tanulásba történő beruházás;*

Az esélyegyenlőség horizontális szempont is, mely több szinten is érvényesül. A kiválasztás egyik alapfeltétele, hogy a projekttervezet összhangban legyen a város Integrált Településfejlesztési Stratégiájával, és ezen belül az Antiszegregációs Tervvel, illetve a város Helyi Esélyegyenlőségi Programjával.

Ha a támogatást igénylő települési önkormányzat, az igénylőnek igazolnia kell a 321/2011. (XII.27.) Korm. rendelet szerinti helyi esélyegyenlőségi program (HEP) meglétét, a 2003. évi CXXIV az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló törvény 31. §. (6) bekezdésének megfelelően.

Ha a támogatást igénylő ötven főnél több személyt foglalkoztató költségvetési szerv, vagy többségi állami tulajdonban álló jogi személy, az igénylőnek igazolnia kell az esélyegyenlőségi terv meglétét, a az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXIV. törvény 63. §-ának megfelelően.

A projektek műszaki-szakmai tartalmával és a megvalósítással kapcsolatos elvárások között szerepel, hogy:

- „az európai uniós forrásból támogatott projektek kedvezményezettje köteles a projektekre vonatkozó környezetvédelmi és esélyegyenlőségi jogszabályokat betartani, ... „az esélyegyenlőség szempontjából jogszabályba ütköző nem-megfelelőséget legkésőbb a projekt megvalósítása során megszüntetni. „
- A fejlesztéshez kapcsolódó nyilvános eseményeken, kommunikációjában és viselkedésében a támogatást igénylő esélytudatosságot fejez ki: nem közvetít szegregációt, csökkenti a csoportokra vonatkozó meglévő előítéleteket.
- Infrastrukturális fejlesztéseknél: létesítmények, térhasználat közlekedési kapcsolatok tervezésekor a támogatást igénylő figyelembe veszi és érvényesíti az egyetemes tervezés elveit, azaz a nők és férfiak igényeit, az idősek, a fogyatékosok és a gyermekek igényeit, és bemutatja ennek módját. (információ: <http://www.etikk.hu>)

³⁹ Az összeállítás a Kertészné Bokor Zsuzsannával felvett interjú alapján készült

- A közösségi célú funkciókat ellátó és/vagy ügyfélforgalmat lebonyolító és/vagy állandó munkavégzés helyszínéül szolgáló épület/épületrész építése/felújítása során kötelező a projektarányos akadálymentesítés.
 - A tervdokumentációban külön fejezetben kell dokumentálni az esélyegyenlőség elvének teljesítése érdekében tervezett kivitelezési feladatokat.
 - A tervdokumentáció mellé csatolni szükséges a rehabilitációs szakmérnök nyilatkozatát arról, hogy az akadálymentesítés megfelel a hatályos OTÉK-nak, valamint a „Segédlet a közszolgáltatások egyenlő esélyű hozzáféréseinek megteremtéséhez” c. mellékletben foglalt követelményeknek.

Az operatív programok struktúrájában és a pályázati eljárásrendben is történtek változások, melyek közül a legjelentősebbek pont a települési önkormányzatokat érintik. A regionális operatív programok helyett egy országosan egységes, de területi szinten koordinált Terület- és Településfejlesztési Operatív Program biztosít forrásokat a települések fejlesztési igényeinek kielégítésére. A központi operatív programok közül a TÁMOP és a TIOP céljait egyesíti az EFOP, az Emberi Erőforrás Operatív Program.

Bár nem szoros értelemben vett esélyegyenlőségi programokat támogat, az újszerűsége, a támogatott tématerületek kapcsolódása miatt fontos megemlíteni a TOP 7. prioritását. Az ún. Község Vezérelt Helyi Fejlesztések (CLLD) támogatási formánál az eddigi LEADER-hez hasonlóan helyi köz- illetve gazdasági-társadalmi szereplőkből álló helyi akciócsoportok menedzselik a folyamatokat, melyeket a helyi fejlesztési stratégiák határoznak meg a helyi szükségleteket alapul véve. Ez a forrás a TOP-on belül, a tervek szerint 2016-2017-től lesz elérhető. A TOP a 10 000 fő feletti városok helyi közösségeit támogatja, városfejlesztési tartalommal (kulturális-közösségi és kapcsolódó helyi gazdaságfejlesztési tevékenységek). A VP (Vidékfejlesztési Program) a 10 000 fő alatti települések CLLD programjaihoz nyújt támogatást, vidékfejlesztési tartalommal.

8.2 EFOP – Emberi Erőforrás Operatív Program

Az Emberi Erőforrás Operatív Programon belül az 1. és a 2. prioritástengely foglalkozik az esélyteremtéssel kapcsolatos támogatásokkal.

Az EFOP prioritástengelyei	
Prioritás	Forrás (Mrd Ft)
1. Infrastrukturális beruházások a társadalmi befogadás területén	141,58
2. Befogadó társadalom	318,56
3. Infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében	150,43
4. Gyarapodó tudástőke	212,38
5. Jó állam	35,40
6. Helyi stratégiák végrehajtása, társadalmi innováció és transznacionális együttműködés	8,85
7. Technikai segítségnyújtás	17,70

A központi operatív programok pályázati kiírásaira, így az EFOP-ra is az előző időszakban megismert eljárásrendek vonatkoznak. Az eddigiekhez hasonlóan a megjelentetni tervezett pályázati felhívások **pályázati menetrend formájában évente közlésre kerülnek**. Az EFOP keretében az idén megjelentetni tervezett pályázatok listája 2015. áprilisban jelent meg a Magyar Közlöny 49. számában. Az alábbiakban azon pályázati felhívások találhatók, melyek ún. standard, azaz nyílt eljárás keretében az esélyteremtési célokhoz kapcsolódóan kerülnek meghirdetésre.

Együttműködő társadalom (EFOP 1. prioritás)

Nő az esély – romák foglalkoztatásba ágyazott képzése – EFOP1.1.2

Keretösszeg (Mrd Ft): 2,00

Megjelenés módja: standard

Felhívás meghirdetésének tervezett ideje: november

Védőháló a családokért – EFOP1.2.1

Keretösszeg (Mrd Ft): 6,20

Megjelenés módja: standard

Felhívás meghirdetésének tervezett ideje: október

Ifjúsági programok támogatása – EFOP1.2.2

Keretösszeg (Mrd Ft): 1,00

Megjelenés módja: standard

Felhívás meghirdetésének tervezett ideje: október

Integrált térségi gyermekprogramok – EFOP1.4.2

Keretösszeg (Mrd Ft): 3,00

Megjelenés módja: standard

Felhívás meghirdetésének tervezett ideje: október

Gyarapodó tudástőke (EFOP 3. prioritás)

Társadalmi felzárkózási és integrációs köznevelési intézkedések támogatása EFOP3.1.3

Keretösszeg (Mrd Ft): 4,20

Megjelenés módja: standard

Felhívás meghirdetésének tervezett ideje: *április*

Tanoda programok támogatása – EFOP3.3.1

Keretösszeg (Mrd Ft): 3,00

Megjelenés módja: standard

Felhívás meghirdetésének tervezett ideje: *szeptember*

Roma szakkollégiumok támogatása – EFOP3.4.1

Keretösszeg (Mrd Ft): 1,20

Megjelenés módja: standard

Felhívás meghirdetésének tervezett ideje: *június*

1. ábra: EFOP 2015-ös pályázati menetrend esélyegyenlőségi pályázatok

Felhívás azonosító jele	Felhívás neve	Felhívás keretösszege (Mrd Ft)	Felhívás meghirdetésének módja	Felhívás meghirdetésének tervezett ideje
EFOP-1.1.2	Nő az esély - romák foglalkoztatásba ágyazott képzése	2,00	standard	november
EFOP-1.2.1	Védőháló a családokért	6,20	standard	október
EFOP-1.2.2	Ifjúsági programok támogatása	1,00	standard	október
EFOP-1.4.2	Integrált térségi gyermekprogramok	3,00	standard	október
EFOP-3.1.3	Társadalmi felzárkozási integrációs köznevelési intézkedések támogatása	4,20	standard	április
EFOP-3.3.1	Tanoda programok támogatása	3,00	standard	szeptember
EFOP-3.4.1	Roma szakkolégiumok támogatása	1,20	standard	június

8.3 TOP – Terület- és Településfejlesztési Operatív Program

A 2014-2020 Európai Uniói fejlesztési ciklusban a regionális szintű operatív programok helyett ún. területi szintű operatív program a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) biztosít keretet a települések humán területeken szükségessé vált infrastrukturális fejlesztéseinek. **A TOP-on belül a megyei jogú városok saját kerettel rendelkeznek, míg a kisebb települések számára megyei szinten kerültek a keretek elkülönítésre.**

Az új támogatási rendszer a TOP viszonylatában egyértelműen a városoknak kedvez, ez többek között az EU városfejlesztési politikájának köszönhető, mely szerint az ország számára rendelkezésre álló teljes forrás 6%-át városfejlesztésre kell fordítani. A 1702/2014. (XII.3.) Korm. határozat tartalmazza a megyék és a megyei jogú városok TOP keretében elérhető forrásait.

2. ábra: Terület- és Településfejlesztési Operatív Program prioritástengelyei

PRIORITÁSTENGELYEK	Alap	OP-n belüli arány (%)	Indikatív forráskeret (nemzeti társfinanszírozással)Mrd Ft
1. Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére	ERFA	24,2	298,5
2. Vállalkozásbarát, népességmegtartó településfejlesztés	ERFA	12,0	147,8
3. Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken	ERFA	16,3	201,0
4. A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése	ERFA	5,0	61,8
5. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás-ösztönzés és társadalmi együttműködés	ESZA	7,3	89,7
6. Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban	ERFA, ESZA	31,4	387,0
7. Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD)	ERFA, ESZA	3,7	45,6
Összesen		100	1 231,4

Az átfogó célok közül tehát a 4., 5. a megye MJV-n kívüli területeire vonatkozóan foglalkozik azokkal a témákkal, melyek közvetlenül az esélyteremtést támogatják, ezek részletesen a következők:

4. Prioritás tengely: A helyi közösség szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése

Célja: Önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása

Támogatást nyújt:

- Egészségügyi alapellátás infrastruktúra fejlesztése,(pl. házi orvos rendelő felújítás, eszközfejlesztés)
- Szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése.
- Fentiek keretében akadálymentesítés, családbarát funkciók
- Szociális város rehabilitáció (lakótelepek, leszakadó városrészek, külterületi telepek, fizikai rendbetételek, fejlesztése, lakhatási körülmények javítása) városokban

Főbb kedvezményezettek: helyi önkormányzati költségvetési irányító és költségvetési, szervek, önkormányzati többségi tulajdonú vállalkozások, civil szervezetek, egyházak, gazdasági társaságok és szövetkezetek.

5. prioritástengely: Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztése, foglalkoztatás ösztönzés, társadalmi együttműködés

Célja: Az ERFA prioritásokhoz kapcsolódó ESZA támogatások, kiemelten a megyei gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó foglalkoztatási célú támogatások, a szociális város rehabilitációhoz kapcsolódó közösségi, humán fejlesztések támogatása, továbbá a helyi identitás és kohézió erősítése.

Támogatást nyújt:

- megyei és helyi szintű foglalkoztatási (helyi gazdaságfejlesztési) együttműködések (paktumok), ezek keretében a TOP-1-hez kapcsolódó ESZA tevékenységeket és KKV-k képzési és foglalkoztatási (átmeneti bértámogatás) támogatása, továbbá a gyermekellátási szolgáltatások munkavállalóinak foglalkoztatási (átmeneti támogatás) és képzési támogatása,
- Szociális város rehabilitáció ESZA elemei, pl. társadalmi felzárkóztatás, együttműködés,
- Helyi közösségi programok, beleértve helyi identitást és közösséget erősítő akciók, helyi közösségfejlesztés, ösztöndíjak, stb.

Főbb kedvezményezettek: helyi önkormányzati költségvetési irányító és költségvetési szervek, önkormányzati többségi tulajdonú vállalkozások, civil szervezetek, megyei kormányhivatalok munkaügyi központja, képző intézmények

A 6. prioritási tengely a megyei jogú városok számára van fenntartva. Szolnok Megyei Jogú Város TOP 6. forráskerete a 1702/2014. (XII.3.) Korm. határozat szerint: 15,19 Mrd Ft. Szolnok Integrált Területi Programja tartalmazza a forráskeret intézkedések közötti felosztását.

A prioritástengelyen belül az intézkedések a megyei pályázatok ún. „tükörpályázatait”. Itt a 6.6 Városi közszolgáltatások fejlesztése; a 6.7. Leromlott városi területek rehabilitációja, a 6.8. Gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó foglalkoztatás fejlesztés és a 6.9 Társadalmi kohéziót célzó helyi programok elnevezésű intézkedések generálnak majd esélyegyenlőséggel kapcsolatos fejlesztéseket Szolnok területén. Ezek a pályázatok többségében az önkormányzat számára rendelkezésre bocsátott célzott forrást jelentenek. Ez alól kivételt képez a 6.9 intézkedés keretében a TOP.6.9.1 A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok című, a tervezettek szerint **2016 II. felében megjelenő pályázati felhívás, amelyben több tíz milliós keretösszeg áll majd civil szervezetek rendelkezésére, hogy a szegregált, vagy szegregációval veszélyeztetett területeken projekteket valósítsanak meg az alábbi témákban:**

- közösségfejlesztés
- szociális munka
- foglalkoztatás elősegítése:
- kora-gyermekkor, gyermekkor és iskolán kívüli fejlesztés és oktatás fejlesztése:
- egészség fejlesztés
- szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása
- bűnmegelőzést elősegítő programok

Az első öt prioritási tengelyen belül megjelenő pályázati kiírásokra 2014 és 2020 között rendelkezésre álló forrás Jász-Nagykun-Szolnok megyében 53,78 milliárd Ft, mely tehát a 77 megyei település számára lesz elérhető az elkövetkezendő években.

Az **1702/2014. (XII.13.) Kormányhatározat** alapján az IH ITP útmutató szerint Jász-Nagykun-Szolnok megye 77 településére jutó keretének **TOP prioritások és intézkedések szerinti megoszlása** kerekítve a következő (A táblázatban sárga színnel emeltük ki az esélyegyenlőséghez hozzájáruló pályázati felhívásokat):

Intézkedés száma és elnevezése		forrás (Mrd Ft)
1. Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére		20,09
TOP 1.1	Helyi gazdasági infrastruktúra fejlesztése	7,7
TOP 1.2	Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés	4,8
TOP 1.3	A gazdaságfejlesztés és a munkaerő mobilitás ösztönzését szolgáló közlekedésfejlesztés	3,44
TOP 1.4	A foglalkoztatás segítése és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények,	4,15
2. Vállalkozásbarát, népességmegtartó településfejlesztés		9,96
TOP 2.1	Gazdaságélénkítő és népességmegtartó településfejlesztés	9,96
3. Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten városi területeken		13,53
TOP 3.1	Fenntartható települési közlekedésfejlesztés	5,07
TOP 3.2	Önkormányzatok energiahatékonyságának és a megújuló energia-felhasználás arányának növelése	8,46
4. A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése		4,16
TOP 4.1	Egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése	1,45
TOP 4.2	A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése	1,15
TOP 4.3	Leromlott városi területek rehabilitációja	1,56
5. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkozás-ösztönzés és társadalmi		6,04
TOP 5.1	Foglalkoztatás-növelést célzó megyei és helyi foglalkoztatási együttműködések (paktumok)	4,46
TOP 5.2	A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok	0,58
TOP 5.3	Helyi közösségi programok megvalósítása	1
Összesen		53,78

8.4 TOP pályázati eljárásrend

Az előző időszakban megszokott pályázati verseny helyett egy megyei szintű koordinációra alapozott kiszámíthatóbb pályázati rendszer várható. A 2013 novemberében kezdődött területi tervezési folyamat során a megyei önkormányzatok összegyűjtötték a települések fejlesztési igényeit, és a TOP, majd a TOP keretében megjelenő pályázati felhívások támogatható

tevékenységeinek ismeretében koordinálták a fejlesztési elképzelések rangsorolását, információt biztosítottak az egyes projektek tervezéséhez. Az információáramlás kétirányú volt, vagyis a települések igényeinek képviselőjében lehetőség nyílt az operatív program és kapcsolódó dokumentumok véleményezésére, az érdekek érvényesítésére is.

A tervezési folyamat során a megyei önkormányzatok koordinációs szerepe változó súllyal jelent meg az pályázati eljárásrendet szabályozó útmutatókban. Az előkészítési időszak végére megszülető 272/2014 (IX.05) Korm. rendeletben leírtak alapján a megyei önkormányzatok szerepe tisztázódott. A TOP keretében meghirdetett pályázati felhívások értékelése ún. Területi Kiválasztási Rendszerben (TKR) történik. A normál módon, nyílt felhívás formájában meghirdetett pályázatokról szóló támogatási döntést két főből álló döntés előkészítő bizottság készíti elő, melynek tagjai az irányító hatóság és a területi szereplő (tehát a megyei önkormányzat) által delegált egy-egy fő. „Csak azon támogatási kérelmek támogathatók, amelyekben megjelölt támogatandó tevékenységet a döntés-előkészítő bizottság területi szereplő által delegált tagja is támogatásra javasolta.”⁴⁰

A Szolnoki járás településeinek pályázati projektjei előkészítésében és megvalósításában azonban már a megyei jogú városnak lehet szerepe: „A megyei jogú város a járása területén található települési önkormányzatok e rendelet hatálya alá tartozó támogatásból megvalósuló közfeladat-fejlesztési projektjei előkészítésében - ideértve a közbeszerzési eljárások dokumentációjának elkészítését, és az eljárás lefolytatását is - és megvalósításában köteles részt venni - kivéve a területi kiválasztási eljárásrendszerben kiválasztott projektek esetén -, ha azt a települési önkormányzat kéri.”⁴¹

A megyei jogú városok ezen kívül szintén rendelkeznek döntés-előkészítő szerepkörrel. Saját projektjeik esetében elő-értékelést végeznek, a fent említett egyéb kedvezményezettek, vagyis civil szervezetek számára elkülönített forrás esetében pedig tényleges értékelést, párhuzamosan az Irányító Hatóság értékelésével.

A következő táblázat a tervezett fejlesztésekre vonatkozó előrejelzés, mely tartalmazza mind Szolnok, mind a többi járási település esélyteremtéssel kapcsolatos projektterveihez rendelt forrásszükségletet a megjelenő felhívások szerint. A járási települések esetében a projektgyűjtést a megyei önkormányzat végezte Jász-Nagykun-Szolnok Megye Integrált Területi Programjának tervezéséhez kapcsolódóan. **A táblázatban lévő keretösszegek indikatívak, a települések fejlesztési szándékait tükrözik, a források megszerzéséhez nyertes pályázatok szükségesek.**

⁴⁰ 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet a 2014-2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről 57/A.§ (2) bekezdés

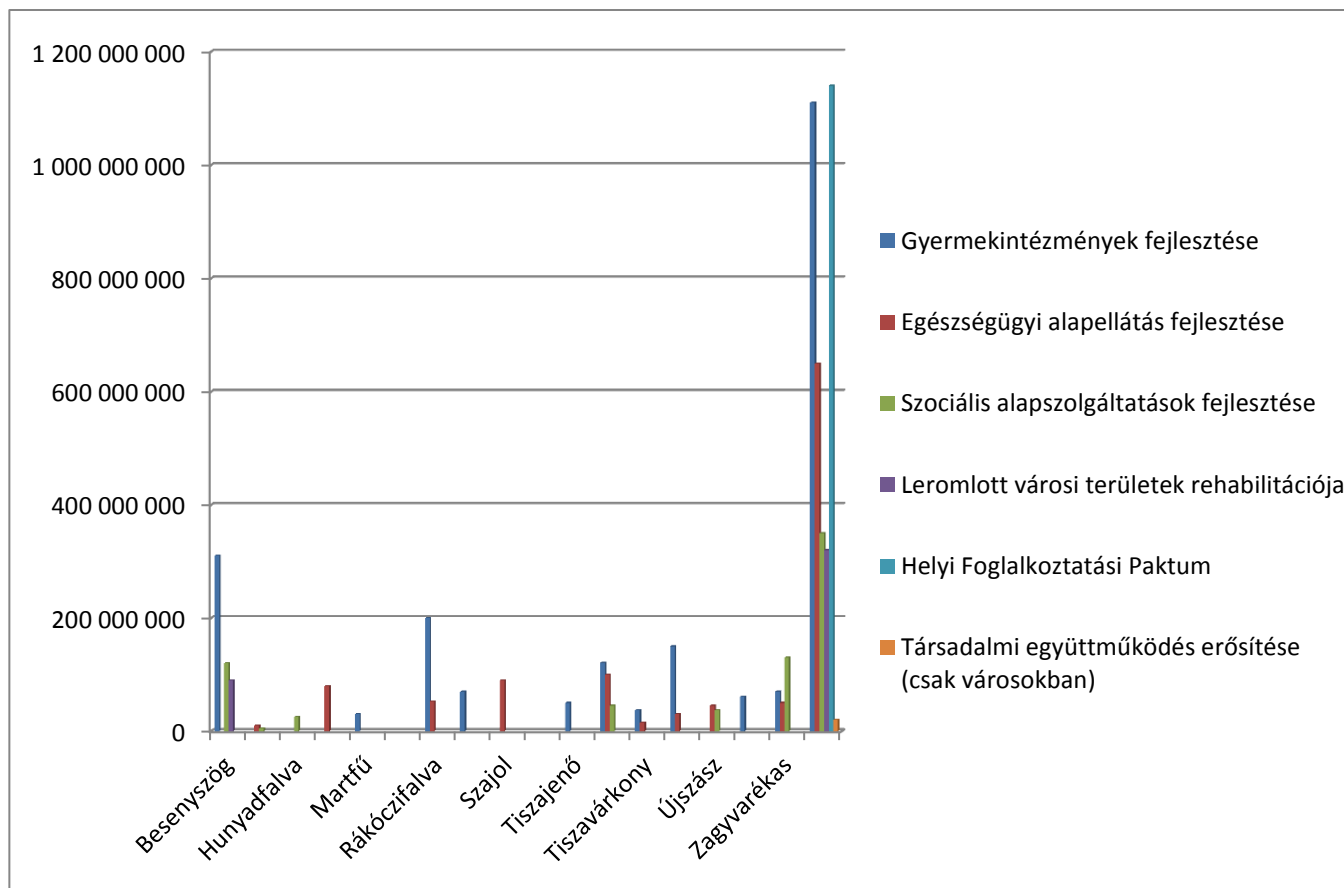
⁴¹ 5. melléklet a 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelethez NEMZETI SZABÁLYOZÁS AZ ELSZÁMOLHATÓ KÖLTSÉGEKRŐL 2014-2020 programozási időszak 3.8.2.2 pont

3. ábra: 2014-2020 EU-s ciklusban megvalósítani tervezett esélyegyenlőséget erősítő fejlesztések a Szolnoki járásban – összefoglaló táblázat⁴²

Település	TOP-1.4.1-15 Gyermekintézmények fejlesztése		TOP-4.1.1-15 Egészségügyi alapellátás fejlesztése		TOP-4.2.1-15 Szociális alapszolgáltatások fejlesztése		TOP-4.3.1-15 Leromlott városi területek rehabilitációja		TOP-5.1.2-15 Helyi Foglalkoztatásio Paktum		TOP-5.2.1-15 Társadalmi együttműködés erősítése	
	2015/2016	2017-	2015/2016	2017-	2015/2016	2017-	2015/2016	2017-	2015/2016	2017-	2015/2016	2017-
Besenyszög	160 000 000	150 000 000			120 000 000			90 000 000				
Csataszög			10 000 000		5 000 000							
Hunyadfalva					25 000 000							
Kőtelek			40 000 000	40 000 000								
Martfű	30 000 000											
Nagykőrű												
Rákóczi falva		200 000 000	52 800 000									
Rákócziújfalu	70 000 000											
Szajol			90 000 000									
Szászberek												
Tiszajenő		50 000 000										
Tiszasüly	121 000 000		100 000 000			45 000 000						
Tiszavárkony	37 000 000		15 000 000									
Tószeg		150 000 000	30 000 000									
Újszász			45 000 000			37 000 000						
Vezseny		61 000 000										
Zagyvarékas		70 000 000	50 000 000		130 000 000							
	TOP-6.2.1-15 Gyermekintézmények fejlesztése		TOP-6.6.1-15 Egészségügyi alapellátás fejlesztése		TOP-6.6.2-15 Szociális alapszolgáltatások fejlesztése		TOP-6.7.1-15 Leromlott városi területek rehabilitációja		TOP-6.8.2-15 Szolnoki Foglalkoztatási Paktum		TOP-6.9.1-15 Társadalmi együttműködés erősítése (Szolnokon)	
Szolnok	1 030 000 000	80 000 000	460 000 000	190 000 000	200 000 000	150 000 000	180 000 000	140 000 000	684 000 000	456 000 000	180 000 000	20 000 000

A következő diagram a fenti táblázat értékeit, vagyis a tervezett projektek teljes költségét mutatja fejlesztési célokhoz rendelve, vagyis a Szolnoki járás települései által 2016 és 2023 között megvalósítani tervezett azon fejlesztések összköltségét, melyek az esélyegyenlőség növekedéséhez valamilyen módon hozzájárulnak majd. Még egyszer szükséges hangsúlyozni, hogy mind a táblázatban, mind a diagramban ábrázolt projektek jelenleg csak fejlesztési javaslatok, megvalósulásuk a tervezés további lépéseihez kötött. A humáninfrastruktúra fejlesztéseket nem, vagy kisebb volumenben tervező települések többségükben az előző ciklusban már sikeres pályázatokkal fedték le az ezen a területen jelentkező fejlesztési igényeket, így most más célokat, mint például a turizmus, a helyi gazdaság fejlesztését (pl. helyi piac), vagy energia megtakarítást eredményező fejlesztést tudnak előtérbe helyezni.

⁴² forrás: www.jnszm.hu

8.5 Összegzés

Az új Európai Unió fejlesztési ciklusban komplex, azaz infrastrukturális fejlesztést, képzési és programelemeket egyaránt tartalmazó projekteket csak a városi jogállású települések tervezhetnek be a hét éves programjaikba. A kisebb települések az esélyegyenlőséggel kapcsolatban, óvodák, bölcsődék, orvosi rendelők és szociális alapellátást végző intézmények felújítását valósíthatják meg. Az iskolák és más közintézmények esetében csak energia racionalizációval összefüggő fejlesztések tervezhetők, tehát nyílászárócsere, homlokzati hőszigetelés, vagy fűtőkorszerűsítés, az ilyen jellegű fejlesztéseket a településenkénti összehasonlítások nem tartalmazzák. Akadálymentesítés az új EU-s ciklusban önmagában nem támogatható, viszont kapcsolódó tevékenységként kötelező. A program típusú esélyegyenlőségi elképzelések megvalósulására, illetve a bentlakásos otthonok fejlesztéseire az EFOP biztosít forrásokat, ahol azonban a TOP-tól eltérően a megye nem végez koordinációs tevékenységet, így nyílt pályázat keretében, országos szinten kell a támogatásokért „versenybe szállni”.

9. Mellékletek

Vincze Lajos: Települési elhelyezkedés és szegregáció

Szegregáció fogalma a magyar jogban

A szegregáció definícióját az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebtv.) 10. § (2) bekezdése így fogalmazza meg:

„Jogellenes elkülönítésnek minősül az a magatartás, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját másoktól - tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indok nélkül - elkülönít.”

A szegregáció lokális formáinak feltárása a települések egyik legnagyobb kihívása. Érzékelhető fogalmi és definíciós hiányosságok állnak jellemzően a háttérben. Érzékelhető a tartózkodás a spontán demográfiai folyamatok feltárásától, amely laikus megközelítésben téves következtetésekre adhat alapot. Ugyanakkor a romló településrészek, a leszakadással veszélyeztetett és szegregátum kialakulásával fenyegető térségek és társadalmi folyamatok feltárásához alapvető közösségi érdek fűződik.

Ezért rögzítjük az elkülönítés és elkülönülés közötti jogszerű fogalmi meghatározást. A különbség az elkülönülés céljában van. Míg az autonómia esetében a kulturális hagyományok, a nyelv megőrzése a cél, addig a tudatos szegregáció esetében a hátrányos helyzetű polgárok kizárása valamely szolgáltatásból, arra szorításuk, hogy egy meghatározott területen éljenek.

A spontán szegregáció esetében egy migrációs folyamat következményeként alakul ki a szociológiailag és sokszor etnikailag is homogén lakóközösség, illetve a jobbmódúak elköltözését nem csak a romló munka- és infrastrukturális körülmények, hanem a hátrányos helyzetű lakók számának növekedése is motiválja.

A „cél” fontosságát a magyar jogalkotó is elismerte, amikor megtiltotta olyan szakkörök, diákkörök és egyéb tanulói, hallgatói, szülői vagy más szervezetek működését, amelyek célja más személyek vagy csoportok lejáratása, megbélyegzése vagy kirekesztése. (Ebtv. 27. § (4))

Míg a területi autonómia lakói saját választásuk eredményeképpen próbálják területük etnikai arányait megőrizni, addig a szegregáltan élők többnyire szándékaik ellenére kerülnek hátrányos helyzetű sorstársaikkal együtt, sokszor etnikailag is homogén lakókörnyezetbe. Az akaratlagos elkülönülés magatartását a diszkrimináció-definíciók kiveszik a jogtalan elkülönítés kategóriája alól. Az ECRI 7. számú általános irányelv⁴³ ajánlása a fogalmak magyarázatánál külön is kiemeli: “Az önkéntes elkülönülés nem eredményez szegregációt.”

Az UNESCO egyezmény “az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről” is felsorolja a jogszerű elkülönülés formái között, hogy vallási, nyelvi okokból lehet külön oktatási intézményeket fenntartani, ha azok a szülők kívánságának megfelelő oktatást nyújtanak. Az Ebtv. a szülők kezdeményezésére és önkéntes választása szerint szervezett kisebbségi oktatást az egyenlő bánásmód követelményét nem sértő oktatás-szervezési formának tartja. (Ebtv. 28. §)

Természetesen egy döntés csak akkor lehet önkéntes, ha megfelelő információk ismeretében születik. Nem nevezhetjük önkéntesnek azt a döntést, melyet a döntés következményeinek ismerete nélkül hoznak. (Például a formálisan beleegyezést kifejező szülői aláírások ellenére

⁴³ A Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság 7. sz. általános ajánlása: A rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelem a nemzeti jogalkotásban. Forrás: http://www.europatanacs.hu/pdf/ECRI_7.pdf

sem ismertük el a cigány kisebbségi oktatás szülői kezdeményezését, vagy amikor az iskola által előre legépzelt papírt írják alá a szülők.)

A különbség harmadik összetevője is lényeges. Az autonómia közösségében a kulturális értékek megőrzése nem eredményezi az életszínvonal csökkenését. A szegregálódott települések, kerületek ezzel szemben mindig leromló infrastruktúrát, csökkenő, vagy megszűnő munkalehetőséget, rosszabb minőségű szolgáltatásokat, összességében: az átlagnál rosszabb körülményeket jelentenek.

Az oktatási szegregáció fogalmánál a jogszerű elkülönülés lényegi eleme nem csupán az önkéntesség, hanem az is, hogy az oktatásban résztvevőt emiatt semmilyen hátrány ne érje; az oktatás megfeleljen az állam által előírt követelményeknek. (Tehát nem szabad “rosszabb körülmények” között, azaz kevésbé képzett pedagógusokkal, rosszabb tárgyi körülmények mellett, csökkentett követelményszinten tanítani.)

Összegzésül tehát: az önkéntesen választott, mások kizárására nem irányuló és azt nem is eredményező, mások részére rosszabb körülményeket nem generáló elkülönülés esetén nem beszélhetünk szegregációról!

Szegregátumok lehatárolása

A szegregátumok az ún. alacsony státuszú népesség aránya, vagyis legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezőknek és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezőknek az aktív korúakon belüli aránya alapján jelölhetők ki.

Szegregátumnak minősülnek azok a területek, ahol az alacsony státuszú népesség aránya meghaladja a 40%-ot.

A szegregátumok kétezer fő alatti települések esetében a települések egésze szintjén, kétezer fő feletti települések esetében a településrészek (háztömbök) szintjén jelölhetők ki. Az adatokat, kartogramokat az EMMI megbízásából a KSH állítja elő.⁴⁴

Az uniós finanszírozású regionális operatív programok által támogatott város-rehabilitációs projektek keretében kötelezően elkészítendő Integrált Városfejlesztési Stratégia (IVS) módszertana („Városfejlesztési Kézikönyv”) az alacsony státuszú népesség koncentrációja alapján határozza le a szegregátumokat.

Ennek alapján szegregátumnak minősül az a terület, ahol az aktív korú népességben belül a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya mindkét mutató tekintetében magasabb, mint 40%.

A Városfejlesztési Kézikönyv a „telepet” és a „telepszerű környezetet” is újabb kontextusba helyezi: „Várostervezésileg a szegregátumoknak alapvetően kétféle típusa jelentkezik:

- a városszövetbe ágyazódott szegregált, szegregálódó területek (általában ezek jelentik a telepszerű környezetet),
- a városszövettől elkülönült, alapvetően nem lakófunkciójú területekbe ékelődött szegregátumok (általában ezek jelentik a telepeket).”

⁴⁴ A szegregációs adatokat és a kapcsolódó kartogramot a KSH-nál az alábbi címen lehet igényelni:
nepszamlalas@ksh.hu

Az IVS módszertana a szegregátumok lehatárolását segítő további vizsgálati szempontokat is beemel, mint például a segélyezési adatok területi eloszlásának, az önkormányzati bérlakások magasabb koncentrációjának vagy az alacsony infrastrukturális ellátottsággal rendelkező területeknek a vizsgálata.

Ezt a szegregátum definíciót, azaz az alacsony státuszú lakosság térbeli koncentrációja alapján történő lehatárolást veszi át a – részben már európai uniós forrásból finanszírozott – telepprogramok pályázati útmutatója is, valamint az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény és a helyi esélyegyenlőségi programok elkészítésének szabályairól és az esélyegyenlőségi mentorokról szóló 321/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet által szabályozott Helyi Esélyegyenlőségi Programok (HEP) tervezési útmutatója is.

A helyi esélyegyenlőségi program elkészítésének részletes szabályairól szóló 2/2012. (VI.5.) EMMI rendelet mellékletei tartalmazzák a programok elkészítéséhez szükséges egységesen rendelkezésre álló statisztikai mutatókat, illetve a helyzetelemzés tartalmi elemeit. Ez utóbbiak között külön pont foglalkozik a telepek, szegregátumok kérdésével, de a gyermekek helyzetével, esélyegyenlőségével foglalkozó pont is hangsúlyozza a szegregált, telepszerű lakókörnyezetben élő gyermekek helyzetének vizsgálatát.

Elmaradott, gettósodó településnek azt a települést nevezzük, ahol a cigánynak tartott gyerekek száma eléri az 50 főt, vagy 500 lakos alatti kistelepülés esetén a 25 főt, továbbá a településen a 18 év alattiak aránya meghaladja a 20%-ot, mert ebben az esetben feltételezhető, hogy a cigány népesség száma és aránya növekedni fog.”

Veresné Péter Judit: A 1004/2010. (I. 21.) Korm. Határozat összefoglalása
A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia - Irányok és
Célok 2010-2021

Fontosnak tartom, hogy a jelen ÁROP programban résztvevők megismerjék azt a nemzeti stratégiát, amely a női esélyegyenlőség fejlesztésének alapidokumentuma ma Magyarországon. Az alábbiakban röviden bemutatom a nemzeti stratégia célkitűzéseit.

Célkitűzések (6 prioritás):

1. A nők és férfiak egyenlő mértékű gazdasági függetlenségének megteremtése, a fizetési és foglalkoztatási aránytalanságok felszámolása, a nők és a szegénység, a nők és az egészség szempontjainak figyelembevétele;
2. A szakmai, a magán- és a családi élet fokozottabb összehangolásának támogatása;
3. A férfi-női részvétel aránytalanságai csökkentésének támogatása a politikai és gazdasági döntéshozatalban, valamint a tudomány területén;
4. Az erőszak elleni hatékony fellépéshez, a megelőzéshez szükséges intézkedések megtétele;
5. A nemekhez kötődő sztereotípiák visszaszorításának támogatása;
6. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve célkitűzéseinek megvalósításához elengedhetetlen változások szakmai megalapozása (képzés, intézményrendszer, nemekre érzékeny költségvetés, nemekre bontott adatgyűjtés).

Definíciók

A Kormány ezen irányok és célok megvalósítása érdekében támogatja a

- gender mainstreaming (a továbbiakban: a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve) és a
- nemek közötti egyenlőség érvényesítését.

A gender mainstreaming a magyar nyelvben csak körülírással visszaadható fogalom, jelentése:

- a nemek dimenziójának beépítése a politikai folyamatok minden egyes szintjén:
 - o a tervezésbe, a kivitelezésbe, a monitorozásba és az értékelésbe,
 - o azzal a céllal, hogy elősegítsék a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség érvényesülését.
- A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve úgymond fősodorba helyezi a nemi dimenziókat.
- A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve nem cél, hanem olyan eszközrendszer, út, mely a nemek közötti egyenlőséghez vezet.
- Ennek a stratégiai módszernek az alkalmazásával megközelíthetjük, majd elérhetjük a nők és férfiak társadalmi egyenlőségét.

Az Európai Tanács a következőképpen definiálta a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elvét:

- Az egyenlőség érvényesítése, a szabályozási folyamatok (át)szervezése, javítása, fejlesztése és értékelése

- azzal a céllal, hogy a nemek társadalmi egyenlőségének szempontjait a politikai döntéshozatalban résztvevő szereplők minden szinten és minden szakaszban integrálják valamennyi szabályozási folyamatba.
- Eszerint valamennyi szakmapolitikai intézkedésnél mérlegelni kell, hogy az hogyan hat a nemek egyenlőségére, illetve a nők és a férfiak életére.
- A szakmapolitikai döntéseket e mérlegelés alapján úgy kell meghozni, hogy azok a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének megvalósulását elősegítsék.

Prioritások részletes bemutatása

1. A nők és férfiak egyenlő mértékű gazdasági függetlenségének megteremtése, a fizetési és foglalkoztatási aránytalanságok felszámolása, a nők és a szegénység, a nők és az egészség szempontjainak figyelembevétele.

A Lisszaboni Stratégia foglalkoztatási iránymutatásai azt a követelményt támasztják a tagállamokkal szemben, hogy olyan foglalkoztatáspolitikát folytassanak, amely az Európai Unió 27 tagállamának (EU27) átlagában biztosítja a

- 15-64 éves népesség 70%-os foglalkoztatási rátájának elérését,
 - o (2014. Mo.: 61,8%, KSH)
- a nők esetében pedig a 60%-ot.
 - o (2014. Mo.: 55,9%, KSH)
- A foglalkoztatottság növelése Magyarországnak az Európai Uniótól függetlenül is elemi érdeke.
 - o A társadalom ugyanis akkor jár a legjobban, ha minden munkaképes állampolgára aktívan jelen van a munkaerőpiacon, mert,
 - o ez az egyének anyagi függetlenségének a záloga,
 - o ami előfeltétele a társadalmi jólétnek,
 - o és a magas foglalkoztatottsággal elkerülhető az egyes egyének és települések elszegényedése.

A munkaerő-piaci részvétel nem csupán

- magasabb jövedelemhez juttathat,
- s ily módon mérsékli a szegénységet,
- hanem gazdagíthatja az emberi kapcsolatokat,
- hatékonyabbá teheti az információkhoz való hozzáférést,
- erősíti az egyének társadalmi részvételét,
- hozzájárul a társadalmi kohézió erősödéséhez,
- csökkenteni a társadalmi kirekesztődés kockázatát.

A többszörös diszkrimináció, azaz a nemi (gender) alapú és etnikai alapú diszkrimináció összefonódása a legösszetettebben a

- roma nőket, illetve a
- bevándorló (faji alapon megkülönböztetett) etnikai csoportokhoz tartozó nőket sújtja.
- Esetükben a
 - o munkanélküliség,
 - o az alacsony iskolázottság,
 - o a tartós szegénység,
 - o a rossz egészségi állapot,
 - o a nem megfelelő lakhatási körülmények,
 - o alacsony társadalmi és gazdasági státuszuk,

- valamint az előítéletek
- és diszkriminatív eljárások
- együttesen és egymással kölcsönhatásban okozzák a többszörös (interszekcionális) társadalmi kirekesztettséget.

A felnőtt népesség egészségi állapotának két legfontosabb jellemzője

- a születéskor várható élettartam és ezzel szoros összefüggésben az idő előtti halálozás aránya,
- valamint a megélt életek során elérhető életminőség.
- A felnőtt magyar népesség jellemzői:
 - a férfiak alacsonyabb várható életkora (KSH 2014: születéskor várható átlagos élettartam: férfiak: 72 év, nők 79 év),
 - A korábbi évszázadokban, amíg a szülés körüli halálozás a nők körében igen magas volt, a nők várható élettartama volt alacsonyabb, azonban a biztonságos szülési körülmények megteremtése óta ez az arány valamennyi civilizált országban megfordult.

2. A szakmai, a magán- és a családi élet fokozottabb összehangolásának támogatása

Sokféle család van.

A család olyan társadalmi egység, amely

- a család létrejöttének módjait,
- a családhoz tartozó egyének számát,
- viszonyrendszerét, és
- alá-fölé vagy mellérendeltségi viszonyait tekintve változatos képet mutat.

Ennek megfelelően vannak

- házasságban, vagy
- élettársi kapcsolatban élő,
- gyerekes,
- nagycsaládos, vagy
- gyermektelen,
- örökbefogadott gyermeket nevelő családok, vannak
- elvált szülők,
- egyszülős családok, olyan
- családok, ahol a különböző házasságokból származó gyerekek együtt nevelkednek,
- azonos nemű partnerek együttélése,
- özvegyek, és a
- gyermekekkel együtt élő és gondozott idős szülők, vagy
- egyedül élő, közösségi ápolásban részesülő idős szülők,
- már külön élő egyedülálló felnőtt gyerekek.
- Bizonyos családok nukleárisak, tehát anya, apa, gyerekek alkotják azt,
- mások nagycsaládok, vagyis több generáció és rokonsági szint él együtt.

A család érték.

A család értéket képvisel, amennyiben a bennük élő egyének

- testi,
- lelki és
- szellemi épségét nem veszélyezteti senki a családon belül.

A családi szerepek változhatnak.

Azok a szerepek, melyeket a család tagjai betöltenek,

- társadalmilag szocializáltak és
- nem elsősorban biológiai adottságok.
- Mindkét nemnek joga van ahhoz, hogy osztozzon a
 - o családfenntartás örömeiben, sikerélményeiben és nehézségeiben,
 - o akár a fizetett, házon kívüli szakmai, akár a
 - o nem fizetett, házon belüli háztartási és gyermeknevelési, beteg- és idősgondozási feladatokat tekintjük annak.

A jóléti állam fontos szerepet vállal a családok életében. A modern társadalmakban az állampolgárok a jóléti államra ruháznak bizonyos gondozói feladatokat, amelyek hazánkban ingyenesen vagy kedvezményes áron elérhetők, így pl.

- védőnői szolgálat és
 - gyermekorvosi szolgálat,
 - korai fejlesztés,
 - bölcsőde,
 - óvoda,
 - oktatási intézmények,
 - napközik,
 - gyermekjóléti szolgáltatások,
 - ápolási intézmények
 - és idősgondozó intézmények,
 - védelem és oltalom a családon belüli erőszak áldozatainak,
 - segítség a mélyszegénységbe került családok egyben tartásához,
 - a hajléktalan családok oltalmazása.
-
- A magyar bölcsődei és óvodai ellátórendszer, továbbá a védőnői szolgálat nagy múltra tekintenek vissza, és nemzetközi összehasonlításban is magas szakmai színvonalat képviselnek mind a
 - o pedagógiai módszerek, mind pedig a
 - o fizikai ellátások tekintetében.
 - A gyermekellátásnak alapvetően ennek a rendszernek a fejlesztésén kell alapulnia az alternatív megoldások támogatása és bővítése mellett (családi napközi, házi gyermekfelügyelet).

A társadalomnak elő kell segíteni a munka és a magánéleti kötelezettségek összehangolását családon belül, a nők és férfiak számára egyaránt.

3. A férfi-női részvétel aránytalanságai csökkentésének támogatása a politikai és gazdasági döntéshozatalban, valamint a tudomány területén

A döntéshozatalra vonatkozó általános cél, hogy a stratégia által meghatározott időtartam végére, vagyis 2021-re Magyarország felzárkózzon az EU-s országok középmezőnyébe a nőknek

- a politikai és gazdasági döntéshozatalban, valamint
- a tudomány területén elfoglalt helyét illetően.

A felzárkózást nem csak a nemzetközi kötelezettségek, és a nemzetközi mezőnytől való leszakadás teszi szükségessé.

- Ezen kívül a patriarchális és konzervatív társadalomban a nők helyzete tartósan akadályozhatja Magyarország felzárkózását és pozitív teljesítményét.

- Bizonyított tény, hogy a döntéshozatalban a sokszínűség, a többféle szempont érvényesítése előny.
- Minden dokumentum hangsúlyozza – és minden tapasztalat igazolja -, hogy a nemek közötti egyenlőtlenség a politikai és a gazdasági döntéshozatalban negatívan befolyásolja az ország egészének nem csak a megítélését, de a teljesítményét is.
- A kontraszelekció, egy bizonyos csoport (még ha rejtett) diszkriminációja, az előítéletek a teljesítmény rovására mennek.
- Nemzeti érdek, hogy ez ne így legyen.
- A nemzeti érdeken kívül az európai elvárások szintén intézkedéseket igényelnek.

A magyar társadalom patriarchális és konzervatív értékei nagyrészt megerősítést nyernek

- a jelenlegi döntéshozók
 - o megnyilvánulásaiban,
 - o a nemek közötti egyenlőségről hangoztatott nézeteikben
 - o vagy éppen a hallgatásukban.
- Ezért alapvető feladat, hogy
 - o megértsék a problémát,
 - o azonosuljanak azzal, és
 - o kezdeményezően lépjenek fel annak orvoslásában.

4. Az erőszak elleni hatékony fellépéshez, a megelőzéshez szükséges intézkedések megtétele

A végső cél

- a nők és a gyermekek elleni erőszak minden formájának felszámolása, és
- a sürgős fellépés a nők és férfiak, lányok és fiúk testi és érzelmi integritáshoz való alapvető jogának megsértése ellen.
- Az e célok előmozdításához szükséges stratégiai prioritásoknak
 - o az áldozatok védelmét és
 - o az elkövetők felelősségre vonását szolgáló jogi keret kialakítását,
 - o az infrastrukturális háttér erősítését,
 - o és a megelőzést kell szolgálniuk.

5. A nemekhez kötődő sztereotípiák visszaszorításának támogatása

Az oktatásra vonatkozó EU-s irányelvek azt hangsúlyozzák, hogy lehetőséget kell adni mindenki számára

- a személyes fejlődésre,
- az új nemzetközi környezet által megkívánt legmagasabb szintű teljesítmény elérésére
- és a társadalmi integrációhoz szükséges forrásokhoz való hozzájutásra.

Ezért a tagállamokban olyan oktatásirányítási stratégiákat kell kimunkálni és alkalmazni, melyeknek deklarált alapelve, hogy

- nem fogadhatja el a társadalmilag tartósan és visszafordíthatatlanul kizárt személyek létét,
- és elősegíti a személyiség fejlődését
- és az aktív polgárok nevelését.

Több olyan jelentősebb tényezőre is érdemes utalni, melyek

- a közösségi oktatási kompetenciák kiszélesítésének irányába vezethetnek.

- Kiemelendő a más területeket érintő szabályozás hatása az oktatásra
- és a más területeken zajló fejlesztések oktatási komponenseinek erősödése.

Ezen alapelvek mentén kerülhet sor a nők és férfiak társadalmi egyenlőségét elősegítő prioritások kidolgozására az oktatás területén.

6. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve célkitűzéseinek megvalósításához elengedhetetlen változások szakmai megalapozása (képzés, intézményrendszer, nemekre érzékeny költségvetés, nemekre bontott adatgyűjtés)

A nemek közötti egyenlőség megteremtésében tett intézkedéseknek Európa és a világ más országaiban már számos, nehezen kiküzdött eredménye van.

- A nők munkaerő-piaci pozíciójának javításában,
- a munkavégzés formájának megválasztásában,
- a családi élet és a munkahely összeegyeztetésében elért eredmények,
- a családon belüli erőszak megfékezéséért folytatott harc
- mérhető, pozitív hatással voltak
 - o a nők és férfiak életére,
 - o életminőségére,
 - o a személyes jövőképük alakulására
 - o és a társadalmi jövőkép alakulására.

A Magyarországról szóló hazai és külföldi ország-jelentések is észlelik az

- EU-s jogharmonizáció eredményeit,
- de a gyakorlati megvalósítás ellentmondásait egyaránt.

Ahhoz, hogy a nemek közötti egyenlőség területén érdemi és érzékelhető változások történjenek,

- egyre több nő szerepvállalására lenne szükség, mind
 - o a törvényhozásban,
 - o az igazgatásban, mind
 - o a gazdaságirányító pozícióiban.

A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve célkitűzéseinek megvalósításához elengedhetetlen, hogy kialakuljanak azok az intézmények és mechanizmusok, amelyek a jelenleginél hatékonyabban képesek a politikai akarat formálására.

Ezen célkitűzés eléréséhez létfontosságú, hogy a nemek egyenlősége és ennek gyakorlati politikává változtatása ne maradjon az értelmiségi nők belügye.

A nemek közötti egyenlőséggel foglalkozó írásokkal való azonosulás világossá teszi minden érintett számára, hogy ennek érvényesítése nélkül tovább nőnek a strukturális egyenlőtlenségek, és a szociális különbségek.

Tevékenységek

A Fórum kialakíthatja az öt érintett célcsoportra vonatkozó munkacsoportokat, köztük a nők és férfiak társadalmi egyenlőségét elősegítő munkacsoportot. Továbbá szükséges lehet egy hatodik munkacsoport kialakítása is, amely a módszertani, adat és információgyűjtő tevékenységek összehangolását végezheti az összes célcsoport vonatkozásában, hiszen a felmerülő problémák egymással szoros összefüggésben jelennek meg. E munka során a hagyományos szociológiai módszereken túl építeni lehet a közösségi felmérés és tervezés gyakorlatára is.

A „női” munkacsoport tevékenységének fókuszába elsősorban a járási szintű képzési és tanácsadási tevékenységek összehangolását javaslom. További hangsúlyos tématerületek lehetnek: munkaerő-piaci segítségnyújtás, családbarát környezet és közösségi élet fejlesztése, gyermekek napközbeni ellátásának fejlesztése.

A képzési és tanácsadási tevékenység fejlesztése és járási szintű összehangolása azt jelenti, hogy biztosítani kell az átjárhatóságot konkrét és átvitt értelemben is az egyes települések képzési, tanácsadási tevékenységei között. Az ehhez szükséges javasolt résztevékenységek:

- Célcsoport elérésének módszertani megalapozása.
- Képzési igényfelmérés a célcsoport körében.
- Forrásszervezés összehangolása.
- Képzési specifikumok területi kialakítása, átfedések minimalizálása.

A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia célkitűzéseit is szükséges olyan szempontból megvizsgálni, hogy mit szükséges, illetve lehetséges járási szinten is megvalósítani. Ennek végiggondolása is a női munkacsoport feladata lehet.

A Fórum a munkája során meg kell hogy különböztesse az érintett célcsoportokra közvetlenül irányuló segítő, támogató, fejlesztő tevékenységeket, valamint az adott célcsoport társadalmi környezetére irányuló, az elfogadást, integrációt segítő érzékenyítő, szemléletformáló tevékenységeket. A célcsoportra irányuló fejlesztési elképzelések is alapvetően kétfélek lehetnek: egyrészt irányulhatnak egyénekre, másrészt közösségekre is.

Módszertani kérdések

A Fórum a munkája során szembesülhet olyan módszertani problémákkal, kérdésekkel, amelyek megoldásában is kezdeményező szerepet kell majd vállalnia. Női témakörben előzetesen jelezhetők az alábbi módszertani kérdések:

- A családon belüli erőszak látenciája magas.
- Családbarát munkahelyi megoldások látenciája magas, nem kapnak megfelelő nyilvánosságot a jó gyakorlatok, nem válnak mintaadóvá.

⁴⁵ Szerkesztői megjegyzés: A közölt javaslatcsomag a női esélyegyenlőséghez kapcsolódóan fogalmazta meg az Esélyegyenlőségi Fórum működését és esetleges partnereit. A potenciálisan bevonható partnerek áttekintése olyan részletezettséggel történt meg, amelyből a Fórumban kialakítandó munkacsoportok mindegyike tud ötleteket venni, ezért közlése mindenképp indokolt.

- Inaktív, ám dolgozni akaró nők látenciája magas, nem jelennek meg a rendszerben, nehéz elérni őket.
- Nők és férfiak közötti bérkülönbségek látenciája magas.

A Fórum illetve a munkacsoportok feladata lehet, hogy egy-egy adott problémára fókuszálva közösen keressenek módszertani és gyakorlati megoldási lehetőségeket az információgyűjtés szélesítésére és mélyítésére.

A Fórum számára javaslom, hogy jelen tanulmányban szereplő fejlesztési javaslatokból állítson össze egy kérdőívet a járásban érintettek teljes köre számára. A kérdőívek elemzése alkalmas a konkrét beavatkozási gyakorlatok összegyűjtésére, a felmerülő javaslatok közötti súlyozásra, a beavatkozási sorrend meghatározására. A kérdőíves módszert kiegészíthetik fókuszcsoportos műhelymunkák is, a közösségi felmérés és tervezés gyakorlati alkalmazásával.

Fejletlen társadalmi demokrácia

A Fórum a munkája során a módszertani kérdések mellett szembesülhet a társadalmi demokrácia⁴⁶ fejletlen magyarországi viszonyaiból fakadó problémákkal is.

Kulcsfontosságú kérdés, hogy az érintett célcsoportokba tartozók képesek-e szövetkezni egymással a problémáik megoldása érdekében? Rendelkeznek-e a szövetkezéshez szükséges alapvető képességekkel, készségekkel, kompetenciákkal, tapasztalatokkal? Vannak-e olyan báziscsoportok, amelyek kiinduló pontjai lehetnek a szövetkezésnek? Tudnak-e hálózatosodni ezek a kezdeményezések? Képesek-e az érdekvédelemre, érdekképviseletre, érdekérvényesítésre?

Ezt nehezíti az a tényező is, hogy az egyes adott célcsoportba tartozók összetétele nem homogén, hanem heterogén. A nők sem homogén, hanem heterogén célcsoport, az eltérő élethelyzetekre egy statisztikai adatot hozok példaként:

- Nagy különbség van a gyermeket nevelő és a gyermektelen háztartások jövedelmi helyzete között. A KSH 2013-as adatai szerint az egy főre jutó éves kiadások átlaga a gyermek nélküli háztartásokban 1.033.135 Ft, míg a gyermekes háztartásokban ez az összeg 652.647 Ft.

Tagok és partnerek

A Járási Esélyteremtő Fórum tagjai közé egyrészt az érintett célcsoportok tapasztalati szakértőit szükséges meghívni, akik rendelkeznek egyfelől olyan szakmai tapasztalattal, másfelől olyan közösségi háttérrel, harmadrészt személyesen is érintettek a célcsoport problémavilágában, amely lehetővé teszi számukra, hogy a Fórum munkája során megjelenítsék a célcsoport meghatározó részének valós szükségleteit, igényeit, problémáit, javaslataikat.

A Fórum tagjai lehetnek továbbá az érintett célcsoportokat segítő intézmények, szervezetek képviselői, szakemberei. Továbbá azon intézmények, szervezetek képviselői, szakemberei, akiknek a fejlesztési javaslatok megvalósításában való közreműködésük szükséges.

⁴⁶ A társadalmi demokrácia tölti meg tartalommal az intézményi demokrácia adta kereteket. A demokratikus intézményrendszer működtetése adja az alapot, a társadalmi demokrácia erre épülhetne. A társadalmi demokrácia lényege, hogy a problémák minél inkább ott kezelődjenek, ahol születnek.

A Járási Esélyteremtő Fórum tagjai közé női esélyegyenlőség témakörben az alábbi kiemelt szereplőket javaslom:

- Munkaerő-piaci szereplők (munkáltatók és munkavállalók képviselői, munkaerő-piaci szolgáltatásokat és ellátásokat nyújtó szervezetek, stb.)
- Képzési és oktatási rendszer szereplői (óvodától a felsőoktatásig, közoktatás és felnőttképzés szereplői, stb.)
- Média szakemberei
- Döntéshozók
- A családi és munkahelyi feladatok összehangolásának segítésében érintett szereplők
- Egyházak képviselői minden olyan területen, ahol érintettek
- Egészségügyi rendszer szereplői
- Áldozatvédelmi rendszer szereplői

A Járási Esélyteremtő Fórum munkáját az alábbi szereplők tudják segíteni akár a Fórum tagjaiként, akár vele partnerségben együttműködve:

Családbarát munkahelyek, foglalkoztatás, képzés:

- Munkáltatói, vállalkozásokat, vállalkozókat tömörítő szervezetek (pl. JNSZM Kereskedelmi és Iparkamara)
- Önkormányzati intézmények, cégek
- Munkaügyi Központ
- Munkaközvetítő és fejjadász cégek
- Képző intézmények, szervezetek
- Szakképző iskolák
- Felzárkóztató képzést végző iskolák
- Főiskolák, egyetemek, tudományos kutatóhelyek

Szociális és krízisellátás:

- Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatok
- Családok Átmeneti Otthona
- Karitatív, egyházi szervezetek
- Adósságkezeléssel foglalkozó szervezetek
- Biztos Kezdet Program

Egészségügyi ellátás:

- Védőnői Szolgálat
- Házi gyermekorvosok
- Házi orvosok
- Kórházak, rendelőintézetek
- ÁNTSZ
- Betegszervezetek
- Egészségtudatossággal foglalkozó szervezetek
- Szűrővizsgálatokat szervező, végző szervezetek

Gyermekek ellátása, oktatás, nevelés, felvilágosítás, érzékenyítés, szemléletformálás:

- Bölcsődék
- Óvodák
- Általános iskolák

- Középiskolák
- Családi napközik
- Oktatásirányítást végző és az oktató-nevelő munkát segítő szervezetek (pl. Oktatási Hivatal, KLIK, Pedagógiai Szakszolgálat)
- Demokráciára neveléssel foglalkozó szervezetek
- Házi gyermekfelügyelettel foglalkozó csoportok

Nők elérése, megszólítása, bevonása, igények és problémák felmérése:

- Női szervezetek, csoportok (pl. hátrányos helyzetű nők, gyermeket nevelő nők elérése)
- Idős és nyugdíjas szervezetek, csoportok, idősgondozó intézmények, szervezetek (idős nők elérése)
- Családokkal foglalkozó szervezetek, csoportok.

Közösségi terek:

- Művelődési Házak
- Könyvtárak
- Egyéb (külső és belső) közösségi tereket üzemeltető intézmények, szervezetek, vállalkozások
- Sportlétesítmények
- Szabadidős tevékenységeket szervező szervezetek
- CIC és Önkéntes Centrum
- Önkéntes munkát szervező, önkénteseket fogadó szervezetek

Nők részvétele a döntéshozatalban:

- Önkormányzatok, képviselőtestületek
- Női polgármesterek, alpolgármesterek
- Önkormányzati intézmények női vezetői

Áldozatvédelem:

- Rendőrség, Bíróság, Ügyészség
- Egyéb áldozatvédelmi szervezetek
- Egyenlő Bánásmód Hatóság

Buru Györgyné: Jó gyakorlatok az idősügy területén

Az elmúlt években számos megvalósult program, jó gyakorlat és intézkedés javította az idősök helyzetét. A szociális alapszolgáltatások köre a településeken működik, mindenhol jelen van.

2000 óta minden év októberében sor kerül az Idősök Világnapja méltó megünneplésére, amely évente egy napra az egész társadalom figyelmét az idősekre irányítja. Az Idősök Világnapja köré szervezett rendezvényeken, ünnepségeken szakemberek, idősök és fiatalok, hivatásos művészek és amatőrök együtt köszöntik, időseket. A járás településein ennek is hagyománya van.

Idősbarát Önkormányzat Díj 2004 óta, pályázati úton nyerhető el. A települések számára célkitűzésként javíthatja az idősök érdekében tett intézkedések minőségét, mennyiségét.

Besenyszög

- Besenyszög község önkormányzata 2009-ben elnyerte az Idősbarát Önkormányzat címet, a több évtizeden keresztül végzett odaadó munkájáért, az Idősök otthona magas szintű szakmai tevékenységért. A Képviselő testület kiemelten kezeli az időseket és intézményein keresztül biztosítja az aktív bekapcsolódásukat a közéletbe.
- A helyi civil életben igen aktív az idősök részvétele. Az Őszikék Nyugdíjas Klub 1997-ben alakult a községben élő nyugdíjasok összefogására, testi-szellemi felkarolására, az idősök szabadidejének aktív eltöltésére a kulturális és szabadidős programok által. Azóta folyamatosan működik, heti rendszerességgel találkoznak, jelenleg 50 fölötti létszámmal. Hagyományokra épülő programjaik közé tartoznak a hazai kirándulások, ahol a nevezetességekkel, hagyományokkal, kultúrával ismerkednek. Aktívan részt vesznek a községi rendezvények szervezésében és a programok megvalósításában. Szoros kapcsolatot ápolnak intézményekkel, civil szervezetekkel, a megyei nyugdíjas egyesülettel és más települések klubjaival. Hangsúlyt fektetnek az egészséges életmódra, orvosi előadásokat szerveznek, futóversenyek és más sportlehetőségek, tornák aktív résztvevői. A település más civil szervezetei is szép számmal tudhat tagjai között időseket. A Művelődési Ház és Könyvtár programjait, ünnepségeit mindig a civil szervezetek bevonásával, a lakosság teljes körű tájékoztatása mellett szervezi., kiemelt figyelmet fordít a többgenerációs programokra. Az intézmény ingyenes tanfolyamot szervezett idősök részére az informatikai jártasság megszerzésére, bővítésére.

Szolnok

- Szolnok város elnyerte az 2012. évi Idősbarát Önkormányzat Díjat. Az elismerést azok a települések kapják, akik az adott évben a legtöbbet teszik az idősök fizikai, lelki, anyagi egészségéért, aktivitásuk megőrzéséért.

- Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzatának számos kezdeményezése és programja van, melyeket az önkormányzat az idősök jóléte, aktivitásának megőrzése, valamint a generációk közötti szolidaritás előmozdítása érdekében 2011-ben megvalósított, illetve elindított.
- A kultúra, sport, előadó művészet, érdekképviselet, ismeretterjesztés, közösségformálás területét érintő széleskörű partnerség sokrétű, magas szakmai színvonalú ellátást, illetve programokat biztosít az idősök számára Szolnokon. Átalluk a különböző generációkhoz tartozóknak lehetőségük nyílik a találkozásra, egymás értékeinek megismerésére, egymás segítésére. A programok lehetőséget nyújtanak az idősök aktív szabadidő eltöltésére, közösségek létrejöttére, és formálására, az idősök tapasztalatainak átadására, izolációjuk csökkentésére.
- Az Egészségügyi Szakmai Program, a Családbarát Szolnok Program, valamint a Lakáskonceptió, mind az idősök érdekében tett további kezdeményezések kereteit teremtik meg, valamint kiindulási alapját képezik azon lépéseknek, melyek a generációk egymáshoz való közelebb kerülését, valamint az aktív idősödést mozdítják elő.
- A város idős lakosságával történő kapcsolattartás valamint a rendelkezésükre álló tapasztalat, tudás felhasználásának elsődleges fóruma a 2003 óta önálló érdekképviseleti szervezatként működő Szolnok Városi Idősügyi Tanács.
- A polgármester mellett működő konzultatív, véleményező javaslattevő testület feladata az idős lakosság érdekeinek védelme, képviselete a Polgármesteri Hivatalnál valamint a kistérség nyugdíjas szervezeteivel való kapcsolattartás erősítése. A negyedévente ülésező tanács elnöke a polgármester, tagjai a városi idősügyi szervezetek vezetői. Az ülések során a tanács többek között koncepciókat, programokat véleményez, támogatások, ellátások, fejlesztési és pályázati elképzelések kapcsán él javaslattal.
- Évek óta megrendezésre kerül Tiszta Szívvel Szolnokért névvel egyhetes szűrőprogram a városban. A város több helyszínén ingyenesen vehető igénybe. Az érdeklődők legnagyobb része az 50 feletti korosztályt képviseli. Az idősök egészségmegőrzését szolgálja a Szolnok Városi Klubok és Nyugdíjasok Érdekvédelmi és Kulturális Egyesülete szervezésében havi egy alkalommal megvalósuló Egészségügyi Kisakadémia is, melynek létrejöttét az önkormányzat pénzügyileg és infrastrukturális háttér biztosításával támogatja.
- Önként az idősökért.
A generációk közötti szolidaritás kifejezését évek óta szorgalmazza a Szer-telen Fiatalokért Szolnok Közhasznú Egyesület által működtetett Szer-telen Ifjúsági Ház. Íz általuk koordinált, ill. megszervezett Szeretethíd, 72 óra kompromisszum nélkül, 48 óra szeretetben elnevezésű önkéntes rendezvényeken résztvevő fiatalok rendszeresen látogatást tesznek és műsort adnak az idősök otthonaiban valamint takarítási, kert- és udvarrendezési feladatokat vállalnak egyedül élő szép korú lakosoknál. A programok megvalósításához az önkormányzat erkölcsi és anyagi támogatást egyaránt nyújt.
- Önkéntesség
Az idősebb korosztály egyrészt nagy szakmai tapasztalatokkal rendelkezik, másrészt sokan keresik az aktív elfoglaltság és szabadidő-eltöltés lehetőségeit, így az

önkéntességben fontos szerepet játszhatnak. A kulturális intézmények és a nagyközönség számára elérhető épített örökség szakmai irányítással történő bemutatása és fenntartása vagy kulturális rendezvények megvalósítása potenciális lehetőségeket rejt az idősebb korosztályok bekapcsolására az önkéntesség jegyében. Önkéntes tevékenység keretében az idősek tudásuk és tapasztalataik révén nagy segítséget nyújthatnak a civil szervezetek működéséhez is.

- A 2010 óta működő JNSZ Megyei Önkéntes Centrum regisztrált önkénteseinek többsége 50 éven felüli nő, akik kiemelt aktivitással tevékenykednek a legkülönbözőbb területen. Részt vesznek a városi, kulturális és civil rendezvényeken, korrepetálnak, tanodákban és kórházakban segítenek, ételt és adományt osztanak.
- Az aktív időskorhoz és az idősekkel kapcsolatos társadalmi szemléletformáláshoz jelentősen hozzájárul a városban működő szép korúakból álló Híd Senior Színház valamint a Generációs Színház, ahol idősek és fiatalok együtt játszanak.

Fehérvári Tünde: Jó gyakorlatok a fogyatékosügy területén

Az Én is Vagyok! Egyesület 3 éves. Az elmúlt két év során 2 olyan projektet működtetett a NEA sikeres szakmai pályázatának köszönhetően, mely a tanulmányhoz szervesen illeszkedik.

ÉLET-ÚT-ESÉLY PROJEKT - HOZZÁFÉRHETŐ SZOLNOKÉRT

NEA-TF-14-SZ-0259 sz. pályázat

Szervezetünk célcsoportja a JNSZ megyében élő súlyosan,- és halmozottan mozgásfogyatékos gyermekek, fiatalok, valamint felnőtt korú fogyatékos emberek. Alapelvünk, hogy minden embernek a társadalom teljes jogú tagjának kell lennie! Ennek feltétel a „hozzáférés” az élet minden területén. Egyesületünk, együttműködési megállapodás keretében a Vakok és Gyengénlátók JNSZM Egyesületével közösen valósítjuk meg a projektet, melynek segítségével szolnok városában az egyenlő esélyű hozzáférés valóban működni fog, mert anélkül, nem képes önálló, önrendelkező életre a fogyatékos emberek többsége.

Az ÉLET-ÚT-ESÉLY projekt kapcsán a város közzolgáltatását biztosító valamennyi magán és állami szolgáltatójánál tervezünk egy „bejárást”. A bejárás célja segítő szándékú! - Szolnok valamennyi közzolgáltatóját, intézményét felkeressük – és felmérjük, hogy milyen szinten áll az akadálymentesítés egy-egy helyszínen fizikai és info-kommunikációs akadálymentesítési szempontból.

A projekt célja elsődlegesen nem a „papírforma” szerinti teljes körű akadálymentesítésre, hanem a használhatóság szerinti akadálymentességre vonatkozik. Sok esetben részben vagy egészben már megfelelő és mindenki számára hozzáférhető épületeket, közutakat, szolgáltatókat is ismerünk, de ezek a helyek nem szerepelnek egyetlen nyilvános írott vagy digitális adathordozón sem. Fontos megjegyezni azt is, hogy a legtöbb esetben egy empatikus ügyintéző, egy jól „érzékenyített”, szemléletformáláson részt vett munkatárs sokszor nagyobb segítséget jelent az érintetteknek, mint bármilyen technikai eszköz vagy fizikai akadálymentesítés.

Igény esetén, ingyenesen vállaljuk az ügyintézők szemléletformáló, érzékenyítő programját, mindkét fogyatékos célcsoportra vonatkozóan (látássérültek és mozgássérültek).

A projekttel olyan minta értékű tevékenységet kívánunk megvalósítani, valódi eredményeket elérni rövidtávon, a szolgáltatást végzők és a lakosság bevonásával. A társadalom pozitív szemléletváltozását is tevőlegesen segíti ez a projekt. Reményeink szerint a jövőben már ki fogják kérni a véleményünket egy-egy közzolgáltatást végző épület építésénél, átalakítás vagy felújítás kapcsán.

Ha javaslata, észrevétele van, keresse Egyesületünket!

RÓLUNK SZÓL!

NEA-TF-15-SZ-0319 sz. pályázat

Szervezetünk célcsoportja a JNSZ megyében élő súlyosan,- és halmozottan mozgásfogyatékos gyermekek, fiatalok, valamint felnőtt korú fogyatékos emberek. Alapelvünk, hogy minden embernek a társadalom teljes jogú tagjának kell lennie! Ennek feltétel az „egyenlőesélyű hozzáférés” az élet minden területén.

SZAKMAI MUNKÁNK ELŐZMÉNYE

Egyesületünk 2014. évi szakmai tevékenysége eredményes volt. Az ÉLET-ÚT-ESÉLY projekt kapcsán érezhetően pozitív irányba változott a fogyatékos személyekkel kapcsolatos társadalmi szemlélet. Nem csak a közszolgáltatók részéről érezhető a nyitottság, de a város lakossága is sokkal segítőkészebb, toleránsabb és elfogadóbb lett. Köszönhetően annak, hogy a városi rendezvényeken a médiában több alkalommal bemutatkozhattunk és beszélhettünk magunkról és tevékenységeinkről. Aktív tagjai lettünk a városnak. A „partnerek vagyunk” projekt 2014 év elején indult azért, hogy erősítse a kapcsolatot a civil és a közigazgatási szféra közt. Szolnok városán kívül, megye szerte felajánljuk a “bejárás” nevű szolgáltatásunkat, mely az adott település hozzáférhetőségét térképezi fel mozgás fogyatékosági szempontból.

A fenti célok megvalósításához szervesen illeszkedik, a **RÓLUNK SZÓL! projekt, mely 3 az 1-ben „érzékenyítés –bejárás –tájékoztatás”** feladatokat látunk el egy-egy településen partnerek bevonásával. A megye **12 településén** az ÉN IS VAGYOK! Mozgássérültek Egyesülete a Verseghy Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézmény megyei települési könyvtárainak közreműködésével, a Vakok és Gyengénlátók JNSZM Egyesülete, a SINOSZ megyei szervezete, a Magyar Vöröskereszt JNSZM Szervezetének területi munkatársai és a Szolnoki Iskola Védőnők Egyesülete bevonásával az együttműködő településen egy napos programot bonyolítunk le. A program elemei: a programban résztvevő ép közreműködők „érzékenyítése”, a település „bejárása” és az ott élő érintettekkel kapcsolat felvétel és „tájékoztatásuk”.

RÓLUNK SZÓL! 3 az 1-ben „érzékenyítés –bejárás –tájékoztatás” című projekttel társadalmi szemléletformáló tevékenységeink, melyek kapcsán az elfogadás és befogadás kölcsönössé válik az ép és fogyatékos személyek között lehetővé teszi, hogy az előítéletek és stigmák lassan eltűnjenek. Természetes legyen mindenki számára, hogy vannak fogyatékos embertársaink is, akiknek ugyanúgy mint ép társainknak jogunk van teljes életet élni.

Tevékenységeinkkel a megyére is kiterjesztve, hosszútávon, folyamatos és széleskörű szolgáltatásokat kívánunk nyújtani, mely az érintett célcsoport valamennyi résztvevője számára életminőségében pozitív hatással lesz, az épek számára pedig iránymutatást szeretnénk nyújtani a másság kezeléséhez.

Tevékenységeinket bővíteni kívánjuk:

- a) Kapcsolatok építésével, ezzel segítve az elfogadás és a befogadást.
- b) Segítő szolgáltatások megismertetésével, házhoz vitelével, melyek segítik a családok mindennapjait és aktív bekapcsolódásukat a társadalom életébe.

c) információs adatbázis bővítése mely segítségével, egy helyen juthatnak komplex és aktuális információkhoz az érdeklődők internetes portálunkon keresztül.

Kérem, jelezze, ha igénybe kívánja venni az akadálymentesítési felmérésünket és tanácsadásunkat!

A programba jelentkező településeket, honlapunkon és a facebook oldalunkon megjelenítjük!

Fehérvári Tünde: Fogyatékosügy a népszámlálási adatok tükrében

A 2011-es népszámlálási adatok szerint a mintegy 490.568 fogyatékos embernek közel a felét teszik ki a mozgássérült személyek, nem véletlen tehát, ha az akadálymentesítés alatt legtöbbször a rámpák és lesüllyesztett járdaszegélyek kialakítását értik. Ugyanakkor, mint ahogy azt a már tárgyalt definíciók is tükrözik, az akadálymentesítés az utcai környezetben való közlekedésen vagy az épületek bejárhatóságán, vagyis a fizikai akadályok felszámolásán túl jelenti a szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítását is. Eszerint valójában csak az a szolgáltatás tekinthető akadálymentesnek, ahol az épületbe való bejutáson túl maga az ott folyó tevékenység is igénybe vehető a fogyatékos személy számára, lehetőleg plusz segítség nélkül, bár kivételek mindig vannak. A mozgássérült emberek számára kialakított lift természetesen jó szolgálatot tehet egy látássérült embernek is, de csak akkor, ha az oda való eljutáshoz rendelkezik megfelelő információkkal, ha pl. a padlóburkolaton elhelyezett, annak felületéből kiemelkedő vagy eltérő érdességű vezetősáv, vagy tapintható, illetve hangostérkép, és a lift kezelőfelületén Braille vagy tapintható feliratok segítik. Ugyanígy szükség van az ügyfélszolgálatokon a sorszamosztó berendezések akadálymentesítésére, pl. hogy a cédulán a sorszám nagy méretben legyen olvasható, a sorszám el is hangozzon és az ügyfelek segítséget kapjanak a megfelelő ablakhoz való eljutásban, és az ott kapott tájékoztatók elolvasásában vagy a nyomtatványok kitöltésében is. A hallássérült embereknek a tájékozódással általában kevesebb problémájuk van, komoly akadályt jelent viszont számukra az ügyintézés során történő kommunikáció, amiben szájról olvasás esetén az ügyintéző megfelelő megvilágítása, hallókészüléket használó személy számára a fix vagy mobil indukciós hurok, a jelnyelvet anyanyelvként használóknak pedig jelnyelvi tolmács lehet segítségükre. Az értelmi fogyatékos vagy autizmussal élő emberek is képesek lehetnek önálló ügyintézésre, az ő tájékozódásukat piktogramok, információhoz jutásukat pedig a tájékoztatók könnyen érthető megszövegezése segíti.

Tehát az a tudószűrő központ, ahová be lehet ugyan menni rámpán és pl. van lift is az épületben, nem akadálymentes, ha a vizsgálatra szolgáló berendezésbe egy kerekesszékkal közlekedő személy nem képes bejutni és így őt nem lehet megvizsgálni. Ugyanígy nem akadálymentes az az iskola sem, ahova be tud menni egy látássérült tanuló és az épületben való közlekedése során nincs kitéve balesetveszélynek, de az integrált oktatás személyi és tárgyi feltételei nem adóttak.

A szolgáltatások egyenlő esélyű hozzáféréseinek biztosításához a fizikai környezet akadálymentesítésén túl szükség van az információkhoz való hozzáférés biztosítására is. Információra ugyanakkor mindenkinek szüksége van, súlyos, ám gyakran elkövetett hiba tehát az információs rendszerek megtervezését is az akadálymentesítési folyamat körébe utalni. Tény, hogy a fogyatékos emberek számára kialakított speciális információhordozók, pl. egy nagybetűs vagy könnyen érthető nyelvezettel megfogalmazott nyomtatvány az idősek számára is nagy könnyebbséget jelenthet. Más esetekben az információhordozók egészen speciálisak és a többség számára nem használhatóak, ilyen pl. egy jelnyelvi videó vagy egy Braille-írást tájékoztatófüzet. - Forrás: <http://www.vakinfo.hu/blogok/egyetem-es-tervezes-tobb-mint-akad>

Fehérvár Tünde: Súlyosan –halmozottan fogyatékos kisgyermek és családjuk helyzete, lehetőségeik a Szolnoki járás településein

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Hetényi Géza Kórház-Rendelőintézetre vonatkozó adatokat - kérésemre - a Hetényi Géza Kórház-Rendelőintézet mb. Főigazgatója, Dr. Tölgyes Anna bocsátotta rendelkezésemre.

Vizsgált területek	2013. év (fő)	2014. év (fő)	2015. I. félév (fő)
Intézetben történt születek száma összesen	1 463	1 594	739
Közvetlenül a születést követően diagnosztizált fogyatékos	17	29	18
Koraszülöttek száma	168	178	100
Fogyatékos koraszülöttek száma	6	6	7

Az adatok önmagukért beszélnek. 2015. első félévében már annyi fogyatékos gyermek született, mint 2013-ban. 2014 teljes évben pedig egyharmaddal több, mint 2015. első félévében. Sajnos ezeknek az adatoknak a többszörösével kell számolni, mert bizonyos fogyatékosági típusokat közvetlenül születést követően nem lehet kiszűrni pl.: autizmus, értelmi fogyatékos formái, mozgásfogyatékos több típusa, de a látás és hallássérültség sem diagnosztizálható minden esetben pontosan. Azok az esetek is emelik ezen célcsoport számát, akik koraszülöttek voltak és a károsodás csak hosszú hónapok után észlelhető. Jelen adatok azt mutatják, hogy 2015. első félévében már több fogyatékos koraszülöttet diagnosztizáltak, mint az azt megelőző két teljes évben. Az esetek jelentős részében előfordul az is, hogy ép gyermek születik és újszülött, csecsemő vagy kisgyermek korban szenved el maradandó károsodást.

Egyesületünk egyik tagja, vállalta, hogy elmondja személyes tapasztalatait, melyek sajnos sok súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermeket nevelő családnál szinte teljesen azonosak. (Az esetleírásban a neveket megváltoztattuk)

Fehérváry Tünde: Esettanulmány

Valaki

"Valaki" – hallom, - "senki" - hallom. Csak egy ember. No, ne mondd. Tényleg sok van ebből a fajtából. De nézd meg közelebbről. Mindegyik remekmű. Szemében a szenvedés s a szeretet utáni vágy. Lelkében tapasztalat és emlék, akár a tiédben. Fején pedig a koponya, mint egy királyi korona. Minden ember király."

Kosztolányi Dezső

Egy érintett szülő gondolatai:

„Matild vagyok. Férjemmel három gyermeket nevelünk, 10 éves ikreink súlyosan, halmozottan sérültek.

- Már a fiúk megszületése előtt tudtuk, hogy problémák lesznek, de azt nem tudtuk, hogy ez valójában mit jelent majd a mindennapjainkban. Senki nem világosított fel minket, hogy mire számíthatunk a későbbiek során. Ahogy telt az idő, kiderült, hogy Jankónak nem csak vízfejűsége van, agyvérzést is kapott, a májával is komoly gondok voltak, valószínűleg vak. Majd amikor végre két hónap után hazajöhettünk, akkor vált nyilvánvalóvá, hogy a teljesen egészségesnek hitt Palkó is sérült, és az ő állapota még Jankónál is súlyosabb. Egész életükben teljes ellátásra szorulnak majd, soha nem lesznek képesek az önálló életre.

- Mi azért reménykedtünk, és próbáltunk mindent megtenni. Mivel a fiúk koraszülöttek voltak, és általában a koraszülöttek két éves korukra érik utol egészséges társaikat, reménykedtünk, majd hónapról hónapra láttuk, hogy nagy baj lesz, és akkortól már az motivált minket, hogy hozzuk ki belőlük a legtöbbet, amit lehet, a saját és a családjuk érdekében.

- Ahogy hazaértünk elkezdődtek a fejlesztések. Szerencsére mi a védőnő javaslatára eljutottunk azonnal Dévény tornára, és ezután a gyógytornász irányított például a szakszolgálathoz, és egyéb terápiákra. Óriási problémát jelent, hogy a különböző fejlesztők, nem található meg egy helyen, így a gyereket vagy nálunk a gyerekeket cipelni kellett hol Dévényre, hol gyógytornára, konduktorhoz, masszírozásra. Komoly gond az, hogy számos terápia egyáltalán nem elérhető, mint pl. HRG, úszás, akupunktúra, gyógy lovaglás, de pl. látásfejlesztés sincs Szolnokon.

Viszont láttuk azt Debrecenben, Pesten, hogy mindez egy helyen megoldható és működik, ahová mi, más megyeiek, csak tanácsadás jelleggel járhattunk, azonban két pici gyerekkel napi több órás utazással nehezen megoldható. Látásfejlesztést Pesten még tanácsadás jelleggel is csak 5 éves korukig vehettük igénybe, annak ellenére, hogy a szemész továbbra is indokoltnak tartotta volna.

Komoly harcot kell vívnunk nap mint nap, mindenért-mindennel!

- Kénytelenek voltunk beadni őket bölcsődébe, elsősorban a fejlesztések miatt, de csalódnunk kellett. Azonban azzal, hogy beadtuk őket, elvesztettük az addigi támogatást (heti két óra fejlesztés, majd később heti négy), mivel elvileg a bölcsődében mindent meg kellett volna kapniuk, amire szükségük volt, és a bizottság javasolt számukra, azonban a gyakorlat egészen más volt. Ha pl. hétfőn nem volt meleg víz, de kedden már volt, akkor nem pótolták a

fejlesztést, vagy ha egy gyerek lebetegedett vagy épp orvoshoz kellett mennie, akkor helyette nem fejlesztettek más gyereket, semmi rugalmasságot nem tapasztaltunk, és mindezzel a gyerekek érdekei sérültek. Így hiába kerültek bölcsődébe, ugyanúgy vinni kellett őket bölcsőde és munka után a különböző fejlesztőkhöz a város különböző pontjaira. Órarend szerint napi max.10-20 perces fejlesztést kaptak, a támogatott 2*min.30 vagy 4*min.30 helyett. Ha a konduktor tanév befejezése előtt külföldre távozott munkavállalás céljából, helyettesítése nem volt megoldva, fejlesztés nem volt. Év végi bemutatóórán a szomatopedagógusnál nem láttam a kialakult rutint, a begyakorlott mozdulatokat, igazából azt sem tudta, hogy mit csináljon a gyerekekkel, holott elvileg minimum egyszer egy héten minden gyerekekkel foglalkozott.

- A fejlesztés órarend szerint történik. Minden évben heteket kellett arra várni, hogy elkészüljön az órarend, addig a fejlesztés sem kezdődött meg. A tárgyi feltételek a bölcsődében megvannak, szakemberek hiányoznak. Vannak olyan fogások, amit csak a szakember tud elvégezni.

Nyáron semmilyen fejlesztés nincs, nem történik velük semmi az etetésen, tisztázáson kívül, abszolút passzívan telik el egy napjuk.

- Mivel a fiúk Debrecenben születtek, és a koraszülött gondozásuk is ott folyt, ezért onnan irányítottak helyben szemészetre, neurológiára, gasztroenterológiára. Volt olyan problémánk, hogy a házi orvosunk nem akarta kiadni az útiköltséget, amikor a neurológiára mentünk volna, mivel itt is van, így mi ne járjunk Debrecenbe, és amikor felhívtam a szolnoki neurológiát, akkor egy itteni orvos azt mondta, hogy vigyem oda, ahol műtötték, holott valóban csak annyi kellene, hogy időnként készüljön egy röntgen, hogy kiderüljön, hogy szükség van-e újabb műtetre.

- Komoly gondok vannak az étkeztetésükkel. Az iskolában a vállalkozó nem biztosítja a számukra megfelelően pépesíthető ételeket, holott egy egészséges gyerek étkezhet a saját diétája szerint, sőt akár a vallási hovatartozás szerinti étkezést is biztosítják.

- Az iskolában az eszközt, amiben ülnek, esznek, a szülőknek kell biztosítani. Komoly gond az, hogy főleg nyáron mindig más-más ember felügyeli őket, akik nem ismerik a szokásaikat, hogy etethetők, mit kell csinálni, ha fuldoklanak, hogyan zajlik le náluk egy roham, esetlegesen mikor kell beavatkozni.

Testvér is megsínyli.

- Szállító szolgálat leterhelt, reggel, még ha el is vitték volna őket, du. már csak akkor tudták volna őket hazahozni, amikor még senki nincs otthon.

Hiába van szabad intézményválasztás, nekik is jogukban áll 7 éves korukig óvodába járni, mint egészséges társaiknak, ők nem járhattak óvodába.

- A gyermekek orvosi ellátása helyileg egyáltalán nem megoldott. Pl. neurológus, ortopédia, fül-orr-gégész, stb.

Segédeszköz problémák:- eszközök nem mindegyikét lehet kiírni közgyógyra, a szülőknek önerőt kell biztosítani, ami akár több százezer forint is lehet. –Egy kocsi, fürdető kád, szobai ültető, betegemelő, a gépjárműben való szállításukat lehetővé tevő eszközök, rámpa mind luxuscikknek számít, egyedi engedélyesek, önerőt kell biztosítani a szülőnek, vagy ha a tb. nem támogatja, akkor az ár 100 %-át ki kell fizetni. –A közgyógy igazolványos segédeszközök minősége is kifogásolható, ha egy segédeszközt felírnak közgyógyra, és miután elkészül nem használható, mert pl. a cipőbe nem megy bele a lába, akkor a kihordási

idő végéig nem lehet újat íratni. – A közgyógyra felírható pelenka mennyiség az adott időtartamra nem elegendő – hiába vannak ellátva segédeszközzel, a konduktor mindent felirat, amire neki szüksége lehet, ha nem használják – az látszik a tépőzáron (gyümölcsöző üzletág).

- A gyerekek életminőségét javító orvosi beavatkozás csak külföldön érhető el, amelyet az OEP egyáltalán nem támogat, így csak azok juthatnak ki külföldre, akik anyagilag meg tudják engedni maguknak, illetve aki vállalják, hogy több évig fizetik a műtetre felvett kölcsön részleteit.

- Hiányoznak a szakemberek, akik halmozottan sérült idősebb gyermekek ellátását vállalnák. Gyógytornász stb.

- Ápolási díj összege nevetségesen alacsony

- Hivatalokban, intézményekben segítséget nem kapunk, egymástól tudjuk meg, mire vagyunk jogosultak, mit hogyan, mikor lehet intézni. Fejlesztés terén milyen lehetőségek vannak, létezik ápolószolgálat, akik házhoz jönnek, bár várólista van, pl. közlekedési támogatás.

- A gyerekek tankönyvtámogatásra jogosultak, amihez az iskola minden évben kitölteti a papírokat, de változást nem tapasztalunk, hogy azt a mi gyerekeinkre költené el az iskola. Eszközökre pályáztak, megvásárolták, de nem használják.

Ebédet mi bevisszük, étkezési támogatástól elesünk.

- Bölcsődei gondok: Hiába volt értelmi fejlesztő szoba, mozgásfejlesztő szoba, sószoba, nagyon ritkán használták.

- Iskolai gondok: Feladatsort állítottam össze ÉN, nem a konduktor, üzenő füzet vezetés – vezetése nem munkaköri kötelessége – együttműködés?? Fontos információ pl. volt-e széklete? Támogató szolgálat szállítja a gyereket, ezek az információk nem jutnak el a szülőkhöz.

Még csak 10 évesek, de mi lesz velük, ha az iskolai ellátásból kikerülnek??

PROBLÉMÁK MEGHATÁROZÁSA:

Szűrés

A szülést követően az újszülöttek szűrése Apgar-tesztel történik. A szülés után közvetlenül az újszülött fizikai állapotának felmérésére szolgáló módszer. A szívverést, légzést, izomtónus, reflexeket és a bőrszint vizsgálják. Értéke 0 és 10 közé eshet. Az optimális érték 7-10 közé esik.

Először válassza ki az időértéket, majd sorról-sorra a megfelelő válaszokat!

Jelek	0	1	2	1 perc	5 perc
Szívverés	Hiányzik	100 alatt	100 fölött		
Légzés	Hiányzik	Lassú, szabálytalan	Jó, sír		
Izomtónus	Ernyedt, petyhüdt	A végtagoknál flexiók	Aktív mozgás		
Reflex ingerlékenység Válasz az orrlyukba helyezett katéterre (amikor a szájgarat tiszta)	Nincs válasz	Grimasz	Köhögés, tüsszentés		
Bórszín	Kék, sápadt	Test rózsaszín, a végtagok kékek	Teljesen rózsaszín		

Forrás: MedCalc

Ez a módszer nem minden esetben képes kiszűrni a rendellenességeket közvetlenül a szülést követően.

Fejlesztések

- Különböző fejlesztések nem egy helyen vannak.
- Van, aki nem jut el időben a megfelelő fejlesztésre.
- Információkat a szülők egymástól kapják.
- Más megyeszékhelyen megoldott, mi csak tanácsadás jelleggel járhatunk, látásfejlesztésre csak öt éves korukig.
- Számos terápia egyáltalán nem elérhető, a legfőbb gond, hogy nincs látásfejlesztés.
- Hiányoznak a szakemberek, akik halmozottan sérült idősebb gyermekek ellátását vállalnák. Gyógytornász stb.

Orvosi ellátás

- Nem fogadtak a neurológián, a háziorvos nem adta ki az úti költség papírt Debrecenbe.
- Orvosi ellátás helyileg nem megoldott.
- A gyerekek életminőségét javító orvosi beavatkozás csak külföldön érhető el, amelyet az OEP egyáltalán nem támogat.

Bölcsőde

- Elvesztettük a támogatást, a fejlesztéseket munka után ugyanúgy folytatni kellett, családi költségvetés terhére.
- A támogatott min.2*30, majd min.4*30 perc fejlesztés helyett max.2*20 perces fejlesztést kaptak.
- Ennek a minimális fejlesztésnek egy részét nem szakemberek végzik.
- Semmi rugalmasságot nem tapasztaltunk.
- Fejlesztés addig nem volt, míg el nem készült az órarend, több hetet vett igénybe.
- Tanév végén azért maradt el a fejlesztés, mert a fejlesztő külföldön vállalt munkát, helyettesítése nem volt megoldva.
- Év végi bemutatóóra: nincs rutin, nincsenek begyakorlott mozdulatok.
- Tárgyi feltételek adottak: van értelmi fejlesztő szoba, mozgásfejlesztő szoba, sószoza, csak nem használják.
- Fejlesztések délután egyáltalán nincsenek, eszközök, szobák kihasználatlanok.

- Együtműködés nem megfelelő.

Iskola

- *Étkeztetésük nincs megoldva: más vállalkozót kell keresni vagy otthonról bevinni, támogatástól elesünk.*
- *Szülőknek kell biztosítani a mozgásukhoz szükséges eszközöket.*
- *Főleg nyáron hétről-hétre más-más nevelő felügyeli őket, aki nem ismeri a gyerekeket, szokásaikat, rohamaikat. (hiába próbálja altatni hanyatt, ha hason alszik, minden információt képtelenség átadni minden gyerekről)*
- *A tankönyvtámogatást minden évben megkapja az iskola, de a mi gyerekeink ebből nem részesülnek.*
- *„Kölcsönösség” az együtműködés során nem megfelelő (szülők-nevelők viszonylatában).*
- *Üzenő füzet, nem munkaköri kötelesség!*

Segédeszközök

- *Eszközök nem mindegyike megy közgyógyra, önerő (több százezer forint)*
- *Bizonyos jó minőségű eszközök luxuscikknek számítanak, egyedi engedélyesek, legtöbbször nem adnak semmilyen támogatást.*
- *A készített eszközök minősége erősen kifogásolható, a kihordási idő végéig újat íratni nem lehet, egyedi igényeket nem vesznek figyelembe (magas lábfej).*
- *A közgyógyra felírható pelenka mennyisége nem elegendő.*
- *Hiába készülnek el a segédeszközök, nem használják, csak időszakonként.*

Elhelyezési gondok

Nincs olyan átmeneti gondozást biztosító intézmény, ahová csak átmenetileg el lehet helyezni a teljes ellátást igénylő gyerekeket, fiatalokat, pl. ha a szülő beteg lesz.

- *23 éves koruk utáni elhelyezés nincs megoldva.*

- *Nincs szabad intézményválasztás.*
- *Nem mindenki járhat óvodába, hiába nem érték még el a kort.*
- *Kevés az egy gyermekre jutó fejlesztések gyakorisága (nyáron semmilyen fejlesztés nincs az intézményekben).*
- *Az intézményekbe történő napi eljutással nagy gondok vannak. (szállító szolgálatok leterheltek, tömegközlekedés nem alkalmas a szállításukra, családon belül kell megoldani ami egy két főt lefoglal. Ez a tevékenység nagy költséggel jár, kevés szülő tud tartósan elhelyezkedni.*
- *Hivatalokban segítséget nem kapunk, egymástól, egyéb forrásból tudjuk meg, hogy mire vagyunk jogosultak.*
- *Nincs akadálymentesítés, orvosi rendelőben és sok más köz és oktatási intézményben sem ahol speciális babakocsikkal lehetne közlekedni.*
- *Ápolási díj: összege nevetségesen alacsony „egy 24 órás életen át tartó szolgálatra”*

***Gyermekünk is igénylik a közösséget, nem élhetnek elszigetelve a társadalomtól.
A társadalomnak kell nyitni feléjük és segíteni őket és családjukat!***

MI LESZ VELE, HA ÉN MÁR NEM LESZEK!?

A Szolnoki járás településeinek Helyi Esélyegyenlőségi Programjai alapján a súlyosan fogyatékos gyermekekkel kapcsolatban: A települések HEP-jeiben az óvodai intézményekben és az oktatási intézményekben tanuló sajátos nevelési igényű gyerekekről különböző adatok, kimutatások előfordulnak, de sok település megjegyzi, hogy nincs adatuk a fogyatékos gyermekekről.

Szolnoki Helyzetkép:

- **Bölcsőde**

A sajátos nevelési igényű kisgyermek felvétele 20 hetes kortól ötödik életévük betöltéséig vehetők fel bölcsődébe. Ellátásuk elsősorban a Városmajor úti bölcsődében vehető igénybe, mert a speciális személyi-tárgyi feltételek ott biztosítottak. Az érintett családok szükségesnek tartják, a korai fejlesztést biztosító szakemberek és fejlesztést biztosító eszközök számának bővítését.

- **Óvoda**

Városunkban elkészült a Pitypang Úti óvoda, mely teljes körűen akadálymentesített és befogadó intézménye lett a fogyatékos gyermekek szakszerű és minden igényt kielégítő ellátásának. A város több más óvodai egységében integráltan is foglalkoznak fogyatékos illetve SNI kisgyermekkel.

- **Általános iskola**

Az elmúlt években 2 intézményben került sor részbeni akadálymentesítésre. Általában az alsó-földszinti rész megközelíthető rámpán, széles ajtók és akadálymentes mellékhelyiségek is kialakításra kerültek. Az emeleti tantermek pl. a Szandaszőlősi, Fiumei úti stb. kerekesszékekkel nem használhatók, mert nincs lift az épületekben. Ez a tény szinte lehetetlenné teszi azoknak a gyermekeknek az integrált általános iskolai oktatását a városban, akik súlyosan mozgásfogyatékosak.

A Liget Úti Általános Iskola, Speciális Szakiskola, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola és EGYMI Szolnok városában működő, bejáró jellegű, gyógypedagógiai intézmény. A tanulók között nagy számban vannak halmozottan fogyatékos gyerekek számukra és az intézményben dolgozók tehermentesítésére feltétlenül fontos lenne egy lift, melyet már évek óta elengedhetetlenül fontosnak gondolunk.

Közép-, szakközép-, szakiskolai oktatást végző intézmények esetében teljes körű akadálymentesítésről egyetlen intézmény esetében sem beszélhetünk városunkban. A súlyosan mozgásfogyatékos fiatalok részére nincs megoldva a középiskolai oktatás. Kollégiumi elhelyezésre a kerekesszékes és vagy nehezen mozgó vidéki fiataloknak nincs lehetőségük, akár nappali (a részben akadálymentesített Jendrassik György Szolnoki Műszaki Szakközép-és Szakiskola vagy a Széchenyi Gimnázium, Sípos Orbán Szakképző Iskola) vagy egyéb képzésen szeretnének részt venni.

Javaslat: a megyeszékhelyen feltétlenül fontosnak tartjuk fogyatékos fiatalok középfokú oktatásának biztosítását. (Lehetőség lenne, nem túl nagy költséggel a Sípos Orbán Szakképző Iskola Kollégiumában kialakítani néhány akadálymentesített szobát egy közös akadálymentes mellékhelyiséggel.) Az intézménytől jól és könnyen megközelíthető tömegközlekedési eszközökkel a városban működő iskolák. Ott ahol az intézményi forma lehetővé teszi (a városban fogyatékos tanulók képzését segítséget nyújthatnának civil szervezetek, hogy pályázati forrásból akadálymentesítésre pl.: akár lépcsőjáró, akár korlát, lift beszerzésére forrást kaphassanak).

- **Főiskola**

A Szolnoki Főiskola alapképzésben, szakirányú továbbképzésben, felsőoktatási szakképzésben, nappali, levelező és távoktatás tagozaton képez hallgatókat. A főiskola

környéke és épülete akadálymentes. Akadálymentesített kollégiumi elhelyezésre nincs lehetőség.”

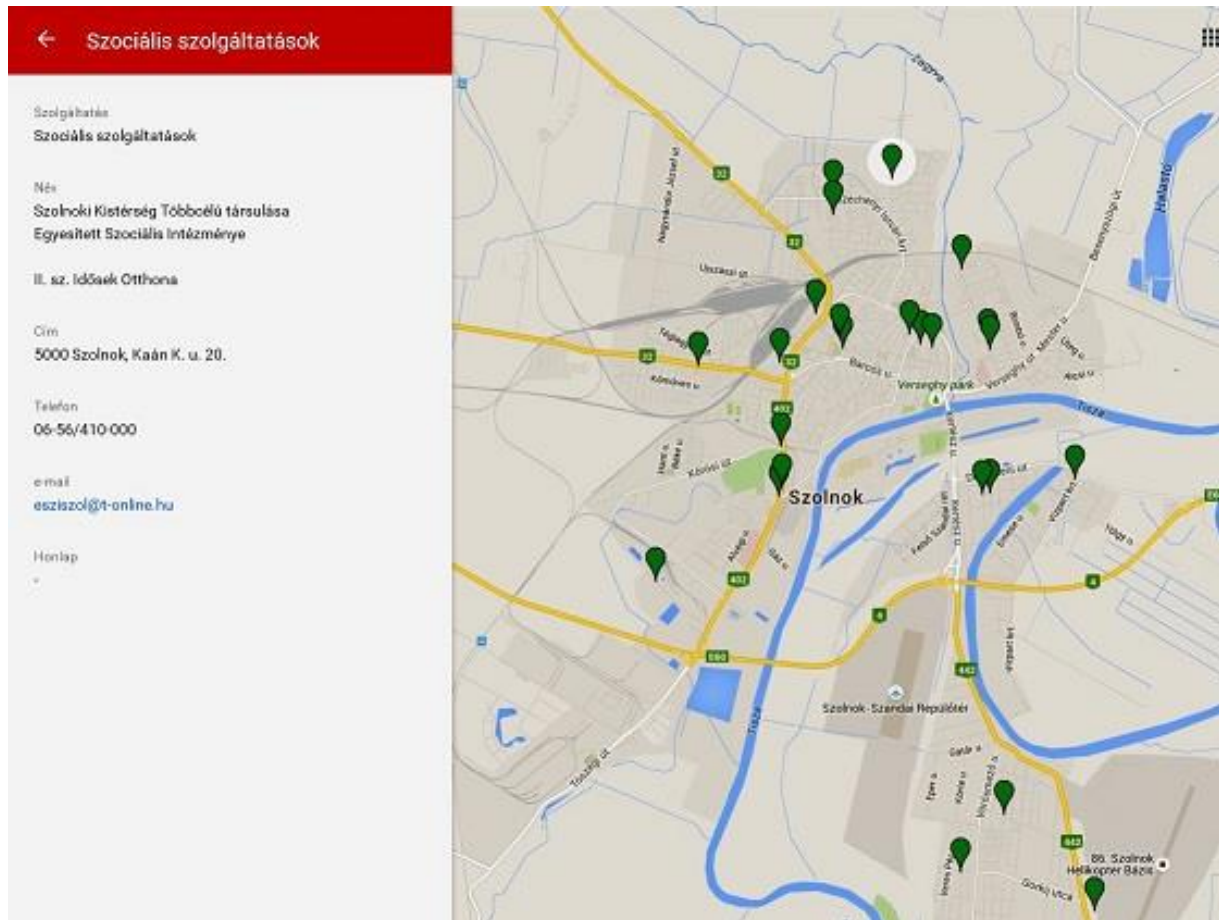
Forrás: Szolnok Megyei Jogú Város Helyi Esélyegyenlőségi Programjának elemzése 2015-ben a fogyatékkal érintett célcsoport tapasztalatainak tükrében. Fehérvári Tünde

TÉNY/?/	PROBLÉMA	JAVASLAT
Születésről-szülésről a tájékoztatás megtörténik, ill. zárójelentésben le van írva	a szülő gyakran hiányolja a korrekt, tényszerű, emberséges információt a gyermeke születésének körülményeiről	korrekt tájékoztatás! az előforduló, átlagos-normálistól való eltérés elmondása a szülőnek
Észrevételezés - a gyermeket születéskor megvizsgálják, majd útjára engedik, védőnő, gyermekorvos látja ismét	a szülő gyakran jelzi az általa észrevett problémát, de „a majd kinövi” mondattal „megnyugtatták”	a jelzőrendszer javítása! Pl.: 4-6 hetes korban mozgásszervi szűrés, felismerést segítő továbbképzés szakembereknek
Probléma esetén a szülő pszichés támogatása--nagyobb intézményekben működik /itt a szülők nagy része még nem él vele/	szülő gyakran panaszolja, hogy nem kap megfelelő pszichés támogatást a szülő gyakran hiányolja, hogy semmilyen segítséget nem kapott arról, hogy merre induljon, milyen fejlesztési, vizsgálati lehetőségek vannak	nemcsak a gyermek, hanem a család pszichés gondozása is szem elé kerüljön információs kiadványok, melyek tartalmazzák a terület lehetőségeit
Probléma esetén fejlesztés kell!!!! Fejlesztés--- vizsgálat után a gyermek szakértői véleményt kap, és kijelölik a fejlesztés lehetőségeit	gyakori szülői panasz, hogy a kijelölt fejlesztést szakember hiányában nem tudja kellő számban időben megkapni, ill. a fejlesztő helyek technikai felszereltsége nem megfelelő	megfelelő számú szakember, fejlesztőhelyszín biztosítása
Integráció - a gyermek bölcsődébe-óvodába megy	a szülő egyéni utat jár, „könyörög” intézményről intézményre, hogy gyermekét bejuttassa és a fejlesztést ott megkapja	központi helybiztosítás!-egységesített bejutási rendszer
Sérült gyermek-megemelkedett költségek-kiemelt szociális ellátás	a szülők tájékozatlanok a lehetőségeikről- ill.a támogatási lehetőségek minimálisak és sokszor önkormányzat függőek	megfelelő tájékoztatás és ténylegesen segítő mértékű juttatás – Több számú és különböző típusú intézményi háttér szükséges!

Információ a projektben elkészült szolgáltatási térképről

A program keretében elkészült a járás szolgáltatási térképe, mely internetes felületen használható. A szolgáltatási térkép elérhető Szolnok város honlapján.

Az alábbi ábra a szolgáltatási térkép illusztrációja.

Felhasznált források

- Besenyszög, Csataszög, Hunyadfalva, Kőtelek, Martfű, Nagykörű, Rákóczi falva, Rákócziújfalva, Szajol, Szászberek, Szolnok, Tiszavárkony, Tószeg, Újszász, Vezseny, Zagyvarékas helyi esélyegyenlőségi programjai (2013).
- 1004/2010. (I. 21.) Korm. Határozat, A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia - Irányok és Célok 2010-2021 (2010).
- A TiszaKÖTŐK Szolnoki Babahordozó Klub a babák és mamák érdekeit szolgáló fejlesztési javaslatai Jász-Nagykun-Szolnok Megyében (2015).
- A JÓL-LÉT Alapítvány - PROAKTIVAN A NŐK GAZDASÁGI FÜGGETLENSÉGÉÉRT, KITELJESEDÉSÉÉRT ÉS MUNKAHELYI ESÉLYEGYENLŐSÉGÉÉRT – elért eredményei (2015): <http://jol-let.com/>.
- A HOLDAM Egyesület javaslatai Miskolc Megyei Jogú Város Helyi Esélyegyenlőségi Programjában (2013): <http://www.holdam.hu/holdam-egyesulet/noi-eselyegyenloseg/>.
- Antoni Rita: Az ENSZ a nők helyzetének javításáért (2013): <http://nokert.hu/index.php/jogok-eselyek/jogok-eselyek/1257-az-enz-a-nk-helyzetenek-javitasaert>.
- 1210/2015. (IV.10.) Korm. Határozat az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 2015. évre szóló éves fejlesztési keretének megállapításáról.
- John Naisbitt és Patricia Aburdene: Megatrendek 2000, Tíz új irányzat a kilencvenes években (1990).
- 2003.évi CXXV. törvény
- Idősügyi Nemzeti Stratégia
- Kakas Dóra-Lakatos Szilvia: Az idősek
- <http://www.felejtekek.hu>

